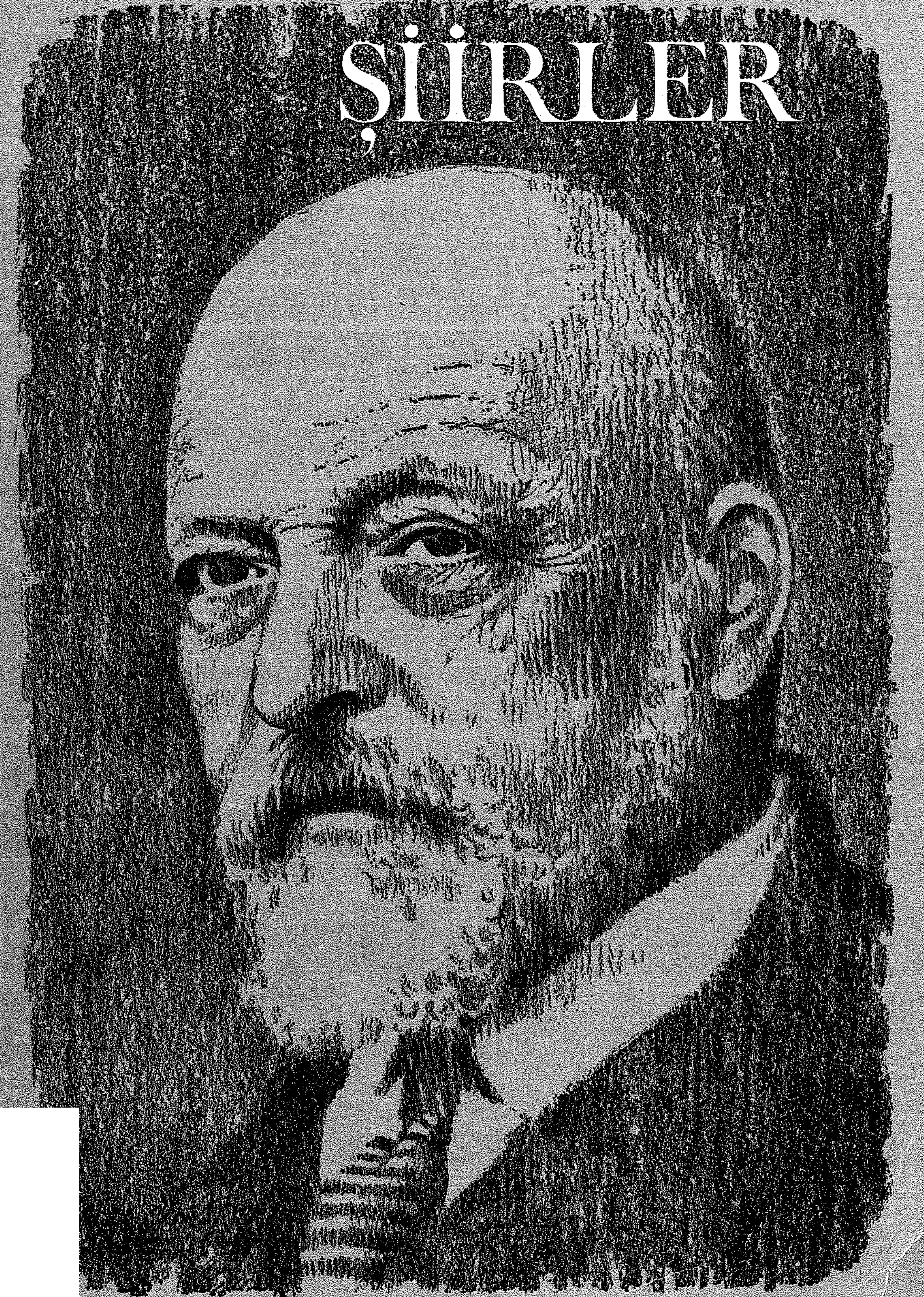
MEHMED EMİN YURDAKUL'UN ESERLERİ-1

ŞİİRLER

FEVZİYE ABDULLAH TANSEL

Bu eser, doğumunun yüzüncü yıldönümünde Mehmed Emin Yurdakul'un Aziz anısına armağan edilmiştir.

MEHMED EMİN YURDAKUL'UN ESERLERİ — I.

Ş İ İ R L E R

TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARINDAN
SERİ II — Sayı 24

MEHMED EMİN YURDAKUL'UN ESERLERİ – I.

ŞİİRLER

TÜRKÇE ŞİİRLER – TÜRK SAZI – EY TÜRK UYAN – TAN SESLERİ – ORDU'NUN DESTANI – DİCLE ÖNÜNDE – HASTA BAKICI HANIMLAR – TURAN'A DOĞRU – ZAFER YOLUNDA – İSYAN VE DUÂ – AYDIN KIZLARI – ANKARA – DAĞINIK ŞİİRLER

TENKİDLİ BASIM

Hazırlayan

FEVZİYE ABDULLAH TANSEL

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA, 1969

İÇİNDEKİLER

I. TÜRKÇE ŞİİRLER

(S. 1—42)

II. TÜRK SAZI

(43—126)

III. EY TÜRK UYAN

(127—142)

IV. TAN SESLERİ

(143—170)

V. ORDU'NUN DESTANI

(S. 171—198)

VI. DİCLE ÖNÜNDE

(S. 199—224)

VII. HASTA BAKICI HANIMLAR

(S. 225—240)

VIII. TURAN'A DOĞRU

(S. 241—254)

IX. İSYAN ve DUÂ

(S. 255-276)

X. AYDIN KIZLARI

(S. 277-290)

XI. ANKARA

(S. 291-304)

XII. DAĞINIK ŞİİRLER

(S. 305-412)

NOTLAR
VE
MUHTELİF İNDEKSLER

ÖNSÖZ

Sözlerime, bu eseri iki yıllık bitmez tükenmez bir gayretle yayına hazırlayan sayın Fevziye Abdullah Tansel'e teşekkür etmekle başlıyacağım. Eseri inceleyenler, sayın Tansel'in ne büyük bir emek harcayarak bu eseri meydana getirdiğini anlamakta güçlük çekmiyeceklerdir. Sayın Tansel, Mehmed Emin Yurdakul'un bize bıraktığı eserlerini olduğu gibi yayınlamakla yetinmemiş, bunların ilk defa nerede yayınlandığını, sonraki yayınlarında ne gibi değişiklikler geçirdiğini, iğne ile kuyu kazar gibi incelemiş, gerekli notları koymuş, eserden faydalanacaklara her türlü kolaylığı sağlayacak çeşitli dizinler düzenlemiş ve en önemlisi Mehmed Emin Yurdakul'un Türk edebiyat ve düşünce tarihindeki yerini birçok yönleriyle ışığa kavuşturmuştur.

Böylece eser, yayınlama yöntemi bakımından örnek bir eser hâline gelmiştir. Gerek şahsım ve gerekse Türk Tarih Kurumu adına kendisine nekadar çok teşekkür etsek azdır.

Türk Tarih Kurumu, 18 Eylül 1941 tarihli toplantısında devrim ve düşünce tarihimize büyük etkileri olan Namık Kemal, Ziya Gökalp ve Mehmed Emin Yurdakul'un eserlerini, Kurum yayınları arasında, bilimsel bir yöntemle çıkarmayı kabul ederken, Mehmed Emin Yurdakul'un eserlerinin kendi nezareti altında benim tarafımdan yayına hazırlanmasını uygun bulmuştu. Bu karar 23 Eylül 1941'de Başkan Hasan Cemil Çambel tarafından kendisine bildirildi. Mehmet Emin Yurdakul bu yazıya verdiği 27 Eylül 1941 tarihli mektubunda şöyle diyordu :

Sayın Bay Hasan Cemil,

Bolu Mebusu,

Yüksek heyetinizce külliyatımın tab' ve neşri hakkında verilen karar, bir fanî hayatı ebediyyete kavuşdurmak itibariyle benim için büyük bir kıymeti hâiz olduğundan bunu elli yıldır aziz milletime arzetmek istediğim hizmetimin tarihî bir mükâfatı olarak telâkkî ve memnuniyetle kabul ederim.

Bu külliyatın hazırlanabilmesine gelince, gerek Ankara'da ve gerek İstanbul'da bulunacağım müddetler zarfında muhterem heyetinizin Baş Sekreteri Uluğ İğdemir ile birlikte çalışabileceğimi arz ile başta yüksek şahsiyetiniz olduğu halde muhterem heyetinize derin hürmetlerimi te'yid ederim.

Urfa Mebusu
MEHMED EMİN YURDAKUL

Bu tarihten sonra beraberce çalışarak basılmış ve basılmamış eserlerinin hepsini içine alan iki dosya meydana getirdik.

Rahmetli, 1941'de Beşiktaş'daki Serencebey Yokuşu'ndaki evinde çıkan yangından kurtarabildiği bütün belgeleriyle birlikte bu dosyaları bana teslim etti. Eser Kurum'ca yayın programına alındı.

Ancak yönetim işlerinden kendimi kurtararak bu kitabın baskısiyle uğraşmama imkân elvermedi. Bu arada Sayın Fevziye Abdullah Tansel işbirliği teklifinde bulundu. Bunu sevinçle karşıladım. Ancak Sayın Tansel de Namık Kemal'in, Ziya Gökalp'in eserleriyle o kadar çok meşgul idi ki, işi kısa bir zamanda ortaya çıkarmak kolay değildi; fakat, sık sık bana Yurdakul hakkında yeni bilgiler ve yeni fişler getiriyor, dosyaları tamamlıyordu. Bu arada kitabın tertibi üzerinde de bir anlaşmaya vardık. Yöntem bakımından şiirlerin kronolojik bir sıra içinde yayınlanmasını, geçirdikleri düzeltmelerin belirtilmesini uygun bulduk. Aradan uzun bir süre geçti, ama eser gerçekten doyurucu ve bilimsel bir nitelik kazandı. Türk Tarih Kurumu, bu yayınla Türk edebiyat ve düşünce tarihine yararlı yeni bir eser daha kazandırmış bulunmaktadır.

Eserin ikinci cildi Mehmed Emin Yurdakul'un düz yazılarını ve çevirilerini içine alacak ve bunun başında geniş bir biyografisi bulunacaktır.

ULUĞ İĞDEMİR

I.
MEHMED EMİN YURDAKUL'UN ŞİİRLERİ

1. YETİŞTİĞİ İÇTİMÂ'Î, EDEBÎ MUHİT, AÇTIĞI ÇIĞIR

XIX. asrın sonlarında yazılarını neşre ve şöhret kazanmağa başlayan Mehmed Emin Yurdakul (1 Mayıs, 1285/13 Mayıs, 1869—14 Ocak, 1944), hemen her bakımdan millî şiirleri ile, bilhassa 1908 Meşrûtiyeti'ni müteâkip ve Birinci Cihan Harbi sırasında şöhretinin zirvesine erişmiş olup, edebiyatımızın nev'i şahsına mahsus en mümtaz milliyetci şâiridir. Soyu, İstanbul'da Terkos civârında Zekeriya-Köyü'ndendir; hayâtını, sâhip olduğu bir ığrıb kayığı sâyesinde balıkcılıkla kazanan Sâlih Reis ile, Edirne çevresinde yaşayan köylü bir âilenin kızı Emine Hanım'ın evlenmelerinin mahsûlü olan M. E. Yurdakul Beşiktaş'da doğdu. Beşiktaş Askerî Rüşdîyesi'ni bitirince devâma başladığı i'dâdî tahsilini tamamlamamış, bir süre Hukuk Mektebi'nde de okumuştur. Sadâret Evrak Kalemi, Rusûmât Emâneti Evrak Kalemi'nde müsevvidlikle başlayan me'murluk hayâtında gittikçe ilerileyerek, Erzurum ve Tırabzon Rusûmât Nâzırlığı'nda, Bahrîye Nezâreti Müsteşarlığı'nda, Hicaz, Sivas, Erzurum Vâliliği'nde bulunan, Musul, Şarkî Karahisar, Urfa, İstanbul Millet Vekilliği'ne kadar yükselen şâirimiz, kendisini husûsî çalışmalarıyle yetiştirmiştir[1]. Fikirlerinin inkişâfında ve aldığı istikāmette, bilhassa Efganlı Cemâleddîn'in mühim te'siri vardır.

[1] Emin Bey'in hayâtı ve eserleri hakkında bk., Nüzhet Hâşim, *Millî Edebiyata Doğru*, İst., 1918, s. 1, 20 v.d. d. Ona dâir yazılanlara, umûmiyetle, Yusuf Akçura'nın epeyi yanlışları içine alan makālesi kaynak teşkil eder (*Türk Yılı*, İst., Yeni Matbaa, 1928, s. 374 - 93). Hamdullah Subhî'nin, Emin Bey'in âilesi hakkında verdiği bilgi kayde değer : "Babası, Türk dünyâsına ayıltıcı bir oğul veren Sâlih Ağa, yedi-çifte bir ığrıb kayığını idâre eden bir reisti. Adını dillerimizde her zaman hayırla anmağa mecbur olduğumuz bu mübârek adam iliklerine kadar Türk'tü. Okuyup yazmak bilmezdi; fakat eski Türkler'in, eski gazâların hikâyesi ile dolu olan rûhu tarihi sever, oğluna okuttuğu beyitleri, sayfaları dinledikten sonra, 'Hey gidi günler!' diye geçmişlere hasret çeker, son devir için utanır, yerinirdi. Genç şâir, bozuk bir Firenk terbiyesi ile rûhu fesâda uğramamış, memleket saygısını, geçmişlerin sevgisini unutmamış, böyle sağlam bir Türk'ün yanında onun erkek rûhu, dindâr sözleri arasında büyüyordu. Sâlih Reis'in babası da yine bir ığrıb reisi Halîm Ağa idi. Şâirin cedlerini, millî yolu niçin kabûl ettiğini anlamağa çalışırken ehemmiyetle zikrettiğimiz gibi, anasının, Edirne taraflarında

Memleketimize biri 1870'de, öteki 1892'de olmak üzre gelen, vefâtına, 1897 Martı'na kadar, ömrünün geri kalan dört-beş yılını burada geçiren Efganlı Cemâleddîn'in, Mehmed Âkif, Prof. Şemseddin Günaltay üzerinde de te'siri bulunmakla berâber, en müessir olduğu şahsiyet şübhesiz M. E. Yurdakul'dur. Efgānî'yi, Nişantaşı'nda kendisine verilen konakta siyâset adamları, şâirler, aydınlar sık-sık ziyâret etmekte idiler; onun devamlı ziyâretcilerinden biri de M. E. Yurdakul'du ve Sultan Abdü'l-Hamîd'in çekindiği bu şeyhi kendisine mürşid olarak tanımıştı : "Beni o yoğurmuştur; eğer ruhların ebediyyet ve lâyemutluğu varsa, derim ki, o, etlerini, kemiklerini Maçka Mezarlığı'nın topraklarına bırakmış ise, rûhunu bana yâdigâr etmiştir. Cemâleddin'in rûhu bende yaşıyor" diyor. Şeyh, meclisine devam edenlere hep, azim ve kuvvet aşılamış, fedâkârlık, İslâm kavimlerinin bugünki esir hâllerinden kurtarılması, hürriyet, medeniyet ve hâkimiyetlerine erişmeleri fikirlerini telkîn etmiştir. M. E. Yurdakul, mürşidinin, "Sizde ne zaman kendilerini sevmeyen ve kendi şahıslarının olmayan insanlar yetişirse, o zaman kara gününüz ak olacak, düştüğünüz yerden kalkacaksınız!" sözünü hiç unutmamıştır. *Makālāt-ī Cemālîye*'sindeki fikirleri, onda birer nasihat te'siri uyandırmış, *Kur'ân-i Kerîm* adlı şiirini onun düşüncelerinden ilhâm alarak yazmıştı. *Cenge Giderken* adlı meşhur şiirini Şeyh'e okuduğu zaman, "İşte, asıl sizin edebiyâtınız budur!" diyen Efgānî tarafından bu yolda şiirler yazmağa teşvik edilmiştir. Efgānî'nin, M. E. Yurdakul'a teveccühü olduğunu, ona, *Er-Red 'Ale'd-Dehriyyîn* adlı eserini, güzel bir fotografını hediyye etmesi de göstermektedir[2]. M. E. Yurdakul'un, Efgānî'nin fikirlerine bu hayranlığı ömrünün son yıllarına kadar sürüp gitti; ölümünden bir yıl önce basılan bir *mülâkāt*'ındaki şu sözleri bunu açıkca gösteriyor : "Cemâleddîn, şübhe yok ki, bu son asrın en büyük inkılâbcılarından biridir. Bu büyük adamın ideali, İslâm milletlerini yeni yolda, hurâfesiz tedrislerle mânevî bir

Uzunca-Ova'daki Has-Köy'den olduğunu kaydetmeğe lüzum vardır; hattâ, evinin sâkin köşelerinde Anadolu Türk şarkılarını, eski Anadolu masallarını söyleyen karısı, Şebin-Karahisarlı, Anahtar-Ağası'nın, yâni eski kal'anın anahtarlarını saklayan koyu bir Türk'ün soyundan gelmiş temiz yürekli, fazîletli bir Türk kadınıdır" (*Güne Bakan*, Ankara, 1929, s. 58 v.d.). Emin Bey'in hayâtı hakkında yeni bilgileri içine alan araştırma, Uluğ İğdemir tarafından yazılmıştır (*Aylık Ansiklopedi*, nu. 10, Şubat, 1945).

[2] Daha çok bilgi edinmek için bak., Prof. Elie Kedourie, *Afghānī and 'Abdūh, An essay on religious unblief and political activism in modern İslām* adlı eser hakkında tenkidli bibliyografya (F. A. Tansel, *Belleten*, c. XXXII., nu. 125, Ocak, 1968, s. 89, 91).

kudret vererek yeni hayâta doğru götürmek ve Garb'in emperyalizmi altında esir ve mahkûm milletleri ayaklandırarak isyan sayhalarıyle hürriyet ve istiklâllerine kavuşturmak ve bunlarda bir İslâm Birliği yaratmaktır. Nitekim bu idealinin birinci kısmını Mısır'da tehakkuk ettirmeğe çalışarak, Mısır Müftüsü Şeyh Muhammed 'Abdūh gibi büyük ve yeni ruhlu âlimleri yetiştirdiği gibi, ikinci kısmını da tehakkuk için Paris'te Şeyh Muhammed 'Abdūh ile birlikte çıkardığı *El-'Urvetu'l-Vuṣkā* adlı gazetesiyle çalışmıştı. Cemâleddîn yanında bulunanların ruhlarını hürriyet aşkı ile tutuşturur, her çeşid zulüm ve istibdâda karşı kalblere kin ve husûmet koyardı. O, dünyâyı bir mâlikâne yapmak isteyenlerin âmansız düşmanı olduğu gibi, milletlere kahr ve şiddetleri altında can çekişme hayâtını yaşatan zâlim hükümdârların da afvetmez bir hasmı idi. O, herhangibir yolda bir zulüm ve kahr haberi alacak olursa, dişlerini gıcırdatır ve ellerini sıkardı, gözlerinde şimşekler çakardı; ayağa kalkıp gezinmeğe başlar, birdenbire durarak gülüyor gibi bir sesle, 'Allāh'ım, biliyorum ve inanıyorum ki her yerde Hâzır ve Nâzır'sın; lâkin zulmün bulunduğu yerde de varsın!' derdi". "Kendisinin inkılâbcı rûhundan alev alanlar, onu, susamış bir yolda derin bir vecd ile dinlerler ve bu rûhun esrarlı te'siri altında bulunurlardı. Bi't-tabî' bunlardan birisi de benim; lâkin ben, yukarıda da söylediğim gibi, kendi Tûr'umda, kendi ideal Tanrı'mdan vahy ve ilhâmımı almış ve vahy'lerimi şiirlerime geçirmiştim. Nitekim benim, Türk edebiyâtı için dönüm, Türkcülük için bir başlangıc olan *Cenge Giderken*'im, *Türkçe Şiirler*'den önce *'Aṣır* gazetesinde basılmıştı" diyor[3]. Zulme, mahkûm

[3] İsmâil Hakkı Baltacıoğlu, *Mehmed Emin Yurdakul ile Konuştum* (*Yeni Adam*, nu. 452, 26 Ağustos, 1943). Emin Bey yine bu konuşmasında, "Ben muallimleri, peygamberlerin yollarında yürüyen azizlerden olarak tanırım. Birgün Şeyh Cemâleddîn merhûma sormuştum; 'Dinde kaç gāye vardır' diye.. Dinde üç gāye vardır : Fikirleri aydınlatmak, huyları düzeltmek, yüreklere fazîlet ve adâleti sokmak!' demişti. Ben, işte Cemâleddîn'in din nâmına peygamberlere âit olarak söylediği bu üç gāyenin ta'lîm ve terbîye nâmına muallimler tarafından yapılmakta olduğunu görmekle ve kendilerini hayâtın debdebe ve şa'şa'asından, zevklerinden uzak bulundurarak idealin kutsal ma'bedi demek olan okullar içerisinde, mahrûmiyyetler içinde yeni nesli yetiştirmek sûretiyle yaptıkları için çok büyük ve aziz görürüm ve kendilerini yaratıcı kudretler olarak bulurum. Şunu da sözüme katmak isterim ki, inkılâblar birer ideal, birer mücâdele, birer hasret hâlidir. İdealin gerçekleşmesi, mücâdelenin zafer olabilmesi, hasretin vuslata inkılâbı yeni fikrin, yeni rûhun yeni insanlarına muhtâc olduğu için, bu yeni insanları yetiştirmek bakımından da bu aziz mürebbî ve müşridlerde inkılâbın en büyük ferdi ve kahramânı şerefini görebilirim" diyor.

milletlere ve esârete karşı isyânkar fikirlerini, insanlığın ve milletlerin adâlete, hürriyete kavuşmaları husûsunda dileklerini içine alan ve 1919'-da neşrettiği *Duâ* adlı şiirini Efganlı Cemâleddîn'e ithâf eden M. E. Yurdakul'un, onun te'sirinde kaldığı bütün bu izâhlardan sonra açıkca anlaşılır; ancak, Efganlı Cemâleddîn ile tanışmadan önce, yirmibir-yirmiiki yaşında iken, edebiyâtımızın en mühim şahsiyetleri ile temâsa geçtiğini, *Fazîlet ve Asâlet* isimli mensur eserini neşretmiş bulunduğunu da unutmamalıdır.

M. E. Yurdakul, *Fazîlet ve Asâlet*'i, neşrinden önce Recâîzâde Mahmud Ekrem'e, Sa'îd Bey'e, Abdülhak Hâmid'e ve Muallim Nâcî'ye göndererek bu ilk eseri hakkında mütâlealarını istemiştir. İlk ikisi mensur, sonuncular manzum takrizlerde, hakîkî asâlet ve fazîlet'in soydan gelmekten daha çok, o kimsenin mânevî olgunluğu ile kendini gösterebileceği yolundaki fikirleri, mantıkî ve selîs ifâdesi takdir ediliyordu[4]. M. E. Yurdakul'un, ilk eserine dâir neler düşündüklerini öğrenmek üzre seçtiği R. Ekrem, Sa'îd Bey, Hâmid ve Nâcî, herhâlde eserlerini okuduğu ve üstad tanıdığı kimselerdir.

Edebiyâtımızda dilde ve vezinde Türkcülük cereyanları, M. E. Yurdakul'dan asırlarca önceden başlar. XVI. asırda Edirneli Nazmî ve Tatavlalı Mahremî'nin şiirlerinde yabancı kelime kullanmaksızın Türkçe mazmunlarla şiir yazmak, bu Sâfî Türkçe cereyânı, Tanzimât devrinde yeniden canlanmış, Şinâsî ve N. Kemal, Ziyâ Paşa, Âkif Paşa, az da olsa bu yolda örnekler vermişlerdir. Emin Bey'in yetiştiği çağlarda Tarihî Türkcülük, Dil'de Türkcülük cereyanı da kuvvetlenmişti: Süleyman Paşa *Târîh-i 'Âlem*'inde Anadolu Türkleri'nin çok eski bir geçmişe sahip olduklarını, menşe'lerini M.Ö. II. asırdaki Kunlar teşkil ettiğini, Ahmed Vefik Paşa ise *Lehçe-i Osmânî*'sinin *Mukaddime*'sinde, Osmanlı lehcesi'nin Oğuz lehcesi'nin devâmı olduğunu ileri sürmüştü[5].

M. E. Yurdakul'un gençlik, kısmen çocukluk çağları, Tanzimat edebiyâtı'nın son devrelerine rastlar. R. Ekrem ve tarafdârları Garb

[4] Kostantaniye, Matbaa-i Ebüzziyâ, H. 1308 (1891). Emin Bey hakkındaki neşriyâtın çoğunda bu eserin basımı 1890 gösterilirse de, *takrîz*'lerin altındaki tarihlerden, msl., Muallim Nâcî'nin *takrîz*'inin altındaki 27 Kânûnıevvel, 1316 (8 Ocak, 1891) tarihinden 1891'de basıldığı açıkca anlaşılır.

[5] Prof. Fuad Köprülü, *Millî Edebiyat Cereyânının İlk Mübeşşirleri ve Dîvân-ı Türkî-i Basit*, İst., Devlet Matbaası, 1928; ikinci basım, *Edebiyat Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1966, s. 271 - 315; *Umûmî İndeks*'e bakınız.

edebiyâtını, o te'sir altında eserler verilmesini müdâfaa ederlerken, Muallim Nâcî yolunu tutanlar, bunun yanında Şark edebiyatının da ihmâl edilmemesi lâzım geldiği, ondan da birçok hususlarda faydalanabileceğimiz fikrinde idiler. Servet-i Funûn edebiyatının temeli atılmak üzre bulunduğu o yıllarda yabancı kelime kullanmaksızın "Kaba Türkçe", "Sırf Türkçe", Hece Vezni ile şiirler yazmak cereyânı da yeniden canlanmıştı: Yusuf Hâlis Efendi'nin, 1877'deki Türk-Rus savaşı münâsebetiyle yazdığı *Kasîde*'sinden aldığımız aşağıdaki beyitler bu hususta çok mânâlıdır:

Gülşen-î 'āşkda bülbül gibi şeydādır hep
Bilmedī hiçbiri kadr-î gül-i ra'nā-yi vatan

. . . .

Tumturākā boğub‿elfāz-i garîbeyle bütün
Okuyanlar boğulur, anlamaz‿ebnā-yi vatan

Giydirüb maşlah-ı 'urbān ve 'Acem kalpāğın
Sanki pek çıplak‿idī Türki-i zîbā-yi vatan

Mustalahdan Kaba Türkçē yolu güç, hem dardır
Zāhiren gerçe kolaydır reh-i mecrā-yi vatan

Meclis-ü işret-ü cām-ü meyi eyler terdîf
Yazmamış hiçbiri *Dīvān*'a mukaffā-yi vatan

beyitleri ile, şâirlerin, gül bahçesinde bülbül gibi hep aşklarını dile getirdiklerinden, hiçbirinin o yarı sarı yarı kırmızı renkli meşhur güle, gül-i ra'nâya benzeyen vatanın kadrini bilmediklerinden, Türkçe'nin güzelliği yetmezmiş gibi, onu Arap maşlahı, Acem kalpağıyle süslemeğe kalkdıklarından, vatanî eserler vermek kolay görünürse de, ıstılahlar kullanarak yazmağa göre, Kaba Türkçe yolunun çok daha güç olduğundan bahseden Yusuf Hâlis Efendi, meclis ve işretten, kadeh ve şarabtan bahseden şiirler yazdıkları hâlde, *Dīvānlar*'ında "vatan" kâfiyesine yer vermediklerinden şikâyet ediyor[6]. 1882'de Hakkî Bey'in, *Tercemân-ı Hikîkat*'te, "Sırf Türkçe Bir Gazeldir" başlığıyle,

Sevdiğim gel sözümü dinle benī ağlatma
Ciğerim pişti, sakın pişmiş‿otā sū katma

matla'ı[7]; 1883'de *Cerîde-i Havâdis*'te İsmet Bey'in, "Yalnız Türkçe Söz ile Yapılmış Gazeldir", "Türkçe Gazel" adıyle,

[6] *Şahnâme-i Âl-i Osmān*, s. 28 (Basım tarihi yoktur).

[7] Nu. 1183, 25 Mayıs, 1882.

Görmeden sevdim senī ben gönlümü verdim sana
Sonra gördüm, anladın düşkünlüğüm n'ittin bana

———

Bakışın gönlümü öldürmeği ister gibidir
Kirpiğin göğsüme saplanmada iksīr gibidir

beyitleriyle başlayan gazelleri[8], yalnız Türkçe kelimeler kullanarak şiirler yazma cereyânının nasıl canlandığını gösterir ki, bu hususta daha birçok örnekler vermek mümkündür. Keçecizâde Abdullah Mâcid Bey, Almanca'dan dilimize çevirdiği yüzdoksan hikâyede Hece Vezni'ni kullanmış, eserinin *önsöz*'ünde, bu vezinle yazmasının kusur sayılabileceğini düşünerek, âdetâ özür dilemiştir[9]. Abdullah Cevdet'in 16 Ocak, 1890'da yazdığı *Dihḳān* adlı,

Kış gelince âlem kara bürünür
Her yerde durgunluk, keder görünür

beytiyle başlayan mesnevîsinin üzerindeki Millî Vezin kaydi, şuurlu olarak Hece Vezni'ni kullanmağa çalıştığını göstermiyor mı[10]? Evet, M. E. Yurdakul'dan önce de edebiyatımızda, şuurlu olarak Sâfî Türkçe yazanlar, Hece Vezni'ni kullananlar vardı; ancak, bunlar halkın his, fikir ve hayâllerini, hayatlarının muhtelif safhalarını aksettirmekten uzaktı. Diğer taraftan Sâfî Türkçe şiirlerin mevzû'u umûmiyetle aşktı; vezni arûzdu ve bütün bunlar bir tecrübeden ibâret kalmıştı. Emin Bey ise, bu münferid tecrübelerden de faydalanarak, bunları terkibederek hem vezin, dil, hem de fikir ve mevzû bakımından Türk olan millî şiir çığırını açtı.

M. E. Yurdakul'un şiirleri arasında neşir tarihi bakımından en eskisi, 17 Ekim, 1895'de *Resimli Gazete*'de çıkan *Köyde Fırtına*'dır. Bu şiirinde bize, bir kış günü, köyü kasıp kavuran şiddetli fırtınayı, sürülerini toparlayan çobanları, devrilen ağaçları, sel basan tarlaları, hırkasız, çulsuz, yiyeceği arpa-unu aşından da mahrum kalacağını,

[8] Nu. 5228, 5233, 10 Rebī' 11., 1330/10 Şubat, 1883; 15 Şubat, 1883.
[9] *'İberistān-i Almanī — nâm-ı diğer — Yüzdoksan Hikâye*, İst., 1306.
[10] *Tulû'āt*, İst., Âlem Matbaası, 1308, s. 29. Tanzimat devri şâirlerinden *Hilmī Dīvānı*'nda (Basım tarihi yoktur, s. 57), mevcut,

Ben ayrılali sevdiceğimden nice yıllar
Durmaz deli gönlüm nice yıllar yine inler

matla'lı gazelin başında, "Sırf Türkçe" kaydi vardır.

kapısına dayanan alacaklılar tarafından yakasından sürükleneceğini düşünen halkı tasvir ediyor, şiirini, onların, hiç değilse başını sokacak kulübesinin yıkılmaması için yalvarışlarıyle bitiriyordu :

Ey fırtına, işte evim, altını üstüne kat!
Toprakların göke savur, her taşın bir yere at;
Sakın şuna, şu küçücük kulübeye el sunma!
Yıkar isen yapanı yok, âh, oraya dokunma;
O, bir şehid ocağıdır: Ateşini söndürme;
Gece, onu dağ başından bir nur gibi göstersin,
Birkaç yetīm yuvasıdır, virâneye döndürme,
Seher vakti koru gibi burası da ses versin!

M. E. Yurdakul, bu güzel şiirine ne *Türkçe Şiirler*'de, ne de *Türk Sazı*'nda yer verdi; *Resimli Gazete* ve *Muktebes* mecmuası sutunlarında kaldı[11].

2. İLK ESERİ: *Türkçe Şiirler* VE UYANDIRDIĞI AKİSLER

Türkçe Şiirler'deki manzûmeler, şâirimizin bu kitaptaki ilk şiirinin altında kaydettiği üzre, "Yunan muhârebesi esnâsında söylenmeğe başlanılmıştır". Yunanlılar'ın hududlarımıza ilk saldırışı 9 Nisan, 1897 (28 Mart, 1313)'de, ikincisi 16 Nisan, 1897 (4 Nisan, 1313)'dedir. Devlet-i 'Aliyye tarafından 17 Nisan, 1897'de harb i'lân edilmiş, Müşir Edhem Paşa'nın Mâbeyn-i Humâyûn Başkâtibliği'ne 29 Nisan, 1897 tarihli telgrafı ile Tırhala'nın zabt ve işgāl olunduğu bildirilmiştir. Harbin sona erip sulh lâyihasının imzâlanması 19 Eylûl, 1897 tarihine rastlar[12]. Yurdakul, beş ay süren bu Türk-Yunan savaşı esnâsındaki hâdiseleri askerlerimizin cenge gidişlerinden başlayarak, kazandıkları başarıları, şehid ve gāzīlerimizi, yetīm çocukları, dul kadınları şiirlerinde terennüm etti; eserdeki dokuz şiirden *Cenge Giderken, Yunan Sınırını Geçerken, Tırhala Ḳal'ası'na Bayrak Diktikten Sonra, Şehid-yâhud-Osman'ın Yüreği, Yetīm Çocuk-yâhud-Ahmed'in Kaygusu, Âh Analık-yâhud-Zeyneb-'in Duâsı* bu harble tamâmıyle, *Kur'ān-Kerīm* ile *İyilik ve Güzellik Karşısında* başlıklı şiirler ise kısmen alâkalıdır. Bunları *'Asır, Musavver Ma'lûmât, Mütâle'a, Servet-i Funûn*'da[13] neşreden M. Emin, *Biz*

[11] Bu ciltteki cv. numaralı şiir, s. 307.
[12] Vecīhī ve Rufekāsı, *Musavver Tārīh-i Harb*, İst., İkdam Matbaası, 1325, s. 177, 182, 186, 212, 293.
[13] *Servet-i Funûn*'da basılan ilk şiiri *Güzellik ve Kardaşlık Karşısında*'dır (Nu. 392, 3 Eylûl, 1314/15 Eylûl, 1898). Bu mecmuanın müessisi Ahmed İhsan Tok'göz,

Nasıl Şiir İsteriz manzûmesini de ilâve ederek kitap hâlinde bastırmağı düşündü;

> Biz o şi'ri isteriz ki çift'e giden babalar,
> Ekin biçen genç kızlarla odun kesen analar,
> Yanık sesin dinlerlerken gözyaşların silsinler.

mısrâ'larından anlaşıldığı gibi köylüler de, kendi iztıraplarını aksettiren bu şiirleri anlayıp hissetmeli idiler.

M. E. Yurdakul, pek sâde Türkçe ile, Hece Vezni'yle, mevzûlarını halktan alarak, halkın anlayabileceği tarzda ifâde etmeğe çalıştığı bu şiirlerini kitap hâlinde bastırmadan önce, R. Ekrem'e, Hâmid'e, Şemseddin Sâmî'ye, Rizâ Tevfik ve Fazlî Necib'e, mütâlealarını istediğini bildiren birer mektup yazarak gönderdi. R. Ekrem'e yolladığı mektubunda, "Doğru yolda mı yürüyorum; yoksa uçurumlara mı düşeceğim" diye soruyordu; eserini bastırıp, gelirinin birkısmını şehid âilelerine tahsis edecekti. Muhâtabı, bu vatanî şiirlerin hepsini takdirle berâber, bilhassa ârifâne, âlimâne, fikir ve ifâdece pek tabî'î bulduğu *Kur'ân-ı Kerîm* başlıklı şiiri üzerinde durdu. Hâmid, Türkler'in ahlâk ve zevklerini, başka manzûmelere göre daha çok dile getiren bu dokuz şiir arasında en çok *Cenge Giderken*'i beğenmişti; o zamana kadar gördüğü bu tarz şiirlerin hepsinden üstün buluyordu. Onca, şiir, kendine hâs bilinen vasıfları hâiz olduktan sonra, ister şu, ister bu vezinde olsun, mühim değildi. Emin Bey'in Hece Vezni'ni kullanmasını, mevzûlarına uygunluğu bakımından yerinde buluyordu; bu tarz eserler vermeğe devâm ettiği takdirde umûmî rağbetle karşılanacağını, o şiirleri okurken yanındaki yetmiş yaşında bir ihtiyârın gözlerinden akan yaşların, gördüğü rağbetin müjdesi olduğunu yazmıştı. Ş. Sâmî, Türk dil, fikir ve hislerini ifâde eden Hece Vezni'yle bu şiirleri, Emin Bey'in açtığı bir çığır olarak kabûl etmekte idi. Rizâ Tevfik, cevâbında, bilhassa *Cenge*

"1314 senesi Servet-i Funûn Mektebi'nin en parlak devridir. Fâik 'Âlî, Mehmed Emin, İbrâhim Cehdî, H. Nâzım, İsmâil Safâ, 'Alî Nusret" Beyler'in bu yılda, 1898'de yazı hey'etine katıldıklarını kaydediyor (*Musavver Servet-i Funûn'un Tarihçesi*, İst., 1328, s. 15); aynı müellif, şâirimiz hakkında, "Türkcülük cereyânı'nın işâretleri, *Servet-i Funûn*'a Tevfik Fikret zamânında şâir Mehmed Emin ve Ahmed Hikmet Beyler'le gelmiştir. Mehmed Emin Bey, şiirlerini Türkçe, ve Arûz kā'idesine bakmayarak yazıyordu; ona Türk Şâiri diyorlar ve biraz da eğleniyorlardı; fakat hakikatler hangi vâdîde olursa olsun, dünyâda durmaz, yürür. Mehmed Emin Bey'in ilk adımını ve *Servet-i Funûn*'da attığı asıl Türkçe'ye dönüş hareketini *Matbû'ât Hâtıralarım*'da yazmasaydım, bir büyük kusur etmiş olurdum" diyor (*Matbû'ât Hâtıralarım*, c. 1., İst., 1930, s. 123).

Giderken ile *Kur'ân-ı Kerîm* adlı şiirlerin tahliline yer verdi; *Cenge Giderken*'i yaralı gâzîlere okuduğu zaman, hepsi, bunda hislerinin en samîmî akislerini bulmuşlardı ve "Bendeniz okudukça, *giderim* redifi, ağızlarında aks-i sadâ gibi tekerrür ederdi"; "Millî şiirlerin şiddet-i te'sirini, derece-i nufûzunu anlamak için bundan güzel tecrübe olamaz" diyordu. Bu şiirlerin Fazlî Necib'i cezbeden tarafı ise, ifâdesinin san'atsız ve tabî'î oluşu idi; herkesin anlayabileceği tarzda bir şiir çığırı açmanın lüzûmu inkâr olunamazdı. Kitabın hemen bastırılmasını tavsiye ile, bu sâyede akıllara hayret verecek derecede çok eserler meydana geleceğini, bu sehl-i mümteni', kolay yazılmış gibi görünen fakat güçlükle yazılan bu tarz şiirleri pek çok şâirlerin taklide özeneceklerini yazdı. Emin Bey, devrinin başta gelen şahsiyetlerinin bu cevapları üzerine, tuttuğu yolun doğruluğuna inandı; bu dokuz şiirini, aldığı bu cevâbî mektuplara baş kısmında yer vererek kitap hâlinde, ressam Zonaro'nun tasvirleriyle, sayfaları, kıt'a araları tezyin edilerek Matbaa-i Ebüzziyâ'da pek zevkli sûrette bastırdı (H. 1316/M. 1898).

Türkçe Şiirler'in basımı gerek memleketimizde, gerek Avrupa ve Rusya'da Türkcüler tarafından en sıcak alâka ile karşılandı. Ötedenberi hatırlattıkları, fakat kendilerinin açamadıkları bu çığırdan bahseden Şemseddin Sâmî, "İşbu 1316 senesi meydân-ı intişâra vaz' olunan bu eser, lafz ve sûret cihetince ve lisân i'tibârıyle edebiyât-ı müstakbelemiz binâsının temel taşıdır" diyerek, yeni yetişenleri bu yolda yazmağa da'vet, bu vesile ile sâde Türkçe yazmağı müdâfaa ediyordu[14]. Eserinin bir nüshasını yolladığı İsmâil Gaspirinski, 24

[14] *Sabah*, nu. 3343, 1 Mart, 1315/13 Mart, 1899. Süleyman Nazif, Emin Bey'in *Türkçe Şiirler*'i kendisine de yollaması münâsebetiyle, Bursa'dan gönderdiği 16 Aralık, 1898 tarihli mektubunda, "Şiirlerinizde vatanın bi'l-cümle bedâyi'i tabî'iyyesi meşhuddur; ırmaklarının âheng-i sâf-i cereyânı, kuşlarının elhân-ı rikkat-nişânı, kulûb-ı efrâdın en hafî darabânı işitiliyor" dedikten sonra, kendisinin arûzla yazdığını, Hece vezni ile yazılan bâzı şiir ve eserleri zikrettikten sonra, bu veznin bütün fikir ve duyguları tamâmıyle ifâdeye elverişli olup olamayacağı hakkında tereddüdünü kaydetmiştir (Mektubun daktilo harfleriyle metni, T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır; Dosya-Nu. 133). Süleyman Nazif, Bursa'dan Fâik Reşad'a gönderdiği 23. XI. 1323 (6 Aralık, 1907) tarihli mektubunda da, Emin Bey'e yolladığı bu mektubun muhteviyâtından bahisle, bu gün, Orta-Asya'dan gelen Türkler'den âdet, medeniyet, hattâ tabî'at bakımından uzak bulunduğumuzu, bir zamanlar Arap ve Acem medeniyetinin bizi kavmiyyetimizden uzaklaştırdığını, şimdi de Garb medeniyetinin te'sirinde kalarak yeni fikirler aldığımızı, Millî vezn'in "bu kelimât ve terâkibi istî'âb edip edemiyeceğinde mütereddid" olduğunu kaydetmiştir (*İ'tidâl*, nu. 4, 28 Safer, 1327/21 Mart, 1909.—Ayrıca bk., *Âmed-i Sevdâ* mec., nu. 4, 26 Mart, 1325/8 Nisan, 1909).

Mart, 1899 (12 Mart, 1315) tarihli mektubunda, söyleyeceklerinin birçoğunu Ş. Sâmî'nin yazdığını, buna ilâve olarak, bu şiirlerin yalnız dil bakımından değil, İstanbul şâirlerinin mehtâbtan, kara saç ile mâvi gözden ibâret şiirlerine fikirce de üstün, onların diline aykırı Kaba Türkçe ile kalem çekmenin büyük cesâret olduğunu, böyle bir eserin Türk âlemine de büyük faydaları dokunacağını kaydetti; çünki, "Şiirlerinizi Edirne, Bursa, Ankara, Konya, Erzurum Türkleri anlayıp, lezzetlenip okuyacakları gibi, Tiflis, Tebriz, Şîrvân, Horasan, Türkistan, Kaşgar, Deşt-i Kıpçak, Sibirya, Kazan ve Kırım Türkleri de okuyacaktır ki, bu şerefe Fuzûlî ve Nâbî nâil olamadılar. Kırk-elli milyonluk ve otuz asırlık bu âleme ibtidâ bir kaşık oğul-balını yediren siz oldunuz!" diyor[15]. Şâirimizin *Türkçe Şiirler*'ini gönderdiği Macar müsteşrıklarından Vambéry, 15 Nisan, 1899 tarihli mektubunda, vatan ve millet yolunda gösterdiği gayretten, şiirlerinin dil bakımından tatlılığından bahs ile, bu dilin rağbet görmesini diledi[16]. İngiliz müsteşrıklarından E. J. W. Gibb'in 6 Haziran, 1899 tarihli mektubundan, Emin Bey'in gönderdiği *Türkçe Şiirler*'i aldığı anlaşılıyor; Gibb'e göre, şâirimiz bu eseri ile Türk edebiyâtı'na pek büyük hizmet etmiş ve Türk, millî sadâsını bulmuştur. Daha önceki şâirlerimiz pek güzel eserler vermekle berâber, şiirleri "Türkçe değil, belki Acemâne, veyâ Garbî'dir. Şimdi siz geldiniz ve ne Şark'a bakarak, ne Garb'e; kendi vatandaşlarınızın gönlünü okudunuz ve bunların hissiyyâtını kendi lisânıyle ve edîbâne bir tarzda ʿarz ettiniz. Fikr-i âcizâneme göre, Türk şiʿrinin doğru mazmûnu ile doğru tarz-ı ifâdesini siz buldunuz; sizi altı asır beklemiştir" diyor[17]. Strasburg

[15] *Türk Yurdu* mec., c. VI., yıl - 3, 27 Kasım, 1330, s. 2404 - 5; bu basımda mektubun tarihi 12 Mart, 321-1899 şeklinde olup, Mâlî yılı gösteren tarihte tertip yanlışı vardır. T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasında bu mektubun daktilo edilmiş metni mevcuttur (Nu. 157).

[16] Arap harfleriyle olan bu Türkçe mektubun aslı, T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Dosya-Nu. 133). Kılişesi, *Türk Yurdu*'nda basılmıştır (C. v., 1329/ 1913, s. 953).

[17] Bu Türkçe mektubun aslı T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Dosya-Nu. 133). Türk şâirlerinin, yeni devirler edebiyatında, nihâyet, asıl borçlarının ne Acemler'i, ne de Fıransızlar'ı kopya etmek olduğunu anladıklarından, halkın kalbine tercemân olmak, onun neş'e ve kederlerini ve hayatlarını canlandırmak lâzım geldiğini kavradıklarından bahsetmesi münâsebetiyle verdiği notta, Emin Bey'in, *Türkçe Şiirleri* ile halk konuşma ve hislerini aksettirdiğini, bu küçük şiirleriyle askerlerin ve Anadolu köylüsünün sesini edebiyatta ilk defʿa duyurduğunu kaydediyor (*A. History of Ottoman Poetry*, c. 1., London, 1900, s. 134 - 35); Emin Bey'den bahseden ilk müsteşrık, bu kısa notu ile E. J. W. Gibb olmuştur.

Üniversitesi profesörlerinden Paul Horn ise, "Emin Bey rûhan, cismen Türk'tür. Asr-ı hâzırın icâblarını kabûl ve fakat Türklük'ünü de ihmâl etmez. Ümmü'l-Kitâb olan *Kur'ân*'ı dahî böyle bir hisle takdîs eder ve yüksek bir gurur ile, "Ben bir Türk'üm" diye haykırır; *Anadolu'dan Bir Ses* nâmındaki şiirinde Osmanlılık vatanının hakikî, millî şerefini —mûsıkî'ye tatbik edilmiştir— ibdâʿ etmiştir" fikrindedir[18]. Emin Bey, *Türkçe Şiirleri*'ni, bir mektubuyle berâber Rus Müsteşrıklarından V. Minorskiy'e de yollamıştı ve bu eser hakkında en esaslı tahlil onun tarafından yazılmıştır. Sâde, halk diliyle, bilerek ve düşünerek sâf Türkçe ile yazan şâirimizin, *Cenge Giderken*'de olduğu gibi kısa, fakat çok te'sirli cümleler bulunduğuna işâret eden müellif, *Biz Nasıl Şiir İsteriz* adlı manzûmesini bedîʿî kıymetten mahrum, *Şehid Osman'ın Yüreği* isimli şiirini tatsız bulur; bununla berâber bu şiirlerin herbiri, msl., *Yetîm Çocuk* hakikî bir vatan sevgisiyle, büyük bir kudret ve canlılıkla doludur. Manzûmelerin vezin ve kâfiyeleri hakkında pek sathî, bâzan da yanlış fikirler ileri süren Minorskiy, eseri, muhteviyât bakımından üç kısma ayırarak tahlil etmiştir : *Biz Nasıl Şiir İsteriz* ile *İyilik ve Güzellik Karşısında*, şâirimizin şiir sanʿatı telâkkîsini aksettiriyor ki bunlarda canlandırdığı tabîʿat vâsıtasıyle herkes tarafından anlaşılacak duyguları telkinle halkın rûhuna hitâbetmektedir. İkinci kısmı vatanî şiirleri teşkil eder; harb yıllarında yazılmış oldukları hâlde, msl., *Yunan Sınırını Geçerken*'de görüldüğü üzre, mantıkın hudûdunu aşan mübâlegalı ifâdeler yoktur. Minorskiy, "Bizim münevver İslavcılar'ımız ise, bu gibi hâllerde, Almanlar'ın, yâhud Macarlar'ın kanını içmekten bahsederler", "Bu şiirde düşmanı tahkir eden, veyâhud düşmana karşı şiddet ifâde eden hiçbir cümle yoktur" diyor ve Emin Bey'in, vatanî şiirlerinde Türk'ün kahramanlığından, erliğinden, bunların Türk'ün hassalarından bulunduğundan bahsetmekle yetinmesini bir meziyyet saymaktadır. Bu tarz şiirleri arasında en çok, Türk'ün kendi iline, köyüne, dinine kalbten bağlılığını tasvir ettiğinden dolayı *Cenge Giderken*'i beğenir. Üçüncü guruptaki şiirlerinde (msl., *Şehid Osman'ın Yüreği*'nde), vatan yolunda can verenleri, onların duygularını canlandırmıştır; bu yaralı, bu Müslüman nefer, savaş meydanında ölürken, hiçbir şikâyette bulunmuyor; din ve devlet uğrunda canını fedâ eden, Tanrı'nın rahmetine gark edeceği bu şehid, anne ve nişanlısına böyle bir ölümden üzüntü duymamalarını tavsıye etmektedir; şiiri güzelleş-

[18] *Geschicte der Türkischen Moderne*, 1902, s. 58.

tiren işte bu millî ruhtur. *Türkçe Şiirler*'deki manzûmeler hakkında ileri sürdüğü fıkirler umûmiyetle isâbetli bulunan Minorskiy, bu kitaptaki dokuz manzûmenin hepsinin Rus harfleriyle Türkçe metnini, vezin ve şekline de bağlı kalarak nazmen Rusca tercemelerini 1903'de neşretmiştir [19].

3. *Türk Sazı*'NA HAZIRLIK DEVRESİ

1898-1901 yılları arasında *Servet-i Funûn*, *Musavver Ma'lûmât* ve İzmir'de basılan *Muktebes* [20] mecmualarında bâzı yazıları neşrolunan (msl., *Gözyaşım*, *Çiçekciğim*, *Kibritci Kız*, *Kesildi mi Ellerin* [21]) Emin

[19] *Nacionalyja Stichotvorenyja, Emin Beja*, Moskova, 1903. V. Minorsky bu yazısının baş kısmında Dīvān ve Tanzīmât'tan sonraki Türk Edebiyâtı hakkında kısaca bilgi verdikten (S. 1-3) sonra, Emin Bey üzerinde durmuştur. İmparatorluk Âsâr-i 'Atīka Cemiyeti Şark Şûbesi çalışmaları üçüncü neşriyâtının ikinci cildindeki bu yazı, aynı sene, ayrı basım olarak kitap hâlinde neşredilmiştir; *Türkçe Şiirler*'in baş kısımlarında yer alan Rizâ Tevfik'ın mektubunun bâzı kısımlarıyle, Ş. Sâmî'nin mektubunun tam metnini de Rusca'ya çeviren Minorsky'nin bu yazısının Türkçe tercemesi, kısmen T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasında vardır (Nu. 162); bunun başına, Emin Bey kendi el yazısıyle, "Rus müsteşrıklarından Viladimir Minorsky'nin kırk büyük sayfa olan, benim hakkımda 1903 tarihinde Rusca yazıp bastırdığı bir kitaptan hulâsa" cümleleri mevcuttur. Bu tercemede, Rusca'ya çevrilen şiirlerine dâir bilgiye rastlamıyoruz; eserin hakikaten kırk sayfa olan Rusca'sını T. T. Kurumu kütübhânesinde bulmamız mümkün oldu (B - 2792). Minorsky'nin, Rus harfleriyle Türkçe metnini, bundan sonra aynı numara ile Rusca'ya manzûm tercemesini — kulübe, sınır, öz; koçyiğitler; milletimiz alkışlarız gibi bâzı lugat, ta'bir ve gıramer husûsiyetlerine dâir notlar ve hâşiyelerle — neşrettiği bu şiirlerden dokuzu *Türkçe Şiirler*'dekiler, geri kalan yedisinden birkısmı bâzı mecmualarda basılmış olan, *Gözyaşım* ise — müellifin ifâdesine göre — basılı olmayan şiirinin aslı ve tercemesidir [Daha çok bilgi edinmek için bk., bu cildin sonunda mevcut *Notlar* bölümü'nün *Türkçe Şiirler* (Nu. 1 - IX.) kısmıyle, XXVI, XIX, XXIX, XX, XLIII, CVI numaralı şiirler].

[20] Yusuf Akçura, "1904 senesi, Türk şâiri, bâzı manzûmelerini İzmir'de çıkan *Muktebes*" mecmuasında neşrettiğini kaydediyorsa da (*Türk Yılı*, İst., 1928, s. 387; bundan naklen, Kenan Akyüz, *Batı Te'sirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara, 1953, s. 450; Agâh Sırrı Levend, *Mehmed Emin Yurdakul'un Kişiliği*; Doğan Yurdakul, *Mehmed Emin Yurdakul'un Hayatı ve Husûsiyetleri : Türk Sazı*, İst., 1969, s. 13, 29), İstanbul'da Belediye Kütüphânesi'ndeki 1 - 30 sayısını gözden geçirdiğimiz İzmir'de çıkan haftalık *Muktebes* mecmuası (Nu. 1, 20 Şâ'ban, 1315/14 Ocak, 1898 — Nu. 30, 17 Rebī' 1., 1316/5 Ağustos, 1898), 1904'de değil, 1898'de neşredilmiştir (Millî Kütüphâne'de, 1 - 6, 10, 11, 14, 16 - 19'uncu sayıları vardır). Emin Bey'in bu mecmuada yalnız *Köyde Fırtına* adlı şiiri basılmıştır (Bk., bu ciltteki *Notlar* bölümü, nu.cv).

[21] Fikret, *Kesildi mi Ellerin* adlı şiirin *Servet-i Funûn*'da neşri münâsebetiyle, şâirimize yolladığı 25 Mart, 1317 (7 Nisan, 1901) tarihli mektubunda, "Şiirin, bu eserde,

Bey için de, 1902-1905 yılları arası sükût devresi sayılabilir; 'Abdü'l-Hamîd istibdâdı yüzünden edebî eserlerin basımı resmen önlendiğinden, yalnız Emin Bey değil, Hâlid Ziyâ, Ahmed Hikmet, Mehmed Âkif, Ziyâ Gökalp v.b. şahsiyetler için de, hattâ 1908'e kadar susma devresidir. Bu arada, 1904'de bâzı şiirlerinin, Alman müsteşrıklarından Friedrich Giese tarafından Türkçe metinleri lüzum görülen bâzı kelime ve ta'birlerin izâhıyle, ayrıca nazmen Almanca'ya tercemeleri ile neşrolundu. F. Giese, 1903 kış mevsiminde Emin Bey'le görüştüğü zaman, birkısmı henüz basılmamış olan bu manzûmeleri onun defterinden kopya etmiştir [22]. Daha önceleri, Gibb'in *Osmanlı Şiiri Tarihi*'ndeki bir notu ve Paul Horn'un *Modern Türk Eedbiyâtı*'nda verdiği bilgi sâyesinde F. Giese'nin dikkatini çeken şâirimiz, ona, bu ziyâreti sırasında âhenkli sesiyle kendi şiirlerini okumuştu. F. Giese, bu münâsebetle, Türkçe'nin "sihirli âhengini onun vâsıtasıyle duyup öğrendiğini" kaydediyor. F. Giese, *Emin Bey'den Yeni Haberler* başlıklı bu makâlesinde aslını neşr ve nazmen Almanca'ya çevirdiği *Kesildi mi Ellerin*, *Kur'a Neferi*, *On Para Ver*, *Sakın Kesme* adlı şiirlerin tahliline de yer vermiştir. F. Giese'ye göre, her sınıf halka öğüdlerini, öğretici fikirlerini, ayni zamanda tesellîlerini eriştirmeğe çalışan Emin Bey'in şiirleri vahy gibi, yenilik cezbesine tamâmıyle mâliktir; "En büyük meziyyeti, Türkler arasında şâir olarak, halkın anlayabileceği sâde ve asil bir üslûb yaratmağa çalışmasıdır" ve Türkiye'de örnek alınmağa değen bu vâdideki başarısını istikbâl gösterecektir ki bunun temelini Emin Bey atmıştır. İfâdesindeki vecizliğe işâret eden F. Giese, "fikrime göre, *Kur'a Neferi*'nin ilk beyitleri de böyle üstâdânedir. Ben, bunlara nazîre olacak, hiçbir edebiyatta örnekler hatırlamıyorum; bundan dolayı, şâirimizin gayretinin başarı ile neticelenmesini dileriz; ancak, vatanında takdir ve rağbet görmese de, kendisi, biz Garbliler için, Türk edîbleri arasında, milletinin hayat ve tasavvurlarını samîmiyetle canlandırmak, ifâde

bence, gāye-i hayâl olan bir mertebe-i müessiriyyete çıkmış.. Neşri, *Servet-i Funûn*'-dan çekilmiş olduğum bir zamâna rastlamasaydı, gazete nâmına 'arz-ı teşekkür ederdim. Şimdi, yalnız edebiyat nâmına, bu cidden nefis eserlerin te'âkubunu temennî ile, *Rebâb-ı Şikeste* hakkındaki delâlet-i himmet-i lutufkârâneden dolayı da ayrıca beyân-ı teşekkürle hatm-i tasdī'ât ediyorum" diyor (Bu mektubun daktilo harflerleri ile metni T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır: Nu. 152).

[22] *Der Entwicklungsgang der Medernen Osmanischen Literatur*, Halle, 1906, s. 10 v. d.

etmek üzre kendini gösteren gāyet câzib bir şâir olarak kalacaktır" diyor [23].

[23] *Neues von Mehmed Emin Bey*, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, c. LVIII.; 1904. Bu makālenin Türkçe tercemesi, Arap harfleriyle, T. T. Kurumu'nda, şâirimizin evrâkı arasında (Dosya - Nu. 133) vardır; fakat, terceme edilen şiir ve nesirlerine âit kısmı zikredilmemiştir. Bu tercemenin sonunda, Emin Bey'in el yazısıyle, "Müsteşrıklara mahsus Almanca neşrolunan bir mecmuanın bir nüshası bana tahsis edilmiş ve bu başlangıçtan sonra şiir defterlerimden seçilmiş parçalar Türkçe harflerle ve Almanca tercemeleri ile basılmıştır" cümleleri mevcuttur. F. Giese'nin Almanca aslını tedkik ettiğimiz bu makālesinde, şâirimizin nesirlerindcn altısının, şiirlerinden dördünün Türkçe asılları ve tercemeleri basılmıştır; nazmen Almanca'ya çevrilen bu şiirleri hakkında daha çok bilgi edinmek için, hazırladığımız bu cildin sonundaki *Notlar* bölümüne bakınız(Nu. XIX, LVII, XVIII, XLVII.) T. T. Kurumu'nda. Arap harfleri ile Noeldeke'nin, F. Giese'ye gönderdiği mektubun Arap harfleri ile tercemesi de vardır (Dosya-Nu. 133); Emin Bey'in, bu tercemenin bulunduğu kâğıdın arkasında şu cümleleri, yine Arap harfleriyle, kendi el yazısıyle mevcuttur: "Dr. Giese'nin müsteşrıkīn mecmuasına gönderdiği şiirlerim Almanca tercemeleriyle basılmış ve bunun başına Dr. Giese tarafından bir makāle konulmuştu. Dr. Giese bu nüshayı Almanya'da üstâdı olan zâta göndermiş, bu zât tarafından verilen cevapta şunlar münderic bulunmuştur ki, 'Abdü'l-Hamīd devrinde, bize, Hasta Adam denildiği ve mīrâsımızın taksim edilmek istenildiği bir çağda, bizim düştüğümüz yerden kalkarak dünyaya karşı mühim bir rol oynayacağımızı ve Türk rûhundaki hayat usâresinin buna kādir olacağını ihtivâ etmek i'tibârıyle büyük kıymeti vardır". Alman müsteşrıklarından Noeldeke (1836 - 1930)'nin bu mektubunun tercemesini —bâzı yanlış hükümler varsa da ehemmiyetinden dolayı — aynen veriyoruz : "Gönderdiklerinize karşı kalben müteşekkirim. İ'tirâf etmeliyim ki, hakīkaten bu zât beni hayrette bıraktı. Firenk lisanlarını bilmeyen bir Türk'ün böyle düşünüp yazması, bu millette bir cevher, bir öz olduğunu gösterir. Türkler fethettikleri memleketlerde Arap ve Acem harslarını kabûl ile kendi edebiyatlarını ve bu edebiyatla kendi millî ruhlarını unuttular. Ben onların Asya yaylalarında hâlâ mevcut olan epik edebiyâtını, İran'ın lirik edebiyâtından kat kat üstün bulurum. Şimdi Mehmed Emin Bey, Türk'ün dünyâya hâkim olan kahramanlıklarının büyük tarihinden mülhem olan yeni ve millî destanları ortaya koymak sûretiyle, o epik edebiyatı daha canlı, parlak sûrette ortaya koyuyor (7 ve 8 numaralarda olduğu gib). Hâlis Türk olduğu kadar yüksek bir insan da olan Mehmed Emin Bey, aynı zamanda Luther'in *İncil*'i tercemedeki idealini ta'kib ediyor ki, bu büyük birşeydir. Gerçektir ki, Türk Devleti'ni ecnebîlerin dīvânece olan ihtirasları bu gün za'fa uğratmıştır ve Türk milletini felâketler içinde bırakmıştır; fakat haftalar geçtikce, Cenâb-ı Hak merhamet verecektir. Bundan kırk sene evvel, Japonlar'ın dünyâya karşı bir rol oynayacaklarına kim ihtimâl verirdi! Yine kim iddiâ edebilir ki, Türkler de, bu gün bulundukları acıklı mevkı'den silkinip kalkmayacaklar ve dünyâya karşı eskiden olduğu gibi yarın da büyük bir rol oynamayacaklar". —Otto Spies, *Die Moderne Türkische Literatur* (*Handbuch der Orientalistik*, Erste Abteilung, V. Band, 1. Abschnitt, Leiden/Köln, E. J. Brill, 1963, s. 360); bibliyografya kısmında, A. Fischer, Hachtmann ve Otto Hauser ve L. Bonelli'nin, bizim henüz göremediğimiz yazıları kaydedilmiştir.

Şiirlerinin gerek memleketimizdeki Türkcüler, gerek müsteşrıklar tarafından sıcak bir takdirle karşılanması, Emin Bey'i, açtığı çığırda emin adımlarla yürümeğe sevk eden teşvik kaynağı olduğu muhakkaktır ve 1905 senesi onun san'at hayâtının en verimli yılını teşkil etmektedir. 25 Mayıs — 7 Aralık, 1905 tarihleri arasında Selânik'te çıkan *Çocuk Bağçesi* mecmuasında yirmiyedi kadar şiirini neşretti. Ayni mecmuada bu şiirler hakkında mütâleaları ihtivâ eden ve şâirimize hitâben mektuplar, makāleler basıldı; bunların ilki, Rizâ Tevfik'in 16 Haziran, 1905 tarihli mektubudur [24]; bu mektup dolayısıyle açılan münâkaşa, Ömer Nâcî, Rizâ Tevfik, Râif Necdet [25], Hüseyin Câhid'in yazılarıyle devâm etmiştir. Ömer Nâcî, Emin Bey'in şiirlerini mevzûlarının içtimâ'î oluşu, dilinin anlaşılması bakımından takdir etmekle berâber, Hece Vezni'nin aleyhinde idi; "..Pek de Arapca ve Farsî kelimeleri terennüme isti'dâd ve tehammülü olmamakla berâber, Türkçe anâsır-ı kelimâtı da, istenilen yerde istenildiği gibi idâreye kuvveti yoktur" diyor, *Evzân-i Şi'riyemize Dâir* adlı makālesinde, Emin Bey'in Hece Vezni'yle şiirlerini, âhenginin yeknesaklığından dolayı kaval sadâsına benzetiyordu[26]. Hüseyin Câhid'in endişeleri, bunları her sınıf halkın anlayıp anlamayacağı, Hece Vezni'nin her hissi ifâdeye elverişli olup olmadığı v.b. hususlarından ileri geliyordu[27]. Bu münâkaşalara uzaktan seyirci kalan Emin Bey, açtığı çığır dolayısıyle pek takdirkârâne mektuplar da aldı. Bunlardan en mühimmi, şübhesiz Tevfik Fikret'in mektubudur; tam metni bu güne kadar basılmamış olduğu için bunu aynen vermeği faydalı buluyoruz[28] :

[24] Rizâ Tevfik'ın 3 Haziran, 1321 tarihli, biri, *Türkler'in Muhterem Şâiri Mehmed Emin Bey'e*; üçü, *Şâir-i Sâhib-meslek Mehmed Emin Beyefendi'ye* hitâbıyle basılan mektupları (*Çocuk Bağcesi* mec., nu. 32, 36, 40, 42; 8 Eylûl, 6 Teşrinievvel, 3 ve 24 Kasım, 1321/1905).

[25] *Şâir-i hakīkat-bīn Mehmed Emin Beyefendi'ye*, *ayn. mec.*, nu. 38, 20 Teşrinievvel, 1321/2 Kasım, 1905; Râif Necdet, şiirlerini fikrî bakımdan tahlil ettiği Emin Bey'i, yeni bir cereyânın mümessili olarak vasıflandırmıştır.

[26] *Evzân-ı Şi'riyemize Dâir*, *ayn. mec.*, nu 33, 15 Eylûl 1321/28 Eylûl, 1905; *Kārī'lerime*, *ayn. mec.*, nu. 37, 13 Teşrinievvel, 1321/26 Ekim, 1905. Ayrıca bk., aşağıdaki 62'nci not.

[27] *Rizâ Tevfik Bey*'e, *ayn. mec.*, nu. 42, 24 Teşrinisânî, 1321/7 Aralık, 1905.

[28] *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905. Emin Bey'in *Zavallılar* şiiri de aynı sayıda neşredilmiştir. Bu mektubun bâzı kısımlarını nakleden Yusuf Akçura, "... Bu uzun mektup, Hisar — 8 Kânûnısânî, 1318 (21 Ocak, 1903) tarihlidir. Tevfik Fikret'in san'at ve üslûb telâkkîlerini ifâde etmek i'tibâriyle çok mühim olan bu mektubun tamâmı neşrolunmalıdır. Biz, naklettiimiz kısımları aslından istinsâh ettik" diyor (*Türk Yılı*, İst., Yeni Matbaa, 1928, s. 391).

Zavallılar Şâir-i Muhteremi'ne,

Evvelki hafta, siz şi'rinizi okurken bir şeye çok dikkat ettim: Dinleyenlerin içinde hiçbiri sesinize yabancı kalmıyordu; hattâ küçük Halûk bile.. Siz, âhenginizin cereyânına kapılmış gidiyor, gâh okuyor, gâh söylüyor, gâh inliyordunuz.

Sâmi'leriniz evzâ'-ı inşâdınızı ta'kib ile meşgûl görünmüyorlardı; yalnız dinliyorlar, neşîdenizin her cümlesini, her kelimesini zabtediyorlar, sözlerinizin hiçbirini kaçırmıyorlar, fikriniz ile sanki el ele yürüyorlardı.. Anlaşılmadan geçen, yâhud anlaşılamadığı için tekrar ettirilen hiçbir satır tesâdüf edilmedi. Açık, düzgün söz söyleyen bir hemşehrin, köyden getirdiği kara haberi etrafına toplanan üç-dört komşu nasıl merak ve ehemmiyetle, dikkatli dikkatli, soluk soluğa dinlerse biz de sizi öyle dinliyorduk. Dikkat ve ehemmiyetle dinliyor ve her söylediğinizi anlıyorduk.

Bitirdiğiniz zaman Hâlid Ziya Bey, parmaklarının arasında tütüp küllenen sigarasını silkti, Hikmet Bey yerinde düzeldi, ben muvaffakıyyetinizi tebrik için ne diyeceğimi şaşırarak, öyle sıralarda dâimâ yaptığım gibi, şaşkın bir "Evet!" le gülümsedim, demindenberi çenesi ellerinin içinde, saçları omuzlarında, gözleri dudaklarınızda, meshûr ve medhûş dinleyen Halûk, yalnız o, vaz'ıyyetini değiştirmedi.

Hepimiz bir güzel neşîdenin sâmi'i olmak sıfatında ittihad ediyorduk. Siz anlatmağa başladınız. Sonra *Nemîde* müellifi ile vezinler hakkında ufak bir mübâhaseniz oldu. Ben ötede bilmiyorum ne ile meşgûldüm; işte o vakit çocuk yerinden kalkıp yanıma geldi. Yavaşca, fakat müteheyyiç, dedi ki, "Bu ne güzel şiir, baba!".

İşte muvaffakıyyetinize âit en büyük tebrik azizim. Siz ki, şiirlerinizi köylülere, çiftçilere hitab etmek, fikirlerinizi onlara duyurmak, meş'aleniz ile onları aydınlatmak, hisleriniz ile o yaraları sarmak, bağlamak emelindesiniz; maksadınızda muvaffak olacağınıza, olduğunuzu isbât için, mini mini bir zihnin manzûmenizi bir okunuşta anlamasından daha parlak şâhid aramayınız.. Beride iktidâr-ı san'atınızı takdir eden birçok havâss-ı edeb olduğunu da unutmamalı!

Ben kendi hisâbıma, şimdiye kadar yazılarımdan hiçbirini bu kadar kuvvetli bir nişâne-i muvaffakıyyete mazhar göremediğim için size gıbte ederim; çünki i'tirâf etmeliyim ki, eskidenberi san'atkârlığa, nefâyis-perestliğe, bedî'a-perverliğe, hâsılı bizde ismi henüz tekarrür edemeyen bu meyl-i mümtâz-ü ulvî'ye karşı içimde kaynayan heveslerin, emellerin altından pek basit ve kâni', bununla berâber pek şedid bir his kendi vücûdünü dâimâ ihtâr eder; eskidenberi, daha mektep sıralarında bütün serâir-i san'ate bîgâne, rûha, fikre, hayata râci' hakikatlerden uzak, şiir diye

gazeller, şarkılar, murabba'lar, muhammesler ezberlemeğe, şâirlik nâmına —rûhunun tekmil ihtiyâc-ı âheng ve şi'rine mukâbil— hiçbir gâye-i ciddîyeye rabtı mümkin olmayan o ipsiz-sapsız lakırdı oyuncaklarını taklid ve tekrardan ibâret papaganlığa mahkûm bir zavallı müteşâir iken, evet, tâ o zamandanberi bu hissin mütereddid, mübhem, rûhumda titrediğini duyardım.

Sonraları buna müsbet ve vâzıh bir şekil verebilmeğe başladım; şimdi artık tamâmiyle kâni'im ki, ben şiirde bir maksad-ı hayat arayanlardanım; şi'ri mel'abe-i hayâl addedenlere iştirâk edemem.

İşte bu haysiyyetle, ya'nî şi'ri bir müessir diye telâkkî ettiğim için, onda mümkin olduğu kadar vuzuh ve kuvvet görmek, te'sîrâtında mümkin olduğu kadar vüs'at ve ihâta bulmak istiyorum; işte bunun için size, sizin bir çocuk zihninde bile kolaylıkla yer bulan şi'rinize gıbte ediyorum.

Siz bu vuzuh ve suhûleti ne ile istihsâl ediyorsunuz ? Birden zannolunur ki, bu muhtârınız olan tarz-ı nevîn'in, sâde onun mahsûlüdür; bana kalırsa vâsıta-i muvaffakıyyetiniz yalnız vezin değil, intihâb-ı mevzû, tavr-ı tehassüs ve tesavvur, teblîg-i efkâr, savfet-i ifâde, hulâsa bütün kuvveti ile muvaffakıyyet-i lafz-ü ma'nâ; bu muvâfakatin husûlünde kullandığınız veznin de hizmeti inkâr olunamaz; fakat yalnız beş-on hecenin tevâzününü ile iş bitse idi, şâirlik o kadar kolaylaşırdı ki, "Kaldırım taşları altında birer şâir var" tehakkümüne karşı yerlere kadar ser-fürûdan başka yapacak birşey kalmazdı.

Hakîkat-i hâlde Vezn-i Hecâ'î'nin şiirlerinizde görülen te'sîr-i bedâhîsi, sizin onu sühûlet ve muvaffakıyyetle kullanmanızdan ileri geliyor.

Yeni şâirlerimizin bu gün tahdîden isti'mâl ettikleri Evzân-ı 'Arûz, usûl-i takfiye ve takti'ce ihrâz ettiği hafiflik, çeviklik sâyesinde eskiden en muktedir suhanverlerin vermeğe muvaffak olamadıkları şekil ve rengi kolayca almağa başladı. Şimdi hangi tesavvur var ki, meselâ Fâik Âlî'nin eli ile, bunlardan birinde kendine muvâfık bir kisve-i bedî'-i teblîg bulunmasın ?

Zâten şiirlerimizde vezinden beklediğimiz lutuf nedir? Onu sözün isti'dad ve ihtiyâcına göre izhâr ve izmâr etmiyor muyuz? Bir şiir okunurken ekseriyâ tasvir ve tahkiye parçalarında, öyle geliyor ki âheng-i vezni susturmak, oraları nesir gibi dümdüz okuyup geçmek icâb ediyor; sonra öyle yerler oluyor ki, vezni tekmil mûsıkîsi, elhânı, terennümâtı ile işitmek, duymak istiyoruz. Artık bu, şâirin zevkine, mehâretine bağlı birşey.

Vezn-i Hecâ'î, Vezn-i Millî denilen sâde vezn ile, Evzân-ı 'Arûz'dan hangisini tercih etmeli?.. Bu bahiste en doğrusu, Hâlid Ziya Bey'in dediğidir: "Tercîhe mehal yok; Evzân-ı 'Arûz,

Vezn-i Hecâ'î, hangisi olursa olsun, mâdem ki, bu gün tekellüm ettiğimiz lisâna uyuyor, ikisini de kullanırız; hüner onları müfid ve müessir bir yolda kullanabilmektir".

İşte böyle, iki gözüm... Şi'rinizin bir tenkīd-i tahlīlîsini yapmak bahsine gelince, kendimde ne tahlīlî, ne icmâlî tenkīd-i âsâra liyâkat göremediğim için, bu emrinizi infâz edememekte ma'zûrum.

Yalnız, böyle doğrudan doğruya şerâit-i hayâtīyemize tealluku olan eserlerin edebiyâtımızda çoğaldığını görmek emel-i müfriti ile berâber, bunların mümkin olduğu kadar kavî ve kuvvetbahş bir mâhiyet ve tabīatte olmasını istediğim için, şunu söyleyeceğim :

Siz, *Zavallılar*'da tasvir ettiğiniz fâci'ayı, genç kadının metrûk ve makhûr vefâtı, dul ve âciz vâlidesinin münkesirâne tezarru'âtı ile neticelendiriyorsunuz. Ben olsam, kadıncağızı öldürmez, yatağından kaldırır, çalıştırır, hattâ ister iseniz tevekkül ve ibâdette, rûh-ı ma'lûlüne bir penâh-ı teşeffî, bir penâh-ı nisyân aratırdım; Çünki, esas, "Bakın, şu yapılan fenâlığı görüyor musunuz? İşte, bir hayat ki, kahr ile toprak oluyor.. Acıyınız buna.. İbret alınız bundan.." diye, keyiflerini, menfeatlerini te'min için yetīm, dul, kimsesiz birkaç ırzın kanına girmeği, bir çiçeği koparmak, yâhud bir meyveyi dişlemek için birkaç dal kırmaktan farksız bulan vicdansızların karşısında nefes tüketmek değil, o hayatları toprak olmaktan, o dalları kırılmaktan men'etmektir. Bunun için de onlara kuvvet vermek lâzımdır.

Bâkî mes'ud olunuz, mes'ud ediniz azizim..

TEVFİK FİKRET

Bu mektuptan, Fikret'in evinde, H. Ziyâ ile Ahmed Hikmet'in de bulunduğu sırada Emin Bey'in bizzât *Zavallılar* şiirini okuduğu, bundan henüz pek küçük yaştaki Halûk'un bile birşeyler anlaması, bu şiirlerin nasıl kolaylıkla anlaşıldığını, dolayısıyle şâirimizin bu husustaki başarısını isbât ettiğini gösteriyor. Fikret, Emin Bey'in şiirlerini bir hayâl oyunu değil hayatla alâkalı, vâzih, te'sir sâhası geniş, mevzûlarının iyi seçilmiş olması, his, hayâl ve fikirlerin ifâdesi, Hece Vezni'nin kolaylıkla kullanılması bakımından beğeniyor. Emin Bey'in biribirinin devâmı sayabileceğimiz *Zavallılar*, *Kaynana ile Dâmat*, *Ana ile Kızı* adlı seri şiirinde, duygusuz bir zengin kocaya giden, üzerine ortak getirildiği için hayâtı işkenceler içinde geçip, nihâyet annesiyle orayı terkederek kendilerinin fakirlik içinde yaşadıkları evlerinde ölen güzel bir köylü kızı canlandırılmıştır; Fikret, hikâyenin, bu genç kadının ölümü

ile değil, vicdansızlara bir ders vermek için, onun, yaratılacak herhangibir hayat verici kuvvete bağlanarak yaşatılmasını, pek haklı olarak, ölümüne tercih etmektedir.

Emin Bey, Ahmed Hikmet'e, kendisinden istediği şiirleri göndermiştir. Bunları okuyan A. Hikmet, şâirimize yolladığı 6 Mayıs, 1907 tarihli mektubunda, "Bendenizi muvaffakıyyetinizin, liyâkatinizin musahharı kıldınız; dâimâ senâ-h^{v}ânınız olacağım. Ben değil, birgün bütün bir millet senâ-h^{v}ânınız olacaktır; çünki siz, onların yüreklerine, gönüllerinin duygularına bir kanad verdiniz, i'lâ-yi hissiyyâtına çalıştınız. Birgün serhadlerde harb şarkıları bu dil ile söylenecek; birgün Anadolu'da bir nişanlı, sevgilisine bu dil ile gönlünün serâirini anlatacak!" dediğine göre, bu şiirleri dilinin sâdeliği, halkın duygularını aksettirmesi ve san'attan uzak oluşu bakımından kıymetlendirmektedir[29]. Hâmid'in, şâirimize yolladığı 22 Ekim, 1905 tarihli mektubundaki, "Şu ciheti de inkâr etmem ki, üstadlarımıza iktidâ ederek bendenizin yazdığım şeyler de halkın anlayacağı gibi olmamakta emsâlinden aşağı kalmaz. Âsârımızda hep kendimizi göstermekle uğraşıp umûma nâfi' ve nâsih olabilecek bir lisân kullanamadık ve elfâz-perestlikten kurtulamadık. Bendeniz sizin yazdığınız yolda yazamamakla berâber, bunun umûma nekadar nâfi' ve mu'īn olacağını bildiğimden iştihâdınıza gıbte ederim. Bizler yalnız zevk-i selīm'e hizmet etmek istedik; siz, bir cem'-i gafīr'e hâdim oluyorsunuz" cümleleri[30], Emin Bey'in şahsî değil herkes için faydalı mevzûları seçtiği, san'atsız, herkesin anlayacağı tarzda, sâde Türkçe ile yazdığı şiirlerinin nasıl gıbte ve takdirle karşılandığının ifâdesidir.

F. Giese'nin, "Ehemmiyyeti, Türk şi'rini, Anadolu türkülerinden aldığı ilhâmla hem dil, hem vezin bakımından eski kayidlerden kurtarmıştır. Onu bu islâhâta isti'dâdlı kılan halk çocuğu olması ve Fıransızca'ya âşinâ bulunmayışıdır" dediği[31] Emin Bey, 1908 Meşrûtiyeti'nin

[29] 23 Nisan, 1323 tarihli bu mektubun daktilo edilmiş metni, T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Nu. 154). Dr. Fethî Tevetoğlu (*Müftüoğlu Ahmed Hikmet*, Ankara, 1951, s. 38 v.d.) ve Uluğ İğdemir tarafından (*Çığır*, c. XIV., nu. 136, 1 Mart, 1944) neşredilmiştir.

[30] Emin Bey'in 27 Eylûl, 1321 (10 Ekim, 1905) tarihli mektubuna Hâmid'in 22. x. 1905 tarihli bu cevâbının daktilo edilmiş metni T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Nu. 156).

[31] *Der Entwicklungsgang der Modernen Osmanischen Literatur*, Rudolf Haupt, Halle, 1906, s. 10 v.d. Arap harfleriyle, Fuad Râif Bey tarafından yapılan tercemesi, T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Nu. 158).

i'lânından sonra, Türkcülük yolundaki çalışmaları inkişâf maksadıyle kurulan derneklerin çoğunda fi'len çalıştığı gibi, birkısmı ile, iştirâki bulunmadığı hâlde yakından alâkalıdır. 1908 yılı sonlarında bir ilim cemiyeti hâlinde kurulan, 25 Aralık, 1908 tarihiyle basılan *Nizam-Nâmesi*'nin ikinci maddesinde, maksadı, "Türk diye anılan bütün Türk kavimlerin mâzî ve hâldeki âsâr, ef'âl, ahvâl ve muhitini öğrenmeğe ve öğretmeğe çalışmak, ya'nî Türkler'in âsâr-i 'atîkasını, tarihini, lisânlarını, avâm ve havâss edebiyâtını, etnografya ve etnolocyasını, ahvâl-i ictimâ'îye ve medeniyet-i hâzıralarını, Türk memleketlerinin eski ve yeni coğrafyasını araştırıp tarattırıp ortaya çıkararak bütün dünyâya yayıp dağıtmak ve dilimizin açık, sâde, güzel, ilim lisânı olabilecek sûrette geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak ve imlâsını ona göre tedkik etmek" olduğu bildirilen Türk Derneği'nin âzâları arasında şâir Mehmed Emin Bey de vardır [32]. Bu derneğin devâmı sayılan, Ziyâ Gökalp ve Celâl Sâhir'in teşebbüsü ile kurulup, muhtelif şûbeleri 16 Mart, 1915'den i'tibâren çalışmağa başlayan Türk Bilgi Derneği'nin Türkcülük Şûbesi'nde kayıdlı bulunan Emin Bey'e şiir hakkındaki raporun yazılması işi de verilmişti [33]. 31 Ağustos, 1911 (18 Ağustos, 1327)'de resmen tanınan Türk Yurdu Cemiyeti'nin, 3 Temmuz, 1911 (20 Haziran, 1327)'de çalışmalarına başlayıp, 25 Mart, 1912 (12 Mart, 1328)'de resmen kurulan Türk Ocağı'nın müessislerinden biri de Mehmed Emin Bey'di [34]. 14 Mart, 1913'de kurulan Türk Gücü ile yakın alâkasını ise, *Ona Ölüm* adlı şiirini bu gençlik teşkilâtına ithâfı açıkca gösterir [35].

Emin Bey, 1908 Meşrûtiyeti'nden sonra matbû'ât hayatımızda kendini gösteren serbestlik dolayısıyle eskisinin devâmı olarak, veyâ yeniden neşrine başlanan birçok mecmua ve gazetelerde manzûmelerini bastırmıştır; bunları, 1908'de *Âşiyân*, *Bağçe*, *Musavver Muhit*, *Resimli Kitap*, *Meşveret*, *Servet-i Funûn*'da; 1909'da *Kadın*, *Işık*, *Silâh*, *Resimli Roman*'da; 1910'da *Musavver Şebâb* ve *Ümmet*'te; 1911'den başlayarak

[32] *Türk Yılı*, İst., Yeni Matbaa, 1928, s. 435. — Veled *Çelebi'nin Hâtıraları*, *Canlı Târihler*-XIII., 1946, s. 70.

[33] *Türk Yurdu* mec., c. VI., nu. 2, 20 Mart, 1331/2 Nisan, 1915, s. 2079-80; *Bilgi Mecmuası*, yıl-1, c. 1., nu. 6, Nisan, 1330/1914.

[34] *Türk Yılı*, İst., 1928, s. 437-44.

[35] Türk Gücü'nün yeri, Türk Ocağı'ndaki "dâire-i mahsûsa"dır. Bu cemiyetin gâyeleri ve programı hakkında bk., *Türk Yurdu* mec. c. III., 1329, s. 337-43; c. IV., 1329, s. 430-32.

Türk Ocağı'nın ve Türk Derneği'nin organı *Türk Yurdu* ve *Türk Derneği*'nde, *Tedrîsât-i İbtidâ'îye* mecmualarında; 1913'de *Çocuk Dünyâsı*, *Mektebli*, *Halka Doğru* mecmualarıyle *Tanin* gazetesinde; 1914'de Türk Bilgi Derneği'nin organı *Bilgi Mecmuası*'ndan başka *Donanma* mecmuasında, *Peyâm* gazetesinin *Kısm-ı Edebî* adlı ilâvesinde bulabiliriz. Emin Bey, bunlardaki yazılarına, *Türkçe Şiirler*'in neşrinden sonra, 1908 'den önce bilhassa *Çocuk Bağçesi*'ndeki manzûmlerini de ilâve sûretiyle *Türk Sazı* adlı eserini meydana getirdi.

4. *Türk Sazı* VE *Ey Türk Uyan*'IN NEŞRİ UYANDIRDIKLARI ALÂKA VE ŞÖHRETİ

Türk Yurdu mecmuası üç-dört ay neşredilememiş ise de, bu arada Ziyâ Gökalp'in *Kızılelma*'sı, Mehmed 'Alî Tevfik'in *Turanlı'nın Defteri*, Moiz Kohen'in *Türkler Bu Muhârebede Ne Kazanabilirler*'i ve Emin Bey'in *Türk Sazı* ile *Ey Türk Uyan*'ı basılmıştı. 1330 (1914)'da, yüz doksanbir şiiri içine alan *Türk Sazı*'nın neşri, çevresinde samîmî ve sıcak alâka ile karşılandı; yanılmıyorsak bu münâsebetle ilk makâleyi yazan Hamdullah Subhî oldu. Ömrünün on yıllık bir süresini Anadolu'da, Türk köyleri arasında geçiren, oralarda acı tatlı hikâyeler dinleyerek, "yetîm çocukları, ersiz, yalnız kadınları ağır bir fakr altında ezilirken" gördüğünü, "o binlerce eski Türk-yurdu'nun kendine hâs olan mânâsını, yaralarını, derdini birer birer" duyduğunu kaydettiği Emin Bey için, "....evveli ve sonu olmayan Türk tarihine göre vaktinde gelmiş, sürüsünün başına tam sırasında geçmiş, en kadîm zamanları, ru'yâlı dînî düşündüren bir çobandır. Dört-yol ağzında şaşkın kaldığımız bir zamanda rûhumuzu, sonunda halâs ve cennet olan bir yeni ufka doğru çekip götürüyor" diyordu [36]. Şahâbeddin Süleyman'ın *Türk Sazı*'na dâir yazısı da takdirlerle doludur [37].

Emin Bey'in, *Türk Sazı*'nda, ilk sayfadaki *Benim Şiirlerim* adlı manzûmesinde yazdığı üzre, gençlik hayatını, aşklarını, şahsî zevklerini

[36] *Türk Sazı*, *Turan* gazetesi, nu. 1102, 9 Teşrinisânî, 1330/22 Kasım, 1914; aynı yazı, müellifin *Güne Bakan* adlı eserinde bulunduğu gibi (Ankara, 1929, s. 56 v.d.), *Türk Yurdu*'nda da basılmıştır (C. v., nu. 328, Ekim, 1966).

[37] Müellifin kendi el yazısıyle olan bu makâle, T. T. Kurumu'nda, M. Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Dosya-Nu. 133). *Türk Sazı* hakkında 'Alî Kâmî'nin de bir yazısı (*Sahife-i Tenkid—Türk Sazı*, *İctihad* mec., yıl-5, nu. 123, 4 Kânûnıevvel, 1330/17 Aralık, 1914) vardır.

aksettiren şiirleri yoktur; rûhu okşayan bu şeyler, onun kalbinde, bir yanar-dağ ateşine benzeyen yurd sevgisi yanında bir nefesle solup kararıvermiştir; o, elindeki üç-telli sazıyle milletinin felâketli hayâtını dile getiren, derdlilerin gözyaşını çevresiyle silen şâirdir. Şiirlerinde, zengin fakat duygusuz köy delikanlılarıyle evlenip, ortakların beslemesi gibi yaşamağa dayanamayarak ölüp giden güzel köylü kızlarının ıztıraplarını, kocası şehid, kimsesiz köylü kadınlarının, ahretliklerin, kibrit satarak hayatını kazanan küçük kız çocuklarının, sürücülerin, ona buna iş görerek kazandığı parayı sömürmek isteyen serserî oğulları tarafından bıçaklanan anaların v.b. muhtelif zümrelerin içtimâ'î ıztıraplarını terennüm eden küçük hikâyelerden başka, çiçeklere, kuşlara sevgi beslememizi telkîn eden tabî'at şiirleri, âilevî bağları kuvvetlendirici manzûmeler de yazdı. Çiftciler, demirciler, zanâ'atkârlar, çömlekciler ve kur'â neferleriyle, gâzî ve şehidleriyle askerlerimiz, ölen büyük şahsiyetlerimiz, kâşifler, Türk'ün herşeyine karşı duyulan derin bir bağlılık ve sevgi *Türk Sazı*'ndaki şiirlerin başlıca mevzûlarını teşkil eder. Yalnız vezni, dili değil, her sınıf halkıyle, zâlim ve gaddârlarıyle, içtimâ'î ve millî iztirab ve felâketleriyle, tabî'at güzellikleriyle, vatanî duygularıyle, kısaca söylersek herşeyi ile Türk'ün olan ve Türk'ü yaşatan bu şiirlerin birçoğu, *Türk Sazı*'nda henüz basılmadan önce, mecmua ve gazetelerde neşrinden sonra yabancı dillere çevrildi : *Beşiğin Önünde*, Theodor Menzel tarafından, metnin Türkçe'si önce Alman, sonra Arap harfleriyle verilmiş, bunu müteâkib nazmen Almanca'ya tercemesi neşrolunmuştur [38]. *Anadolu* adlı şiirinin güzel bir tahlilini yapan Dr. Schrader (درشر. . . ؟), birçok mısrâ'larını da Almanca'ya çevirmiştir. "Mehmed Emin, *Gençliğ'e Armagan* ettiği bu şiirinde onlara genç Türkiye'nin vazifesinin siyâsî bir hürriyetin elde edilmesiyle tamamlanamayacağını, derdli halkın içtimâ'î seviye bakımından yükseltilmesi lüzûmunu, mübârek Anadolu toprağının bir bahtıyarlık ülkesi hâline getirilmesi vazifesini anlatmıştır"; "Mehmed Emin, Türkçe şiirleriyle milletinin gözlerini açıyor ki, bünyesindeki yaraları görsün. Eski, ince şiiri temsil edenler, onun sert ve diri san'atini beğenmeyebilirler; o, milletinin bir mürebbîsidir ve öyle kalacaktır" diyor [39]. F. Giese, Emin Bey'in şiirleri

[38] *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, c. IV., Leipsig. 1906, s. 822-24; şiirin adı *Türk Sazı*'nda görüldüğü üzre *Beşiğin Önünde* değildir; *Çocuk Bağçesi* neşrindeki *Oğlum Doğduğu Gece*'dir.

[39] Almanca'dan Türkçe'ye tercemesi *Türk Yurdu*'nda çıkmıştır (Yıl-1, nu. 24, 5 Teşrinisânî, 1328/18 Kasım, 1912; *Fevka'l-'âde Nüsha*, s. 782 v.d.).

üzerinde en çok çalışan müsteşrıklardandır; *Türk Sazı*'nda mevcut şiirlerden yirmidördünü, bunlar henüz kitap hâlinde neşredilmeden, metinlerin Arap harfleriyle asıllarını da vererek nazmen Almanca'ya çevirmiştir. Bunlar *Çiftcilik*, *İlk Yara*, *Bir Delikanlı'ya*, *Çocuklar*, *Demirci'nin Öğüdü*, *Bırak Yapma*, *Bahtıyarlık*, *Zavallılar*, *Kaynana ile Dâmad*, *Ana ile Kızı*, *Sürücü*, *Demir*, *Yavrumun Mezarında*, *Ölü Kafası*, *Ey Genç Çiftci*, *Yavrumuzu Çağoltalım*, *Sebep Ne ki Doğurmasın*, *Ömür Yolunda -yâhud- Yolcu* (*Yolcu*), *Sokak Kapısı Önünde* (*Ya Ölürsem Ne Yaparlar*), *Çekic Altında*, *Benim Şiirlerim*, *Günahkâr*, *Kıristof Kolomb*, *Jân* (*Johann*) *Gutenberg*, *Marten Luther* başlıklı şiirlerdir. F. Giese, bu şiirlerden son üçü münâsebetiyle Almanca, Türkçe karşılığı Arap harfleriyle olmak üzre Emin Bey'in şu cümlelerini not olarak kaydetmiştir : "Şu üç manzûmeyi, büyük Alman milletine karşı beslediğim derin bir aşktan doğmuş olduğu hâlde size, Türkiya'nın en iyi dostu olan âlime armagan yolluyorum" [40]. Hartmann'ın yazısında, *İlk Yara*, *Sen Feryâda Başlayınca*, *Örs Başında*, *Çiftcilik* adlı manzûmelerinin muhtelif ecnebî müelifleri tarafından yapılan tercemeleri neşredildiği gibi [41], Dr. A. Fischer ile Ahmed Muhyiddin'in birlikte hazırladıkları antolojide de *İlk Yara*, *Çiftcilik*, *Sen Feryâda Başlayınca*, *Kibritci Kız* manzûmelerinin Türkçe metinlerine, izâhlı Almanca tercemelerine yer verilmiştir [42].

*

Emin Bey'in *Ey Türk Uyan* adındaki manzum eseri, *Türk Sazı* gibi, *Türk Yurdu* mecmuasının üç-dört ay neşredilemediği sırada basıldı (1330/1914); *Türk Sazı*'nın arka kapağının son sayfasındaki i'lânda şâirimizin başka kitaplarından bahsedilirken, "*Ey Türk Uyan* (manzum), onbeşinci bini basılmıştır" denildiğine göre, basımın ondan daha önce tamamlandığı anlaşılır.

Emin Bey'in Balkan savaşı'nın felâket günlerinden sonra, 20 Aralık, 1913'de tamamladığı *Ey Türk Uyan*'ı dikkatle gözden geçirilince, fikirlerin kıronolojik sıralandığı, pilânlı olduğu hemen farkedilir. Önce,

[40] *Neue Gedichte von Mehmed Emin Bey*, *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen*, XIII., Berlin, 1910, s. 46.

[41] *Mehmed Emin Bey*, çeviren : Ahmed Hidâyet, *Türk Yurdu* mec., yıl-7, c. XIV., 15 Haziran, 1334/1918. Otto Hartmann'ın *XX. Asırda Türk Edebiyatı* adlı eserinin M. Emin'e âit kısmının tercemesi olduğu kaydedilmiştir.

[42] *Anthologie Aus Der Neuzeitlichen Türkischen Literatur* — I., B. G. Teubner, Leipsig ve Berlin, 1919, s. 152-56.

Türkler'in ana-vatanları Altaylar'da doğuşundan, fetihlerinden, âdilce idârelerinden, gittiği her yerde medeniyet tohumlarını eken bu büyük milletin âlim ve şâirlerinden; cehli, zulüm ve teassubu önleyerek Şark'ta bir Türk dünyâsı yarattığından, dünyânın dört bucağında meydana getirdikleri câmi'lerden, medreselerden v.b. san'at eserlerinden bahsederek, bize, eski Türkler'in maddî ve mânevî hayat tablosunu çizmiştir. Sonra, üç asırdanberi Türklük âleminde görülen çöküntüler:

Belki birgün Bahr-i Muhît göke çıkıp kururdu;
Belki birgün Himalaya uçuruma dönerdi;
Belki birgün şu güneşin alevleri sönerdi;
Belki birgün şu kürenin yürüyüşü dururdu;
Lâkin akla gelir miydi bu saltanat otağı
Böyle virân olacak da iniltiler gelecek?
Zincir sesi kara-yılan ıslığıyle kulağı
Bir zehirli kurşun gibi parçalayıp delecek?

Şu kadar var ki, "*Hayır, hayır, hiçbir vakit düşmek ölüm sayılmaz*"; hâlâ sağlam, yüreği ateşli Türk ırkının bu felâket günlerinden kurtulacağını, ümidlerini, tesellî ve kuvvet verici fikirlerini terennüm ettikten sonra, Türk'ün, herşeyi ile Türk olan gelecekteki hayatının tablosunu canlandırıyor;

Fakat, bunu yaratacak yalnız millî duygudur;
Ölülere mezarlardan başlarını kaldırtan,
Dirilere gökten ateş, yerden demir aldırtan,
Ru'yâların yurtlarını yükselttiren Şûr budur

ve Türkler'de böyle bir istikbâl yaratmak kudreti vardır:

Bir asker ol, silâhını tak, kuşan;
Bir şâir ol, milliyeti dalgalat;
Bir işçi ol, ocağını yak, kıskan;
Bir âlim ol, hakikati parıldat!..
. . . .
Haydi yürü! Medeniyet, şeref, şan,
Genç alnında millî ru'yâ görenin!
Eski, yeni, hür ve mes'ud Türkistan,
Bütün Asya ve istikbâl hep senin!..

Emin Bey, fikirce kuvvetli ve epik bu şiiri ile *Türk Sazı*'nı Ahmed Hikmet Müftüoğlu'na yollamıştı. Müftüoğlu, 27 Aralık, 1914 (14.XII.1330) tarihli mektubunda, "Siz, binlerce senelik bu koca milletin rûhuna hitâbeden biricik şâirsiniz. Sözleriniz, fikirleriniz atasözü gibi sâf ve müşfiktır; onun için, bir nine hitâbı gibi cana işliyor. *Türk Sazı*'ndan bahsedecek değilim; onun her sayfası, her mısrâ'ı en büyük saraylardan en mütevâzı' kulübelere kadar bütün Türk muhitinde dünyâ durdukça okunacak ve izlenecektir. Ancak, *Ey Türk Uyan*, bence birkaç orduya bedeldir; bize o kadar kuvvet verecek, benliğimizi o kadar bildirecektir. Ben, hükûmetin yerinde olsam, bu kitabı resmen köylere dağıtırdım; *Mevlid* gibi, her bucakta okunması esbâbına tevessül ederdim. Var olun, sağ olun!". "Yakında ben de *Çağlayanlar*'ımla size demsâz olmak küstahlığında bulunmak arzu ediyorum; benim masallarım, sizin şiirleriniz karşısında ne kansız, ne uyutucu kalacak!" diyordu[43]. Onun dilediği gibi bu kitap bir bakıma köylüye dağıtılmadı ise de, önce onbeşbin, sonra onbin basılarak askere, dolayısıyle sınırlarda çarpışan köy çocuklarına resmen dağıtılmıştı. Ömer Seyfeddin de, *Büyük Bir Şiir - Ey Türk Uyan* adlı makālesiyle eseri tahlil edip kıymetlendirdi[44]. Eser, vezin ve nazım şekline bağlı kalınarak Dr. Arthur tarafından, hâşiyelerle, *Heda, Türke, Wach auf* adıyle Almanca'ya da çevrilmiştir. Arthur Wortschbach fon Tanenberg: Nanenberg (آرتور וורجباغ فون تاننبرغ : ناننبرغ ؟), bu tercemesinin başlangıcında Emin Bey ve *Ey Türk Uyan* hakkında şunları yazmıştır: "Ümid ederim ki, bunlar parlak Türk dili'nin daha engin muhitlerde yayılmasına sebebiyet verir"; "Türkiye'de bugün her vasıf ve ta'rifin üstünde olarak bir büyük mikyasta tehayyül edilen inkılâbı, şâir, peygamberâne nidâsı ile sezdiriyor. Bunu idrâk etmek isteyen, Mehmed Emin'in yüksek kürsüsünden gelen sesini dinlesin ve onu ilâhî bir devâ gibi kabûl etsin!". "Ben, bizim gençliğe bir teşvik olmak üzre, şu yeni sözlerimle Türk dili'nin kuruyan kaynağını açmak ve bizim gençliğimizi âhenkli Türk dili'nin bu kaynağına götürmek istedim ve istedim ki bizim mekteplerimizde bugün öğrenilen Yunan ve Latin dillerinin yerine bu Türk dili geçsin! Yunan ve Latin dillerinin bilmem ki ne amelî faydası vardır; fakat Türk dili'nin faydaları ölçüsüzdür; zirâ, bu dil, bugün milyonlar ve milyonlar tarafından söylenmektedir; zirâ, bu dil bize bütün Şark dünyâsı'nı açacaktır. O Şark dünyası'nı ki, bugün yeniden doğmak üzredir. Mehmed Emin'e gelince,

[43] Yukarıdaki 29'uncu not'a bakınız. Enver Paşa'nın emri ile orduya dağıtılmıştır (Ertuğrul, *Lisan ve Edebiyatımız*, İst., 1917, s. 153).

[44] *Tanin* gazetesi, 11 Teşrinievvel, 1330/24. x. 1914. *Ey Türk Uyan* ve fikirlerinin ehemmiyeti hakkında, Agaoğlu Ahmed, *Siyâsiyât, Tercemân-ı Hakikat*, nu. 12040, 28 Zi'lkı'de, 1332/5 Teşrinievvel, 1330/18 Ekim, 1914.

onun hakkında şu söz çok isâbetlidir : Allāh'ın tahtı altında nice hazîneler vardır; bunların anahtarı, şâirlerin dilidir". Emin Bey'in verdiği bilgiye göre, Avusturya'da Laybah (Laybache)'da ikāmet eden Arthur Wortschbach fon Tanenberg (آرتور وورجباغ فون تاننبرغ: تاننبرغ ؟) pek nefis sûrette bastırdığı *Ey Türk Uyan* tercemesinin hâsılâtını orduya bağışlamıştır[45]. Talebelerine 1909'da Emin Bey'le geçirdiği unutulmaz günlerden, Dr. Schrader'in, *Anadolu* adlı şiirinin tahlil ve tercemesine yer verdiği makālesindeki medihlerinden bahseden Martin Hartmann'ın, memleketimizin fikrî, içtimâ'î ve siyâsî hayatı ve *Ey Türk Uyan* hakkında düşünceleri, üzerinde durulmağa değer : Hartmann'a göre, Anadolu Türkleri'nin ihmâl ve küçümsenmesinden kimin ve hangi tarafın mes'ûl olduğunun araştırılması zamânı gelmiştir, Anadolu'da medeniyeti yaymanın, bilhassa, oranın sihhî, zirâ'î ve tedris şartlarını islâh ve geliştirmekle mümkün bulunduğunu, bu dâhilî hastalıkların tedâvîsi için fedâkâr vatan-severlerin eksik olmadığını kaydettikten sonra, "Bunların, vatanlarına dokunacak iyiliği, düşmanla çarpışan Türk mücâhidlerinin can verircesine hizmetlerinden her hâlde aşağı kalmaz"; "Memleketin dâhilinde 'arîz ve 'amîk bir fikir hareketi husûle gelmedikçe, siyâsete âit sâhalarda devamlı başarılar elde etmeniz kābil olmayacaktır; zirâ, yalnız maddî kuvvetlere bağlı muvaffakıyyetler geçici ve fânî olur. Siz, Türk milleti'ni dalmış olduğu derin gaflet uykusundan uyandırmak ve onu bâtınî, mânevî bir harekete getirmek için bayrağı açtınız. Giriştiğiniz şu 'azîm teşebbüste muvaffak olmanızı kalbden samîmiyyetle arzu ederim. Manzûmenizi dostlarım arasında dağıtmak arzusundayım. Bu manzûmenin bütün lisanlara terceme edilmesi lâzımdır. Türkler bilsinler ki, kendilerine mâzîlerini hatırlatan ve istikbâllerini gösteren eserinizden dolayı, şimdi bütün dünyânın gözleri kendilerine dönmüş bulunuyor" diyor[46]. *Ey Türk Uyan*'ın gerek memleketimizde, gerek Türk dostu müsteşrıklar arasında bu kadar çok alâka uyandırmasında Birinci Cihan Harbi sırasında ve Turancılık cereyânının memleketimizde en harâretle müdâfaa edildiği zamanda neşredilmesinin de mühim te'siri olduğunu unutmamalıdır.

*

Denilebilir ki, 1914 yılı, Emin Bey'in şöhretinin en yaygın bulunduğu zamandır. Kalbi vatan aşkıyle dolu şâirimizin çevresinde, herbirine, şiirlerinden birini ithâf ettiği Ziyâ Gökalp, Ağaoğlu Ahmed, Fuad Köprülü, Celâl Sâhir v.b. Türkçü şâir ve mütefekkirler vardı; şiir, araştırma, hikâye gibi muhtelif nevi'lerde, fakat ayni fikirleri müdâfaa ettikleri yazılarını neşrettikleri ve başta Türk Ocağı'nın organı *Türk Yurdu* olmak üzre *Halka Doğru*, *Bilgi* v.b. Türkçü mecmualar etrafında toplanmışlardı. Kendisiyle ayni fikirleri besleyen, kendisini anlayan böyle bir muhitte yaşamak, şübhesiz, Emin Bey'e, yürüdüğü yolda hız veren kuvvet olmuştur. Onu takdir eden bu dostlar, 17 Aralık, 1914 (4.XII. 1330)'de Türk Ocağı'nda, *Türk Sazı* ile *Ey Türk Uyan*'ın neşrinden sonra, şerefine Edebiyat Gecesi tertiplediler. Ona, o gecenin hâtırası olarak, birçok mühim şahsiyetlerin kendisi ve eserleri hakkındaki düşüncelerinin kaydedilmiş bulunduğu bir defter de hediye etmişlerdi. *Türk Sazı* ve *Ey Türk Uyan* ile ayni zamanda, 1914'de *Türk Yurdu* mecmuası tarafından basılan ve Mehmed Emin'e verdiği *Kızılelma*'ya,

Altay'a çıkarak Tanrı'ya eren,
Oğuz Han ağzından Yasa'yı deren,
Erfil'in sazını alıp getiren,
Kavmine hem kitâb, hem rebâb veren,
Ey Turan Yalvacı, size bir bağbân,
Bu *Kızılelma*'yı eder armağan

[45] *Ey Türk Uyan* tercemesinin bu önsöz'ü T. T. Kurumu'nda M. Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Dosya-Nu. 133). Bunun sonunda yine Arap harfleriyle, şâirimizin el yazısıyle, "Bu zât, benim *Ey İğnem*, *Dik* şi'rimi de *Ey Türk Uyan* gibi terceme edip yine gâyet nefis bir yolda bastırmış, bunun da hâsılâtını Salîb-i Ahmer'e vermiştir. Yine bu zât o kadar Türk dostu ve bizim millî edebiyâtımızda, bilhassa benim şiirlerime o kadar müncezibtir ki, Arthur adının yerine Ertuğrul kullanmak sûretiyle, bu dostluk ve incizâbın heyecanlı eserini göstermiştir" cümleleri vardır.

[46] Bu mektubun Arap harfleriyle metni, T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Dosya-Nu. 133). Aynı numaralı dosyada, *Ey Türk Uyan* hakkında bir vesika daha vardır; *Türk Mefkûresi* adlı İngilizce eserden 'Alî Çetinkaya'nın tercemesidir ve Afyon Halkevi tarafından meşredilen *Taşpınar* mecmuasında basılmıştır. Bu vesika M. Emin'in el yazısıyle ve mütâlea kısmı Arap harfleriyle, geri kalanı yeni harflerledir. İfâde bakımından epeyi bozuk olan bu tercemede, şâirimizin vatanseverliğinden, halka da bunu telkîne çalıştığından, çiftciliğin ve şuurlu işçiliğin ehemmiyetini terennüm ettiğinden, cenge dâir yazdığı şiirlerinin millî edebiyâtı devam ettirenlerin sermâyesi olduğundan bahsedildikten sonra, "Umûmî Harb'in başlangıcında neşrettiği *Ey Türk Uyan*'da, Türkler'in öğünülmeğe yarar târihini ve son asırlardaki düşkünlüğünü çizmiştir. Yeni ve kuvvetli bir Türk devleti'nin doğuşunda kehânet gösteriyor. Bunun için 'Abdü'l-Hamîd'in Türkiye'ye Asya vechesini icbâr etmesi, Mustafa Kemal'in demir irâdesinin Avrupa islâhâtını icbâr etmesinin program olması, kurtuluş harblerinde bu islâhatta asl olan nasyonalizimden daha mühim birşey olamazdı" deniliyor.

mısrâ'larını yazan Ziya Gökalp[47], bu *defter*'e, "Emin Bey, Türklük için ilk def'a çarpan şâir kalbidir. Bugünki gençliğin gönlünde darabân eden hisler, bu büyük kalbin in'ikâsâtıdır" cümlelerini kaydetmiştir. Yine bu *defter*'de, Hüseyinzâde 'Alî Bey'in, "Emin Bey, Yeni Turan'ın en büyük şâiri olmak şerefine hâizdir"; Hâlide Edib'in, "Emin Bey, Türk cereyânının en insânî ve en canlı simâlarından biridir. Kendisinin muâsırı olduğuma pek müftehirim" cümleleri; Kâzım Nâmî Duru'nun,

Meftunluğum ona artık ebedî
Çünki onun şi'ri beni yükseltti

beytiyle biten altı mısrâ'lık şiiri, Hasan Zekî'nin manzum muhtırâsı v.b. birçok yazılar bu *defter*'de yer alıyor[48]. Bu Edebiyat gecesinde, Ağaoğlu Ahmed, Hamdullah Subhî[49] ve Fuad Köprülü Emin Bey hakkında konferans vermişlerdir. Fuad Köprülü'ye göre, Dîvān ve Tanzimât edebiyâtı şâir ve nâsirleri edebiyâtımızın terakkîsine çok hizmet etmekle berâber, millete muhtaç olduğu millî rûhu verememişlerdir. Tesalya Savaşı, istibdad idâresinin "öldürmek istediği millî cengâverlik duygularını damarlarda yeniden kaynatınca, milletin o zamanlara kadar gelenlerden başka bir şâire muhtaç olduğu tezâhür etti ve işte Emin Bey'in *Türkçe Şiirler*'i tam bu esnâda" meydana çıkmıştır. "Muvaffakıyyet kat'î ve mutlaktı. Yalnız halk değil, eski edebiyâtın büyük üstadları bile o rûhî ânın te'siri altında Emin Bey'i alkışlamaktan geri durmadılar. Bir gün evvel mechûl olan bu nâm, bir gün sonra mühim ve husûsî bir yer kazanmıştı. Anadolu hayâtını, cengâverlik hislerini terennüm eden o eserler halkın rûhunda yer tutmuştur". "Hürriyetin i'lânından sonra, Millî Şâir çalışmalarını sınıflandırdı. Başka şâirler milletin her hâline kayidsiz susarlarken, o, halkın elemleriyle müteessir, saâdetleri ile mesrûr yaşadı. Balkan Harbi'nden önce

[47] Daktilo edilmiş metni T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır (Dosya- Nu. 133); Mehmed Behcet Yazar tarafından neşredilmiştir (*Edebiyâtçılarımız ve Türk Edebiyâtı*, İst., Kanâat Kitabevi, 1938, s. 252); *Mehmed Emin Yurdakul, Hayatı ve Eserleri* başlıklı imzâsız yazıda da naklolunmuştur (*Cumhuriyet* gazetesi, 15 İkincikânun, 1944).

[48] Aslından daktilo edilmiş olan bu defter, T. T. Kurumu'nda, şâirimizin evrâkı arasındadır (Dosya-Nu. 133). Hasan Zekî'nin, *Türk Şâiri Mehmed Emin Bey'in Şiirlerinin Tahlili* başlıklı makâlesi de vardır (*Türk Yurdu* mec., nu. 11,19 Kânûnısânî, 1332/1 Şubat, 1917).

[49] H. S. Tanrıöver'in fikirleri için, yukarıdaki 1 numaralı not'a bakınız.

memlekette coşan nifak ve ihtiras dalgaları karşısında bedbaht milletimizi bekleyen felâketi haykırdı; Rumeli'nin acı kaybından sonra bütün kalblere çöken korkunç bedbînlik bulutlarını ümid güneşleriyle dağıtmak istedi. Şâir, tıbkı bir resûl gibi, istikbâli hissediyordu; çünki, bütün o felâketlere rağmen İşkodra, Yanya ve Edirne'de dökülen Türk kanı, milletin rûhunda Türklük duygularını kat'î sûrette besleyip geliştirmiş ve Türk milliyetperverliği kat'î galebeyi kazanmıştı. Tarafdârlarını her gün çoğaltan bu yeni mefkûre Emin Bey'i ümid ve harâretle çalıştırıyor, *Irkımın Türküsü*, *Ey Türk Uyan* gibi bedî'alar yaratıyordu : Türk tarihinden, Türk efsânelerinden muvaffakıyyetli iktibaslarda bulunan Millî Şâir, şefkat kucağına yalnız Rumeli ve Anadolu'yu değil, ecnebî zincirleri altındaki bütün esir kardeşleri çağırdı ve büyük Türklük'ü, Turan'ı terennüm etti". Fuad Köprülü, bir şiirinde kendisinin Amerika kâşifi gibi yeni bir dünyâ, bir Türk Dünyâsı keşfettiğini söyleyen Emin Bey'in, mevcut bir âlemi keşfetmediğini, yıkılmış bir âlemi yeniden yapıp yarattığını kaydediyor[50]. Müellifimiz yine 1914'de neşrettiği *Emin Bey* başlıklı yazısında da onun husûsiyet, te'sir ve şöhreti hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir : "Türkler'in son uyanıklık asrının tarihini yazacak müverrih, bu nâm üzerinde mutlakā duracaktır : Mehmed Emin! Bütün Türk mütefekkir ve şâirleri, yalnız kendi zevklerinin tatmîni için, hodbîn ve hod-perest terennüm ederlerken, yükselmeğe muhtaç zavallı bir Türk milleti'nin varlığını düşünerek onun kanayan yaralarını sarmağa çalışan yalnız, yalnız o oldu.. Sâlih Reis'in bu derin düşünceli şâir çocuğu, daha hayâtının ilk dakikalarından başlayarak Anadolu'nun felâket menkabelerini dinleye dinleye büyüdüğü için, Türklük hissini kalbinin en derin köşelerine nakşetmiş ve başka san'atkârların dâimâ küçümseyerek gördükleri halk kitlesine karşı her zaman derin bir mahabbet beslemiştir.". "Bu gün şâhid olduğum şeylere dayanarak söyleyebilirim ki, bu necib şâirin feryâdları, Türk illeri'nin en uzak, en hucrâ köşelerine kadar nufûz ederek, kalblerin en samîmî mıntakalarına işlemiştir. Onun senelerce önce açtığı bu feyizli yol üzerinde ilerileyen, kalbleri ayni aşk ile çarpan şâirlerimiz bu gün yok değildir; fakat bu varlığın şerefi, insâf ile düşünülecek olursa, Mehmed Emin Bey'den başkasına âit olamaz; çünki muârızların ta'birince ilk kaval sadâsını çıkaran o oldu... Edebiyat âlemimizde Mehmed Emin Bey'i uzun müddet zevksizlikle, hissizlikle, şâirlikten mahrûmi-

[50] *Turan* gazetesi, 29 Muharrem, 1332/5 Kânûnıevvel, 1330/18 Aralık, 1914.

yetle muâhaza ettiler, yazdığı mevzûlardan birkısmının halk tarafından anlaşılamayacağını ileri sürdüler. Bu i'tirazlar ne dereceye kadar doğru bilmem; fakat bizim kıymet bilmezliğimize karşılık İngilizler'in, Alman-lar'ın, Macarlar'ın ve Ruslar'ın sevgili şâirimize ne yüksek ve ne müstesnâ bir şeref mevkı'i ayırdıklarını pek a'lâ görüyoruz. Ona âit yazılan kitaplar ve makâleler toplanacak olsa, muârızların hücümlar silsilesine karşı, hattâ maddî bir sed vücûde getirebilir. Türklük'ün her gün daha artan bir kuvvetle galebesini öğünme ve memnunlukla gören Emin Bey artık uyanan, harekete gelen bu kahramanlar kitlesine hâlâ rehberlik ediyor ve ihâta dâiresi her gün arta arta nihâyet bütün Türklük'ü kucaklayan şefkatli ve ümid verici nagmeleriyle ölülere hayat, dirilere necat dağıtıyor. İstikbâlde, Türklük güneşi bütün parıltısıyle doğduğu gün, onu tebcîle çıkan rûhânî kâfilenin önünde, elinde Türk Sazı ile mutlaka bu sevgili şâir bulunacak!" [51].

Emin Bey'in, 1914'de *Türk Sazı* ile *Ey Türk Uyan*'ı neşrinden sonra bunlar hakkında, buraya kadar bahsettiklerimizden anlaşılacağı gibi, gerek memleketimizin tanınmış şahsiyetlerinin gerek müsteşrıkların yazdığı mektup ve makâleler, birçok şiirlerinin yabancı dillere tercemesi, şerefine tertiplenen Edebiyât Gecesi'nde ona hediye olunan *defter*'e kaydolunanlar ve konferanslar, onun artık şöhretinin en yüksek noktasına eriştiğini göstermektedir. Şiirlerinin vezin, nazım şekli, dil, ifâde, fikir ve mevzû v.b. husûsiyetleri, kısaca söylersek üslûbu da artık tamâmıyle teşekkül etmişti; 1914'den sonra basılan ve aşağıda bahsedeceğimiz eserlerinde ayni üslûb husûsiyetlerinin hâkim olduğu görülür.

5. BAŞKA ESERLERİ VE DAĞINIK ŞİİRLERİ

Emin Bey, 1915'de basılan *Tan Sesleri* adlı eserinin ilk manzûmesi ve otuzaltı kıt'adan ibâret olan *Aç Bağrını Biz Geldik*'i Balkan Harbi'nden sonra yazmağa başlamış, Birinci Cihan Harbi'nden iki ay kadar önce,

[51] *Millî Nevsâl*, İst., Artin Asadoryan ve Mahdumları Matbaası, 1330/1914, s. 158 v.d. Millî Türk Edebiyâtı'nda, xx. asırda Faruk Nâfiz, Orhan Seyfî, Enis Behic v.b. şâirler üzerinde Emin Bey'den çok Ziyâ Gökalp ve Yahyâ Kemal te'siri bulunduğunu kaydeden Fuad Köprülü'nün (*The Encyclopaedia of İslâm, Osmanlı Türk Edebiyâtı* madd., s. 957b), 1912 - 1924 arasında basılan *Kırâ'at-i Edebîye*, *Yeni Millî Kırâ'at*, *Millî Kırâ'at*, *Türk Dili'nin Sarf ve Nahvi*, *Mekteb Şiirleri* adlı eserlerine Emin Bey'in hemen bütün şiirleri, çocuklara ve gençlere yurt sevgisi, ahlâk meziyyetleri aşılayıcı husûsiyetlerinden dolayı alınmıştır.

19 Nisan, 1914'de bitirmiştir. Eserin ana-fikri, Rusya'nın Boğazlar'ı elde etme, Balkanlar'daki küçük devletleri Türkiye, Avusturya-Macaristan aleyhine kışkırtma, ana-vatandaki Türk zümreleri hâkimiyeti altına alma siyâsetine karşı duyulan nefret ve isyan, Türk Birliği'ni gerçekleştirmek lüzûmu, geleceğe âit ümidlerdir :

Ey Kafkas'ın Doğu'ya kanad açan rüzgârı!
Ey obalı çöllere,
Mâvi buzlu dağlara, o yug sulu göllere
Bulutların üstünden uçan turna kuşları!
Sizler ölüm gülleri biten Turan-ili'ne
Irmakları kan olan topraklara gidiniz;
Boyunduruk altında ölenlerin nesline,
O yaralı kalblere bizden selâm ediniz.

mısrâ'larıyle, soydaşlarımızın esirliğinden dolayı hissettiği acıyı duyuruyor. Bu millî iztirabdan doğan kini, dileklerini, bize,

Ey keskin Türk kılıcı! Ey şerefle, nâmusla,
Hakla takdîs olunan!
Ey dünyâyı zulümden, haksızlıktan kurtaran!
Yine Âdil Allâh'ın intikâmı ol, parla!
Gerektir ki bu gün de Türk ırkını ağlatan
Romanoflar sarayı kızıllara boyansın;
O güzelim Turan'a kara yaslar bağlatan
İslavlık'ın fesâdı kan seliyle yıkansın!

mısrâ'larıyle anlatıyor. Türk Birliği'ni, Allâh'ın birliği gibi yüce tutan, "Türk Birliği : Bu benim bir mübârek îmânım" diyen şâirimiz, her Türk'ün buna inanmasını istiyor.

Mazlûm Şark'ın üstünde
Türk nesli de zamandan nur ve ateş almıştır;
Millî asır Türk'ün de
Bir doğacak inkılâb saatini çalmıştır.

mısrâ'larında olduğu gibi, geleceği önceden keşfeden Emin Bey'in bu şiirinde hemen hemen her mısrâ'ının ayni derecede kuvvetli olduğu söylenilebilir ve acıları ortaya dökmekle berâber, cesâret verici fikirlerle, ümid ve tesellîlerle de dolu olduğu içindir ki muhtelif zamanlarda olmak üzre yirmibin nüsha bastırılarak askere dağıtılmıştı. *Tan Sesleri*'ne birinci basımından sonra eklediği *Ey İğnem, Dik* ise, sınırdaki erlere giyecek, bayrak diken Türk kadınları ağzından söylenmiş gibi

tertip edilmiş olup, 29 Haziran, 1913'de başlayan Balkan Savaşı'nın ikinci devresinden iki ay kadar önce, 2 Eylûl, 1913'de yazılmıştır [52].

Harb felâketleri sürüp gittikçe Emin Bey'in kalemi de, durmaksızın milletinin bu felâketlerini dile getirmeğe çalıştı; gönlünden taşan vatan sevgisini, tesellîlerini, mâzîmizi hatırlatarak cesâret telkîn eden fikirlerini, istikbâl ümidlerini genç nesillerin de kalbine akıtmağa çalıştı : Önce *Çanakkal'a Gāzîleri* adını verdiği ve 28 Eylûl, 1915'de tamamladığı eserini *Ordu'nun Destanı* ismiyle, *Çanakkal'a Kahramanları'na* ithâfıyle ayni yılda neşretti. 1918'de *Ordu'ya Selâm* şiirini de ilâve ettiği ikinci basımıyle kırküçbin nüshayı bulan bu epik eseri de ordumuza dağıtılmıştır [53]. 9 Haziran, 1916'da bitirdiği, Türk ve Arap dostluğunu kuvvetlendirici fikirleri içine alan *Dicle Önünde* adlı manzum eseri ise 'Irāk cebhesinde savaşan ordumuza ithâf edilmiştir (1916) [54]. Muhtelif cebhelerde çarpışan ordularımıza eserler ithâf eden Emin Bey, onların maddî ve mânevî yaralarını saran ve kalbleri şefkat dolu Kızılay hemşîrelerini de unutmadı :

[52] *Tan Sesleri* hakkında H. Subhî Tanrıöver'in makālesi için bk. *Türk Yurdu* mec., c. VIII, s. 6, 21 Mayıs, 1331/3 Haziran, 1915 (*Güne Bakan*, Ankara, 1929, s. 71 - 7).— *Ey İğnem Dik*'in Almanca'ya tercemesi için yukarıdaki 45 numaralı not'a bakınız.

[53] Bu eserin neşri münâsebetiyle yazılan makāleler için bk., Refî' Nevzad, *Musâhabe-i Vatanîye ve Edebîye* (*Babalık* gazetesi, nu. 311, 19 Zi'lhicce, 1333/15 Teşrinievvel, 1331/28 Ekim, 1915). Sa'dî Gālib, *Ordu'nun Destanı* (Sivasta çıkan *Kızılırmak* gazetesi, nu. 73, 14 Teşrinievvel, 1331/27 Ekim, 1915). Hakkî Işıkbay, *Ordu'nun Destanı*, *Turan* gazetesi, nu. 1448, 25 Teşrinievvel, 1331/7 Kasım, 1915. Bu eserin şâirimiz tarafından gönderilmesi münâsebetiyle, Ahmed Hâşim'in Beşinci Ordu Karârgâhı'ndan yolladığı 14 Eylûl, 1331/27. IX. 1915 tarihli mektubu şâirâne üslûbla yazılmış olup, *Ordu'nun Destanı* hakkında kayde değer fikirleri içine almamaktadır (Daktilo edilmiş metni T. T. Kurumu'nda, Emin Bey'in evrâkı arasındadır; nu. 150).

[54] Bu eserin tahlili mâhiyetinde ve Dr. Schrader'in yazdığı Almanca makālenin Prof. Nusret Hızır tarafından yapılan tercemesi, T. T. Kurumu'nda, M. Emin'in evrâkı arasındadır (Nu. 160). Müellif bu yazısında, Yeni Türkiye'nin en mühim şâiri kabûl ettiği Emin Bey hakkında şunları kaydediyor : "Mehmed Emin'in şiirleri bana Walt Whitman'ı çok hatırlatıyor; tıbkı onun gibi Mehmed Emin de fırtınalı dev adımlarıyle yürüyüp gidiyor, isimleri isimlere ta'kibettiriyor, bir târihî hâtıra ikinci bir tarihî hâtırayı kovalıyor". "Walt Whitman'da olduğu gibi, arka arkaya dizilmiş ism-i cinslerle bir manzarayı tahlîlî olarak gözönünde canlandırmak, Mehmed Emin'in şiir retorikinin bir unsurunu teşkil eder". Dr. Schrader (؟ ... شر . در), Vartapet Komitas müziki ile söylenen *Ey İğnem, Dik* adlı şiirde sarsıcı bir te'sir hissettiğini, Turan'ın şiir rûhunun M. Emin ve Ziyâ Gökalp'le uyandığını, bunların eserlerinde şiir cevherinin, soluk ve inleyen his tasvirleri hâline girdiğini yazmıştır (*Osmanischer Tribun*'de neşredilmiştir).

Sizler bur'da kanadsız meleklere benzersiniz,
Bulutlara bürünmüş perî gibi gezersiniz.
Ma'sumluğun bir timsâli
Sırtınızın o zanbak rengindeki bez gömleği;
Kolunuzun bir lâle gibi açan al Hilâl'i
Haklar için dökülen temiz kanın yâkut rengi!
. . . .

Ölümlerin önlerinde
Sargıları bağlayan siz;
Cenâzeler üzerinde
Mâtemlerle ağlayan siz.

Yara sarmak, can kurtarmak,
Bu ne iyi, ne güzel iş;
Kullarına Cenâb-ı Hak
Bundan büyük aşk vermemiş!

gibi mısrâ'ları içine alan, 20 Mart, 1917'de tamamladığı ve bestelenmiş bulunan *Hasta Bakıcı Hanımlar* adlı eserini *Hilâl-i Ahmer Hanımları'na* ithâf etmiştir (1917); bu, ertesi sene, 1918'de *Turan'a Doğru* adlı kitabında da neşrolundu. 1914'de neşrettiği *Ey Türk Uyan*'ın yeni basımı ile, on küçük manzûmesi, bilhassa, Birinci Cihan Harbi'nden sonra, umûmiyetle 1916-18 yılları arasında yazılmıştır; çoğunda, adı geçen harbte müttefikımız olan Macarlar'a karşı sevgi ve dostluk, Rus siyâset ve istibdâdının uyandırdığı nefret duyguları, Anadolu'dan uzaktaki Kırım, Kafkas, Tatar v.b. Türkler'le ayni siyâsî idâre etrâfında birleşmek, dolayısıyle *Turancılık* mefkûresi hâkimdir. Yine 1918'de basılan *Zafer Yolunda* adlı eserinde, yeni şiirleri yoktur; bu kitabı, daha önce neşretmiş bulunduğu *Ordu'nun Destanı*, *Dicle Önünde* ve *Hasta Bakıcı Hanımlar* adlı manzum eserlerinin bir araya getirilmesi sûretiyle meydana gelmiştir.

Ardı arası kesilmeyen harbler artık Emin Bey'de rûhî bir isyan hissi uyandırmağa başlıyordu; gece gündüz dünyâya ışık saçan "güneşlere, aylara, yıldızlara düşmanım ben" diyordu; çünki bu ışıklar ona, dünyânın başka güzelliklerini görecek gözü kalmadığı için, "virâneler, beldeler, solgun yüzler gösteriyor" du :

Zîrâ bu gün yıkılmış bir vatanım üstündeyim;
Onun zâlim avcılar kaçırdılar rahatını;
Kirlettiler sâf, billur ırmak gibi hayâtını

diyen şâirimiz, bu gibi fikir ve duygularını aksettiren ve Hâlide Edib Adıvar'a ithâf ettiği *İsyan* adlı uzun manzûmesini yazmıştır. Beşer kuvvet ve kudretinin önleyemediği bu felâketlerden kurtulma yolunda yakarışlarını içine alan, mürşidi *Cemâleddin Efgânî'nin Aziz Hâtırası*'na sunduğu *Duâ* isimli şiirini de bununla ayni zamanda *Türk Yurdu* mecmuasında neşrettikten sonra, 1919'da *İsyan ve Duâ* adıyle kitap hâlinde bastırdı. Millî felâketler yine sürüp gidiyordu; bu def'a da, *İstiklâl Savaşı*'nın aydınlığa koşan iztiraplı günleri başlamıştı. Emin Bey'in 15 Mayıs, 1920 (1336)'de yazdığı *Aydın Kızları* ile, 5 Temmuz, 1921 (1337)'de kaleme aldığını bildiğimiz *Vur* adlı manzûmesi İstiklâl Savaşı'mızdan mülhemdir. O, bunlardan ilkinde, önce, kalbleri vatan aşkıyle çarpan temiz ruhlu Aydın kızlarını tasvirden sonra, bunların Yunanlılar tarafından uğradıkları korkunç ve iğrenç tecâvüzleri, kahramanca mücâdelelerini nakletmiş, heyecan taşan güzel hikâyesinin üçüncü kısmında, bu genç kızların yurd sevgilerini dile getirmiştir. Emin Bey, bu realist ve millî hikâyesini, *Millî Ordu'ya* sunduğu *Vur* isimli kahramanlık şiirini de ekleyerek, 1921'de *Aydın Kızları* adıyle neşretmiştir. Şâirimizin *Türk Gençliği'ne* ithâf ettiği *Ankara*, hayatta iken basılmış eserlerinin sonuncusudur (1939). Emin Bey'in en zayıf eseri sayabileceğimiz *Ankara*'da,

Ne büyük ün sana, ne mutlu sana
Ey aziz insan, sen tac istemedin;
Bir büyük ru'yâyı gören alnına
Hayâlin gurûru elverir dedin

tarzında kıt'alardan meydana gelen bu manzum eserde, şâirimizin, o Yunan, Balkan, Birinci Cihan Harbi ve İstiklâl Savaşı esnâsında yazdığı millî iztırapları duyuran, o heyecan dalgalanan mısrâ'larına rastlamıyoruz.

*

M. E. Yurdakul'un buraya kadar üzerinde durduğumuz kitap hâlinde basılmış şiirleri dışında, mecmua ve gazete sütunlarında, hakkındaki bâzı yazılarda mevcut dağınık olarak kalmış manzûmeleri bulunduğu gibi, tarafımızdan hazırlanan bu cildin neşrine kadar hiçbir yerde basılmayan şiirleri de vardır. Emin Bey, vefâtından bir yıl kadar önce neşredilen ve kendisiyle yapılan mülâkâtta, "Basılmamış şiirlerim *Millî Destan*, *Devrim*, *Ankara*... Bu üç şi'irimden *Millî Destan*'ı Türk Ordusu'na, *Devrim*'i Türk Milleti'ne, *Ankara*'yı Türk Gençliği'ne armagan ettim. Bu üç şiir, benim vasıyyet-nâmem hükmündedir. Ayrıca Mustafa Kemal'e âit *Kurtarıcı* diye büyük bir şiirim, *Metris-tepe* diye bir şiirim" var diyor [55]. Sözünü ettiği bu şiirlerinden *Millî Destan*'ın, Türk Tarih Kurumu'na daktilo edilmiş olarak verdiği *İstiklâl Destanı* olduğunda şübhe etmiyoruz; şiirlerinin başlıklarını vakit vakit değiştirmek de bir husûsiyeti olan şâirimiz, *Millî Destan* adını, herhâlde sonradan *İstiklâl Destanı* olarak değiştirmiştir: İkiyüzbeş dörtlükten ibâret bu uzun manzûmesinin (S. 346-81, nu. CXXXIV.), Türk-Ordusu'na armagan edildiğini gösteren ifâdesi de, bunun, bahsettiği *Millî Destan*'dan başka bir şiir olmadığını anlatır. Türk Milleti'ne ithâf ettiği *Devrim* de, basılmak için, daktilo edilmiş olarak Türk Tarih Kurumu'na verilmiştir ve hazırladığımız bu ciltte mevcuttur (S. 394-408, nu, CXXXVII.). *Ankara*'ya gelince, yukarıda bahsettiğimiz üzre zâten 1939'da, kendisi hayatta iken basılmıştı; Prof. İsmâil H. Baltacıoğlu'nun 1943'de neşrettiği mülâkât, herhâlde 1939'dan, *Ankara*'nın basımından önce yapılmış olsa gerektir. *Kurtarıcı'ya* adlı ve şâirimiz tarafından tashihli, daktilo edilmiş metni T. T. Kurumu'nda mevcut manzûm eserini de yine bu ciltte bulacaksınız (S. 382-88, nu, CXXXV.). Acabâ, Emin Bey'in, İsmâil Hakkî Baltacıoğlu ile konuşmasında sözünü ettiği *Metris-tepe* hangi şiiridir? Biz, bununla,

Şu Metris-tepe'den yükselen kubbe,
Şerefin, nâmusun bir siperidir;
Şu Duâ-tepesi, şu Koca-tepe,
Bir büyük türbenin bekçileridir

kıt'asını içine alan *Mustafa Kemal* isimli şiirini kasdettiğini sanıyoruz (Nu. CXXIX., s. 325; nu. CXXXIII., s. 341). Yanılmıyorsak, Emin Bey, İstiklâl Savaşı'ndan sonra *Cumhuriyet Destanı* adlı bir manzum eser yazmağı tasarlamıştı; bu hükmü, *Halk* adlı uzunca şiirinin başındaki *Cumhuriyet Destanı*'na *Giriş* ifâdesine dayanarak veriyoruz. *İstiklâl Destanı*, *Kurtarıcı'ya*, *Devrim* herhâlde bu destanın muhtelif kısımlarıdır. *İstiklâl Destanı*'ndaki otuzdört, *Kurtarıcıya*'daki yirmi dörtlüğün *Mustafa Kemal* adlı şiirinde tekrarlanmış olması, ömrü vefâ etmediği için bunu bir bütün hâlinde yazamadığı kanâatini vermektedir.

[55] İsmâil Hakkî Baltacıoğlu, *Mehmed Emin Yurdakul ile Görüştüm*, *Yeni Adam* mec., nu. 452, 26 Ağustos, 1943.

6. ŞİİR TELÂKKÎSİ VE HUSÛSİYETLERİ

1898'de basılan *Türkçe Şiirler*'inde şiir telâkkîsi hakkında pek az şey söyleyen Emin Bey, Türk-Yunan Harbi sırasında, pek tabî'i olarak, "şehidlerin al kanıyle yazılmış", vatanî, herkesin anlayabileceği şiirler yazılmasını istiyordu. O tarihten sonra mevzûlarının sınırı gittikçe genişleyen şâirimiz, 1909'da, şiirden ne anladığına dâir oldukça etraflı bilgi vermektedir : "Ben eski edebiyâttan iki yolda ayrıldım. Bunların birincisi yazış, ikincisi vezindir. Yazışla, onlarla birleşemedim; çünki umûm Türkler'e karşı şimdiye kadar geciken bu işi ancak bu yolda yazarsam görebileceğim. Onlarla vezinde ayrıldım; çünki bu yolda yazılan şiirlerin Parmak Hisâbı'ndan başka bir yolda söylemeğe dili dönmüyor. Bir parça anlatayım; üslûb, yâhud yazış nedir? Tabî'atin, insanlığın ruhta, beyin ve yürekte uyandırdığı birtakım düşünceler ve duyguları başkalarına anlatmak san'atidir ki bu, her şâirin yaratılışına ve içinde bulunduğu âlemin kendisine gösterdiği şeyleri duyuşuna göre olur. O hâlde, ben ne yolda yazı yazmalı idim? Gözleri ilk açılışında bir balıkcı kulübesinin isli çatılarına ilişen ve ninesinin söylediği ninni seslerini dalgaların uğultuları boğan bir balıkcı oğluna nasıl yazı yazmak yaraşırsa, işte öyle! Ahâlinin düşüncelerini kendi beyninde, duygularını kendi yüreğinde duyan ve o câhil ana baba arasında eline alıp okumak için bir kitap bulamayan ve yüzünü okşamak için uzanmış bir el ve za'f-ı rûhuna kuvvet vermek için karşısında bir kuvvet göremeyen bir avam evlâdına nasıl yazı yazmak yaraşırsa işte öyle.. Vatanının kendisine öğrettiği şeyleri öğrenemeyenlere öğretmek ve elindeki çerâğı, onu elde edemeyip karanlıkta kalanlara göstermek kendisinin borcu olan, ve'l-hâsıl kendi kanını taşıyan ve kendi diliyle konuşan, kendi düşüncesi ve kendi duygusuyle yaşayan, bütün hemşehrîlerine karşı bir iş görmek isteyen bir Türk'e, nasıl yazmak lâzım gelirse işte öyle.. Mâdem ki, aşağıda bulunanları yukarıya doğru çıkaracağız, o hâlde onların bulundukları yere inmemiz lâzımdır. Acabâ, şimdiye kadar yazılmış, basılmış olan o kütübhâneler doluları kitaplardan bu adamlar için bir kitap seçilip gösterilebilir mi? Aslā... Altı asırdanberi yalnız şu toprak üzerinde bütün fikirler bir avuç halkı düşünmüş, bütün yürekler bir avuç halk için çarpınmış, bütün kalemler bir avuç halk için yazmış, beride milyonlarca yığın yığın zavallılar hep bunlardan uzak kalmıştır; hâlbuki o milyonlarca halk için kitaplar yazılmak sûretiyle o halk nurlandırılacak olursa, neler olmaz! Bu halkı nurlandırmak, çiftciliği nurlandırmaktır, ticâreti nurlandırmaktır; yoksulluğu zenginliğe çevirmek, fenâları iyi yapmak, ve'l-hâsıl her iyi şeyi meydana çıkarmak demektir. İntibâh Devri, benim açtığım şiir yolu için, bana pek iyi kılağuzluk etti. Eğer o zaman Luther, *İncil*'i millî dil olan Almanca'ya terceme etmeseydi, halkın düşünmeğe alışkanlıkları olacak mıydı? Bu halkın beynine bu alışkanlık gelmeseydi, yine o zaman, yine o dilde ve halkın anlayacağı bir yolda birtakım millî kitaplar yazılabilecek miydi? Bunlar yazılmasaydı, Avrupa bu günki hâle gelecek miydi? Tarlalar bellendi, tohumlar saçıldı; ondan sonra da ekinler devşirildi. Luther Hiristiyanlık'ta ne yaptı ise, işte ben de memleketimin edebiyâtında onu yapmak istiyorum." Güzellik perisinin arkasında dolaşan bir rûha, kalemini avâm âleminden çektirecek kibre sâhip olmadığını söyleyen Emin Bey, "Elimde dört telli bir kemençe ile, zavallıların gizli dertlerini söyler kaba bir sesim vardır. Bir yaralı yüreğim vardır ki fenâlıklar için çırpınır; bir çift ağlar gözüm vardır ki öksüzlükler kapılarında yaş döker; işte o kadar.." diyor [56] ve bütün bu söyledikleri ile bize, yetiştiği muhitin te'siriyle halk vezni ile, halkın anlayacağı dille ve halkın anlayıp duygulanacağı, onları düşündüren, seviyelerini yükselten, yapılan fenâlıkları, gizli dertleri önümüze seren eserler vermek istediğini anlatmış oluyor.

Emin Bey, 1914'de neşrettiği *Türk Sazı*'nın ilk manzûmesi olan *Benim Şiirlerim*'de kendi aşklarını değil, üç-telli sazı ile milletinin felâketli hayâtını dile getirdiğini, dertlilere tesellî dağıtmak istediğini yazdı [57].

> Bende esir yaratmayan bir Tanrı'ya îmān var,
> Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar

diyen şâirimiz, kendisinin, zulüm görenler için intikam alıcı vâsıta olmak vazifesiyle doğduğunu söylüyor [58]. Onun, yirmi yaşında iken hissettiği şahsî bir aşk değil, geçici olmayan ve ak saçların altında da yine alev saçacak olan vatan sevgisidir; milletinin rûhuyle feryâd eden eserler, asırların dindiremediği bir nagme olarak, vatan sevgisi yaşa-

[56] *Bağçe* mec., c. II., nu. 28, 27 Kânûnısânî, 1324/9 Şubat, 1909. F. Giese tarafından Almanca'ya çevrilmiştir (*Neues von Mehmed Emin Bey*, *Z D M G*, c. LVIII., Leipsig, 1904, s. 119-22; Kraus RIPrint LTD Mendeln liechtenstein,1968).

[57] Bu ciltteki x numaralı şiir, s. 47.

[58] *Ayn. esr.*, nu. XXXIII, s. 71, *Bırak Beni Haykırayım* adlı şiir.

dıkça, yüz yıllar boyunca, ebediyyen yaşayacaktır [59]. Ona şiirlerini ilhâm eden, kendi ifâdesiyle şi'rinin perîsi, herşeyine candan bağlandığı bir sevgili olarak tasvir ettiği vatanıdır [60]. Şâir denilince, insanın hür, kâinâtın mes'ud olması için yazanları anlıyordu [61]. San'atlı şiir yazanları, fikirleri işleyerek, yarattıkları mûsıkî ile şiiri bedî'î zevk vermeğe vâsıta telâkkî edenleri bir kuyumcuya, kendisini bir demirciye benzeten,

Ey sevgili kardaşlar, vatandaşlar,
Evet siz,
İnildeyen şi'rime kaval sesi dediniz;
Gözyaşıma güldünüz; ben bunlara katlandım;
Yalnız, tahkir edilen millî ruhtan utandım

diyen Emin Bey'in, manzûmelerinin karşılaştığı hakâretler yüzünden, şahsî değil, millî ruh hisâbına üzülüp utanç duyduğu hissediliyor [62]. O,

Hayır, san'at, yalnız bir süslü hayâl, vezin değil;
Yalnız kuru bir eğlence, yalnız bir zevk için değil.
Bence, büyük san'atkâr Peygamberler soyundandır;
Yüreğinde muztarib ruhlar için acı titrer;
Onun dili Allâh'ın konuştuğu bir lisandır :
Yüreklere aşk, îmân, ümid, ru'yâ ilhâm eder

mısrâ'ları ile san'at anlayışını, izâha muhtaç olmayacak sûrette açıkca ifâde etmiştir [63].

Servet-i Funûn şâirlerinden en çok Tevfik Fikret'i ve *Sis* manzûmesini, yenilerden Fâzıl Ahmed Aykaç'ın latîfelerini, Yahya Kemal Beyatlı'nın san'attaki titizliğini beğenen Emin Bey'e göre, "Şiir, güzellik için olmakla berâber iyilik içindir de..."; bu sebepledir ki o, mevzûlarını memleketinin hayatında bulmuş, hislerini halkın kalbinden almış ve Türk'ün sazıyle, Türk'ün rûhunu terennüm etmiştir [64]. 1926'da,

[59] *Ayn. esr.*, nu. LXXXII, s. 125, *Şâir* başlıklı şiiri.
[60] Yine bu ciltte, *Dağınık Şiirler* bölümünde *Şi'rimin Perîsi'ne* adlı manzûmesi (Nu. CXXI, s. 319).
[61] *Ayn. esr.*, ayn. bölüm, *Şâir* adlı manzûmesi (Nu. CXXII, s. 319).
[62] *Ayn. esr.*, ayn. bölüm, *Anlamayanlara* başlıklı manzûmesi (Nu. CXXXIX, s. 409). Ömer Nâcî, Emin Bey'in şiirlerinin âhengini kaval sesine benzetmiştir (Yukarıdaki 26 numaralı not'a bakınız).
[63] *Ayn. esr.*, ayn. bölüm, *Büyük San'atkâr* adlı şiiri (Nu. CXLI, s. 410).
[64] Ruşen Eşref, *Diyorlar ki*, İst., Kanâ'at Matbaası, 1934, s. 158, 162 .

bir ankete verdiği cevâbıyle, işte, Emin Bey'in bize aydınlattığı ve herşeyi olan şiir dünyâsı :

"Ben, hayatın bir elem ve mâtem yolcusuyum. Bu güne kadar önüme açılan kara dikenli yollardan, ayaklarımın altına kazılan keskin taşlı uçurumlardan başka birşey görmedim. Gönül güneşlerinden bir küçük alev, Arz'ın baharlarından bir tâze çiçek toplayamadım. Karanlıklar benim kâinâtımdır ki, ben burada bir gece kuşu gibi yaşadım; onun esrarlı yıldızlarından ilhâm alan melekler gibi vahy aldım. Bunun için, benim, perdeleri yarı inik olan yazı odam aydınlık değildir, sâkindir, gürültüsüzdür, saltanatsızdır, ihtişamsızdır; fakat eğriliği, karışıklığı sevmediğim için düzgündür. Muztarib beşeriyyete ağlayan şâirlerin gözyaşları ile yazılmış kitaplarım bir yeni devrin yeni aşk ve ru'yâlarını getiren şiir perîlerim, dünyânın hırs ve gurûruna karşı keskin bir kılıç gibi kullanmak istediğim kalemim, kalb ve rûhumun kanlı parçaları gibi yırtık kâğıtlar üzerine döktüğüm beyitlerim, işte benim her şeyim.." [65].

Halk şâirleri kısmen şiir san'atına dâir bilgi noksanlığından, kısmen de, bir mûsıkî âletiyle söylenen eserleri âhengini bestesinden aldığı için kâfiye kayidlerine ehemmiyet vermezler; Emin Bey, bu mânâda bir halk şâiri olmadığı hâlde, tıbkı onlar gibi *olmaz giderim-kalmaz giderim* tarzında yarım-kâfiyeler, âhengini yalnız rediften alan, kâfiye teşkil etmeyen (msl., *severim-gülerim ; ediyordu-istiyordu ; önünden-üstünden ; fenerdir ki-ülkedir ki* v.b.) kelimeler kullanıyordu [66]; fakat, uğradığı i'tirazlarda bu i'tinâsız kâfiyelerinden çok, kullandığı Hece Vezni kalıplarının te'siri vardır. Dikkat edilince, *Türkçe Şiirler*'le *Türk Sazı*'ndaki manzûmelerinin çoğu, Hece Vezni'nin 15'lisiyle yazıldığı gibi, 16'lı (msl., *Sen Feryâda Başlayınca, Ona Ölüm* adlı şiirleri, s. 96, 122, nu. LX., LXXIX.), 18'li (msl., *Gutenberg, Ölü Kafası*, s. 69, 105, nu. XXX., LXXI.), hattâ 19'lu (msl., *Bize Diyorlar ki, 'İlim*, s. 80, nu. XL., XLI.), alışılmamış hece kalıpları kullanması, bâzan duraklara ehemmiyet vermemesi de yadırgandı; çünki bunlar halk şâirlerinin kullandığı Hece Vezni'nin 7'li, 8'li, 11'li kalıplarının alışık olduğumuz âhengine aykırı düşüyordu. Yadırganan, Emin Bey'in şiirlerinin mevzûları değildir; çünki, onun *Türkçe Şiirler*'inde olduğu gibi, Türk-Yunan harbi

[65] *Muharrirlerimiz, Edîblerimiz Nasıl Yazı Yazarlar* anketine cevâbı, *Resimli Ay.* mec., yıl 3, nu. 5, Temmuz, 1926.
[66] Bk., bu ciltteki s. 22, 313, 321, 325, 346; bu gibi kâfiyelere hemen her sayfada sık-sık rastlamak mümkündür.

üzerine Tevfik Fikret *Hasan'ın Gazâsı*, *Ken'an*, R. Ekrem *Kırmızı Merkublar*, 'Alî Ekrem *Vasıyyet* adlı, vatanî, unutulmaz kıymette şiirler yazmışlardır; Fikret'in *Balıkcılar'ı*, *Ramazan Sadakası* tarzında halkın iztirablarının mevzû alındığı manzum küçük hikâyeler ise Servet-i Funûn edebiyatının başlıca husûsiyetlerindendir. Böyle olmakla berâber, Emin Bey'in, mevzû bakımından çağdaşlarından ayrıldığı husus, şahsî mevzûlarda bir tek şiir bile yamayışı, ilk manzûmesinden başlayarak ömrünün son yıllarına kadar dâimâ millî felâket ve zaferleri, millî mefharetleri, halkın iztıraplarını, onları fikren terbiye edip yükseltici mevzûları işlemesidir.

Emin Bey'in kullandığı nazım şekilleri umûmiyetle *Sonnet* (*Sone*), *Terzarima*, *Rime-Croise* (*Çapraz-kāfiye*), *Mesnevî* veyâ Garb edebiyatlarındaki adıyle *Couplet* (*Kuplet*), *Serbest Müstezad*, serbest kāfiyeli şekillerdir ki, bunlar Servet-i Funûn ve Fecr-i Âtî devri şâirleri için de aynıdır; *Cenge Giderken* adlı meşhur şiirinde olduğu gibi, halk nazım şekillerini hemen hiç kullanmamıştır; birer kahramanlık destanı sayabileceğimiz *Aydın Kızları*, *Cumhuriyet Destanı'na Giriş — Halk*, *Ankara*, *Mustafa Kemal*, *İstiklâl Destanı*, *Kurtarıcı'ya*, *Anıt*, *Devrim* başlıklı şiirleri bile Çapraz-kāfiye ile yazılmıştır; çünki onun, bâzısı 168, 205 dörtlükten ibâret bu uzun manzum eserlerini, kāfiye bulma zorluğu yüzünden *destan* nazım şekliyle yazması mümkün değildi. Emin Bey'in, halk şâirlerimizin en çok kullandığı 7'li, 8'li, 11'li, kısmen 14'lü Hece vezni kalıplarını kullanmaması da bir bakıma şiirlerinin nazım şekliyle, mevzûlarıyle, halkın anlaması için fikirlerini tarihten vak'alar alarak, hikâyeler katarak etraflıca ve uzun manzûmeler, hattâ baştan başa manzûm eserler hâlinde ifâdesi ile alâkalıdır. Bu gibi fikir ve vak'aları, yukarıda kaydettiğimiz üzre, Hece Vezni'nin bu millî kalıplarıyle, hece sayısı bakımından az ,kısa mısrâ'larla ifâdeye imkân bulamayışı pek tabî'îdir. Nitekim kendisi de, Rizâ Tevfik, İhsan Râif gibi neden Halk nazım şekillerini, Hece Vezni'nin millîleşmiş kalıplarını kullanmadığı sorulduğu zaman, "Biz, o şekillerle iktifâ etmiş olsaydık, heyecanlarımızı terennüm edecek sâhâ çok dar kalacaktı; hâlbu ki, istedik ki hangi şekil heyecanlarımızı edâ edebilecekse o ihtiyâr olunsun. Bunun içindir ki biz, muhtelif şekiller ihtiyâr ettik. Şekil rûha tâbi'dir, değil mi? O ruhların terennümü neyi icâbettirirse, ona o vezni kullanmak lâzım gelir" cevâbını vermiştir [67].

[67] Ruşen Eşref Ünaydın, *ayn. esr.*, s. 162 v.d.

Emin Bey bir halk şâiri değil, halkın şâiri idi; onun hangi maksadla şiir yazdığını, san'atının ve hayâtının gāyesini yine kendisinden dinleyelim : "Hayatta her ağacın bir türlü çiçeği ve yemişi olduğu gibi, ben de yalnız bir yemiş vermek için çalıştım. Fikrimin kuvvetini, kalbimin usâresini bunu yetiştirmek için verdim. İhtimâl ki yolumun üzerinden geçen yolcuları, dallarımın yeşil gölgesinde dinlendirmişimdir. İhtimâl ki yemişlerimle onların kalblerine bir damla kan verebilmişimdir; eğer bunu yapabildimse mes'ûdum. Memleketimin sefillerinin, derdlilerinin küçük bir şâiri olmak, bütün milletimin hürriyet ve saâdetini terennüm edebilmek için yaşamak.. İşte benim hayâtımın ve san'atımın gāyesi.. Benim elimdeki terennüm âletim, bir a'mânın elindeki kırık sazdır. Gözlerim güneşlere, şafaklara mütehassir olduğu hâlde, parmaklarım sar'alı teller üzerinde karanlık diyârların, masal ve ru'yâ memleketlerinin türkülerini çağırıyor. Halkın şâiri olmak! İşte benim san'atımın ve hayâtımın gāyeleri.." [68]. Emin Bey'in bu sözlerinde nekadar samîmî olduğunu, ömrünü gömdüğü ve ardında bırakıp kendisini yaşatan eserleri de açıkca isbât etmektedir. *Cenge Giderken*, *Âh Analık*, *Tırhala Kal'ası'na Bayrak Dikdikten Sonra*, *Ahretlik*, *Hasta Bakıcı Hanımlar*, *Ninni*, *Ey İğnem Dik*, *Sabah* adlı manzûmeleri bestelenmiş bulunan M. E. Yurdakul, şiirlerinin dili, vezni, nazım şekilleri, mevzûları, fikirleri ve ifâde ediş tarzı gözönüne alınınca halk şiirlerimizin husûsiyetlerini aksettirmediği görülür; o, herşeyiyle bir halk şâiri değil, halkın şâiri idi ve açtığı çığırda onun izinde yürümeğe çalışanlar da yok değildir.

7. TE'SİRİ VE HAKKINDAKİ ŞİİRLER

Emin Bey pek sâde dille manzûmeler yazıp bunları *Türkçe Şiirler* adıyle neşrettiği sırada, 1898-99'da, birkısmı onun üslûbunu, birkısmı sazşâirlerimizin taklidi sûretiyle, Hece Vezni ve çok temiz Türkçe ile şiirler yazılmağa başlanılmıştır. A. Nihad'ın *Sılaya Giderken—yâhud—Ana Evi* başlıklı [69],

Az kalıyor, aman Tanrı'm, ana-yurdun görerek
Yüz-suyumu kapısına, eşiğine dökerek
Elin gözün anacığının seve seve öperek
Gözyaşlarım kaygusuzca eteğine silmeğe

mısrâ'larıyle; Hüseyin Avnî'nin *Köye Giderken* adlı [70],

[68] *Ayn. esr.*, s. 166 v.d.
[69] *Terakkî* mec., nu. 17, 10 Kânûnıevvel, 1314/22 Aralık, 1898.
[70] *Musavver Terakkî* c. II., nu. 30, 18 Mart, 1315/30 Mart, 1899.

Güzel köyüm, şu dağların, tepelerin uzağında
Şimdi geldim görmek için çocukları nerelerden
Koyunların, hep çanların sesi gelir derelerden
Beş ay evvel ısınmıştım ben bu köyün ocağında

kıt'asıyle başlayan *sone*'lerinde üslûb bakımından Emin Bey'in te'siri hemen fark edilir. Bâzı şâirlerimiz ise, sazşâirlerimizin eserlerini taklid ediyorlardı; 'A. Nâsih'in [71],

Kuzum seni anıyorum
Ayrılıktan yanıyorum
Kavuşurum sanıyorum
Umudumu keser miyim

ve bir başka şâirin [72],

İller güler ben ağlarım gülemem
Niçin böyle tâli'sizim bilemem
Yaradan'dan başka birşey dilemem
Benden bedter olsun bana gülenler

dörtlükleriyle başlayan *Türkü* adlı şiirleri, yâhud Koca Bey'in,

Üzerler mi âşıkımı güzeller
Çıkacak mı yoksa boşa emeller
Gel kaçalım ne derse desin iller
Güzel gözlüm seni her dem özlerim

kıt'asıyle biten *Bir Köylü'nün Feryâd-ı Âşıkānesi* [73], Emin Bey'in *Türkçe Şiirler*'inden hemen sonra, 1899'da, halk şiirlerini taklid sûretiyle yazılmıştır ki, bu gibi örnekleri burada çoğaltmağa lüzum görmüyoruz. 1899 Temmuz'unda, Manastırlı Rif'at'in Müstecâbî İsmet'e yazdığı mektubunda *Türkü*'leri pek sevdiğinden, bunların böyle sâde şiirler yazmak isteyenlere kaynak olabileceğinden, henüz yayılmağa başlayan bu tarz şiirleri örnek alarak yazma fikrine iştirâk edenlerin çoğalmağa başladığından bahsetmesi çok mânâlıdır; Manastırlı Rif'at, halk arasında yaşayan bu şiirlerin toplanıp bir mecmua teşkil edilmesinden, vatan ve milletini sevenlerin, bilhassa Üstâd Ekrem ile Mehmed Emin Bey'in böyle yazmalarını arzu ettiğinden bahisle, yeni seyahati

[71] *Terakkî*, c. II., nu. 1, 19 Ağustos, 1314/31 Ağustos, 1898.
[72] *Ayn. mec.*, c. II., nu. 10, 22 Teşrinievvel, 1314/3 Kasım, 1898; Silivrikapılı Yaşar Bint Kantarcı Kadrî imzâsıyledir.
[73] *Musavver Terakkî*, nu. 32, 1 Nisan, 1315/13 Nisan, 1899.

sırasında Kilis'te bir köylüden dinleyip tesbit ettiği çok güzel üç *Türkü*'yü de, üzerinde durduğumuz mektubuyle birlikte neşredilmek üzre yollamıştır [74].

Görülüyor ki Emin Bey 1898'de *Türkçe Şiirler*'ini neşrettikten sonra, bâzı şâirler halk edebiyâtı te'sirinde örnekler vermiş, bunun tutunması için sazşâirlerinin söylediği *Türkü*'ler örnek olarak basılmış ve Emin Bey'den bu gibi eserler vermesi de beklenildiğine dâir neşriyâtta bulunulmuştur. Diğer taraftan, bu yolu tutmayan Emin Bey'in kendisine hâs üslûbunu taklid sûretiyle, 1900'den i'tibâren eserler verilmeğe başlanıldı. Mustafa Kemal'in,

Issız köyün serviliği içinde
Bir ses duydum yürekciğim sızladı
İki öksüz bir mezarın başında
Ağlaşırken kar yağmağa başladı

dörtlüğü ilk kıt'asını teşkil eden *Türkçe Şiir—İki Yavru* adlı manzûmesinden başka, ayni husûsiyetleri gösteren başka şiirleri de vardır [75]. Ayni te'siri İbn Şemseddîn-Ahmed Rif'at imzâlı şiirlerde de buluruz;

Ölü güneş son ışığın köyceğize dökerken
Gün kararıp ortalığa bir gariblik çökerken
Koyuncuklar, yavrucuklar otlaklardan gelirken
Ağlıyordu Öksüz Fatma bir mezarın başında

dörtlüğünü içine alan *Türkçe Şiir-Öksüz Fatma* adlı manzûmesinde olduğu gibi [76]... Kemal Hüznî'nin *Bir Köylü Lisânından—Köy Düğünü*'nden aldığımız,

[74] *Ayn. mec.*, c. II., nu. 44, 8 Temmuz, 1315/20 Temmuz, 1889. Bu mecmuanın bir önceki sayısında (Nu. 43, 1 Temmuz, 1315), Necib 'Âsım'ın Müstecâbî İsmet'e yolladığı mektubu basılmıştır; bunda, Kilis'in lisâniyât ve halk bilgisi bakımından tedkīke değer bir şehir olduğundan bahsedilerek bu hususlarda bilgi verilmiştir. N. 'Âsım, biri kadın olmak üzre Fasîha, Nutkî, Rahmî adlı üç şâir kardeşin şiirlerine dâir bilgi vererek, Fasîha'nın kendi el yazısıyle *Dîvān*'ını Müstecâbî İsmet Bey'e takdim ettiğinden bahsetmiştir. Manastırlı Rif'at'ın M. İsmet'e mektubu, işte, N. 'Âsım'ın bu yazısı üzerine mecmuaya gönderilip basılmıştır.
[75] *Mecmua-i Edebîye*, nu. 12, 28 Kânûnıevvel, 1316/10 Ocak, 1901; aynı sayıda, *Türkçe Şiir — Küçük, Anasız Bir Kızın Babasıyle Konuşması*. Ayrıca bk., *Çoban*'ın *Küçük Kızı, ayn. mec.*, nu. 1, 12 Teşrinievvel, 1316/25 Kasım, 1900; *Türkçe Şiirler — Çocuklara-Kar Yağarken, ayn. mec.*, nu. 3, 26 Teşrinievvel, 1316/8 Kasım, 1900. *Gurbette Bir Duygu, ayn. mec.*, nu. 19, 22 Şubat, 1316/7 Mart, 1901.
[76] *Ayn. mec.*, nu. 8, 20 Teşrinisânî, 1316/2 Kasım, 1900; *Köyde Yangın, ayn. mec.*, nu. 11, 21 Kânûnıevvel, 1316/3 Ocak, 1901.

Hava açık, güneş parlak.. Bir sevinç var bu köyde
Toplanmışlar bir evde
Kocamışlar, gençler ayrı.. Tatlı tatlı konuşur
Geçmişleri soruşur

mısrâ'larında da Emin Bey te'siri kendini gösterir [77]. Bu te'sir 1905'te, *Çocuk Bağçesi* mecmuasında şiirlerini neşrettiği sırada daha kuvvetlenmiştir; H. Hüsnî'nin, ilk dörtlüğünü,

Bir sesti ki yırtık, kara kaygularla ezilmiş
Bir sesti ki hasta, öksüz yürekleri delici
Bir sesti ki boğuk, acı, âh pek acı inleyiş
Bir sesti ki insanlara sıkıntılar verici

mısrâ'ları teşkil eden *Sone*'sinden [78] başka, A. Tevfik'ın de ayni husûsiyetleri gösteren *Sone*'si [79], 'A. İsmet'in yine ayni te'sir altında yazılmış ve *Türkçe Şiirler Şâir-i Muhteremi'ne* ithâfıyle, *Yangın* adlı manzûm hikâyesi de vardır [80]. Ancak, Emin Bey'in bu muakkıbleri arasında böyle eserler vermekte devam eden ve mühim şâirler bulunmadığı için onların bu manzûmeleri mecmua sütunlarında unutulup kaldı.

Emin Bey şöhretinin zirvesine yükselmeğe başladıkça, 1909-1918 yılları arasında onu ta'kıbedenler çoğalmağa başlamıştır. Bunlara örnek olarak Mehmed Lutfî'nin *Armaganlarım* [81]; İbrâhim Safâ'nın *Yetîm Çocuk, 'İlim ve Cehâlet* [82], Mehmed Sâlih'in *Seyîs ile Çocuğu, Yemen'e*

[77] *Ayn. mec.*, nu. 26, 19 Nisan, 1317/2 Mayıs, 1901. Bu şâirin, *Türkçe Şiir-Yetîm, Köyde Bir Sabah-I., Köyde Bir Sabah-II.* başlıklı şiirleri de ayni mecmuada basılmıştır (Nu. 19, 27, 28; 4 Mart, 16 ve 30 Mayıs, 1901).

[78] Manzûmenin adı, *Yırtık Sesli* (*Çocuk Bağçesi*, nu. 28, 11 Ağustos, 1321/24 Ağustos, 1905); aynı şâir, *Olimbus'a Karşı* başlıklı *Sone* (*Ayn. mec.*, nu. 35, 29 Eylûl, 1321/12 Ekim, 1905).

[79] *Ayn. mec.*, nu. 34, 22 Eylûl, 1321/5 Ekim, 1905; *Rencber* adlı,

Günün bütün sıcaklığı yer yüzünde kaynarken
Tarlalarda mes'ud köylü şarkıları fısıldar
Bakarsınız bir genç çocuk, elinde bir saban var
Şarkı söyler çalışırken, yeşillikte oynarken

dörtlüğü ile başlayan manzûme.

[80] *Ayn. mec.* nu. 37, 1321/1905.

[81] *Kadın* mec., yıl-1, nu. 17, 24 Şubat, 1324/9 Mart, 1909.

[82] *Musavver Şebâb* mec., nu. 3, 23 Kânûnısânî, 1325/5 Şubat, 1910; *Mektebliler'in Gazetesi*, nu. 6, 11 Şubat 1325/24 Şubat, 1910.

Giderken, Kış, Bir Topal Çocuğun Duygusu [83]; A. Cânib Yöntem'in *Kış Duâsı* [84], 'Alî Rizâ Seyfî'nin *Türk Seslerinden-Anadolu* [85], Süleyman Aktuğ'un *Turan Yolcuları'na* [86], Nâzım Hurrem'in *Âsî Evlâd* [87], Nazmîye Kâmil'in *Hatırla ki* [88], B. Mevlânâ 'Atâu'llâh'ın *Öğüd* başlıklı [89] ve daha başka şâirlerin şiirlerini, msl., M. Cemâleddin imzâsıyle basılan ve

Akşam oldu, kızıl güneş hazin hazin titrerken,
Yamaçlara, ovalara tatlı renkler serperken
Bak göklere, bulutlara oralardan bir ses gelir,
Onlar mazlûm feryâdıdır garib garib seslenir
"Ey Türk-oğlu milletini, vatanını seversen,
"Unutma ki çalışarak öc almaktır vazifen!"

mısrâ'larını içine alan *Öc* adlı manzûmesini [90] gösterebiliriz. Buraya

[83] İlk ikisi *ayn. mec.*, ayn. sayı; diğerleri yine *Mektebliler'in Gazetesi*'nde neşredilmiştir (Nu. 9, 4 Mart, 1326/17 Mart, 1910; nu. 14, 8 Nisan, 1326/21 Nisan, 1910).

[84] F. A. Tansel, *Nekroloji-'Alî Cânib Yöntem, Belleten*, nu. 125, Ocak, 1968, s. 64 v.d., not-45, 46.

[85] Önce *Ümmet*'te basılmıştır (Nu. 7, 24 Haziran, 1329/7 Temmuz, 1913);

Anadolu! Ey dağları altun gümüş çiçekli!
Ey kırları zümrüt ile, yâkut ile bezenmiş!
Anadolu! Ey anamın, ey babamın öz ili:
Ben sanırım, Mevlâ'm seni yaratırken özenmiş!

dörtlüğü ile başlayan bu şiir, şâirin *Muazzez Vatan'a* adlı eserinde de vardır (*Yeni Turan'ın Kitapları* — 1., İst. Yeni Turan Matbaa ve Kütübhânesi, s. 33).

[86] *Türk Yurdu* mec., c. v., 1913, sf. 917.

[87] Bu manzum, içtimâ'î küçük hikâye *Çocuk Dünyâsı*'nda basılmıştır (Yıl-2, nu. 60, 1 Mayıs, 1330/14 Mayıs, 1914. Nâzım Hurrem'in, tanınmış bir şâirimizin takma-adı olduğunu sanıyoruz; millî ve çok güzel bir-iki manzûmesine daha rastlamış bulunuyoruz.

[88] *Çocuk Dünyâsı* mec., nu. 69, 30 Temmuz, 1330/12 Ağustos, 1914.

[89] *Terâne-i Hicrân*, İst., 1330, s. 56-63.

[90] *Çocuk Bağçesi*, nu. 7, 3 Nisan, 1330/16 Nisan, 1914. Bu şâirin, *Ümid* başlıklı şiirinde de Emin Bey te'siri sezilir (*Ayn. mec.*, nu. 13, 15 Mayıs, 1330/28 Mayıs, 1914). Ayrıca bk., bu mecmuada, Giridî İsmâil Hakkî'nın *Çalışmak*, Mehmed Rif'at'in *İntikam* adlı şiirleri (Nu. 15, 29 Mayıs, 1330/11 Haziran, 1914); bu iki şâir, o tarihte Galatasaray Sultânîsi talebelerinden bulunuyorlardı. Bahâdır Burhaneddin'in *İntikam* adlı şiiriyle (*Çocuk Bağçesi*, nu. 19, 29 Haziran, 1330/12 Temmuz, 1914), Vidinli 'Alî Rizâ Seyfî'nin *Türk Ezgisi* başlıklı,

Ey Oğuzlar yetiştiren, Timuçinler doğuran,
Ey Fâtihler, Süleymanlar yurdu, nedir bu duman

beytiyle başlayan manzûmesinde de, M. Emin'in üslûbunun te'siri sezilir (*Nesîs*, İst., 1334/1918 s. 11 v.d.). Ayrıca bk., M. E. (م.ا.) imzâlı, *Haydi Altun Dağı'na* adlı şiir (*Çocuk Dünyâsı*, 15 Ağustos, 1329/28. VIII. 1913).

kadar üzerinde durduğumuz, Emin Bey'in üslûbu te'sirinde kalınarak yazılmış, bâzıları kendisine ithâf edilmiş manzûmelerden başka, edebiyâtımızda onun hakkında şiirler de vardır; bunlarda da Emin Bey'in üslûbu taklid edilmiştir.

Ömer Seyfeddin'in *Mehmed Emin* başlıklı şiiri, şâirimizin kendine has üslûbunu hatırlatmak, meşhur hikâyecimizin onun hakkındaki düşüncelerini —epeyi mübâlegalı olmakla berâber— aksettirmek bakımından kayde değer :

Bütün Turan karanlıkta şuursuz bir taş gibi
Uyuyordu... Lisan yoktu, san'at yoktu, zevk yoktu.
Olan herşey Türk değildi, Türk rûhuna bir oktu...

Bilmiyordu kimse, nedir bu uykunun sebebi!

Arap, Acem afyoncusu Türk-ili'nde pek çoktu;

Türklük yoktu! Tarih denen hâilenin içinde
Sönüyordu bir milletin onbin yıllık varlığı,
İniyordu şan üstüne kan renginde bir perde.

Kalmamıştı hiçbir Türk'ün milletine yârlığı..

O vakit sen, ilk önce sen bu uykudan uyandın;
Feryadların en duymayan kulaklarda çınladı.
Kıyâmetler kopsa artık unutulmaz hiç adın,
Türk tarihi altun harfle başa yazdı bu adı...

Türk güneşi batıyorken
Nurlar saçtın kaleminden.

İlkönce sen Türkçe yazdın,
Gafletlere mezar kazdın !

Kıymet verdin Türk dili'ne,
Can getirdin Türk ili'ne!

Sen dirilttin bu milleti,
Sen olmasan bitmiş idi!

Şimdi artık çocukların arkandan
Geliyorlar izlerini güderek.
Bu mukaddes izler bütün şeref, şan,
Bir mefkûre cennetine gidecek ...

Genç şâirler or'da senin heykelinin altında
Rûhun için neşîdeler okurken
Yüzlerce yıl sonra, sen
Güleceksin semâlarda milletinin yâdında!

Göreceksin kaleminle yaratılmış bir cihan,
Göreceksin en muazzam eserini o zaman [91] ...

Emin Bey'in, bütün husûsiyetleriyle o kadar şahsî bir üslûbu vardır ki, imzâsız olarak bir şiirini görsek, ona âit olup olmadığını derhâl, tereddüdsüz anlayabiliriz. Şakalarla dolu mizâhî yazılarını pek beğendiği o pek zekî şâir Fâzıl Ahmed, bu üslûb husûsiyetlerini bütün inceliğiyle kavramıştı; o üslûbla, fakat zekâ oyunları ve nüktelerle mizâhî bir renge bürünen *Mehmed Emin Bey* başlıklı bu şiirini aynen veriyoruz :

Yazıyordum : Tan yeriydi simsiyah
Yazıyordum : Gerçi yoktu okuyan
Yazıyordum : Ağlıyordu Hamdullah
Yazıyordum : Gülüyordu her duyan

Üstünde, âh, ne çiçek var, ne de yeşil bir yaprak
Agu almış içer'sine ulu ağaç kütüğün
Nece kişi ister şimdi başcağızın okutmak
Ey milletim, yok mu senin bir Pabucu-Büyük'ün ?

Ey koç-yiğit, tosun kardeş! Tasa etme gam yeme
Eğerçi sen bahtıyârlık illerine ermedin;
Lâkin sonra *Ey Türk Uyan* dedim de ben şi'rime
Uzun uzun esnemekten gayri cevap vermedin!

Yüce ırkım, kervanını atalarım bir zaman
Kafkaslar'dan, Urallar'dan sapasağlam aşırdı;
Fakat sonra ne oldu ki ey gökleri Yaradan
Birçok adam düz caddede tutup yolu şaşırdı!

Türk dili'nin bostanına olsun diye peşkeşim,
Demet demet yonca derdim Tatarca'dan, Uygur'dan,
Hem Dimyata pirinç için gidiyorken kardeşim,
Sen şu işe bak ki oldum evimdeki bulgurdan!

Ne harmanda saman kalmış, ne de köyde değirmen,
Çoban gitmiş ırgadlığa, bir süren yok davarı;
Dilimizin uçkurunu bağlamasam eğer ben,
Yâd illerde parçalanıp gidecekti şalvarı !

[91] *Türk Yurdu* mec., c. VI., nu. 11, 24 Temmuz, 1330/6 Ağustos, 1914 .— Rizâ Tevfik'in de, M. E. Yurdakul hakkında ve "Ey kahraman bir milletin sütü temiz evlâdı" mısrâ'ıyle başlayan uzun bir şiiri vardır (*Çocuk Bağçesi*, nu. 40, 3 Teşrinisânî, 1321/16 Kasım, 1905).

Yazacağım : Olsa güneş simsiyah
Yazacağım : Olmasa da okuyan
Yazacağım : Ağlasa da Hamdullah
Yazacağım : Gülse bile her duyan [92]!

Fâzıl Ahmed'in bu şiiri gibi, yine mizâhî mâhiyette, İbrâhim Alāʿaddin Gövsa'nın bir manzûmesi vardır :

SAZDAN BİR ÂVÂZ

Bir Şâirin Defterinden

Bir yıldır ki Altaylar'ın türküsünü çağırdım,
Bangır bangır bağırdım.
Homer oldum, saz elimde dört bucağı dolaştım,
Çoban oldum, yol açarak dağ başına ulaştım.
Hani benim çığırım,
Kuzum, keçim, sığırım ?

Parmak parmak bala benzer şiʿre âhenk getirdim,
Getirdiğim balı yine kendim yedim, bitirdim.
Kazan, Kırım, Hîve, Tibet, feryâdıma ses verdi,
Gönlü yufka yurddaşlarım dayanamaz, kes derdi.
Tayfun oldum gürüldedim, meltem oldum esmedim,
Kes dediler, kesmedim.

Virjil, Dante, Milton, Hugo, Şekspir,
Himalaya, Kanşüncünka, Vezuv, Etna gibidir;
Yurdum için diledim ki onlar gibi dağ olsam,
Beşbin sene sağ olsam,

Ben çaldıkça, "Uyan!" diye sazımı,
Haykırdıkça gümbür gümbür yazımı,
Bizim haylaz çocuklar
Ne hikmetse uyuklar [93]!..

[92] Fâzıl Ahmed, *Hikâyeler*, *Şiirler*, *Hicivler*, *vesâire*, İst., Akşam Matbaası, 1934, s. 47; şâirimiz, bu manzûmesinde, Mehmed Emin'in bilhassa *Anadolu* adlı şiirini taklid etmiştir.

[93] İbrâhim Alâaddin, *Söz Oyunları* İst. *Yedi Gün* Yayınları, s. 59; bu şiirin altında Kânûnısânî, 1936 tarihi vardır. Yine Emin Bey hakkında, Behçet Kemal Çağlar'ın *Irkımın Şâirine* adlı manzûmesi kendi el yazısıyle, Arap harfleriyle; Mersin Rus Konsolosu'nun *Au Poet Mehmed Emin Bey* başlıklı, el yazısıyle, altında Mersin, 1e 11 Mars, 1923 tarihi kayidli Fıransızca şiiri vardır (Bu iki şiir T. T. Kurumu'nda, M. Emin'in evrâkı arasındadır : Nu. 194, 196). Hakkında, yine mizâhî, *Marş* başlıklı ve altında

Görülüyor ki, Emin Bey'in, *Türkçe Şiirler*'ini neşrettikten hemen sonra, te'sirinde, ona ithâf olunan, hakkında medihlerle dolu şiirler yazılmağa başlanılmış, fakat öte yandan, uğradığı taʿrizler de eksik olmamıştır. Bu taʿrizlerin en mantıksız ve şiddetlisini, *Putları Yıkıyoruz* başlıklı yazı teşkil eder. Bunda, yıkmak istenilen şey, Emin Bey'in "millî şâirlik, Türk şâirliği sıfatıdır" denilerek, cümlelerinin bozukluğuna, dolayısıyle Türkçe bilmediğine, istibdâda karşı haykıran yazısı bulunmadığına, şâirliğinin bile "galat-ı ru'yet" olduğuna dâir pek câhilcesine hükümler ileri sürülmüştür. Bu yazı sebebiyle gençliğin vatan-perverâne karşı koyması, Dâru'l-Funûn talebesinin beyan-nâmesi, bu komunist ağzı neşriyâtı derhâl susturmuştur [94]. Biraz önce neşrettiğimiz mizâhî şiirler de, bu taʿrizlere îmâlar da yer almaktadır.

*

Emin Bey'in aleyhinde bulunan o mahdud zümre, varsın ne derlerse desinler... Fuad Köprülü'nün, vatandaşları tarafından Emin

Akbaba-11 Şubat, 1943 kaydi bulunan şiir Hakkı Tarık Us'un tertiplediği *50 Yıl* adlı eserde neşredilmiştir (S. 100):

"Ben bir Türk'üm!" diyeli
Geçti tam yarım asır!
Şimdi şiir mevzûʿu :
Ayakta çıkan nasır!

Yazık gençliğe yazık :
Bunlar olur mu azık?
Ellerindeki kalem
Sanʿata birer kazık!

Sakalım ak tellidir,
Ne söylesem bellidir,
İlk imzâyı atalı
Sene tamam ellidir!

[94] Bu yazılardan ilkinin başlığı *Putları Yıkıyoruz* — 1. *Abdülhak Hâmid*'dir. Yazının başında, "Bu nüshamızda yeni bir mücâdeleye başlıyoruz. Maksadımız, lâyık olmadıkları hâlde kendimize put yapıp taptığımız kimseler üzerindeki mukaddes örtüyü kaldırmaktır." — Baş Muharririmizin Köşesi'nden — cümleleri vardır (*Resimli Ay*, Haziran, 1929). Aynı cümleler, *Putları Yıkıyoruz — 2. Mehmed Emin* adlı yazının da başına konulmuştur (*Ayn. mec.*, Temmuz, 1929). Sadrî Edhem tarafından yazılan bu makāle aleyhinde, Türk Ocağı'nda Emin Bey lehinde yapılan toplantı için bk., *Gençliğin Vatan-perverâne Bir Tezâhürü* (*Vakit*, 9 Temmuz, 1929); *Dünkü İçtimâʿ — Dârü'l-Funûn Talebesinin Beyan-Nâmesi* (*Akşam*, 10 Temmuz, 1929); bu yazıda, Hamdullah Subhî'nin Hâmid ve Emin Bey lehindeki konuşması da nakledilmiştir.

Bey'in, uğradığı ta'rizler dolayısıyle kaydettiği gibi, "Bizim kadrbilmezliğimize karşılık İngilizler'in, Almanlar'ın, Macarlar'ın ve Ruslar'ın sevgili şâirimize ne yüksek ve ne müstesnâ bir şeref mevkı'i ayırdıklarını pek a'lâ görüyoruz; ona âit yazılan kitaplar ve makâleler toplanacak olsa, ta'rizde bulunanların hücumlar silsilesine karşı hattâ maddî bir sed vücûde getirebilir". Buna ilâve olarak, bu cümlelerin yazıldığındanberi geçen ellibeş yıl zarfında gerek vatandaşları, gerek müsteşrıklar tarafından yazılanlar toplanacak olsa, belki üç cildi bulur ve Emin Bey'i müdâfaa eden, zabti imkânsız mânevî bir kal'a teşkil edeceğini söyleyebiliriz.

Emin Bey'in şiirleri hayâl oyunlarını değil, hayâtı içine almaktadır. Gençliğini, aşklarını ve şahsî duygularını bir yana atan bu realist ve idealist şâirin başarısı, yalnız, Hece Vezni'yle, san'atsız, pek sâde Türkçe ile yazmasından ileri gelmiyor; o halk seviyesini yükseltmek için, halka inmek lâzım geldiğine içten inanmıştı; seçtiği mevzûlar, halk kitlesine karşı beslediği bu derin sevgisini bütün sıcaklığıyle hissettirmektedir: Fikirlerini demircilere, çiftcilere, balıkcılara, san'atkârlara, köylülere, askerlere, fakirlik içinde yaşayan ersiz kadınlara, yetîm çocuklara duyurmağa, onların duygularını aksettirmeğe, her sınıf halka ahlâk meziyyetleri, yurd sevgisi aşılamağa çalıştı. İçtimâ'î dertleri, millî felâketleri önümüze serip haykırırken, mâzîyi hatırlatarak, istikbâle âit keşifleriyle bedbînliklerden kurtarıcı ümid ve teselliler de de vermeğe çalıştı. Yalnız memleketimiz halkına değil, başka milletlerin esâreti altındaki Türk zümrelerine de hitâbeden Emin Bey'in şiirleri, te'sir ve nufûz sâhasını genişleterek, öğüd ve teselllileriyle Türklük âlemini kucaklamış bulunuyor. Fikirlerindeki vuzuh sâyesinde, bu millî şiirleri okunurken, Tevfik Fikret'in dediği gibi küçük çocukları duygulandırıyor, Hâmid'in ve Rızâ Tevfik'in şâhid olduğu üzre, ihtiyarların gözlerinden yaşlar akıtıyor, savaş sâhalarındaki gâzîlerin hislerine terceman olarak onlarda millî heyecanlar yaratıyordu.

Kendilerini değil memleketlerini seven, şahıslarını değil başkalarını düşünen ve o yolda çalışarak emek sarfını insanlık vazifesi sayan nesiller yetiştikçe, Emin Bey'in şiirlerinin kıymeti de gün günden artacak ve ardında bıraktığı eserleri, onu, açtığı çığırın unutulmaz şâiri olarak dâimâ yaşatacaktır.

II.

BU CİLD NASIL HAZIRLANDI ?

1. Basılmak Üzre Türk Tarih Kurumu'na Verilen Tashihli Metinler

M. Emin Yurdakul, şiir ve nesirlerini içine alan iki dosyayı, ölümünden iki-üç yıl önce, Türk Tarih Kurumu Genel Müdürü Uluğ İğdemir'e, basılmak üzre vermiş bulunuyordu. Şâirimiz, bu iki dosyada mevcut ve kendisinin sıraladığı eserleri üzerinde el yazısıyle tashih ve ilâveler yaptığı gibi, kitabın basıma hazırlanışı sırasında gözönüne alınacak hususları hatırlatmak için — aşağıda görüleceği üzre — bâzı notlar kaydetmiştir. Şâirimizin manzum ve mensûr eserlerini nasıl sıralamış olduğu hakkında fikir verebilmek için, bu iki dosyanın muhteviyâtını aynen kaydediyoruz; parantez işâreti ( ) içerisindeki kısımlar tarafımızdan ilâve edilmiştir.

DOSYA — I.

Türkçe Şiirler — (Eserin aynen tamâmı).

Türk Sazı — *Benim Şiirlerim*, *Zavallılar*, *Kaynana ile Dâmt*, *Ana ile Kızı*, *Ahretlik*, *Anadolu* (S. 1 - 34; *Anadolu*'nun ilk sayfasının başında, Arap harfleriyle "*Orakçı Kadınlar*'dan sonra" notu el yazısıyledir), *Oduncu* — *Eski Günlerin Acıklı Hâtıralarından* (*Muhit* mec., yıl - 2 nu. 14, Kânûnıevvel, 1929, mensurdur). *Orakcı Kadınlar* (Mensurdur); Not : *Türk Yurdu* mecmuasında basılmıştır. Oradan alınarak buraya konulacaktır; yalnız, bunun üstündeki, "*Kara Günün Acıklı Hâtıralarından* ibâresi silinecektir (Bu not, Arap harfleriyle, ve el yazısı iledir). *Balıkcı* (S. 205 - 6), *Sürücü*, *Kibritci Kız*, *On Para Ver*, *Kesildi mi Ellerin*, *Zavallı Kayıkcı*, *Bırak Şu Kuşcağızı*, *Bıçaksız Kâtiller*, *Issız Ev*, *Çekic Altında*, *Günahkâr*, *Beşiğin Önünde*, *Ya Ölürsem Ne Yaparlar*, *Yavrumun Mezarında* (S. 36 - 77). *Ölü Kafası* (S. 209 - 10); *Hürriyet* (Daktilo edilmiştir); *Halk* ((Metni daktilo harfleriyledir); *Gelibolu Önünde* (Bir sayfası daktilo harfleriyle, geri kalanı ise *Ordu'nin Destanı*'nın ikinci basımının 15 - 18 'inci sayfalarıdır); *And* (Daktilo harfleriyledir).

Siperlerden — *Birinci Sayha* (*Ordu'nun Destanı*'nın VII. bölümü; ikinci basım, Arap harfleriyle, s. 22 - 25); *Hücûm Edin* (*Ordu'nun Destanı*, VIII. bölüm, ikinci basım, s. 25 - 30); *İkinci Sayha* (*Ordu'nun Destanı*, IX.

bölüm, ikinci basım, s. 30 - 32; son kısmı, tashihli ve değiştirilmiş, Arap harfleriyle, kendi el yazısıyledir). *Bırak Beni Haykırayım*, *Biliniz ki Ey Gaddârlar*, *Ya Bir Mezar ya zindan*, *10 Temmuz* (*Türk Sazı*, s. 91-112). *Selâm Sana*, *Barbaros* (*Türk Sazı*, s. 232-252). *Fener* (*Ayn. esr.*, s. 203-4). *Gutenberg*, *Marten Luther*, *Kıristof Kolomb* (*Ayn. esr.*, s. 84 - 88). *Bize Diyorlar ki*, *'İlim* (*Ayn. esr.*, s. 119 - 22). *Sınâ'at* (*Ayn. esr.*, s. 125 - 26). *Para* (*Ayn. esr.*,. s. 123 - 24). *Hakkâniyet* (*Ayn. eser.*, s. 127 - 28). *Yolcu* (*Ayn. eser.*, s. 139 - 40). *Yaşamak Kavgası* (*Ayn. esr.*, s. 115 - 16). *Bahtıyarlık* (*Ayn. esr.*, s. 199 - 200). *Çiftcilik*, *Ey Genç Çiftci*, *Sakın Kesme* (*Ayn.*, *esr.*, s. 131 - 38; s. 135 - 36'daki *Kurân-ı Kerîm* adlı şiiri, *Türkçe Şiirler*'de bulunduğu için çıkarmıştır). *Yavrumuzu Çoğaltalım*, *Sebeb Ne ki Doğurmasın*, *Demir*, *Dermirci*, *Örs Başında*, *Bırak Yapma* (*Ayn. esr.*, s. 141 - 51). *Bir Delikanlı'ya* (*Ayn. esr.*, s. 187 - 88); *Bir Genç Kız'a* (*Ayn. esr.*, s. 185 - 86). *Çocuklar*, *İmtihan*, *Çömlekci* (*Ayn. esr.*, s. 189 - 96). *Nifâk* (*Ayn. esr.*, s. 213 - 14). *Harb* (*Hasta Bakıcı Hanımlar*, 9. kısım, ikinci basım, s. 80 - 82). *Ne Zaman*, *Yurdumuzun İniltisi* (*Türk Sazı*, s. 159 - 65); *Sen Feryâda Başlayınca* (*Ayn. esr.*, s. 180 - 81); *Ya Gâzî Ol*, *Ya Şehid*, *Kur'a*, *Neferi*, *Ordu'dan Bir Ses* (*Ayn. esr.*, s. 166 - 79; bu arada, s. 170 - 71'deki *Cenge Giderken*'i, *Türkçe Şiirler*'de bulunduğu için çıkarmıştır).

Ordu'nun Destanı — (İkinci basım, 1. kısım s. 5-6); *Anafartalar'dan* (*Ayn. esr.*, s. 33-35, IX. kısım); *Ordu'ya Selâm* (*Ayn. esr.*, s. 39 - 43).

Dicle Önünde — *'Irâk'a* (İkinci basım, s. 52 - 57, II. ksm.); *Türk ve 'Arap* (*Ayn. esr.*, s. 62 - 65; IV. ksm.); *Kûtu'l-'Amâre* (*Ayn. esr.*, s. 57 - 61, III. ksm.); *Muzaffer Ordu'ya* (*Ayn. esr.*, s. 70 - 74, VI. ksm.); *Dicle'ye* (*Ayn. esr.*, s. 66 - 70, V. ksm.).

Kızılay Hemşîreleri'ne — *Hasta Bakıcı Hanımlar* (İkinci basım, s. 77 - 80, 82 - 85; 1 - 8, 10 - 17'nci kıt'alar); *Kızılay Hemşîreleri'ne* (İkinci basım, s. 85 - 87; 18 numaralı kıt'alar). *Benim Ru'yâm*, *Irkımın Türküsü* (*Türk Sazı*, s. 219 - 233). *Türk Dili'ne* (Daktilo harfleri ile; altında, yeni harflerle, kendi el yazısıyle, "*Türk Yurdu*, yeni" notu vardır). *Kanımı Taşıyana*, *Ona Ölüm* (*Türk Sazı*, s. 253 - 56).

Kars Heykeli Karşısında — *İntikam Perîsi*, *Bana Kevser Sunana*, *Kafkas'a*, *Kafkas Kızı*, *Han'ın Sazına*, *Çar'a*, *Petersburg'a*, *Gülsün Artık* (*Turan'a Doğru*, s. 38 - 56).

Turan'a Doğru — *Ninni* (*Turan'a Doğru*, s. 31 - 35).
Ey Türk Uyan — (İkinci basım, *Turan'a Doğru*, s. 5 - 27).
Tan Sesleri — (Daktilo edilmiş metni).
Verinhora'ya — (*Turan'a Doğru*, s. 59 - 60).
Felâketler Karşısında — (*Türk Sazı*, s. 215 - 16).

DOSYA — II.

Ru'yâ Ağacı — (*Mustafa Kemal*, s. 11 - 14, mensur).
Aydın Kızları — (*Ayn. esr.*, s. 28 - 43).
Sûret—(Sultan Ahmed Mitingi için dâvet-nâme; el yazısıyle, Arap harfleriyle. Not : Bu nutuk, Uluğ Bey'deki evrâkın içinde, *Turan* gazetesindedir. Oradan alınıp konulacaktır).

Türk'ün Hukûku — (İst. Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1335, bu mensur eserin tamâmı).
İsyan ve Duâ — (Basılı tam metni).
Doğduğum İlâhî Beldeye — (*Mustafa Kemal*, s. 15 - 21, mensur).
Ey Beşerin Çarpan Kalbi — (*Ayn. esr.*, sayfa numarası yoktur; ilk sayfada yer almıştır).
Atatürk'ün İnebolu'ya çektiği telgıraf; *bu telgırafa cevâbım* — (dâmadının yazısıyledir; yine el yazısıyle ve Arap harfleri ile bu evrâkın Uluğ Bey'de bulunduğunu, ondan alınıp buraya konulacağı kaydedilmiştir. — Yukarısında *Türk Ocakları Merkez Hey'eti* basılı kâğıda Arap harfleriyle yazılmış, Hamdullah Suphî'nin telgırafı; kendi el yazısı iledir).

İlgaz Dağları — (*Mustafa Kemal*, mensur, s. 25 - 27).
Metris-Tepe — (Mensur, Arap harfleriyle, kurşun kalemle ve kendi el yazısı; başında aynı yazı ile "*Yeni Adana*'da neşrolundu; ilâvelidir" notu vardır).

Siperlerde — (*Mustafa Kemal*, mensur, s. 44 - 47; başında, "İlk def'a Antalya *Anadolu* gazetesinde neşrolundu,, notu vardır).
Vur — (*Mustafa Kemal*, s. 48 - 49).
"*Vur!*" *Dedim* — (*Ayn. esr.*, mensur, s. 50 - 57).
Telgıraf Sûreti — *Antalya*, *Büyük Türk Şâiri Mehmed Emin Beyefendi'ye* (dâmadının el yazısiyle, Arap harfleriyle).

Dağlılar — (*Mustafa Kemal*, s. 58 - 64; bu yazıdan sonraki sayfada, el yazısiyle, Arap harfleriyle, "Ferid Celâl'in Adana'da, *Yeni Adana* gazetesinde ve Reşid Gâlib'in Mersin'de *Doğru Yol* gazetesinde bana cevap olarak söyledikleri nutuklar buraya konulacak"; müteâkip sayfada, "Adana Meb'usları'nın Atatürk'e telgırafı ve Atatürk'ün cevâbı buraya konulacak" notları vardır).

Zehirli Otlar ve *Ne Zamana Kadar* — (*Mustafa Kemal* s. 71 - 6, her iki yazı mensurdur).
Mazlum Ruhlar — (Basılı. mensur, *Türk Yurdu* mec., nu. 15 - 16/209 - 210).
Dante'ye (*Mustafa Kemal*, mensur, s. 3 - 12).
Fıransa'ya — (*Ayn. esr.*, s. 65 - 76, mensur).
Kıral Corc'a — (*Ayn. eser.*, s. 77 - 87, mensur).
İstiklâl Destanı — (Daktilo harfleriyle, s. 1 - 32 ; iki nüsha, birinin üzerinde, yeni harflerle ve el yazısıyle tashihler vardır).

Kurtarıcı'ya — (Daktiloya harfleriyle; 8 sayfa, üzerinde yeni harflerle ve kendi el yazısıyle tashihler vardır).
Mechûl Asker'e - *Anıt* — (Daktilo harfleriyle, 6 sayfa; üzerinde el yazısıyle ve yeni harflerlerle düzeltlmeler vardır).

Devrim — (Daktilo harfleri ile, s. 1 - 19, üzerinde yeni harflerle ve el yazısıyle düzeltmeler vardır).
Ankara — (1939'da basılmış bulunan tam metni).
Benim Yolum — *Benim Ömrüm*; *Anlamayanlara* (Daktilo harfleriyle birer sayfa); *İ'tiraz Edenlere* (*Türk Sazı*, s. 267 - 68); *Şâir*; *Büyük San'atkâr* (Bu iki şiir de daktilo harfleriyle, birer sayfa).
İki Mezar Önünde — *Üstâd Ekrem'e* (*Türk Sazı*, s. 259 - 60); *İsmâil Gaspirinski'ye* (Bu şiiri, *Türk Sazı*'nda basılmıştır : S. 261; Emin Bey, metnini âdetâ değiştirecek kadar tashih ve ilâveler yaptığı için olacak, bu şiir yeniden Arap harfleriyle yazılmıştır).

Buraya kadar, M. E. Yurdakul'un, iki dosya hâlinde, T. T. Kurumu'na basılmak için verdiği yazılarının tam fihristini kaydettik. Dikkat edilirse, şâirimiz, önce kıronolojik sıraya bağlı kalarak, ilk eseri *Türkçe Şiirler*'e eserinin başında yer vermiştir. Bundan sonra neşredilen *Türk Sazı*'nın sayfalarını keserek, şiirlerin sırasını hemen tamâmıyle değiştirip kısmen mevzûlara göre sıralamış, bu küçük manzûmelerin arasına *Ordu'nun Destanı*, *Hasta Bakıcı Hanımlar*, *Dicle Önünde* v.b. basılı eserlerini muhtelif kısımlara ayırarak yer yer ilâve etmiş, yine *Türk Sazı*'ndaki şiirler arasına *Türk'ün Hukûku*, *Kıral Corc'a* adlı mensûr eserlerini, nesir hâlindeki ve basılmış muhtelif yazılarından bâzılarını, basılı olmayan manzum, mensur yazılarından birkısmını da katmıştır. Bu tasnifte, basılı manzum eserlerinden birçoğunun muhtelif bölümlerine husûsî başlıklar verip, bunları birer müstakil şiir gibi *Türk Sazı*'ndakiler arasına yer yer ilâvesi — bu arada, *Türk Sazı*'ndaki *Gemici* başlıklı güzel şiirinin, her hâlde dalgınlıkla, makas kurbanı olarak çıkarılmış olması — o eserlerin bütünü hakkında fikir edinmemiz imkânını ortadan kaldırmış oluyor.

2. Tashihlerin Mâhiyeti

Emin Bey, basılmak üzre hazırladığı bu nüshada, evvelce basılmış olan şiirlerinde mısrâ'ların, kıt'aların, bölümlerin yerlerini değiştirmekle, tam bir eserinin muhtelif parçalarını bir başka eserinin muhtelif kısımlarına yer yer katmakla iktifâ etmemiş, metinler üzerinde de, hattâ bâzan aslını tamâmıyle değiştirici mâhiyette tashihler yapmış, yeniden yazdığı mısrâ'lar ilâve etmiştir. Bu tashihlerden birkısmı, pek tabî'î olarak, dilimizin gittikçe daha sâdeleşmesi, millîleşmesi sebebiyledir; msl., *arzu*, *ilâhî*, *ferman*, *Allâh*, *sükût*, *şarkı* kelimeleri yerine, bunların Türkçe karşılıklarını, sırasıyle *ülkü*, *kutsal*, *buyruk*, *Tanrı*, *susma*, *türkü*

kelimelerini koymak sûretiyle şiirlerini dil bakımından sâdeleştirmeğe çalıştığı anlaşılıyor (S. 152, 153, 175, 217, 382, 383). Daha realist olarak, *Süleyman devri'nin devleri* ifâdesini *Süleyman devrinin ordusu* şeklinde (S. 362);

> Yuva olsun uğursuz baykuşlara her dıvarın,
> Yere geçsin tahtların, kürsülerin, sarayların.

beytini, bu iki mısrâ'ın yerini değiştirmek sûretiyle düzeltmiştir; bu değişikliği, fikirleri mantıkî bakımdan sıralamak için yaptığı derhâl farkediliyor (S. 251); ancak, bu gibi tashihlere pek az rastladığımızı da ilâve edelim. Emin Bey'in metinler üzerindeki tashihlerinin mühim kısmı, memleketimizin siyâsî, içtimâ'î, fikrî hayâtındaki değişmelerle alâkalıdır; msl.,

Hilâfet, *saltanat*, *hakan*, *Âl-i Osman Devleti*, *Tahtta hakan görmek ister*, *hakanların*, *tahtlarına*, *Halîfe'yi* mefhum ve ifâdelerini kaldırıp, bunların yerlerine sırasıyle *Oğuz Han*, *hürriyet*, *millet*, *şu Türkiye*, *Yurdu serbest görmek ister*, *bu vatanın*, *toprağına*, *yiğitleri* mefhum ve ifâdelerini kullanmıştır (S. 95, 141; 149, 173, 188, 191, 196, 196; 211, 216). Bâzan da dînî kelimelerin yerine, umûmiyetle millî fikirler telkîn eden kelimeler koymak sûretiyle şiirlerinde değişiklikler yapmıştır; msl., *ma'bed*, *resûller*, *Muhammed'in ümmeti*, *Tanrı* kelimelerini kaldırıp, bunlara karşılık, sırasıyle *dünyâ*, *kahramanlar*, *Oğuzlar'ın milleti*, *ecdâd* (S. 145, 159, 188, 206) kelimelerini uygun bulduğu görülüyor.

Emin Bey'in, şiirlerini *Türk Yurdu*'nda neşrettiği ve 1914'de *Türk Sazı*'nın, *Ey Türk Uyan*'ın basımıyle şöhretinin zirvesine yükseldiği yıllarda memleketimizde hâkim olan millî mefkûrelerden biri de Turancılık'tır. Ziya Gökalp, 1913'de basılan *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muâsırlaşmak* başlıklı makâlelerinde, Osmanlılar da Türk olduklarına göre, Türkleşmek mefkûresinin Osmanlılaşmak mefkûresine aykırı düşmediğini ileri sürmüştür. Vardığı netice, bu üç mefkûrenin, bir ihtiyâcın üç muhtelif safhasını teşkil ettiği, çağdaş bir İslâm-Türklüğü yaratmılası lüzûmudur. Ayni makâlenin 1914'de neşredilen son kısmında, Turan kelimesinin mânâsını, ". . . . Bir İslâm vatanı vardır ki bütün Müslüman milletlerin sevgili yurdudur; diğeri millî vatandır ki, Türkler kendilerininkine Turan nâmını veriyorlar. Osmanlı ülkesi, İslâm vatanının müstakil bir cüz'üdür; bunun birkısmı Türk yurdu'dur ki, ayni zamanda Turan'ın bir parçasıdır" şeklinde izâh ederek, bu kelimeyi *Ergenekon*, *Balkanlar Destanı*, *Kızıl Destan* adlı manzûmelerinde olduğu gibi,

Türk yurdu, Ana vatan mânasına kullanmıştır. Gökalp'in, 1914'de neşrettiği *Ötüken* ülkesi dışında, Turancılık mefkûresini müdâfa'a ettiği şiirine rastlamıyoruz [95]. Turancılık mefkûresine Emin Bey'in şiirlerinde de sık-sık rastlarız; fakat, şu tarihe kadar kullanıp kullanmadığı hakkında kesin hükme varmak mümkün olamıyor. 19 Nisan, 1914'de yazdığı *Aç Bağrını Biz Geldik* adlı manzûmesindeki,

Fakat ey sen, rûhumun aradığı vatanım
Şu Türklük'ün tahtını ellerimle kurayım

mısrâ'larını, ömrünün son yıllarında tashihten geçirerek Türk Tarih Kurumu'na verdiği nüshada,

Fakat ey sen, rûhumun aradığı Turan'ım
Büyük Turan Yurdu'nu ellerimle kurayım

tarzında düzelterek, *vatan*, *Türklük tahtı* yerine, *Turan*, *Turan Yurdu* mefhumlarını uygun bulmuştur (S. 147, not. 17; S. 152, not-47). Bâzı düzeltmelerinde ise, bunun tam aksine olarak, *Turan* kelimesini kaldırıp, buna karşılık *vatan*, *toprak* kelimelerini kullanmak sûretiyle tashihler yapmış, msl., 2 Eylûl, 1913'de yazdığı *Ey İğnem, Dik* adlı şiirindeki,

Her kız Büyük-Turan'a ya sırmalı bir sancak,
Veyâhud ki, kendine kanlı kefen yapacak..

beytini,

Her kız aziz vatana ya sırmalı bir sancak,
Ya kendine bir kanlı, kızıl kefen yapacak ...

tarzında tashihten geçirdiği gibi (S. 163, not-28, 27), 28 Eylûl, 1915'de yazdığı *Ordu'nun Destanı*'ndaki,

Hakk'a kurban olanların Turan'ıdır

mısrâ'ındaki *Turan'ıdır* yerine *toprağıdır* kelimesini koymak sûretiyle tashih etmiştir (S. 195, not-119).

[95] *Ziya Gökalp Külliyâtı — I.*, *Şiirler ve Halk Masalları*, Tenkidli Basım, Hazırlayan : F. A. Tansel, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, Ankara - Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1952, s. XV, XVI.

3. HAZIRLADIĞIMIZ BU CİLDİN HUSÛSİYETLERİ

M. E. Yurdakul'un T. T. Kurumu'na basılmak üzre bıraktığı eseri hakkında yukarıdanberi verdiğimiz bilgiler, bunda kısmen mevzûlara göre tasnifini göstermekle berâber, gerek manzûm, gerek mensûr yazılarının, neşredildikleri zaman bakımından tasnifi tamâmıyle ortadan kaldırılmış bulunuyor. Elimizde manzum oniki eseri mevcut şâirimizin, *Türkçe Şiirler*, *Aydın Kızları*, *İsyan ve Duâ*, *Ankara* gibi birkaçı dışında, bu eserlerini muhtelif kısımlara ayırıp, aralara başka yazılarından manzûm, mensûr kısımlar ilâvesi, yeni başlıklar kullanması, herhangibir eserini bütünü ile görmemize imkân bırakmıyor. İşte bu sebeplerden, şâirimizin, T. T. Kurumu'na basılmak üzre verdiği metinleri, kendi tasnifine bağlı kalarak aynen neşretmeği uygun görmedik.

M. E. Yurdakul'un, şiirlerini içine alan ve *Türkçe Şiirler*, *Türk Sazı*, *Ey Türk Uyan*, *Tan Sesleri*, *Ordu'nun Destanı*, *Dicle Önünde*, *Hasta Bakıcı Hanımlar*, *Turan'a Doğru*, *Zafer Yolunda*, *İsyan ve Duâ*, *Aydın Kızları*, *Ankara* adlı oniki eseri vardır; bunlardan *Zafer Yolunda*, daha önce basılan kitaplarındaki şiirlerini ihtivâ ettiğinden, pek tabî'î olarak, hazırladığımız bu ciltte yer almamaktadır. Bu onbir şiir kitabını, ilk basım tarihlerine göre kıronolojik sıraya tabî' tutarak eseri başlıca onbir bölüme ayırdık; onikinci bölümü ise, basılı şiir kitaplarında bulunmayan, yıllardanberi muhtelif mecmua, gazete ve bâzı eserlerden derlediğimiz ve şâirimizin T. T. Kurumu'na bıraktığı hiçbir yerde neşredilmeyen şiirleri teşkil etmektedir ki, bu bölüme *Dağınık Şiirler* adını vermiş bulunuyoruz.

Kitap hâlinde basılmış şiirlerini neşrederken, bunların muhtelif basımları varsa, esas olarak son basımını aldık; başka basımları ile karşılaştırarak, notlar vererek farkları tesbit ettik. Herhangibir eserinin yeni basımında birçok tashih ve değişiklikler yapan Emin Bey'in, T. T. Kurumu'na bıraktığı metinler üzerinde de pek çok tashih ve değişiklik yaptığı görülür; bütün bunları da gözönüne alarak, yine, sayfa altlarında, notlar hâlinde tesbit ettik; eserin tenkidli basımını hazırlarken en çok vakit alan ve en çok yoran bu karşılaştırma mes'elesi oldu :

Emin Bey, *Türkçe Şiirler*, *İsyan ve Duâ*, *Aydın Kızları*, *Ankara* dışında kalan bütün eserlerinin bölümlerini, kıt'alarını makasla keserek bunların yerlerini değiştirip başka eserlerine katmış, ayrıca mısrâ'lar üzerinde de tashihler yapmış, başlıkları değiştirmiş, başlıksız bölümlere yeni başlıklar koymuştur. Çok def'a sayfa numaraları da kesilmiş, bu

kesik sayfalar biribiri ardınca boş bir kâğıt üzerine yapıştırılmıştır; birçoğunun, hangi kitabına âit olduğu belli değildir. T. T. Kurumu'ndaki bu *tashihli metin*'de, esas olarak aldığımız basılı nüshadaki mısrâ', kıt'a ve bölümlerin karşılığını bulmak şöyle dursun, o eseri bulmak bile kolay olmuyordu. Emin Bey'in şiirlerini kaç def'a gözden geçirmek, âdetâ ezberlemek sâyesinde, tashihli metindekilerin hangi eser, veyâ şiire âit olduğunu bulmak ve karşılaştırmak mümkün olabildi. Hiçbir tenkidli basımda bu kadar zorluklarla karşılaşılmayacağını, tehammülün üstünde böyle bir çalışmağa ihtiyaç görülmeyeceğini tereddüdsüz söyleyebiliriz; ancak bu sâyede, şâirimizin hem basılı eserlerinin muhtelif tabı'larının, hem de T. T. Kurumu'na bıraktığı nüshadaki tashihli metinlerin tamâmını vermiş oluyoruz.

Eserin sonuncu, XII. bölümünü teşkil eden *Dağınık Şiirler*'de, mecmua, gazete v.b. şeylerden derlediklerimiz, neşir tarihlerine göre sıralanmıştır; yalnız T. T. Kurumu'na şâirimiz tarafından verilen nüshada bulunan ve hiçbir yerde basılmayan şiirlerini bu bölümde neşrederken, kendisinin tasnifine bağlı kaldık.

Eserden kolaylıkla faydalanılması için, baş kısmına *Kıronoloji Cedvelleri* ilâve ettik. Bu cedvellerden birincisi, *Şiirlerin İlk Basım Tarihlerine Göre*'dir; bu ciltte mevcut 142 şiir'den 102'sinin basım tarihini tesbit etmiş bulunuyoruz. Emin Bey hakkında bu güne kadarki neşriyâtın hiçbirinde, eserlerinin tam listesi, bunların ilk basım tarihleri kaydedilmiş değildir; ikinci cedvel, *Şiir Kitaplarının İlk Basımına Göre* tertip edilmiştir ki, bu tarihleri doğru olarak tesbit edebilmek için, sâdece eserlerin üzerindeki kayidlerden değil, icâbeden başka vesikalardan da faydalandık. Mehmed Emin Bey, şiirlerinin altına, yazdığı tarihi pek nâdir olarak kaydettiği gibi, bu tarihlerden bâzılarını kitap hâlinde basılırken çıkarmıştır. Şiirlerinin gazete, mecmua v.b. yerlerdeki neşirlerinden de faydalanarak, 142 manzûmesinden ancak 26'sını, *Yazıldıkları Tarihe Göre* başlıklı cedvelde tesbit etmiş bulunuyoruz.

Kitabın sonundaki *Notlar* bölümünde, mevcut 142 şiirden herbirinin sayfa ve numarası kaydolunarak muhtelif basımları, metindeki sayfa altı notlarına ilâve olarak bâzı nüsha farkları, kimler tarafından hangi dillere terceme ve nerelerde neşredildikleri, ilhâm kaynakları v.b. şeyler hakkında lüzumlu bilgiler verilmiştir.

Bu tenkidli basımdan imkân nisbetinde faydalanılmasını te'min için, *Notlar* bölümünden sonra *Muhtelif İndeksler* adı ile bir kısım ilâve ettik. 1 numaralı indeks, *Şiirlerin Başlıklarına Göre* sıralanmıştır. Şiirlerini her basımında yeniden tashihten geçiren Yurdakul, bâzan ayni yazının adını üç def'a değiştirmiştir (Bk., msl., *Yaşamak Kavgası*) ; ( ) işâreti içinde gösterilenler ayni şiirin başka başka adlarıdır. Bu sâyede, başlığı bilinen herhangibir manzûmenin bu ciltte olup olmadığı ve sayfası kolayca bulunabilecektir. 11. numaralı indeks, *Şiirlerin İlk Mısrâ'larına Göre*, mısrâ'ların ilk harfleri gözönüne alınmak sûretiyle tertip edilmiştir. Emin Bey, şiirlerini, hemen hemen her neşrinde tashih edip değiştirdiğinden, böyle bir mısrâ'ın tashihten geçen şeklini de, ( ) işâreti içerisinde gösterdik. Bu indeks, hangi basımı olursa olsun, ilk mısrâ'ı bilinen bir şiirin bu ciltte bulunup bulunmadığını kolaylıkla anlamağa yarayacaktır. 111. numaralı indeks, *Gazete ve Mecmua Adlarına Göre* başlıklıdır; şiirlerin neşredildiği gazete ve mecmua adlarına göre tertip edildiği gibi, ayni yerde neşrolunan muhtelif şiirler, bu tasnif dâhilinde kırolonoljik sıraya da tâbi' tutulmuştur.

Kitabın son bölümü *Umûmî İndeks*'tir. Emin Bey'in şiirlerinde mitolojik, menkabevî, destânî, tarihî, coğrafî v.b. pek çok şahıs ve yer adlarına, ta'birlere, az olmakla berâber eser adlarına, bilhassa devrinin fikir mes'eleleriyle alâkalı ta'birlere rastlarız. Metinlerin basımında pek zarûrî hâllerde, mânânın karışmasını önlemek için kullandığımız tıranskıripsiyon usûlüne *Umûmî İndeks*'te riâyet ettik; baş kısmında, bundan kolaylıkla faydalanılması için icâbeden lüzumlu bilgi verilmiştir.

Sözlerimizi bitirirken, şâirimiz tarafından kendisine bırakılan vesikaları çeyrek asırdan fazla zamandanberi i'tinâ ve titizlikle saklaması, bunların tedkiki husûsunda her türlü kolaylığı göstermesi bakımından eserin hazırlanışında te'siri bulunan Türk Tarih Kurumu Genel Müdürü Uluğ İğdemir'e teşekküre borçlu olduğumuzu aslâ unutmayacağız. Bu kitap bize, Türk Tarih Kurumu Basımevi İşletme Şefi Suad Teker'in, Tertip Atelyesi Şefi Mehmed Çelikkol ve arkadaşlarının, basım san'atı bakımından gösterdiğimiz titizliği dâimâ iyi niyetle karşılayarak bu yolda esirgemedikleri yardımlarını ve sarfettikleri emeği dâimâ hatırlatacaktır. M. E. Yurdakul'un basılmış, dağınık hâlde kalan, hiçbir yerde neşredilmemiş, kısaca söylersek bütün şiirlerini içine alan bu *edition critic*, yalnız eserlerini, san'at cebhesini aydınlatmakla kalmıyor; XIX. asrın sonları ile XX. asrın ilk yarısında Türkiye'mizin içtimâ'î, siyâsî, fikrî hayâtını ve inkılâblarını

da aydınlatmaktadır. Bu sâhada araştırmalarda bulunacakların tenkidlerine sunduğumuz bu eser, kolaylıkla faydalanılacak ve güvenilir bir kaynak vazifesini gördüğü takdirde, notlarımız çok öncelerden hazırlanmış bulunmasına rağmen, ömrümüzün iki yılını harcadığımız baş kaldırmaksızın çalışmalarımızın sıkıntısını unutturan mükâfâtı olacaktır.

Ankara – 28 Aralık, 1969

KIRONOLOJİ CEDVELLERİ

Aşağıdaki kıronoloji cedvellerinden ilkinde, M. E. Yurdakul'un bu ciltte mevcut 142 şiirinden 103'ünün ilk basım tarihleri tesbit olunmuştur; bunlardan ancak pek azının, ileride, daha önceki bir basımına rastlamak ihtimâlinin bulunduğunu da hatırlatalım. Bunlar dışında kalan bâzı şiirlerinin basım tarihleri bizce biliniyorsa da, daha önce neşredildiğinden hiç şüphemiz olmadığı için, bu gibi manzûmelere aşağıdaki cedvelde yer vermedik.

Hemen bütün muharrir ve şâirlerimiz gibi, M. E. Yurdakul'un da, muhtelif şiirleri şöyle dursun, bunları içine alan eserlerinin bile tam ve doğru listesi neşredilmiş değildir. Aşağıdaki cedvellerden ikincisinde şiir kitapları ilk basım tarihlerine göre kıronolojik sıralanmıştır; bu tarihleri tesbit ederken, sâdece, eserlerin üzerindeki kayidlerden değil, icâbeden başka vesikalardan da faydalandık. III. Cedvel, şiirlerin yazıldıkları tarihe göre tertiplenmiştir.

Gerek I., gerek II. ve III. cedvelde, şiirlerin ve bunları içine alan eserlerin muhtelif basımları pek tabī'î olarak gösterilmemiştir; kitabın sonundaki *Notlar* bölümünde bu hususta geniş ölçüde bilgi vermiş bulunduğumuzu da ilâve edelim.

I. ŞİİRLERİN İLK BASIM TARİHLERİNE GÖRE

Nu.			Sayfa
	1895		
CV.	5 Teşrinievvel, 1311/18 Ekim	*Köyde Fırtına*	307
	1897		
III.	15 Mayıs, 1313/ 27 Mayıs	*Yunan Sınırını Geçerken* ...	24
IV.	15 Mayıs, 1313/27 Mayıs	*Tırhala Kal'ası'na Bayrak Dikdikten Sonra*	26
VIII.	31 Mayıs, 1313/12 Haziran	*Kitāb (Kur'ân-ı Kerīm)* ...	33
V.	3 Kânûnuevvel, 1313/16 Aralık	*Şehid — yâhud — Osman'ın Yüreği*	28
	1898		
VI.	1 Nisan, 1314/13 Nisan	*Yetīm Çocuk—yâhud—Ahmed'in Kaygusu*	30
VII.	22 Teşrinievvel, 1314/3 Kasım	*Âh Analık—yâhud—Zeyneb'in Duâsı*	32

Nu.			Sayfa
	1900		
CVI.	3 Şubat, 1315/15 Şubat	*Gözyaşım*	309
XXI.	2 Mart, 1316/14 Mart	*Çiçekciğim*	62
XVII.	29 Haziran, 1316/12 Temmuz	*Kibritci Kız*	57
	1903		
XXXIX	....	*Yemek ve Yenmek (Yaşamak Kavgası)*	79
CXV	....	*Oğlum Doğduğu Gece*	315
	1905		
XLV.	12 Mayıs, 1321/25 Mayıs	*Çiftcilik*	83
LXII.	26 Mayıs, 1321/8 Haziran	*Bir Delikanlı'ya*	97
LXIII.	2 Haziran, 1321/15 Haziran	*Çocuklar*	98
LII.	16 Haziran, 1321/29 Haziran	*Demirci'nin Öğüdü (Demirci)*	87
LIV.	7 Temmuz, 1321/20 Temmuz	*Bırak Yapma*	89
LXVII.	14 Temmuz, 1321/27 Temmuz	*Bahtıyârlık*	102
XI.	21 Temmuz, 1321/3 Ağustos	*Zavallılar*	47
XII.	21 Temmuz, 1321/3 Ağustos	*Kaynana ile Dâmad*	48
XIII.	21 Temmuz, 1321/3 Ağustos	*Ana ile Kızı*	50
XVI.	28 Temmuz, 1321/10 Ağustos	*Sürücü*	56
XVIII.	4 Ağustos, 1321/17 Ağustos	*On Para Ver*	58
LI.	25 Ağustos, 1321/7 Eylûl	*Demir*	87
XXIX.	1 Eylûl, 1321/14 Eylûl	*Yavrumun Mezarında*	68
LXXI.	8 Eylûl, 1321/21 Eylûl	*Ölü Kafası*	105
LXVII.	22 Eylûl, 1321/5 Ekim	*Barbaros*	121
XLVI.	29 Eylûl, 1321/12 Ekim	*Ey Genç Çiftci*	83
XLVIII.	13 Teşrinievvel, 1321/27 Ekim	*Yolcu — yâhud — Ömür Yolunda*	85
XLIX.	20 Teşrinievvel, 1321/3 Kasım	*Yavrumuzu Çoğaltalım*	85
L.	20 Teşrinievvel, 1321/3 Kasım	*Sebep Ne ki Doğurmasın*	86
XVIII.	27 Teşrinievvel, 1321/9 Kasım	*Sokak Kapısı Önünde (Ya Ölürsem Ne Yaparlar)*	67
XXV.	3 Teşrinisânî, 1321/16 Kasım	*Çekic Altında*	65
XX.	24 Teşrinisânî, 1321/7 Aralık	*Zavallı Kayıkçı*	61
	1908		
XL.	2 Eylûl, 1324/15 Eylûl	*Bize Diyorlar ki*	80
XLII.	16 Eylûl, 1324/29 Eylûl	*San'at (Sınâ'at)*	82
XIV.	18 Eylûl, 1324/1 Ekim	*Ahretlik*	52
XLII.	23 Eylûl, 1324/6 Ekim	*Para*	81
LVIII.	Eylûl, 1324/Eylûl	*Kur'a Neferi*	93
CVI.	14 Teşrinievvel, 1324/27 Ekim	*Gözyaşım*	309
XLVII.	11 Kânûnıevvel, 1324/24 Aralık	*Sakın Kesme*	84

Nu.			Sayfa
	1909		
CVII.	29 Kânûnıevvel, 1324/11 Ocak	*Alîl*	309
CVIII.	5 Kânûnısânî, 1324/18 Ocak	*Baba Bucağı*	311
XIX.	6 Kânûnısânî, 1324/19 Ocak	*Kesildi mi Ellerin*	59
CX.	13 Kânûnısânî, 1324/26 Ocak	*Yazı Masamın Başında*	312
CXI.	19 Kânûnısânî, 1324/1 Şubat	*Sabah*	312
XXII.	20 Kânûnısânî, 1324/2 Şubat	*Bırak Şu Kuşcağızı*	63
CXII.	26 Kânûnısânî, 1324/8 Şubat	*Sofra Başı*	313
XXIII.	5 Şubat, 1324/18 Şubat	*Bıçaksız Kâtiller*	64
LXX.	12 Şubat, 1324/25 Şubat	*Balıkçı*	104
CXIII.	17 Şubat, 1324/2 Mart	*Matbû'ât Nizâm-Nâmesi*	314
LV.	1 Mart, 1325/14 Mart	*Ne Zaman*	90
CXIV.	16 Mart, 1325/29 Mart	*Babacığım*	315
LX.	26 Mayıs, 1325/8 Haziran	*Sen Feryâda Başlayınca*	96
XXXIV.	Eylûl, 1325/Eylûl	*Biliniz ki Ey Gaddârlar (Ma'ârif Cellâdlarına)*	71
XXXV.	Eylûl, 1325/Eylûl	*Vatan Tehlikede*	72
	1910		
CXXX.	10 Temmuz, 1326/23 Temmuz	*Ey Beşerin Çarpan Kalbi*	326
LI.	1326	*Demir*	87
	1911		
LII.	24 Teşrinisânî, 1327/7 Aralık	*Demirci (Demirci'nin Öğüdü)*	87
	1912		
LXVIII.	1328	*Gemici*	102
LXIX.	1328	*Fener*	103
LXXXIX.	1328	*Ona Ölüm*	122
LXXII.	5 Teşrinievvel, 1328/18 Ekim	*Nifâk*	106
CXVI.	5 Teşrinievvel, 1328/18 Ekim	*Genç Türk*	316
XV.	5 Teşrinisânî, 1328/18 Kasım	*Anadolu*	53
	1913		
LXV.	10 Temmuz, 1329/23 Temmuz	*Çömlekci*	100
LXXVI.	10 Temmuz, 1329/23 Temmuz	*Ya Bir Mezar, Ya Zindan*	76
CXVIII.	22 Ağustos, 1329/4 Eylûl	*Cxvııı.*	317
CXIX.	29 Ağustos, 1329/11 Eylûl	*Cxıx.*	318
CXVIII.	1329	*Mektepli*	317
LVI.	1329	*Yurdumuzun İniltisi*	90
LIX.	1329	*Ordu'dan Bir Ses*	94
XXXIII.	1329	*Bırak Beni Haykırayım*	71
	1914		
LXXX.	1329	*Üstâd Ekrem'e*	122

Nu.			Sayfa
LXXVI.	19 Kânûnıevvel, 1329/1 Ocak	*Selâm Sana*	113
LXXIV.	3 Nisan, 1330/16 Nisan	*Benim Ru'yâm*	107
XXXVIII.	10 Temmuz, 1330/23 Temmuz	*10 Temmuz*	76
XXXVI	....	*Esir (İşte O Gün)*	75
	1915		
LXXXV.	22 Kânûnısânî, 1330/4 Şubat	*Ey İğnem, Dik*	156
XXXVI.	21 Mayıs, 1331/3 Haziran	*Çanakkal'a Gâzîleri'nden (Ordu'nun Destanı)*	173
	1916		
LXVII.	Kânûnısânî, 1331/Ocak	*Ordu'ya Selâm*	196
CXX.	Teşrinievvel, 1332/Ekim	*Macar Kızı'na*	318
XCIII.	22 Teşrinievvel, 1332/4 Kasım	*Kafkas'a*	248
XCIX.	25 Teşrinievvel, 1332/7 Kasım	*Verinhora'ya*	252
XCII.	27 Teşrinievvel, 1332/9 Kasım	*Bana Kevser Sunana*	248
	1917		
XCVII.	15 Mart, 1333/15 Mart	*Petersburg'a*	251
XCVIII.	12 Nisan, 1333/12 Nisan	*Gülsün Artık*	252
	1919		
C.	16 Kânûnısânî, 1334/16 Ocak	*İsyan*	257
CXXI.	20 Şubat, 1334/20 Şubat	*Şi'rimin Perîsi'ne*	319
CXXII.	27 Şubat, 1334/27 Şubat	*Şâir*	319
CXXIII.	6 Mart, 1335/6 Mart	*Millî Ruh*	320
CXXIV.	6 Mart, 1335/6 Mart	*Mefkûre*	320
CXXV.	6 Mart, 1335/6 Mart	*Ümid*	321
CXXVI.	6 Mart, 1335/6 Mart	*Tanrı'ya*	322
CI.	15 Haziran, 1334/15 Haziran	*Duâ*	266
CXXVIII.	Ağustos, 1335/Ağustos	*Türk Dili (Türkçe)*	323
	1921		
CII.	5 Haziran, 1337/5 Haziran	*Aydın Kızları*	279
	1923		
CXXIX.	5, 6 Mart, 1339/5, 6 Mart	*Mustafa Kemal*	324
CXXXIII.	5, 6 Mart, 1339/5, 6 Mart	*Mustafa Kemal*	333
	1938		
CXL.	....	*Şâir*	409
CXLI.	......	*Büyük San'atkâr*	410
	1939		
CXXXII	15 Ağustos, 1939	*Halk*	327
	1942		
CXXXVI.	Sonteşrin-İlkkânûn (Kasım-Aralık)	*Anıt*	389

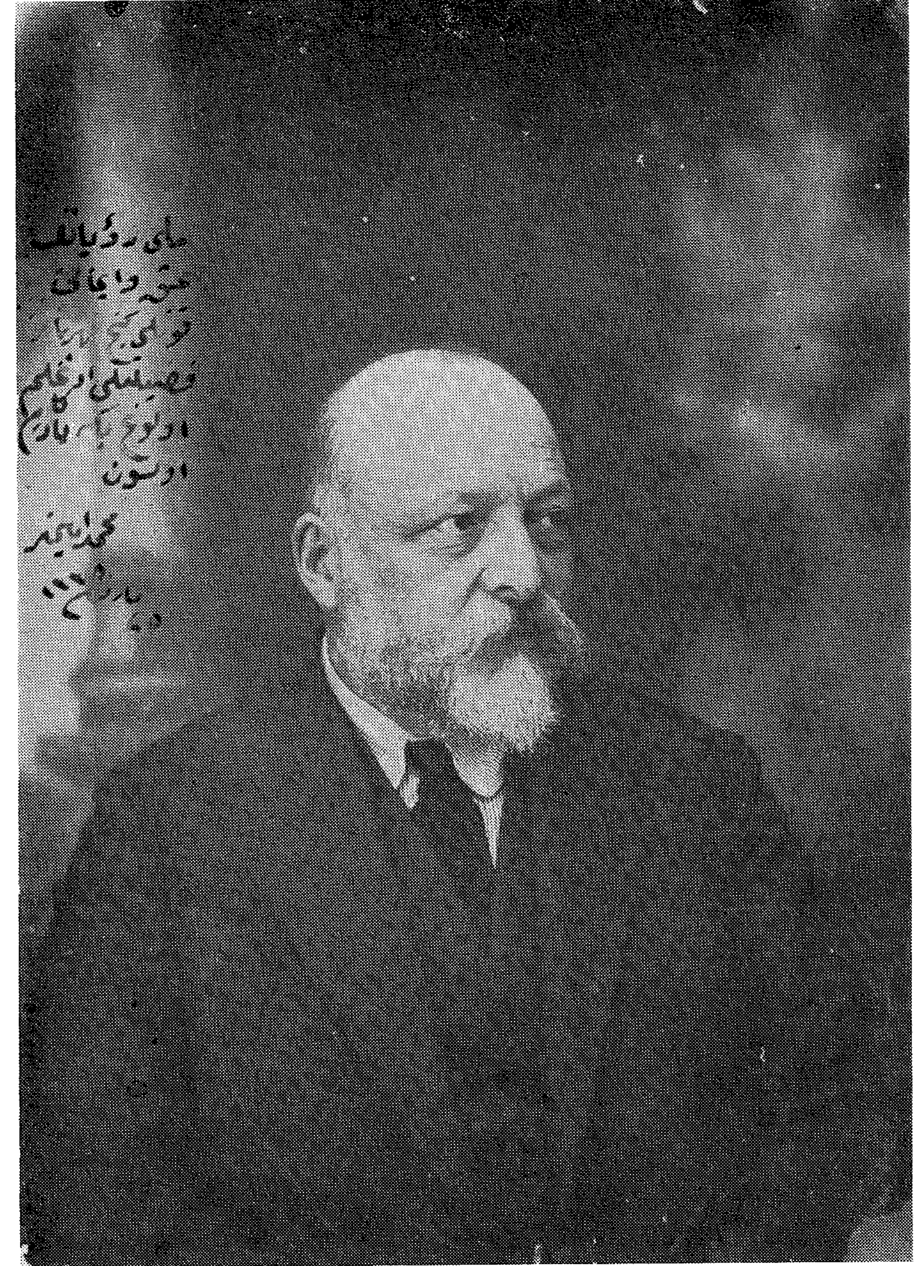
II. Şiir Kitaplarının İlk Basımına Göre

Türkçe Şiirler, 1316/1898
Türk Sazı, 1330/1914
Ey Türk Uyan, 1330/1914
Tan Sesleri, 1331/1915
Ordu'nun Destanı, 1331/1915
Dicle Önünde, 1332/1916
Hasta Bakıcı Hanımlar, 1333/1917
Turana Doğru, 1334/1918
Zafer Yolunda, 1334/1918
İsyan ve Duâ, 1334/1919
Aydın Kızları, 1337/1921
Ankara, 1939

III. Şiirlerin Yazıldıkları Tarihe Göre

M. E. Yurdakul'un şiirlerinin yazıldıkları zaman nâdir olarak kaydedildiği gibi, mevcut bu tarihlerden bâzıları da, kitap hâlinde basılırken çıkarılmıştır. Bu yüzden, bu eserdeki 142 şiirden ancak 26'sının yazıldığı tarihi, birkısmının gazete ve mecmualardaki neşirlerinden faydalanmak sûretiyle tesbit etmiş bulunuyoruz.

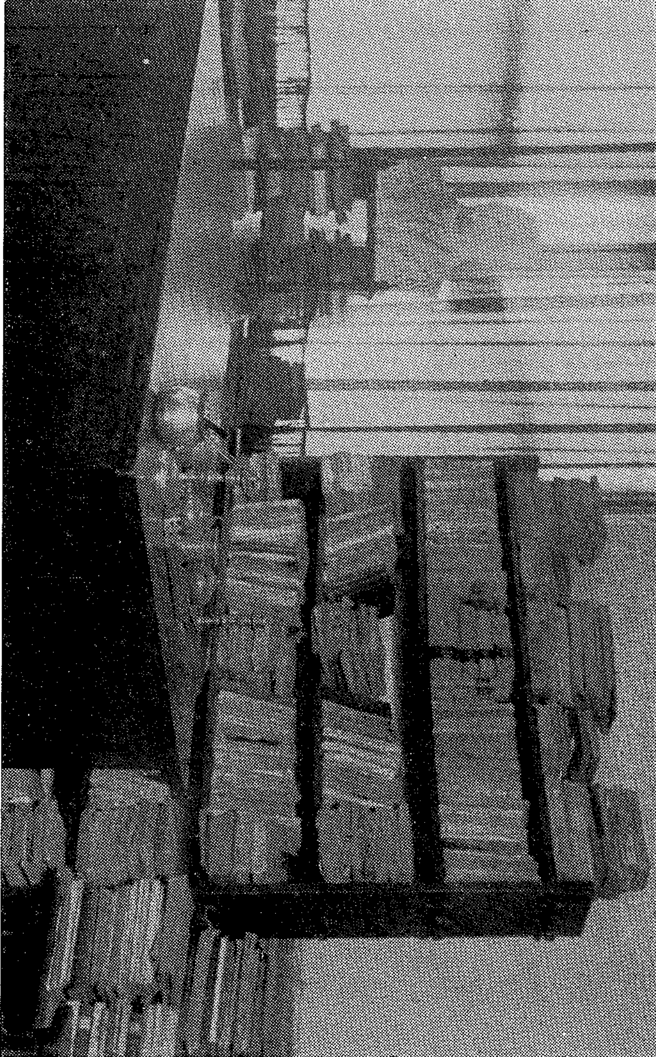
Nu.			Sayfa
V.	10 Haziran, 1310/22 Haziran, 1894	*Şehid — yâhud — Osman'ın Yüreği*	28
CVI.	30 Kânûnısânî, 1315/11 Şubat, 1900	*Gözyaşım*	309
XVIII.	25 Haziran, 1316/6 Temmuz, 1900	*Kibritci Kız*	57
XXXVII.	6 Teşrinievvel, 1321/19 Ekim, 1905	*Ya Bir Mezar, Ya Zindan*	76
XXXV.	6 Haziran, 1323/19 Haziran 1907	*Vatan Tehlikede*	72
XXXIV.	10 Ağustos, 1323/23 Ağustos, 1907	*Biliniz ki Ey Gaddârlar*	71
LXXXV.	20 Ağustos, 1329/2 Eylûl, 1913	*Ey İğnem, Dik*	156
LXXXIII.	7 Kânûnıevvel, 1329/20 Aralık, 1913	*Ey Türk Uyan*	129
LXXXIV.	6 Nisan, 1330/19 Nisan, 1914	*Aç Bağrını Biz Geldik*	145
LXXXVI.	15 Eylûl, 1331/28 Eylûl, 1915	*Ordu'nun Destanı*	173
LXXXVII.	27 Kânûnıevvel, 1331/9 Ocak, 1916	*Ordu'ya Selâm*	196
XCVII.	8 Mart, 1332/21 Mart, 1916	*Petersburg'a*	251
LXXXVIII.	27 Mayıs, 1332/9 Haziran, 1916	*Dicle Önünde*	201
XC.	27 Mayıs, 1332/9 Haziran, 1916	*Ninni*	243
XCIII.	17 Haziran, 1332/30 Haziran, 1916	*Kafkas'a*	248
XCIX.	7 Ağustos, 1332/20 Ağustos, 1916	*Verinhora'ya*	252
XCIV.	1 Eylûl, 1332/14 Eylûl, 1916	*Kafkas Kızı*	249

Mehmed Emin Yurdakul'un 1922'de Çekilmiş Bir Resmi

Resmin üzerindeki yazı şöyledir : "Millî rüyanın aşk ve imanı kuvvetli genç kahramanlarından faziletli oğlum Uluğ Bey'e yâdigârım olsun".
25 Mart 1338 (1922)

MEHMED EMİN

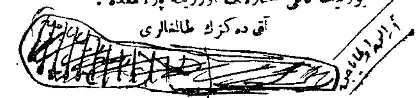
Mehmed Emin Yurdakul'un Yazı Masası
(Arkada ve yanlarda yangından kurtarılmış bir kısım kitaplar).

M. E. Yurdakul'un, basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verdiği tashihli metin

(Hangi eserine âit bulunduğu belli olmayan, kesilmiş sayfaların biribirine eklendiği ve sayfa numaraları da kesilmiş olan bu metnin tenkidli basımı için bk., bu ciltteki s. 191 v. d.)

اشته کورك! هر میدانده [illegible] برچوق سلاح؛
وورده برچوق باشلر أزبك؛
اورده برچوق قوللر قیریق؛ شورده برچوق کووده، کمیك؛
هر طرفده قان، کول، دومان؛ هر طرفده بیك سس، بیك آه!..
بورده بوتون سیاه کیمش اووالرده، قورولرده
شن بووالر حراب اولمش؛ [illegible]
ارغوانی طوپراقلرده، هوالرده، صولرده
حالی، جانسز هر شی صوصمش؛ یالکز اولوم [illegible]

شو ساعتده طاغ یرندن طوغان کونش درت بوجاقده
بوریلك قانلی جنازه‌نك اوزرینه پارلامقده.
آق دکزك طالغالری

یشیل، قیرچیل ساحللره أولولری سوروکلر [illegible]
آجی [illegible]، [illegible] [illegible]
برچوق [illegible] خبرلرله [illegible] بورو [illegible]؛
یاریم میلیار اهالینك یاشادیغی بش یوز بلده
اوسجدلر، کلیسه‌لر، یاغودلرله هپ ماتمده!..

شبهه یوقکه بو أولولر آرتیق غربدن اوزاقده‌لر؛
هپسی آل قان ایچنده‌لر.
آرتیق حرص، کین، غرور، طمع طویامایان بو کووده‌لر
کبرتیلمش بر وحشی صیرتلان کبی یاتمقده‌لر.
[illegible] سفیل قلبلر آرتیق کوزه‌ل یارسلرك
جیلاق، سفیه قیزلریله روما عمری سورمه‌یه‌جك؛
[illegible] سونوك کوزلر آرتیق بیوك تابمسلرك
بر أریمش آلتون کبی آقیشینی کورمه‌یه‌جك.

وارسین، هرلش قارغالرك حایقیردیغی بو ایللرده،
چاقاللره یووا اولان طاشلقلرده، صارپ بللرده
زیارتسز، وداعسز
[illegible] طوپراق اولسون؛
بورده هر بر قبره یالکز
آجی باطی روزکارینك ایصلق چالان سسی طولسون!
زیرا بونلر حریته، عدالته دوشمانیدیلر؛
وطنلره، ملتلره قانلی حزار قازاندیلر

وجنك، توركك ظالملرله كورددوكى رحمسايدر ،
سلاحيله اسارته ،
عضديله انتقامه ، ناموسيله حقارته ،
ظفرله حرصه ، كينه ويرديكى برجوابيدر .
وكون بورده توى أوردن شو آجيقلى لوحه‌لردن
بزم هنوز يوردمزى چيكنه‌تنلر اوتانسينلر ؛
اسارتك زنجيرينه اكديره‌جك باش آرايان
اوجريصلر [illegible] ايتانسينلر .

جزاكوزى اولديغنه

عرفيزك بايراغى كه سيزى كوككى قارتاليدر ؛
اوچوشلرى شاهيزك
قيزيل رنكى فتح وظفر ايچيه آقان قانيزك
باشقلرى عشقيزك معناسنى خاطرلاتير .
او كچمش عصرلرده آسيا ايله آفريقاده ،
آوروپاده قورقو صالديغى طاغلر اوزه‌رده طولاشمشدى ؛
قطبلرك اتكنده ، صحراده خط استواده ،
آچه كوپوكلو عمانلرده سرخلرله طولاشمشدى .

لاكن بوكون بو طوپراقده اونك چليك قانادلرى
كنديسنه يووا اولاندى ، يورردى اولانه بر ديارى
ضبط كلمه بر دوشمانه
بر آمانسز چليبج اولدى ، اوردولرى يره سردى .
فالقانه اولدى بو وطنه
الك شفقلى بر آنانك باغرى كبى كوكس كردى ؛
ديكيلديكى حصارلرى ، معبدلرى چيكنه‌تمه‌دى .
«بو تپه‌لر ، بو هوالر و بو كوكلر بنم !» ديدى

I.
TÜRKÇE ŞİİRLER

Türk Karındaşlarım'a

Çoban armağanı
Çam sakızı

Büyükada — 7 Temmuz, 1897

Edîb-i Kadrdân Efendim,

Lutf-i hitâb-ı ʿâlînize mazhariyetle bahtıyârım. Gönderilen şiirleri okudum. Ruhlarımızın en derin, en mahfî köşelerinde beslediğimiz mahabbet-i vataniyyenin herbiri bir nâle-i âteşîni, askerlerimizin mübâşir ve muvaffakı olduğu emr-i meşrûʿ-i cihâdın herbiri bir terâne-i dilnişîni olan manzûmâtınızı şimdi ilk defʿa okumuyorum. Bendeniz bu pâkîze eserleri bundan evvel sahâyif-i matbûʿâtta da seve seve, sevine sevine okumuş, muârefesiyle henüz şerefyâb olamadığım nâzım-ı hamiyyetmendini gâibâne tebrik etmiş idim.

Bendeniz zannederdim ki o mübârek, o rakîk hisleri o tarz-ı beyân, o usûl-i nazm ihâtadan kāsırdır. Zannımın hakîkattan uzak kaldığını bu tabîʿî eserler bana anlattı. Gerçek değil midir ki ölmüş analarımızın mahfaza-i sâmiʿamızda bir tanîn-i medîd ve hazîn bırakıp geçen sâde, tabîʿî hitaplarından daha latîf, onlardan daha şîrîn, onlardan daha âhenkdâr, onlardan daha müessir ve müfekkir, hâsılı onlardan daha ruh-nevâz bir söz, bir şiir bulamayız.

Hazret-i Kur'ân — ki *Ümmü'l-Kitâb*'tır— dünyaca saâdetimizi, ukbâca selâmetimizi mütekeffil ne varsa hepsini câmiʿdir. Kazâya rizâyı, ahkâm-ı mukadderât-ı ilâhiyyeye karşı kemâl-i teslîmiyyeti bize ilhâm ve ifhâm eden odur.

O *Kelâm-ı Kutsî*, o *Beyân-ı Semâvî* ne ʿâlî bir muʿcize-i rahmet-âsârdır ki fünûn ve zunûn-ı beşeriyyeyi karşısında dembeste-i acz ve meskenet bırakan nice nice dermansız dertlere, nice nice müşkül belâlara çâresâzdır. İllet ve hikmetini derk edemediğimiz felâketlerin, musîbetlerin, âfetlerin, âteş-i hayat-sûziyle yüreklerimiz çayır çayır yandığı zaman onlara Kevser-rîz-i tesliyyet olacak ancak *Hazret-i Kur'ân*'dır. Odur ki bize bizi bildirir; odur ki bize bizi bildirmekle Yaradan'ımızı da tanıtır.

Âh, ben ne söylüyorum; aʿcezlerden ʿâciz iken benim o *Kitâb-ı Mübîn* hakkında senakârlığa kalkışmaklığım küstahlıktır; fakat zât-ı âliniz ne güzel söyliyorsunuz :

Bu Kitâb'*tır : Her insana için dışın öğreten ;*
Gökte, yerde, tende, canda bir Yaradan sezdiren.

....
....

Bu Kitâb'*tır* : *Yürekleri iyilikle besleyen;*
"İl bağına girme!" diyen, dost yarasın bağlatan.
Bu anadır : Her öksüze, "Yavrum!" diye sesleyen;
Nice canlar kardaş eden, birbiriçün ağlatan.

İşte ilk def'a gördüğüm bu manzûmeniz de serâpâ latîftir; çünkü serâpâ tabî'î, serâpâ âlimâne, ârifânedir.

Bu eserleri bastırıp dağıtmak, hâsılatının birkısmını şühedâ âilelerine tahsis etmek arzû-yi peygamber-pesendânesini beyandan sonra buyuruyorsunuz ki, "Doğru yolda mı yürüyorum? Yoksa uçurumlara mı düşeceğim?". Bunu bendenizden öğrenmek husûsunda gösterdiğiniz nezâket, 'arz-i mahviyyet için ise çok, ibrâz-i iltifât için ise yine çoktur. Yürüdüğünüz yol ise i'tikādımca o kadar doğrudur ki sâliklerini dünyada, ukbâda Cennetü'l-Me'vâ-yi feyz ve necâtın küşâde bâb-ı kabûlüne îsâl eder. Elbette emîn olmalısınız ki hüsn-i niyyetiniz mebrûr, sa'y ve himmetiniz meşkûrdur.

Şu sevgili vatanı şerr-i a'dâdan siyânet yolunda kurban olmaktan aslā yüz çevirmiyen sulâfe-nûşân-i şahâdetin, o asdiķā-i devletin, o fedâkârân-i milletin, o ahyâr-i ümmetin, dediğiniz gibi, "boyunları bükük, gözleri yaşlı" yetîmleri, zevceleri için bizler lüzûmu kadar ağlayabilsek onların yüzleri belki biraz gülerdi!

İltifât-nâmenizi teveccüh-i edîbânenizin bir yâdigâr-i kıymetdârı olmak üzre saklayacağım. Manzûmâtınızı hâlisâne takdîrât ve tebrîkâtıma terdîfen iâde ve takdîm ediyorum. Teveccühât-i kalbiyyenizin minnetdârıyım.

Bâkî ihlâs ve hürmet efendim.

Büyükada — Fî 25 Haziran, sene 1313

RECÂ'İZÂDE
EKREM

25 Aralık, 1897

Mîr-i Hakîkatperver,

İhdâ buyurduğunuz şiirleri kemâl-i i'tinâ ile okudum. Ecdâdımızın meslek-i asîlânelerine mukāreneti hasebiyle Türkler'in ahlâk ve ezvâkını âsâr-i manzûme-i sâireden ziyâde nâtık olan bu eş'âr-i tabî'iyye içinde en çok beğendiğim, *Anadolu'dan Bir Ses* serlevhası altında bârıķ olan feryâd-i muhriķtir ki şimdiye kadar bu zeminde gördüğüm ezhâr-i fikriyye, veyâhut bu makāmda tesâdüf ettiğim elhân-i kalbiyyenin birçoğuna —i'tikādımca— fâiktir. Bir Türk askeri bu nevhayı tekrar ederek giderken etrâfındaki dağlar, dereler lisâna gelip ânın makām ve me'âline âşinâ görünseler de lâyıktır diyebilirim.

Bendenizce evsâf-i ma'lûmeyi hâiz olan bir söz hangi vezinde olursa olsun şiirdir ve öyle bir şiir için hep çığırlar birdir. Bu evsâftan 'ârî bulunan sözler, yâhut şeyler de herhangi vezinde olsa şiir addolunamaz. O kabilden sözlere akvâl-i manzûme diyebilirsek de bir manzûme-i şâirâne diyemeyiz. Nazım başka, şiir başkadır. Eş'ârda mevzû' ile mütenâsip evzân ihtiyârını lâzım gördüğümüz hâlde ise diyebilirim ki şiirinizin vezni de mevzû'una kemâliyle tevâfuk ediyor; binâenaleyh şu muvaffakıyyetinizi sezâvâr-i tebrik görüyorum.

Türkler'e mahsus bir üslûb, belki de vatanımızın kuhsâr ve cûybârlarını andırır sûrette tînet ve milliyetimize mensup demek olan bu vâdî-i şiire devam ettiğiniz, kasabât ve nevâhimizin sūķ ve bâzâr ve mescit ve menârlarını gösteren bu yolda ilerlemek istediğiniz takdirde rağbet-i umûmiyyenin sizi teşyî' ve istikbâle şitâb edeceğinden emîn olabilirsiniz. Şiiriniz okunurken nezdimde hâzır bulunan yetmiş yaşında bir ihtiyârın gözlerinden yaşlar akıyordu. Dediğim rağbet-i umûmiyye için bunlar birer işâret, belki de beşâret ittihâz olunabilir.

Bâkî sa'y ve himmetiniz dâim olsun efendim.

Fî 13 Kânûnıevvel, sene 1313

ABDÜLHAK HÂMİD

30 Haziran, 1897

Efendim,

Mektubunuzu aldım. Eş'ârınızı okudum. Hakîkaten bir Türk askerinin hissiyyât-i merdâne ve vatanperverânesini musavver gördüm. Hele lisânın dahî şîve-i edeb dâiresinde olarak bir Türk neferinin söyliyebileceği, anlayacağı bir tarzda intihâbı bihakkîn takdîre sezâdır. Sırası düştükçe defa'âtle söylemişimdir; yine söylerim : Edebiyât ve ale'l-husus şiir hissiyyât ve efkâr-i milliyyenin tasvirinden, lisân-i edebî herkesin söylediği lisânın düzgüncesinden ibâret olmak iktizâ eder. O hissiyyât ve efkâr istediği kadar te'âlî etsin, o lisân istediği kadar mükemmel ve musanna' olsun; lâkin yine temeli, kökü, mebde'i "'avâm" dediğimiz efrâd-i ümmetin kalbinde, beyninde, dilinde olmalıdır. Efkâr ve hissiyyât-i milliyyenin millî bir lisânla ifâdesi : İşte şiir, işte edebiyyat!. Koyun kendi kuzusunu koklamakla tanıdığı gibi, halk dahî kendi efkâr ve hissiyyâtını tanır. Kendi hissiyyât ve efkârını kendi lisâniyle tasvir etmiyen şiiri, istediği kadar güzel olsun, Avrupa'dan taklîden me'hûz en 'âlî efkârı, Arap ve Acem'den müste'âr en parlak sanâyi'-i lafziyyeyi câmi' olsun; yine beğenmez, benimsemez, bu benim fikir ve kalbimin mahsûlüdür demez. Kendi lisâniyle, kendi hissiyyâtına muvâfık olarak söylenmiyen sözden aslâ teessüre gelmez.

Bu sebebe mebnîdir ki Anadolu'da eskidenberi elsine-i nâsta deverân eden ve bizim edebiyât âleminde kâle alınmasına da tenezzül olunmayan *parmak usûlü*'nde bâzı şiirler, şarkılar bence Nâbî'nin, Bâkî'nin, Fuzûlî'nin eş'ârına tercih olunmağa şâyândır. Onlar belki kabacadır; lâkin Türkçe'dir. İfâde ettikleri efkâr belki pek 'âlî değildir; lâkin içlerinde bir his, bir hiss-i millî vardır. Sanâyi'-i lafziyyeden nekadar hâlî iseler hissiyyât-i kalbiyye ile o kadar memlû oldukları görülür, duyulur. Onlar okunurken, âlim olsun, câhil olsun, hiçbir Türk yoktur ki teessüre gelmesin. Sûretâ ağlatacak bir me'âli mutazammin olmayan bir mısrâ'ı kendisini ağlatır; zîrâ kalbinin damarı teline dokunur. Hâlbuki Fuzûlî'nin en parlak, en musanna' bir beyti ümmî bir Türk'e değil, edebiyât-i 'atîkanın en sûzişli perestişkârlarından bir edîb-i mukallide bile hiçbir te'siri mûcib olamaz.

Mücerret hüsn-i teveccühünüz sâ'ikasiyle takdîr-i âcizâneme havâle buyurduğunuz eş'ârınızı Türk lisâniyle ve Türk efkâr ve hissiyyâtını hâvî olarak yazılmış gördüğümden ve nevresîdegân-i şu'arâmızın Acem mukallidliğinden büsbütün Firenk mukallidliğine ircâ'-ı 'inân etmekten ise biraz da Türk lisân ve hissiyyât ve efkârı meydanında at oynatmağa özenmeleri terakkıyât-i milliyye nâmına arzu olunmamak kâbil olmadığı cihetle buna bir çığır açtığınızdan dolayı sizi tebrîke, fi'l-i hayrınızı da sitâyişe sezâvâr görüyorum efendim.

Fî 18 Haziran, sene 1313

SÂMÎ

İstanbul — 21 Temmuz, 1897

Şâir-i Rûh-Âşinâ, Edîb-i Hamiyyetperver Efendim,

Birkaç senedir ülfet-i edîbânenizle şerefyâbım. Âsâr-i 'aliyyenizi —sahâyif-i matbû'âta zînet-bahş olmazdan evvel— görmüş idim. Birer nüshasını ihsân buyurarak bendenizi tekrar karîn-i teveccühât kılmıştınız. O zamanlar vâki' olan mübâhasâtımızda mülâhazât-i âcizânemi pek mufassal olarak arzetmiştim. Millî şiirlerin şiddet-i te'sirini, derece-i nüfûzunu iptidâ kendimde tecrübe eylemiştim. Fakat mecrûhîn-i guzâtın hizmet-i müftehiresine me'mûren iki ay imtidât eden seyâhatim esnâsında herkes üzerindeki te'sirini dahî tecrübe etmek bendenizce müyesser oldu. Şiirleriniz süslü salonların dıvarlarını aşamayan manzûmelerden değil, bütün Osmanlılar'ın gönüllerinde mekîn olan hissiyyât-i mukaddeseyi nâtık şiirlerdendir.

Hepsi de güzeldir. Herbiri: Bir cevher, bir bedî'adır. Fakat *Kur'ân-ı Kerîm* manzûmeniz hakîkaten büyük, ammâ her cihetle büyük bir eserdir. İnsan için medâr-ı iftihâr olacak birçok fazâil ile mütehallik ve mütehallî olduğunuzu —bendeniz gibi— şeref-i ülfetinizle mümtaz olanlar iyi bilirler. Lâkin şâirliğinizle iftihâr edecek olursanız bu manzûmenizle müftehir olunuz. Bu, bir büyük eserdir. Bir kıt'aya bir felsefe sığıştırabilmiş, onu da milletin lisâniyle söyleyebilmişsiniz. Muvaffakıyyetiniz şâyân-i tebriktir.

Dîn-i İslâm'ın zuhur ve intişârından evvel —hattâ çok değil, onbeş-yirmi sene evvel— Arap kavminin hâli şâyân-i dikkat idi. Araplar kız çocuklarını diri diri toprağa gömerler iken evlât mahabbeti nedir hiç sezmezlerdi. Gasb ve gâret emrinde erkekler kadar işe yaramayan

kızların fazlaları, "fazla boğaz" lardan ma'dud idi. İhtiyarları ömürlerinin son günlerinde sefâlet içinde kimsesiz bırakmak, kadınları yük hayvanı gibi kullanmak ve daha bu kabilden birçok duygusuzluklar o zamanki Arap kavminin 'âdâtı ile hüküm fermâ idi. Vahşet ve onun lâzim-i gayr-i müfârikı olan sefâlet-i ma'îşet bu merhametsizlikleri umûr-ı âdiyyeden farkettirememişti. Vaktâ ki İslâmiyet *Kur'ân-i Kerîm* ile intişâr etti, *Kitâb* evvel-emirde : "Düşün; sonra inan!" dedi. Cebretmedi. İnananlar kanâat-i vicdân ile inandılar. Onlara, "Bütün mü'minler kardaştırlar" dedi. Ondan sonra : "Yâ Eyyühe'n-nâs! Sizi bir nefesten halkeden Allāh'tan korkunuz. O sizi dâimâ gözetler. Yetîmlere mallarını veriniz. Kötüsünü iyisiyle tebdil etmeyiniz ve yemeyiniz. Bu büyük bir cinâyettir. Miskinin ta'âmına göz dikmeyiniz. Belki onları irzâk ediniz. İksâ ediniz. Onlara kavl-i ma'rûf ile hitâb ediniz. Rıfk ile mu'âmele ediniz. Yetîmlerin emvâlini zâlimâne yiyenler mi'delerine ateş ilkā etmiş olurlar. Fukarâya, mühtâcîne zekât veriniz. Âcizlere şefkat ve merhamet, kadınlara riâyet ve hürmet eyleyiniz" diyerek barbarlık ile sefâlet içinde yaşayan bir vahşî insan sürüsünü muntazam bir hey'et-i beşeriyye hâline getirecek olan şerâ'it-i temeddünü bildirdi ve esbâb-i mûcibesini hazırladı : Te'âvün ve tenâsurun insanlarca bir vazife-i mukaddese olduğunu öğretti. Hukūk-ı mütekābile-i beşeriyyeti bu esas üzerine kurdu. Şer'-i şerîf : İnsanları hukūk-ı mütekābileye riâyete vicdânen, âdeten mecbur eden bu gibi şurût ve kuyûd-ı içtimâ'iyyeden başka birşey değildir. İşte bu *Kitâb*, hayvanları insan yaptı. Vicdânlara merhamet ve şefkat verdi. Vazife telkîn etti. Ondan sonra kendini insan tanıyan herkes vazifesini bilmeğe başladı. Bu vazife gönüllerde izzet-i nefs uyandırdı. Gāret yerine mülk, zinâ yerine nikâh, enâ'iyyet yerine mahabbet-i mütekābile, hayvancasına mücâdele ve mukātele yerine te'âvün ve tenâsur kā'im oldu. Cem'iyyet-i beşeriyyede temâdî-i hayat ancak tenâsülle mümkün olduğu için İslâmiyet'ten evvel bittabi' analık babalık vardı; fakat sonra âile teessüs etti. *Kur'ân-i Kerîm* efrâd-i âilenin hukūkunu tafsîlen ta'yîn eyledi. Evvelce bir vahşî insan sürüsü vardı. Efrâdın vezâifini ta'yîn, cem'iyyetin saâdetini te'mîn edecek olan kavānîn-i mu'âşeret ve medeniyyet efrâdı yekdiğerine karşı alâkadâr-ı nef' ve zarar eden hukūk-ı mütekābile esâsı üzerine müesses oldu. Sonra öyle mükemmel bir hey'et-i insâniyye teşekkül etti ki, medeniyyetin bundan 'âlî mânâsı hâlâ düşünülemiyor, bundan mükemmel sûreti bugün de meçhûlümüzdür. Bu derece-i tekâmül ve te'âlî netâyic-i fi'liyyesiz kalır mı? Şüphesiz kalmaz; binâenaleyh yirmi sene

zarfında envâr-ı medeniyyet pek çok yerlere şa'şa'apâş-i sa'âdet oldu. Herkese izzet-i nefs veren, vazifesini bildiren, şâhrâh-i selâmete, medeniyyete yol açan bu *Kitâb-i me'âlî-nisâb* oldu. Siz bu hakîkatleri bir kıt'a ile ne güzel beyan buyuruyorsunuz:

Bu Kitâb'*tır : Her kişiye benlik veren, yol açan,*
İnsanlığın sergisine armaganlar astıran,
Bu çerâğdır : Cbalara, konaklara nur saçan ;
Bir köylünün işlerini tarihlere bastıran.

Vukū'at-i insâniyye tekâmül tarihi nokta-i nazarından filosofâne mütâlea olunursa ale'l-umûm edyânın ve bilhassa İslâmiyyet'in tehzîb-i vicdân husûsunda gösterdiği te'sirin insanlar üzerindeki nufûz-i ma'ne-vîsi nazar-i şükrân ile görülür. Pek çok kişiler edyânın zuhûrunu, tekâmülünü bu nokta-i nazardan mütâlea etmeğe muvaffak olmuşlardır; yalnız efâzil-i ecânibten zikretmek îcab ederse, kemâl-i cesâret ve i'timât ile diyebilirim ki Max Muller, Renan, Frédéric Strausser ve emsâli muhakkıkîn, edyânı bu ihâta-i nazarla mütâlea etmişler; hattâ Draper, Gustave Le Bon ve daha birçok fuzalâ, Dîn-i İslâm için bu hakîkatı i'tirâf eylemişler; İslâmiyyet'in intişâriyle cem'iyyet-i beşeriyyenin ma'nen, maddeten ne mertebe-i kemâle vâsıl olduğunu uzun uzadıya —yânî delâil ve vesâik-i tarihiyye ile— pek vâkıfâne bir sûrette kitaplarında yazmışlar, bildirmişlerdir.

Tafsîlât-ı tarihiyyeyi şüphesiz zât-i 'âlinizden, bendenizden ve birçok kişilerden ziyâde bilen o fuzalânın pek filosofâne olan o mufassal mülâhazaları kitâb-ı târihin en 'âli, en kıymetdâr, en mühim sahifelerini teşkil eder. Bu sahifeler cezbedârdır; en muannid zihinleri terbiye etmekte, en heyecanlı taassupları yatıştırmada pek büyük bir kudret-i iknâ'iyyeye mâliktir; lâkin bunların zihinleri iknâ'da değil, gönüllere te'sir etmede hiçbirisi sizin şu güzel kıt'anıza değmez. Bu kıt'anız o kadar fasih, o kadar 'âlî, o kadar müessirdir :

Bu Kitâb'*tır : Yürekleri iyilikle besleyen ;*
"El bağına girme!" diyen, dost yarasın bağlatan.
Bu anadır : Her öksüze "Yavrum!" diye sesleyen ;
Nice canlar kardaş eden, birbiriçün ağlatan.

Bu kıt'a câmi'ü'l-kilemdir. Bu kıt'ada büyük bir felsefe münderiçtir. Birinci mısrâ'ı : Bu *Kitâb*'ın ena'iyyet-i vahşiyyâneye bedel mahabbet-i uhuvvetkârâne telkîn ederek tehzîb-i vicdân ettiğini pek selîs, pek tabî'î

bir tarz-i beyanla nâtıktır. Cem'iyyet-i beşeriyyenin sa'âdeti için bu birinci şarttır. *Nice canlar kardaş eden, birbiriçün ağlatan* bu türlü mahabbettir. Meşhur Adam Smith'in "sempati" felsefesi budur; insanların vicdânen, fikren tekâmülü ancak bununla mümkün olur; hattâ bu tekâmülün neticesidir. "El bağına girme!" sözü, "hukūk-ı mülke riâyet et!" tenbīh-i muḥıḳḳının timsâli, bir kavmî ifâdesidir. Bu hukūka riâyet efrâd arasında te'âvün ve tenâsur gibi bir alâka-i insâniyyetin emniyyet-bahş-i sa'âdet olmasına bâdī-i teşvik olur. Bu lâzim-i melzûm kabīlinden birşeydir; hattâ efrâdın hukūk-ı mütekābilesi nekadar kat'iyyet ile te'ayyün eder ve o ḥuḳūka nekadar riâyet olunur ise efrâd-i hey'et arasında hüsn-i muâşeret de o kadar kuvvetle câygīr olur. Yânī medeniyet o derece metânetle teessüs eder. Bu bir kānûndur.

Bu nasıl mümkün olabilir? Hey'et-i içtimâ'iyye âzâsından biri demek olan her ferdin efrâd-i sâireye karşı birçok vecihlerle, birçok alâkalarla kendisini mukayyed kılan bir vazife ile mükellef olduğunu düşünmesiyle, sa'âdet-i şahsiyyesinin sa'âdet-i umûmiyyeye kat'iyyen tâbi' bulunduğunu bilmesiyle olur. Bunu bilirse dost yarasını bağlar. Kardeşleri için ağlar. Bu vazifeyi bilen insanlar medenî olurlar. Bahtıyâr olurlar. Büyüklüğün yapısını böyle insanlar kurarlar. Sahrâları bilâd-i mütemeddineye, harâbeleri ma'mûrelere tahvil ederler. Şüphesiz,

Bu bilgidir: Uluğun yapısını kurduran;
Çıplak dağlar yeşilleten, viran köyler şenleten.

Çok doğru, çok güzel! Bu iddiânıza Hazret-i Ömerü'l-Fârûk'un fütûhâtiyle etrâfa şa'şa'a-pâş-i sa'âdet olan Arap medeniyeti bir büyük delil olarak zikrolunabilir. Çok doğru, çok güzel! Fakat bunu siz söyleyiniz. Herkesten güzel, herkesten şâirâne söylüyorsunuz. Analar, atalar lisâniyle söylüyorsunuz. Gönlüme mûnis olan, sâmi'amı okşayan o dilber Türkçe ile söylüyorsunuz.

İhtimâl ki âsâr-i 'aliyyeniz hakkında mübâlega ettiğime zâhib olanlar bulunur; lâkin bizim selâmetimiz için kendi sa'âdetlerini pâyimâl eden, bizim yaşamamız için ölmeğe giden, çocuklarını öksüz, zevcelerini dul bırakan kardaşlar için söylenen sözlerden kim müteessir olmaz? Ale'l-husûs o dostların yaralarını bağlamak hizmet-i müftehiresiyle me'mur olmuş, müddet-i medīde onlarla konuşmuş, seyahat etmiş, yaşamış bir doktor sizin bu millî şiirlerinizden nasıl müteessir olmaz? Mübâlega değil, o eseriniz bir felsefeyi tazammun ediyor : Hikmet-i İslâmiyet!.

Kur'ân-i Kerîm hakkındaki manzûmenizi sâir eserlerinizden 'âlî bulduğuma sebep de budur.

Bu anadır: Her öksüze "yavrum!" diye sesleyen

Ümmü'l-Kitâb için söylenen mevzun sözlerde bundan derin bir fikri mutazammin, bundan güzel bir mısrâ'a tesâdüf edemedim.

Bu eseriniz, Türkler'in hissiyyât-i dīniyyesini söyler.

*

Cenge Giderken'de hissiyyât-i vatanperverânesini söyler. Ondan sonra en ziyâde kıymeti hâiz olan bu beriki eserinizdir. Bu iki eser edebiyatımızın tarihinde size bir mevki'-i mahsus hazırlamağa kâfîdir; fakat siz umum Türkler'in gönlünde yerinizi buldunuz. Bu daha şereflidir. Bahtıyâr olunuz; çünkü: Türkler'i biribirlerine alâkadâr-i mahabbet eden hissiyyât-i mukaddese sizin ağzınızla nagme-serâdır.

Ben bir Türk'üm dīnim, cinsim uludur,
Sīnem, özüm ateş ile doludur,
İnsan olan vatanının kuludur,
Türk evlâdı evde durmaz; giderim!

diyen zâhirde sizsiniz; fakat hakīkatte bütün Türkler'dir.

Sahâif-i matbû'âta zīnet-bahş olmazdan evvel lutfen yazıp bendenize ihsan buyurmuş olduğunuz bu dilber eserleri hizmet ve me'mûriyyetim esnâsında mecrûhīn-i guzâta okurdum. Millî şiirlerin şiddet-i te'sirini, derece-i nufûzunu anlamak için bundan güzel tecrübe olamaz. Emīn olunuz! Türk olanların cümlesi sizin şiirlerinizde en mukaddes, en aziz, en samīmî "hissiyyât" larının aks-i sadâlarını buluyorlar. Hepsi memnun, hattâ mağrur oluyorlar. Çok kişiler şiirlerinizi dinlediler. Bendeniz okudukça, "giderim" redīfi ağızlarında aks-i sâda gibi tekerrür ederdi.

Bu manzûmeniz de hissiyyât-ı vatanperverâneyi nâtık bir "şi'r-i millî"nin her türlü ḥavâṣ ve meziyyâtını câmi' bir bedīa'dır. Hissiyyât-ı vatanperverâne, bu manzûmede sûzişli bir sûrette cilve-nümâ olmakla kalmıyor; hattâ sözleriniz bu hissiyyât-ı mukaddeseyi ta'rif bile ediyor.

Mahabbet-i vataniyye basit bir his değildir. Fi'l-hakīka tahlil olunsa doğduğumuz, büyüdüğümüz yerlere, sevdiğimiz, özlediğimiz şeylere bizi samîmiyyen alâkadar kılan —acı tatlı— birçok hâtırâtın vicdânımıza bilâ-te'ayyün sezdirdiği bir hiss-i mu'ḍil ve mürekkeptir ki onunla

mütehassis olduğumuz zaman doğrudan doğruya levha-i idrâkimizde hiçbir şey te'ayyün etmezse de uzaktan uzağa birçok hâtırât bize mâzī-i hayâtımızın fânî, fakat sevgili bir tablosunu arzederek gönlümüzü rikkate getirir. O vakit anlarız ki bu mahabbet ata yurdu, ecdâd ocağı gibi bizi doğduğumuz yere bağlayan alâkalardan başka birşey değildir.

Zât-i 'âliniz rûh-âşinâ bir şâirsiniz. Bu "psikoloji" şu manzûmenizde en mânâdar bir tavır ile, en şīrīn bir lisân-i şiir ile mütecellîdir:

Bu topraklar ecdâdımın ocağı,
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı,
İşte vatan! İşte Tanrı kucağı!
Ata yurdun evlât bulmaz; giderim!

Tanrı'm şâhit duracağım sözümde,
Milletimin sevgileri özümde,
Vatanımdan başka şey yok gözümde,
Yar yatağın düşman almaz; giderim!

Son kıt'anın ikinci mısrâ'ı emsâlsizdir. Dördüncü mısrâ'ı pek mânâdârdır. Diyâneten vatan mahabbetinin âile mahabbeti ile kā'im olduğu bundan ziyâde mânâ (*exspretion*) ile ifâde olunamaz. Her devlet ve milletin bekāsı için dâimâ lâzım ve binâen'aleyh makbûl olan asabiyyeti, manzûmenizin şu kıt'ası muhâdenetkârâne bir lisân ile nâtıktır:

Yaradan'ın Kitâb'ını kaldırtmam,
Osman'cığın bayrağını aldırtmam,
Düşmanımı vatanıma saldırtmam,
Tanrı evi viran olmaz; giderim!

Mukaddes bildiği *Kitâb-ı 'Azīmü'ş-Şân'ı* kaldırtmamak, şerefli, şanlı bildiği bayrağı aldırtmamak için gönlünden her şeyi, hattâ ölüm korkusunu, evlât ve 'iyâl alâkasını silen, vatanını Tanrı evi bilen efrat ve asâkire mâlik olan bir devlet ile'l-ebed yaşar. Varlığını her zaman âvâze-i muzafferiyyetiyle bildirir. Bendeniz şiirlerinizi ezber biliyorum; fakat her Türk benim gibi şu kıt'ayı ezberleyip gönlünde dâimâ virdetmelidir:

Hangi Türk'tür gerdenine urgan, kemend urdurur?
Hangi Türk'tür mescidine çanlı kule kurdurur?
Milletimiz köle olmaz; böyle günde kim durur?
Biz Türkler'iz; Kızılırmak olur böyle taşarız.

Şiirleriniz edebiyât-ı kavmiyyemizin en şerefli, en güzel bir timsâli, hissiyyât-ı mukaddesemizin en samīmî, en 'âlî lisân-i hâlidir. Bu sebeple nazar-ı âcizânemde kıymetdârdır, muhteremdir. Yalnız şu iki manzûmeniz Türkler'in gönlünü almağa kifâyet eder.

*

Siz Türklük'e hakkıyle âşinâsınız. Kudret-i te'lifte gösterdiğiniz iktidâr —efkâr ve hissiyyâta iksâ ettiğiniz suver-i ifâdede— kemâl-i şa'şa'a ile zâhir oluyor; hattâ zihninizde efkârın tevellüdü, gönlünüzde hissiyyâtın tecellîsi aslen Türk'çe oluyor. Türk olarak düşünüyorsunuz, Türk olarak duyuyorsunuz.

Bestekârlığınıza tahsin-ḫân olmamak mümkün olmaz. O atadan, anadan kalma sözleri, o Türkçe ta'bîrâtı hepimiz biliriz; fakat muâsırīnimizden hiçbir şâir bilmiyorum ki onları sizin kadar 'âlî bir niyyetle kullanmış olsun, bu derecelerde hüsn-i sûretle de te'lîf edebilmiş bulunsun. Parmak hisâbı'yle çok şiirler, hem güzel şiirler var; fakat hepsi Türkçe değildir. Mânâ ve mâhiyyet i'tibâriyle eserlerinizi emsâlinden mümtaz eden ḫavâṣṣ-i umûmiyye ve husûsiyyeyi anlayabildiğim gibi arzettim. San'atkârlığa gelince, muvaffakıyyet-i kalemiyyeniz hakīkaten sezâvâr-ı tebriktir. Hem parmak hisâbı'yle, hem herkesin anlayabileceği kadar Türkçe yazılmak şartıyle zâhir (!) pek güzel, pek 'âlî, pek nâzik şiirler yazılabilirmiş.

Bendeniz ötedenberi bunu bilirdim; çünkü, o nevi' şiirin gāyet güzel nümûnelerini hâfızama çoktan nakş ve hakketmiştim. Fezmī Baba'nın o mânâdar, filosofâne şiiri — ki birçok dostlarım gibi takdīren zât-ı 'âliniz dahī bir nüshasını talep buyurmuş idiniz— kadar 'âlî, derin, mânâdâr, hakîmâne şiirlere muasırīn-i şuarâmızın hiçbirisinin, ammâ hiçbirisinin eserlerinde müsâdif olmadım; hâlbuki bu zikrettiğim şiirler parmak hisâbı'yle mürettep, oldukça kaba Türkçe yazılmış şeyler idi.

Ma'lûm-ı 'âlînizdir, şu son iki sene esnâsında edebiyât âleminde yine o eski, fakat mühim bahis ortaya konulup tazelendi. Lisânın sâdeleştirilmesi, şiir-i Osmânî'nin vezinden kurtarılması gibi mes'elelerin münâkaşâtiyle sahâif-i matbû'ât doldu. "Parmak hisâbı pek tabī'î, pek kavmîdir! Onu kabûl etmeliyiz; vezin, muzir bir kayıttır; bu kadar kāfiye-perestlik ne olacak? Edebiyâtımızın tevessü'üne başlıca mâni' budur! Zâten babalarımızın şiiri böyle mi idi? Bu Arap ve Acem mukallitliğidir" diyenlerin sesleri sıkça sıkça işidilmeğe başlamış idi;

hattâ min-cihetinn çok doğru olan bu şikâyetler meyânında, "Lisânımız Türkçe'dir; Arabî ve Fârsî kelimeleri kullanmakta niçin hâlâ ısrâr ediyoruz? Onları lisânımızdan atalım; terkipleri bozalım. Falan, falan" gibi az ma'lûmatla, çok sûzişle söylenmiş sözler de vardı; hattâ nazm-ı Osmânî'yi vezinsiz olduğu hâlde kāfiyesiz de olmakla berâber aded-i hecâsı gayr-ı muayyen bir hâl ve sûrete koymakla islāh etmek gibi her zihinde kolaylıkla lem'a-pâş-i tecellî olamayan bâzı fevka'l-'âde fikirler de âlem-i matbû'âtta aks-endâz olmağa başladı.

Diğer bir sınıf üdebâ —ki ehemmiyyetçe sunûf-i sâireye şüphesiz fâiktir— dahî, "Şiir vezinsiz olmaz; nitekim dağlar çemensiz olmaz; bu iki şey lâzim-i melzûm kabîlindendir; vezin, şiirin mûsıkîsidir; mûsıkî, âhenk sûretinde cilve-nümâ bir şiirdir. Şiir de, mevzun söz sûretinde bestelenmiş bir mûsıkîdir; vezin o kadar muvahhiş ve müz'iç bir kayıt değildir; yalnız kavâ'id-i arûzu öğrenmek için azıcık zahmet almalı; biraz da yazı yazmada mümârese peydâ etmeli." diye evvelkilere cevap verirdi. Bendeniz bu mübâhasât ve münâkaşâtı az - çok dikkatle ta'kip ederdim.

Hattâ —edebiyât-ı Osmânîye'ye müddet-i ömrünce hizmet etmiş olmak haysiyyetiyle— bu mes'elelerde mülâhazâtı şâyân-ı ehemmiyyet, mütâle'âtı şâyeste-i i'timad olan — bir zât ile vezin ve parmak hisâbı mes'elesine dâir birgün aramızda cereyan eden süreksiz bir mübâhasede fikirlerini muhtasaran beyan buyurmalarını recâ etmiş idim! Müşâ-rü'nileyh de, "Parmak hisâbı'yle küçük şiirler, şarkılar yazılabiliyor. Hoş oluyor; lâkin bugünkü lisânımızla parmak hisâbı üzre mevzû'u 'âlî, mühim bir şiir söylemek mümkün değildir; vasf-ı terkipler, izâfetler bir büyük mânia'dır; vezinsiz olamaz." cevâbıyle hükmetmişlerdi. Vâkı'a şu hükümde mutlakânn değil, nisbeten isâbet var; çünkü zât-ı 'âlinizin şu,

Ey güzel köy! Viran olma, sakın şu genç yaşında;
Dağlarında tâze otlar, penbe güller biterken.
Ey çobanlar! Beni anın, coşkun sular başında;
Yaprakların arasında yavru bir kuş öterken.

kıt'a-i şâirânesi —ki "idil" lerin en dilberlerindendir— elbette mevzun olmaktan ziyâde bu sûrette güzel görünür. Şüphesiz,

Ateşim yanmadan dumanım tüter;
Viran bahçelerde bülbüller öter.

beyti —ki kā'ili meçhuldür— mevzun olacak olsa bu kadar sevdâvî olmaz. Vâkı'a şu,

Başörtünü bir tarafa atmışsın;
Saçlarını birbirine katmışsın;
Niçin böyle çemenlerde yatmışsın?
Güneş doğdu; artık uyan sevdiğim!

kıt'a-i latîfesi sâde; fakat şûh-meşrebâne, şîrîn ifâdesiyle elinde tül, başında gül gibi şiirlere, aristokrat manzûmelere ihtişâm-i ifâde nokta-i nazarından kıyâs kabûl etmezse de üslûbca, san'at-i tasvirce, te'sirce ve'l-hâsıl estetikçe ondan kıymetsiz midir? Zannetmem!..

Bendeniz güzel olmak şartıyle her türlü şiirleri severim; fakat vezinli, yâhut vezinsiz, süslü, yâhut süssüz olduğu için değil, hadd-i zâtinde güzel olduğu için severim.

Bunlar hep doğru! Bu kadarını herkes ötedenberi i'tirâf ederdi; fakat bu tarz-ı tahrir tasvir-i menâzırda muvaffakıyyet gösteriyor. Mevzû'u 'âlî, hakimâne bir şiir söylemek için kâfî değildir; çünkü vasf-ı terkipler, izâfetler mâni'dir. Binâen'aleyh mümkün de değildir, denilirdi.

Bendeniz kısmen doğru olan bu iddiânın mutazammin olduğu hükm-i ıtlākînin esâsen fâsid olduğunu bilirdim; hattâ herkese isbât edecek kadar kuvvetli deliller ezberimde vardı. San'atın şahsî olduğuna o zaman da mu'tekid idim; fakat bu mes'elelerle o kadar münâsebetim olmadığı için yalnız —birgün gelip de yine— bu tarz ile pek 'âlî eserler yazılabileceğini ümîd etmekle müteselli oluyordum. Zât-i 'âliniz ümîdime sûret, iddiâma kuvvet verdiniz. Çok kişilerin müstahyel zannettikleri şeyi siz imkân-i 'âdî dâiresinde gösterdiniz. Bir manzûmeye bir meslek-i hikmet sıkıştırdığınız ve gariptir ki vasf-i terkiplerle eserinizi bezemeği bu tarz şiire muvâfık bulmadığınız için eseriniz çirkin olacağına pek güzel oldu.

Zannederim ki vezin ile vasf-ı terkîbî ve izâfetler beyninde —mantıkça neseb-i erba'adan ne var bilmem fakat ne nisbet varsa— parmak hisâbı ile bu sâde, 'âlî tarz-ı beyan arasında da öyle bir nisbet var!..

"Parmak hisâbı'yle yazılamaz; hayır yazılır; yazılmalıdır; yok yazılmamalıdır" diye birçok bahisler gazete ve risâlelerin sütunlarını bir vakit doldurdu. Sizin imzânız görülmedi. Laf söylemekten ziyâde eser ibrâz etmek daha kanâ'at-bahştır. Siz öyle yapmış oldunuz. Demek yazılıyormuş!..

İSTİTRÂD

[Eski Yunan'ın meşhur filsoflarından Zenon —bilmem niçin!?— hareket'i inkâr etmekte isrâr edermiş. Bâzı mu'ârizîni, uzun uzadıya delâil serdetmeğe kalkışarak ḍalâlette olduğunu kendisine isbât etmekle uğraşır dururlarmış. Meşhur Diyojen söz ile iknâ'a çalışmağa hâcet görmeyip yerinden kalkmış, öteye beriye beş-on adım yürümüş. Sizin cevâbınız da tıpkı Diyojen'in cevâbına benziyor. Mantık lisânınca gālibâ "isbat-ı bi'n-nakîz" budur!..]

Fakat şu mülâhazâtımdan ancak bir şi'r-i millînin vücûbunu iddiâ edenlerle min-gayr-i haddinn berâber bulunduğum anlaşılmalıdır. O şiirin de parmak hisâbı'yle tertip edilip mümkün olduğu kadar Türkçe ve vasf-ı terkibîsiz yazılmış olmasını kendimce arzu ettiğim bilinmelidir. Bi'l-'akis aristokrat şiirin aleyhinde değilim. İster klasik olsun, ister romantik, veyâ sembolist olsun, san'at mes'elelerinde 'ale'l-ıṭlāḳ hükmetmek olamaz. Erbâbı, bedî'alar yapar. Bu i'tikādı tecrübelerimle kazanmışım. Vezin ve kāfiye güzel şiir söylemeğe mâni' mi? Adamına göre!..

Şu son asrın, i'tikādımca Nef'is'i olan Ḳāānî-i Şîrâzî, hârikalar yapmak için vezin ve kāfiyeden istifâde ediyor. Çok kişilerin kalemlerine fenâ hâlde dolaşan o müz'iç kuyûdu ibrâz-i san'ata vesîle addeyliyor. Meselâ :

بگردون تیره ابری بامدادان برشد از دریا
جواهر خیز و گوهر بیز و گوهر ساز و گوهر زا
زبس لاله زبس نسرین دمن رنگین چمن مشگین
زبوی آن زرنك این هوا دلکش زمین زیبا [1]

Şimdi şu şiirde vezince bir sekte, kāfiyece bir kusur, mânâca bir münâsebetsizlik var mı? Yâhut olsa bile ona sebep mutlaḳā vezin midir? Mutlaḳā vezin ise niçin mevzun eserler içinde meselâ, Ebu'l-'Alā'nın :

[1] *Be-gerdūn tīre ebrī bāmdādān berşud‿ez deryā*
Cevāhir ḫīz-ü gevher bīz-ü gevher sāz-ü gevher zā
Zi-bes lāle, zi-bes nesrīn, demen rengīn, çemen muşgīn,
Zi-būy-ī ān, zi-reng-ī īn havā dilkeş, zemīn zībā

"Elmas ve inciler yükselten, gevherle yüklü ve mücevher eleyen kara bir bulut, sabahın tan vaktinde deryâdan göklere doğru yüceldi; lâle ve nesrinden, sâhil renkli, çemen misk kokulu oldu; onun kokusundan, bunun renginden gök ve yer gönül çeken, güzel bir hâl aldı."

غَيْرُ مَجْدٍ فِى مِلَّتِى وَاعْتِقَادِى
نُوْحُ بَاكٍ وَلَا تَرَنُّمُ شَادِ [2]

matla'ıyle başlayan o filosofâne *mersiyye*'si ile daha sâir âsâr-ı bergüzîdesi, Hakānî-i Şîrvânî'nin,

هان ای دل عبرت بین [3]

hitâbiyle başlayan filosofâne şiiri, Sa'dî'nin ve daha birçok hakîkî şâirlerin enâfis-i âsârı olan sözler gibi pek mânâlı, pek 'âlî şiirler var. Yok, eğer bu üslûb-ı ifâde, bu tarz-i beyan güç ise bu adamlar nasıl olup da bu eserleri vücûde getirmişler? Hele Ḳāānî nasıl olup da bu tarz ile yüzlerce *kasîde* yazabilmiş? Yok, bu âhenk çirkin ise niçin bana hoş geliyor? Bilmem!.. Bildiğim şudur ki şâirliğe esâsen isti'dâd ister. Yazmağa iktidâr ister. Erbâbı pek a'lâsını yapıyor. Hem pek kolaylıkla yapıyor. Vezin ve kāfiye aleyhinde bulunmak değil, her şeyde ifrat ve tefrîte sapmak mîzân-i hakîkatin mesned noktası olan dâire-i i'tidâle uzak düşer.

Şiirin her türlüsünü yazmak hünerdir. Bizim türlü türlü tahassüsâtımız var. Hayât-i milliyyemizin türlü türlü safahâtı mevcut.. Türlü türlü lisân-i hâlimiz olacağı tabî'î ve zarûrîdir. Yalnız, asıl millî şiirimiz parmak hisâbı üzre olmalı. Hem de en ziyâde şâyân-ı ehemmiyyet o şi'r-i millî bulunmalıdır.

Tab'ımın feyz-i şâiriyyetten o kadar nasîbi yok ise de şiirden zevk alırım. Şiiri tebcîl ederim. Şiire nazar-i hakāretle bakmakta olduğum zâten müsellem bir iddiâ değildir. Bize şiirden evvel ve daha ziyâde lâzım olan fenni istihfaf etmek isteyen şâirleri sevmem. İşte bu kadar.. Şiir, bir milletin lisân-i hâlidir. Sevgileri, kederleri ve'l-hâsıl her türlü hissiyyâtı onunla tecellî eder. Bu haysiyyetle şiir mübecceldir, muazzezdir. Onun için şiir nekadar millî olursa, hissiyyât-ı milliyyeyi o kadar terbiye ve tehzîb eyler. O hissiyyâtı o derece kuvvetle bir noktada tevhîd eder, bir emele bağlar; fakat şiir, kavmiyyet-i mahsûsasını kaybetmeğe başladığı günden i'tibâren mahv ve munkariz olmağa da başlar.

[2] *Gayru mecdinn fī milleti ve i'tiḳādī*
Nevḥu bākinn ve lā terennemu şādī

"Benim dîn ve inancıma göre, ölü ardından ağlayanın feryâdı ve ağıt okuyanın terennümü asilliğe yakışmaz."

[3] *Hān, ey dil-i 'ibret-bīn* : "Ey, ibret almasını bilen gönül, kendine gel!"

Müddet-i ömrümü mütâlea ile geçiriyorum. Az-çok okuduğum şeyler bendenizde böyle bir i'tiķād hâsıl etti. Medeniyetin târih-i tekâmülünde buna kuvvetli deliller buldum. Onun için şiirin en evvel millî olmasındaki ehemmiyyeti pek büyük görüyorum. Bilmem bu i'tikātta olan bir adam şiiri tahkir edebilir mi?..

*

Beyefendi,

Zât-i 'âlîniz muktedir kaleminizi şi'r-i millî'nin ihyâsı uğurunda kullanıyorsunuz. Feyzbâr olan tabî'atınız sizi bedî'alar, hârikalar îcâd edecek kadar bahtıyâr kılmış. Yazınız! Sizin kadar Türkler'in rûhuna âşinâ, lisânına âşinâ, âmâline âşinâ olup da bu kadar güzel yazan şâir arada bir gelir. Gittiğiniz yolu sormayınız. Hemen yazınız! Gösterdiğiniz yol şi'r-i millîmiz için bir şâhrâh-i terakkîdir. Sizi o yolda ta'kib edenler bulunur; çünkü, bizim sa'âdetimizi te'mîn uğurunda fedâ-yi can eden kardeşlerimizin yetîmlerine hediye ettiğiniz bu şiirler, o yetîmler hakkında cümlemizin gönlünde mekîn olan şefkat ve mahabbeti galeyâna getirmekte her şeyden müessirdir. Sizi ta'kib edenler bulunur. Bu hizmetin mükâfatı umûmun gönlünü kazanmaktır.

İstanbul — Fî 9 Temmuz, sene 1313

Cem'iyyet-i Tıbbîye Âzâsından

Doktor Rızâ Tevfik

Selânik — 1 Ekim, 1897

İrfan-penâhım Beyim,

Kerem-nâmenizi büyük bir meserretle aldım. Şi'r-i millîmizi ihyâ maksadıyle yazdığınız o güzel parçaları bir kitap şeklinde neşretmeği düşündüğünüze nekadar isâbet etmişsiniz. Bu bâbta mütâlea-i ķāşirânemi soruyorsunuz. Bizim gibi gazeteci ve romancıların böyle edebiyât-i milliyyemizin en raķīķ, en daķīķ mesâ'ilinde beyân-i mütâlea eylemeğe ne iktidârı olabilir, ne de hakkı!

Bendeniz şiir ile en az iştigāl ve ülfet edenlerdenim. Güzel şiirleri pek ziyâde seversem de ruhûmun hoşlanacağı, kalbimin mütehassis olacağı raķīķ, düşündürücü şiirlere şimdiye kadar pek az tesâdüf edebildiğim için ekseriyâ, okumağa başladığım bir manzûmeyi yarıda bırakmağa mecbur oluyorum.

Bendeniz sanâyi'-i lafziyyeden o kadar anlamam. Bir şiirde aradığım her şeyden evvel ruh ve mânâdır. Hakîkat-i mânâyı nekadar sâde elfâz içinde bulursam gönlüm o kadar hoşlanır; çünkü fikrim o muhteşem elfâzın rikkatini, elvânını, âhengini aramak için uğraşmazsa, kalbim —daha doğrusunu ve fennîsini isterseniz— dimâğım mânâdan nasîbini daha ziyâde bir kuvvet ve suhûletle alır, daha ziyâde zevk-yâb olur.

Muhteşem, musanna', müntehab elfâz içindeki güzel şiirlerin kıymetini inkâr etmek istemiyorum. Hayır! Fakat bundan zevk-yâb olmak için fikr-i edebiyât ile perverde olmuş, o riķķat ile ülfet etmiş olmak, ânın bütün bedâyi'ini, elvânını, hâsılı bütün latâfetlerini birden ihâta edebilerek âhengini kaybetmiyecek bir zevk-ı edebî'ye mâlik bulunmak îcâb eder fikrindeyim.

M. Emîn Yurdakul (1898'de)

Âciziniz gibi biḍâ'asızlar buna muktedir olamazlar. Biz şâhid-i dilrubâ-yi hakîkatı açık, tekellüfsüz, tabî'î bir sâdelik içinde görmek isteriz.

Bunun içindir ki *Asır*'a ihdâ buyurduğunuz eş'ârı elime aldığım zaman ânlardaki ulvî sâdelik, millî âhenk, ruh-nevâz me'ânî hissime dokundu. Pek sevdim. Evet, vâlidesinin kokusunu almış bir çocuk gibi sevdim. Defa'ât ile okudum.

Bizim için hakîkî şiir olsa olsa bunlar olmalıdır; çünkü, bunlar doğruca, bilâ mâni', bilâ tekellüf kalbe nufûz ediyor.

Muhteşem elfâz içinde müzeyyenât-i bedî'iyyeye bürünmüş, sanâyi'-i beyâniyye ile bezenmiş, mükellef, raķīķ, daķīķ şiirlerden herkes zevk-yâb olamaz. Her ferd nasîbini alamaz. Ânlar ḫavâṣṣ-i erbâb-i edeb için iyidir.

Bütün efrâd-i millet şiir istemez mi? Şiirden zevk-yâb olmayan var mı? Edebiyâtı olmayan lisanların bile millî eş'ârı bulunmuyor mu? Bu hâlde herkesin anlayabileceği, zevk-yâb olacağı bir şiir çığırı açmanın vücûbu inkâr olunabilir mi?

Bizde üstâd Ekrem'in *Zemzeme*'leri bir *'Âşık Garîb'in hikâyesi*, *Köroğlu destanı* kadar revaç görmemiştir ve hiçbir zaman da göremez. Efrâd kendi anlayacağı bir şiiri arar. *Zemzeme*'ler ḫavaṣ:ındır. Şimdi 'Âşık Garibler, Köroğulları ile uğraşan efrâd-i millete rûhu tesrîr edecek, ulviyyet-i dîniyyeyi, mahabbet-i vataniyyeyi, mahabbetin serâirini, hâsılı bütün me'âlîyi herkes tarafından anlaşılabilecek, herkesin kalbinin tellerine dokunabilecek bir âhenk ile ifhâm eder sûrette böyle millî, ulvî bir şiir çığırı açmak edebiyâtımızın en büyük levâzımından, en ciddî ihtiyâcâtındandır.

Siz bu meslekin müceddidi, pîşvâsı oluyorsunuz. Benim için takdirden, teşekkürden başka söylenebilecek hiçbir söz yoktur.

Kitabınızı meydân-i matbû'âta atınız. Az zaman içinde bu tarzda hayret-bahş-i 'uḳūl olacak derecede çok eserler vücûde geleceğini, bu sehl-i mümteni'i taklide pek çok ediblerimizin özeneceğini göreceksiniz.

باقی دوام عمر تو خواهم زکردکار [1].

Selânik — Fī 19 Eylûl, fī 1313

FAZLÎ NECÎB

[1] "Bākī devām-ı ömr-i tu ḫvāhem zi-Kirdkār!": Bâkî, Allāh'tan, senin ömrünün uzun olmasını dilerim!

I.

BİZ NASIL ŞİİR İSTERİZ [1] ?

Köroğlu ne? Anadolu dağlarında görünen,
Hep evleri, yapıları çamurlara bürünen,
Köycüklerde, rencberlerin yurtlarında okunur :

Bir kitap ki ya bir yetîm keçisini çaldırtır;
Ya bir çiftçi çocuğunu ıssız dağa kaldırtır;
Öyle şeyler belletir ki akıllara dokunur.

Fâtih nedir? İstanbul'un surlarının altında,
Karadeniz-boğazı'nda, Hisarlar'ın sırtında,
Gāyet güzel düşünülmüş, gāyet iyi duyulmuş :

Bir şiir ki şehidlerin al kanıyla yazılmış;
Bir kılıç ki bir kitabın alt yanına asılmış;
Bir altundan heykeldir ki bir odaya konulmuş.

Biz o şi'ri isteriz ki çifte giden babalar,
Ekin biçen genç kızlarla, odun kesen analar,
Yanık sesin dinlerlerken gözyaşların silsinler.

Başlarını açık, beyaz sînesine koysunlar;
Yüreğinin özleriçün çarpındığın duysunlar;
Bu çarpıntı, bu ses nedir; neler diyor? Bilsinler.

[1] "Manzûmelerim, Yunan muhârebesi esnâsında söylenmeğe başlanılmıştır" (Not, M. Emin Yurdakul'undur).

II.

ANADOLU'DAN BİR SES
YÂHUD
CENGE GİDERKEN

Yurdumuzun Koç-Yiğitleri'ne[1]

Ben bir Türk'üm dīnim, cinsim uludur,
Sīnem, özüm ateş ile doludur,
İnsan olan vatanının kuludur,
Türk evlâdı evde durmaz; giderim!

Yaradan'ın[2] *Kitâb*'ını kaldırtmam,
Osman'cığın bayrağını aldırtmam,
Düşmanımı vatanıma saldırtmam,
Tanrı evi viran olmaz; giderim!

Bu topraklar ecdâdımın ocağı,
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı,
İşte vatan! İşte Tanrı kucağı!
Ata yurdun evlât bulmaz; giderim!

Tanrı'm şâhid duracağım sözümde,
Milletimin sevgileri özümde,
Vatanımdan başka şey yok gözümde,
Yar yatağın düşman almaz; giderim!

Ak gömlekle gözyaşımı silerim.
Kara taşla bıçağımı bilerim.
Vatanımçün yücelikler dilerim.
Bu dünyâda kimse kalmaz; giderim!

[1] Bu şiir *Türk Sazı*'nda da mevcuttur. Metni, bu iki basımı karşılaştırmak ve ilk basımı esas almak sûretiyle hazırlamış bulunuyoruz. Birinci basımda bu ithâf yoktur.

[2] Krş., ikinci basım, Muhammed'in

TÜRK ASKERİ

III.

YUNAN SINIRINI GEÇERKEN

En güzel yüz bize çirkin; biz severiz Türk yüzü.
En iyi öz bize fenâ; biz isteriz Türk özü.
Milletimiz alkışlarız; anıldıkça Türk sözü.
Biz Türkler'iz; biz bu kanla, biz bu adla yaşarız!

O ninnidir : Yine bugün bize söyler Söğüd'ü.
O dillerdir : Yine bugün bize verir öğüdü.
Milletimiz çocuk idi; bu seslerle büyüdü.
Biz Türkler'iz; düşmanlara yalın kılıç koşarız!

Hangi Türk'tür gerdenine urgan, kement urdurur?
Hangi Türk'tür mescidine çanlı kule kurdurur?
Milletimiz köle olmaz; böyle günde kim durur?
Biz Türkler'iz; Kızılırmak olur böyle taşarız!

TÜRK ASKERİ

IV.

TIRHALA KAL'ASI'NA BAYRAK DİKTİKTEN SONRA

Eskilerin bu yerlerdi, bu illerdi durağı.
İşte bu gün yine yaktık; eski, sönük çerağı.
Bu kal'aya biz de diktik ulu devlet bayrağı.
Koç-yiğitler! Atina'da haydin[1] bir su içelim!

Şu dağlarda, şu bellerde geçmişlerle yarıştık.
Yaylım ateş eyliyerek düşmanlarla çarpıştık.
Kanlar saçtık; yara aldık; devlet için çalıştık.
Koç-yiğitler! Yiğit kimdir? Korkak kimdir, seçelim!

Târihlere yiğit adın yazdırana ne mutlu!
Yüreklere şehid kabrin kazdırana ne mutlu!
Bu devletin büyüklüğün artırana ne mutlu!
Koç-yiğitler! Ün alalım, serimizden geçelim!

1 Krş., *Al Bayrak* gazetesi, Karabağ'dan haydi

TÜRK ASKERİ

V.

ŞEHİD
YÂHUD
OSMAN'IN YÜREĞİ

Ey güzel köy! Viran olma, sakın şu genç yaşında;
Dağlarında tâze otlar, penbe güller biterken.
Ey çobanlar! Beni anın, coşkun sular başında;
Yaprakların arasında yavru bir kuş öterken.

Ey parlak ay! Işığın saç, yolcuların gözüne;
O yerde ki kötü gece gizlemiştir mezarım.
Ey yolcular! Beni sorun, milletimin özüne;
O günde ki bir zelzele düzlemiştir mezarım.

Ey Türk kızı, ey ana, "Sus!", sende duygu yok mudur?
Bir oğlunu, bir goncanı kurban ettin çok mudur?
Her yanına kaygu çökmüş şu vatanın yolunda.

Ey Türk-ili, ey vatan! Sen herbir yerden ulu'sun!
Eski, yeni, tatlı, yanık sesler ile dolusun!
Sevgi, gençlik, istek, sağlık fedâ olsun yolunda!..

YARALI TÜRK ASKERİ

VI.

YETİM ÇOCUK
YÂHUD
AHMED'İN KAYGUSU

Viran köyü bir yayladan ayıran ıssız dağın,
Yeşil, penbe gölgelere hasret çeken ırmağın
Eteğinde, birkaç kırık fidancığın yanında;

Kızıl güneş tepelere son ışığın saldığı,
Dereleri karanlıklar, gariblikler aldığı
Bir sırada, yeryüzünün en acıklı vaktinde :

On yaşında boynu bükük, bağrı yanık bir çocuk,
Üstü başı eski püskü, yalın ayak yavrucuk.
Gözlerini yola dikmiş; birisini bekliyor.

Harman vakti dayısının bahçesinden koparıp
Sakladığı elmaları samanlıktan çıkarıp
Göğüscüğü üzerinde sıkı sıkı tutuyor.

Uzaklardan yola doğru bir karaltı görünce,
Her genç rencber tarlasından köycüğüne dönünce,
"İşte odur, odur!" diye sevinerek koşuyor.

Köy çobanı koyunları, keçileri güderek
Dağdan inip yaklaşınca, ağlayarak giderek
Yürekleri sızlatıcı bir ses ile diyor ki :

"Yiğit, arslan babamı pek garibsedim, özledim;
"Gün karardı; şimdiyedek onun yolun gözledim,
"Babacığım geliyor mu? Hiç yollarda gördün mü?

"Köyümüze askerliği bitirerek dönen çok;
"Çiçek-ayı'nda gitmişti; bu günedek haber yok;
"Babacığım nice olmuş? Yolculardan sordun mu?"

TÜRK ASKERİ

VII.

ÂH ANALIK
YÂHUD
ZEYNEB'İN DUÂSI

Yavrucuğum! Donacaksın; gel bağrıma elin sok;
Yüreğimde yanan ateş belki seni ısıtır.
Ey kardeşler!... Ses gelmiyor; âh kimseden ümid yok;
Kar yağıyor.. Fırtına var.. Yolu çığlar almıştır.

Ey karlı dağ! Yolum kesme; bir ocaklık odun ver;
Issız, viran kulübemde yavrum yola bakıyor.
Ey soğuk kar!... Söyletmiyor; oh, yüzümü yakıyor;
Yol belirsiz.. Bilmiyorum.. Uçurum mu şu düz yer.

Ey Allāh'ım! İnsan-oğlu başkasıçün kaygusuz;
Önümdeki karlı dağlar, uçurumlar duygusuz;
Beni koru; yetīm hakkın kurda kuşa yedirtme!

Şu insanlar acımak ne bilmiyecek iseler,
Yetīmlerin gözyaşların silmiyecek iseler,
Kes neslimi, bu toprağa bizden evlât getirtme!

VIII.

KUR'ÂN-I KERÎM [1]

Bu *Kitâb*'tır : Her insana için dışın öğreten;
Gökte, yerde, tende, canda bir Yaradan sezdiren.
. . . .
. . . . [2]

Bu *Kitâb*'tır : Her kişiye benlik veren, yol açan;
İnsanlığın sergisine armaganlar asdıran [3].
Bu çerağdır : Obalara [4], konaklara nur saçan;
Bir köylünün işlerini târihlere basdıran [5].

Bu *Kitâb*'tır : Yürekleri iyilikle besleyen;
"El bağına girme!" diyen, dost yarasın bağlatan.
Bu anadır : Her öksüze, "Yavrum!" diye sesleyen;
Nice canlar kardaş eden, birbiriçün ağlatan.

Bu *Kitâb*'tır : Akıllara herbir şeyi sorduran [6];
"Düşün sonra inan!" diyen, doğru yollar gösteren [7].
Bu bilgidir : Ululuğun yapıların kurduran [8];
Çıplak dağlar yeşilleten, viran köyler şenleten.

Ey kardaşlar! Şu küçücük armaganım atmayın;
Bir goncadır : Muhammed'in gül bağından derildi.
Sakın, bunu yapma çiçek demetine katmayın;
Bu şey size özünüzü açmak için verildi.

[1] Bu şiir *Türk Sazı*'nda da vardır (S. 135 v. d.); fakat bu eserin M. E. Yurdakul tarafından basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verilen tashihli nüshasında çıkarılmıştır. Metni, ilk basımı esas alarak ve ikinci basımiyle karşılaştırmak sûretiyle veriyoruz.

[2] Krş., *Türk Sazı*,

Bu Çobandır : Kavalını koyunlara dinleten;
Sürüleri akar sular kıyısında gezdiren!..

[3] Krş., *Türk Sazı*, asdırtan.

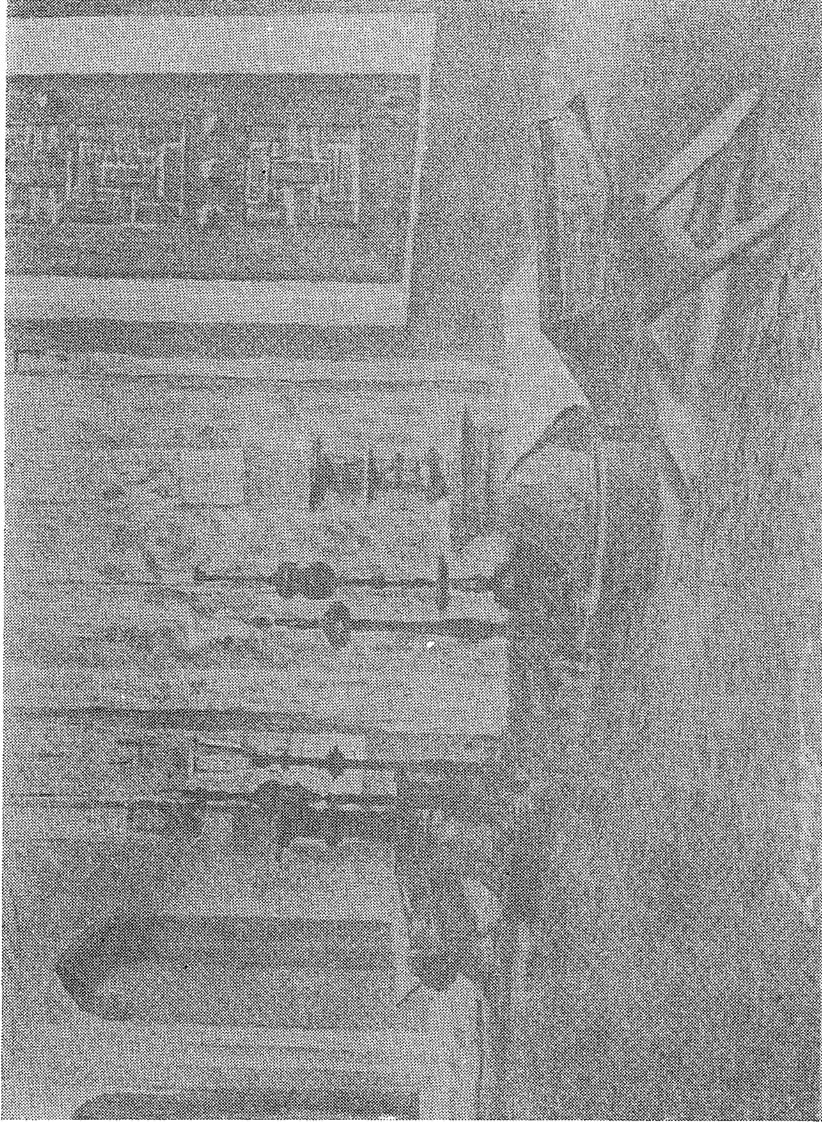
[4] Krş., *ayn. eser*, saraylara

[5] Krş., *ayn. eser*, basdırtan.

[6] Krş., *ayn. eser*, sordurtan

[7] Krş., *Ma'lûmât* mec., doğru sözler dinleten. Bu basım, bu fark dışında, *Türkçe Şiirler*'dekinin aynıdır.

[8] Krş., *ayn. eser*, kurdurtan.

Pîr Mehmed Paşa Câmi'-i Şerîfi

Ressâm-ı Hazret-i Pâdişâhî Mösyö Zonaro'nun tasviridir ki işbu mecmuadaki tasvirleri tersim ve ihdâ eylemiştir.

IX.

GÜZELLİK VE İYİLİK KARŞISINDA

Mösyö Zonaro'ya!..

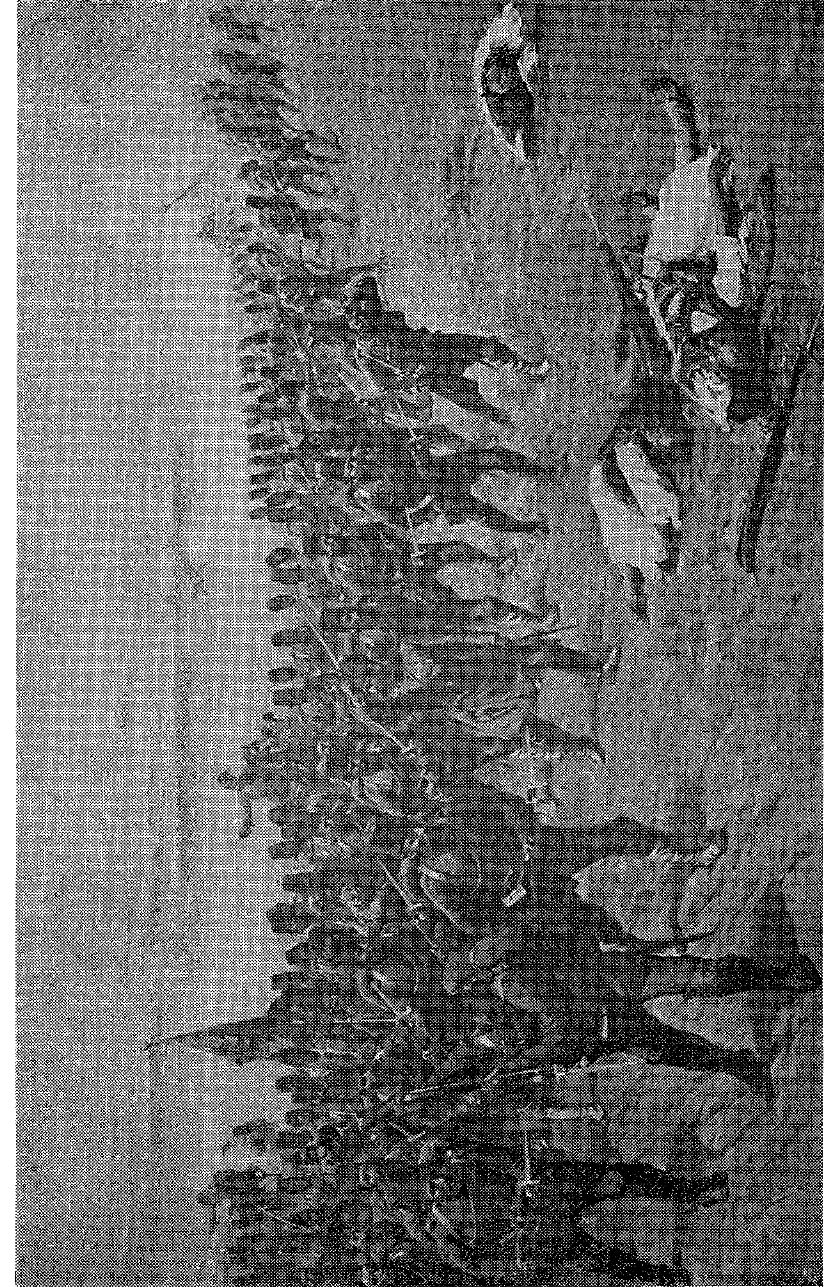
Parlak güneş ilk ışığın mâvi göle serperken,
Yavaş yavaş ikimiz,
Yüce dağlar başlarına çıkalım;
Ormanlara, ovalara bakalım;
Dinleyelim, söyleyelim, düşünelim; öğelim.
Kırda köylü genç kızlar,
Etek etek çiçekleri tutarlar;
O dikenli yolumuza atarlar.

Ey güzellik, ey dağların, güneşlerin şiiri!
Senin için dolaşırım, tepeleri, belleri.
İsterim ki bana herşey yol versin;
Seni her yer gizlemeyip göstersin.

Eğer birgün gözlerim,
Görmez ise şu korudan geçerken,
Yabânî gül yaprakları içinden,
Seni kuşlar söylesin!

Gece-kuşu viran yerler taşlarında öterken,
Sessiz sessiz yalnız,
Tütmez olmuş ocaklara varalım;
Yetîmleri, yoksulları soralım;
Acıyalım, ağlayalım, okşayalım; sevelim.
Gökyüzünden kevkebler,
Işıkların bize doğru saçarlar;
O karanlık yolumuzu açarlar.

Ey iyilik, ey dünyânın, insanlığın ümîdi!
Seni herkes bir parçacık dinleseydi, görseydi;
Âh o vakit bu kaygular kalkardı;
Gözyaşları sevinç için akardı.
Bahtı kara şiirim,
Her yuvadan başka sesler duyardı;
Kendisini en bahtıyâr sayardı.
Ey iyi ses nerdesin?

HÜCUM

Bu levha hadd-i zâtında çinkografinin tarz-ı âdîsiyle gāyet fenâ yaptırılmış ve mukaddemâ *Servet-i Funûn*'da bu sûretle tab'edilmiş olduğu hâlde, bu def'a tab'a-i ûlâsından daha a'lâ temsil kılınmıştır (Li't-ṭâbi').

Millî Asker Şarkısı — Makām-ı Kürdîye

Bestekârı: İzmir Hamîdîye Sanâyi' Mektebi Muallimi Santo Şikârî

Allegré. Ben bir tur quim di ni m djin si

Piano.

m ou lou dir sinèm en zum

a- téch i lé ah do lou dir

m san o la n va ta m ni n ou lou

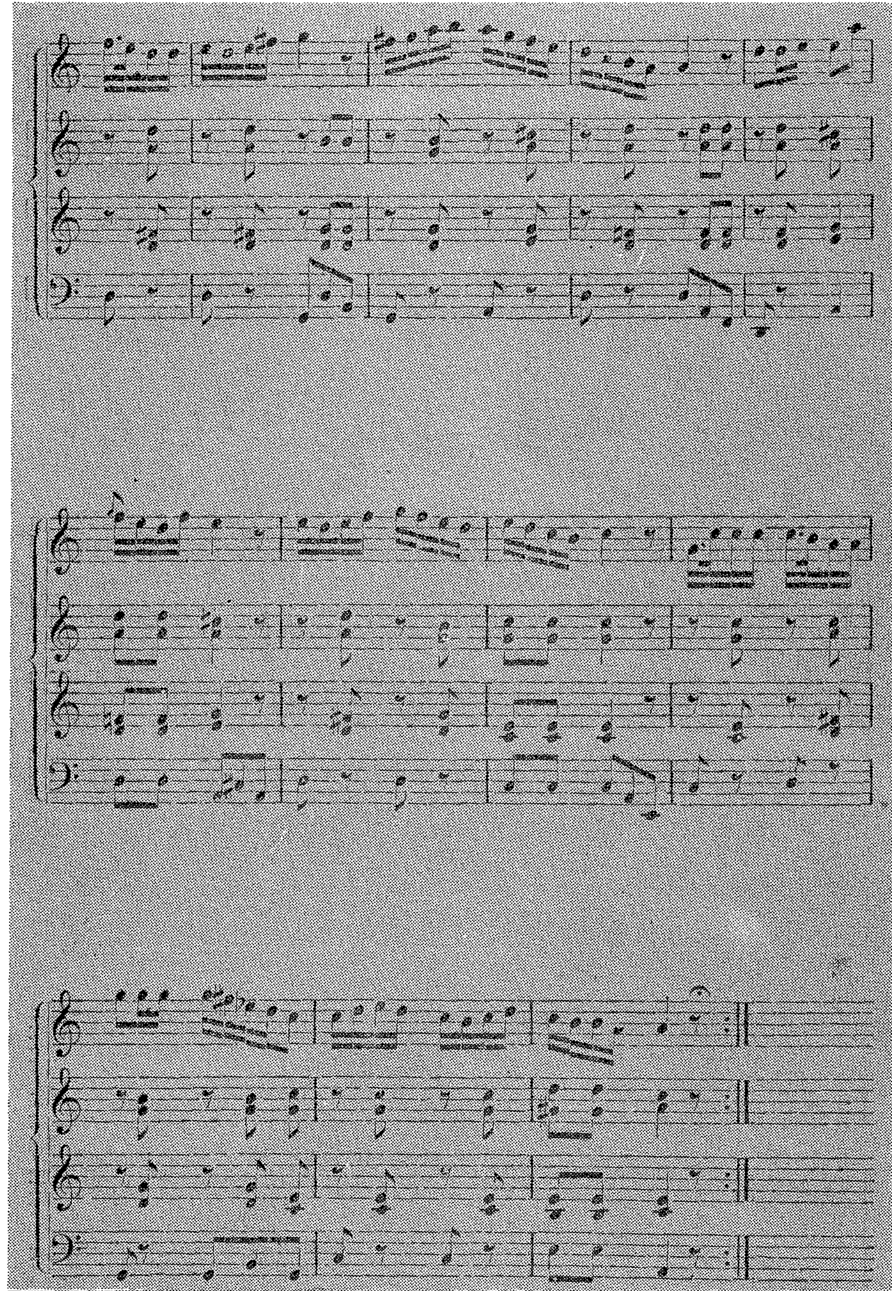
dir turk èv la di èv dé da

dour ma z ah gui dé rim Coda

باصو
Basso.

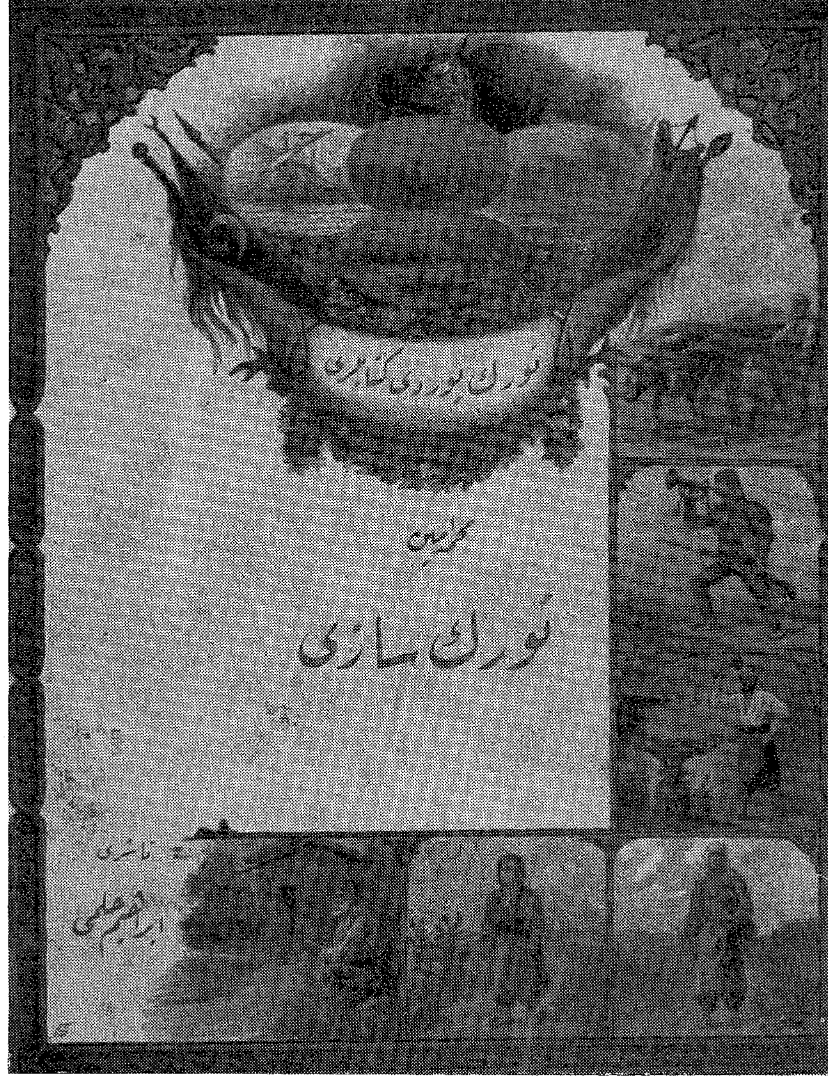
Bando İçin *(Pour la Bando)*

قوده
Coda.

Bu nota, Matbaa-i Ebüzziyâ'da notaya mahsus harflerle terkip olunmuştur.

II.
TÜRK SAZI
YARALAR VE SARGILAR

Büyük Irkım'a,

Mehmed Emin

X.

BENİM ŞİİRLERİM

“Sen kalbsizsin; hani senin gençliğinin hayatı?”
“Aşklarım mı? Bir nefesle solabilen bu şeyler,
“Bir yanar-dağ ateşiyle kömür gibi karardı;
“Şimdi ise yerlerinde bir sıtmalı yel eser.

“Evet, benim her şi‘rimde yılan dişli diken var;
“Sizler gidin, bal verecek yeni açmış gül bulun.
“Belki benim acı sesim kulakları tırmalar,
“Sizler gidin, genç kızların türküsüyle şen olun!

“Varın sizler, onlar ile korularda el ele
“Gezin, gülün, bir çift bülbül aşkı ile yaşayın;
“Yalnız kendi, yalnız kendi rûhunuzu okşayın!

“Zavallı ben, elimdeki şu üç telli saz ile
“Milletimin felâketli hayatını söyleyim;
“Dertlilerin gözyaşını çevrem ile sileyim!...”

XI.

ZAVALLILAR

Köy muhtarı beş yıl evvel kur‘a çeken oğluçün
Üç-dört köyü üst-üstüne aratarak birkaç gün
Yetîm, yoksul, yosma, güzel bir kızcağız bulmuştu.

O yetîmcik kocasını kurtararak askerden
Bu ocağa “Evim!” diye sevinerek girmişken
Biraz sonra bir ortağın beslemesi olmuştu.

Bir yıl var ki dirlik yüzü görmemekte zavallı;
Bir yıl var ki bir dul gibi yürek yanık, göz yaşlı;
Bir yıl var ki ishak gibi âh etmede her gece..

Bir yıl var ki irgat gibi bayırların sırtında;
Bir yıl var ki hayvan gibi yumruk, sopa altında.
Şimdi ise koğulmaklık isteniyor bu evce[1]!...

[1] Krş., *Bağce* mec., şiirin başında, *Delikanlılar'a* ithâfı vardır.

XII.

KAYNANA İLE DÂMAT

"Bu ne iştir?..."
"Ne olmuş ki..."
"Hiç birşey yok, öyle ya,
"Hep işlerin oldu bitti, şimdi asker değilsin;
"Artık onu ne yapmalı?... Yakalardan atmalı;
"Bir kahbenin kucağına yaslanarak yatmalı;
"Beride de o yetimcik varsın ölsün, gebersin!"
"Bir suç muymuş, dörde kadar hakkım yok mu almaya?".
"Hakkın vardır; fakat bir yol mollalardan sor, öğren,
"Bak, bir molla sana der mi : Bir karını hoş kullan,
"Ötekini ağlat, inlet, her dakika agula?
"Ona günah değil mi ki gözyaşında boğula?
"Öküz gibi..."
"Edepsizlik edip durma oradan."

"Söyle, söyle, sövmek değil, öldürürsün istersen;
"Çünkü benim hiç kimsem yok, yardımcım yok, yalnızım.
"Ben yoksulum; senin baban köyün zengin muhtarı.
"Ben zayıfım; senin kolun benimkinden kuvvetli.
"Sen uslusun, akıllısın; ben bir ahmak, bir deli.
"Sen her şeysin; ben zavallı, eksik-etek bir karı;
"Lâkin ben de bir anayım!..."

"Yıkıl şurdan!..."

"Ya kızım?

"Ya her gece yastığına yaşlar saçan o yavrum,
"O, n'olacak?..."
"O da gitsin cehenneme yolu var!"

"Ey Allāh'ın zâlimleri, onu niçin aldınız,
"Sonra böyle soldurarak çamurlara çaldınız?
"Birgün olur sizleri de öç alıcı Hak çalar.

"Haydi carlan; gel gidelim, gel gidelim, gel kuzum.
"Sus ağlama, benim âhu gözlü, yosma meleğim.
"Artık bitti acı sözler, artık bitti dayaklar;
"Onun olsun o bahçeler, o altunlar, inciler;
"Onun olsun o tarlalar, o inekler, keçiler;
"Onun olsun o dört gözlü, ak sıvalı konaklar!...
"Sana yeter, benim damım, kara kuru ekmeğim!..."

Bahtsız gelin eski bir car altında
Gözü ardda ağlayarak gidiyor;
Nineciği, bu zavallı kadın da :
"Anan sana kurban olsun, sus!" diyor.

Yürüyorlar : Sanki yaslı herbir yer;
Yürüyorlar : Diken olmuş hep güller;
Yürüyorlar : Kan ağlıyor her ırmak;
Yürüyorlar : Bir taşlıkta yal'nayak!...

Köyün büyük meydanına gelince,
İçlerinden dediler ki, "Âh, bu yer!...
"Bur'da neler yapılmıştı, kaç gece?
"Hep yalanmış o dernekler, şenlikler!"

Biraz daha sağa sola yüründü;
Artık viran kulübecik göründü;
İkisinin yüzünde de renk soldu;
Kan çanağı gözlerine yaş doldu.

Zavallıcık eve girdi, yere döşek yayıldı;
Ateş, alev içer'sinde dalıp dalıp gidişler
Ninesini çılgın gibi sokaklara uğrattı.
Ona köy köy hekim, hoca, ilâç, şifâ arattı;
Kadıncağız bırakmadı baş-urmadık hiçbir yer!

Bugün tamam onuncu gün hâlâ iyi olmadı;
Ne hekimden, ne hocadan hiçbir şifâ bulmadı;
Hak'tan başka hiçbir yerden artık ümîd kalmadı.
Bîçâre kız pek bozulmuş kadîd olmuş her yeri;
Yanakları deri kalmış, sönmüş güzel gözleri;
O ip-ince boğazında bir boğucu hırıltı!

XIII.

ANA İLE KIZI

"Anacığım yanıyorum!"
"Ne istersin?"
"Bilmem ki!..."
"Biraz ayran içer misin?... Şifalıdır..."
"Hâ, pekiy.."

Vay başıma!... Her tarafı ateş gibi yanıyor!...
Yine daldı; bak, bak, yine o çapkını anıyor.
Keşke o gün gelmeseydi; lâkin o[1], gitsin dedi;
Kendisi de or'da iken gelmesini istedi.
İşte yine sayıklıyor :

"O nasılsa ben de öyle bir canım;
"Niçin beni, dövüyorsun?... Bak, çürüdü her yanım..."

Âh evlâdım, uğurunda ben kendimi kul ettim;
Genç ömrümü yüzbin mihnet içer'sinde tükettim.
Seni baban bir yaşında yetîm koydu kucakta[2];
Ne çul vardı altta üstte, ne od vardı ocakta;
Ben seninçün tarlalarda kan terlere batardım;
Pazarlara yalın ayak koşar, odun satardım;
Bir kerrecik gülmen için bir soytarı olurdum;
Bir damlacık gözyaşında ne agular bulurdum;
Âh, ben seni çiçek gibi esen yelden korurken
Taş yürekli bir canavar pençesine düştün sen!...

Sayıklama pek sıklaştı :

"Bu gece de koynunda!...
"Bak, sağ kolu işte yine, yine onun boynunda."

[1] M. E. Yurdakul, Türk Tarih Kurumu'na verdiği nüshada *ona* şeklinde tashih etmiştir.

[2] Krş., *ayni nüsha*, bu ve önceki iki mısrâ' çıkarılmış, yerine *Âh evlâdım, sen pek küçük yaşta iken yetîm kaldın kucakta* mısrâ'ı yazılmıştır.

Merhametsiz! Evlâdımın eksiği ne, suçu ne?...
O yüzünün akı ile girmedi mi evine?
Bunca yıldır bir aybını[3] söyledi mi bir insan?
Ocağına canla, başla olmadı mı kul, kurban?
Âh, sen onu tepe tepe kullanarak yıllarla,
Sonra bunca emeğini yâr etmedin bir pula!...

Benim yavrum şu ikiyüz evli köyde bir idi;
Bu yerlerde onun yoktu güzellikte menendi;
O açılmış gül yanağı, süt köpüğü gerdanı,
Onbeş örgü sırma saçı bayıltırdı insanı;
İşte hâlâ baygın, lâkin yine âhu o gözler!...

Âh, o vakit vermeliydim istiyorken o rencber!...
Kandırdılar, bana : "Kadın ver kızını, zengin yer;
"Sakın dönme; bırak, yetîm rahat etsin." dediler.
Ben biçâre, bu sözlere budalaca inandım;
İnsan yüzlü şeytanların düzenine aldandım.
Sanmıştım ki : Ner'de altun varsa dirlik ordadır;
Bir insana zenginlikler saâdetler yaratır.

"Ne o kızım? O tarafa bakma yavrum, bak bana;
"Gözlerini bana çevir, çevir kızım bu yana!..."

"Geliyorum!"

Gözler döndü. Âh uçuyor yuvadan!...
Ey kurumuş sarı ota can verici Yaradan!
Sen, yavrumu ıssız kalan ocağıma bağışla;
Yetîminin mezarında yaş saçtırma bu dula.

"Çabuk olun; ner'de benim telli pullu duvağım?...
"O boşamış, artık or'da değil imiş ortağım;
"Düğün, düğün!"

Âh, gözleri yukarıya dikildi,
Ne oluyor? Niçin öyle birdenbire irkildi?...
Deli karı, hiç kimseyi görmedin mi ölürken?
Can veriyor!...

[3] Krş., *ayni nüsha*, En küçük bir ayıbını

Gitti, gitti, gitti, gitti elimden;
Gitti, gitti, uçtu kuşum, ıssız kaldı yuvası;
Gitti, gitti, soldu gülüm, yas bağladı burası...
Âh, ben artık şimden sonra nerelere gideyim?...

Yavrum, yavrum, artık sensiz bu dünyada n'ideyim?
Sendin garip gönlün eşi, viran evin çerağı;
Sendin ömrün tek ümîdi, zayıf elin dayağı!
Bundan sonra benim için bütün dünyâ mezardır;
Dağlar, taşlar... Her şey bana seni söyler, ağlatır!...

Yavrum, yavrum, bu dünyâda bir murâda ermeden
Kara toprak içer'sine gireceksin yarın sen.
Dilerim ki sana eden hâinler de bulsunlar;
Bir gün dirlik görmesinler, canlarından olsunlar!...

Ey Allâh'ım, artık beni yaşatmakla kayırma;
Sen, yavrumun vücûdünden vücûdümü ayırma.
Dîvânında evlâdımın dâvâsını görürken
Bu dâvâda beni dahî hazır eyle o gün Sen!...

XIV.

AHRETLİK

"Buyurunuz kahvenizi!"
Baktım : Bir kız, köy kızı!..
Yanağının çıkıklığı, mini mini ağızı,
Her bir hâli : "Anadolu goncasıyım!" demekte.

İç çekişi, titrek sesi, o kızarmış gözleri,
Melûl melûl bakışları, bükük boynu, her yeri..
Birçok şeyler okutuyor bu acıklı çiçekte!...

"Kızım, senin anan, baban, kimin, kimsen var mı?"
"var.."
"Neredeler?"
"Onlar, bacım hepsi köyde kaldılar."

"Nerelisin?"
"Bolulu'yum."
"Niçin geldin?"
"Bunaldık;
"Tarlamızı süremedik; yiyeceksiz, aç kaldık."
"Pekiy, senin İstanbul'a gelmen ile n'olacak?"
"Benim birkaç yıllığımla babam öküz alacak!..."

Ne acıklı bir hâldir bu?... Baba evlâd satıyor;
Bir ma'sûmun gözlerine her gün yaşlar doluyor;
Bir el onun bal ömrüne her gün agu katıyor;
Bir çift öküz uğurunda bir kız kurban oluyor.

Bâri sizler dokunmayın, şu yuvasız kuşçuğa;
Dokunmayın, memleketin şu bereli gülüne;
Dokunmayın, annesizdir; dokunmayın, çocuğa;
Dokunmayın, şimdi ağlar; dokunmayın gönlüne!...

XV.

ANADOLU

Gençlik'e

Yürüyordum : Ağlıyordu ırmaklar;
Yürüyordum : Düşüyordu yapraklar;
Yürüyordum : Sararmıştı yaylalar;
Yürüyordum : Ekilmişti tarlalar.
Bir ses duydum, dönüp baktım, bir kadın :
Gözler dönük, kaşlar çatık, yüz azgın;
Derileri çatlak bağrı kap kara;
Sağ elinin nasırında bir yara;
Başında bir eski-püskü peştemal;
Koltuğunda bir yamalı boş çuval!...

"Ne o bacı?"
"Ot yiyoruz, n'olacak!..."
"Tarlan yok mu?"
"Ne öküz var, ne toprak.

"Bu günedek ırgat gibi didindim;
"Çifte gittim; ekin biçtim, geçindim.
"Bundan sonra..."
"Kocan derede?"
"Ben dulum;
"Kocam şehid, bir ninem var, bir oğlum."
"Soyun, sopun?"
"Onlar dahî hep yoksul!
"Âh, efendi, bize karşı İstanbul
"Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?
"Taşraların hayvanlık mı nasîbi?"

Hayır, hayır, bu nasîbi almak için doğmadın;
Onun için doğdun ki sen kadınlığın hakkıyla
Ocağının karşısında saâdete eresin;
Göğüsünü kabarttıran anneliğin aşkıyla
Evlâdına sütün gibi pâk duygular veresin.
Sen bir aziz yoldaşsın :
Senin sesin hayat için döğüşmeğe koşturur;
Senin sevgin vatan için fedakârlık öğretir;
Senin yüzün insan için bir merhamet duyurur;
Senin ile insan oğlu yer yüzünü şenletir.
Lâkin bizler bu hakları unuttuk;
Kadınlığı hayvanlıkla bir tuttuk;
Ninen gibi sana dahî hor baktık;
Seni dahî garip, yoksul bıraktık!...

Evet, seni genç kocandan uzun yıllar ayırdık;
Sen zavallı duvağına doymadığın bir günde
Bir ihtiyar kadın gibi haykırarak saç yoldun;
Birçok parlak dileklerle dolu olan gönlünde
Bir murâdın ülkerini göremeden dul oldun.
Günden güne bir kırık
Ağaç gibi içlenerek, yaprak gibi solarak
Tırtıl üşmüş dallar gibi kurumağa yüz tuttun;
Kadınlığın duygusunu genç bağrında uyuttun;
Ve dedin ki, "Artık bana ne bir bahar, ne şafak!"

Bugün sende en yaralı bir rencberin derdi var;
Ağaların hasadını biçen paslı orağın
Sana yalnız ot ve diken demetleri söktürür;
Aç yavrunun çırıl-çıplak uyuduğu ocağın
Sana gece yarıları acı yaşlar döktürür.
Her şey seni hırpalar :
Memleketin ağır yükü senin zayıf sırtında,
Bu yük senin kemik kalmış vücûdünü ezip yer.
Senin ömrün, kara bahtın demir eli altında;
Bu el senin kocan gibi oğlunu da sürükler.

Kinler için karaları bağlayan,
Zevkler için zelîl sefîl ağlayan,
Acı gören, cefâ çeken, ezilen,
Irzdan başka her şeyini veren sen!

Sen şu güzel[1] vatanında Cehennem'de gibisin;
Gözyaşınla ıslattığın kanlı toprak üstünde
Sana her yer bir çöl gibi cıvıltısız, çiçeksiz;
"Ekmek!" diye ağladığın sağır bir halk önünde
Sana herkes bir kurd gibi merhametsiz, yüreksiz.
Senin her bir ümîdin
Ayrılıksız, yoksulluksuz bir dünyâya kalmıştır.
Oraya ki ma'sum çiftler hınçkırıksız yaşarlar;
O melekçe sevgilerle birbirini okşarlar
Ve burada Allāh bütün dilekleri yaratır!

Ey mübârek Anadolu toprağı!
Hani senin bahtıyarlık hukūkun,
Hür düşüncen, millî duygun, kānûnun?
Hani senin yeni ruhlu çocuğun,
Sevgin, neş'en, çalgın, türkü'n, oyunun?
Ey dertliler yatağı,
Ne vaktedek gençliğine hakāret,
Bu ayrılık, bu gözyaşı, bu ölüm?
Ne vaktedek kızlarına esâret,
Bu sert demir, bu ağır yük, bu zulüm?

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, Cennet

Yazık, sana ağlamayan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdâna;
Yazık, sana uzanmayan ellere;
Yazık, seni kurtarmayan insana!...

Ey vatanın bağrı yanık bucağı!
Hani senin bereketli hasadın,
Yeşil yurdun, mes'ud çatın, şen çiftcin?
Hani senin medeniyet hayâtın,
Yolun, köprün, kazman, iğnen, çekicin?
Ey Türklük'ün otağı,
Ne vaktedek bu acıklı sefâlet,
Bu viranlık, bu inilti, bu kaygu?
Ne vaktedek bu uğursuz cehâlet,
Bu taassup, bu görenek, bu uyku?

Yazık, sana ağlamayan şiire;
Yazık, sana titremeyen vicdâna
Yazık, sana uzanmayan ellere;
Yazık, seni kurtarmayan insana!...

XVI.

SÜRÜCÜ

Gidiyorduk : Kar üstünde bir incecik çığırdan;
Gidiyorduk : İri buzlar sarkıtmıştı her saçak;
Gidiyorduk : Ben hayvanın üzerinde, o yayan;
Gidiyorduk : Ben giyimli, o zavallı yal'nayak.

Sefilciğin yırtık-pırtık bir uruba sırtında,
Görünüyor gibi idi vücûdünün her yeri.
O çatlamış, mos-mor olmuş dudakları altında
Birbirine uruyordu beyaz, güzel dişleri.

"Oğlum, her bir seferinde sen kaç para alırsın?"
"Bir metelik."
"Evin ner'de? Kimin kimsen var mıdır?..."
"Ne evim var, ne kimsem var.."
"Gece nerde kalırsın?"
"Ahırdaki gübrelikte.. Sıcak olur, ısıtır."

Ey kimsesiz, sefil çocuk! Ben seksen yıl yaşasam
Bu acıklı sözlerini hiçbir vakit unutmam;
Kim bilir ki bu akşam da böyle bir kış gününde,
Sana karşı dıvar olan hangi ahır önünde
Aç ve çıplak bir dilenci gibi titrer durursun?
Ellerini, "Açım!" diye hangi taşa urursun?..

Âh, bu acı hâllerini düşündükçe senin ben
Soğuk birşey duyar gibi oluyorum içimden;
Ateşleri beyaz küllü mangalımın başında
Vücûdüme kar yağıyor gibi birşey olmada;
İşte ben de senin gibi titremeğe başladım.
Donuyorum, çekiliyor her yerimden hayâtım!...

XVII.

KİBRİTÇİ KIZ

"Efendiler, kibrit kibrit.. Üç kutusu on para!..
"Merhametli Beyefendi! Annem hasta, ekmeksiz;
"Alın bunu, kuzum bana on paracık verin siz!"

Yavrucuğun o lepiska, gür saçları dağınık;
Gözlerinin altı çürük, yüzü kirli ve yanık;
Üstü eski, ayağında koca bir çift kundura.
Şu tâli'siz kızcağız da bir lokma ekmek için
Sokak sokak : "Kibrit!" diye dolaşıyor bütün gün;
Nice çirkin, firengili yüzlere :
"Benim güzel beyim!" diyor, belki günde yüz kerre.

"Kızım, senin baban kimdir? Senin evin nerede?
"Bak, kırk para vereceğim, sorduğumu söyle de;
"Baban yok mu, bilmez misin, onu sen?"
"Benim babam yoktur, evet, bilmiyorum onu ben!..."

Bîçâre kız her bir yerde gariptir;
Herkes onu, "Piç!" diyerek incitir;
Onun zayıf vücûdünün üstüne
Bir kimsecik kanad gerip durmuyor;
Onun için hiçbir yürek urmuyor;
Bu günedek bilmemiş ki baba ne?....

Ma'sumcuğu alçak görmek.. Bu neden?
Bu çocuk da anasından doğarken
Mini mini bir kanadsız kuş gibi
Yaradılmak kānûnuna baş eğmiş;
Öyle ise suçsuz yere inciniş
Zavallının niçin olsun nasībi?...

Çalışıyor.. Çalışmasın, ne yapsın?
Çalışmaktan başka yol yok ki sapsın.
Kendisiçün çabalayan kimi var?
Kimi var ki bir ekmeği, "Al, ye!..." der;
Birşey veren ondan da birşey ister..
Âh yoksulluk, âh babasız çocuklar!...

XVIII.

On Para Ver

"Beyefendi, çoluğunun, çocuğunun başıçün
"On paracık sadaka ver; ihtiyarı sevindir!"
"Of usandık, bu dilenci sürüsünden bütün gün.
"Allāh versin!"
"Elim tutmaz, gözüm görmez alīldir!"
"Allāh versin..."

Allāh versin, yalan değil, pek gerçek.
Evet, Allāh bu âlemde büyük küçük herkese
İstediği şeyleri hep çalışırsa verecek;
Lâkin onun eli tutmaz, yâhut gözü görmezse,
O bir çuval kemik gibi sürüklenir durursa,
Süprüntülü kaldırımlar, keskin taşlı dıvarlar
Her gün onu düşürürse, ona yumruk urursa..
Sorarım ki bu sakatçık ne iş görür, ne yapar?...

Toprak ondan nesi varsa esirger:
"Sen değilsin benim için ter döken;
"Açlığından her ne olsan gebersen,
"İşte her şey, fakat sana vermem!" der.

İnsan onu iter, kakar, azarlar;
Hiç demez ki, "Bu mahlûk da insandır,
"Bu kalbi de acı sözler sızlatır;
"Bunda dahī her ruh gibi bir ruh var."

On para ver, bir düşmüşe el uzat;
Sağlamlara, "Yardım!" diyor bir sakat;
Zenginlikten hak istiyor yoksulluk.

On para ver, her gün gibi bugün de,
Çörden-çöpten bir kulübe önünde
Âh kim bilir, bekleşiyor kaç çocuk?...

XIX.

Kesildi mi Ellerin

"Anne, anne, hişt, hişt!.."
"O kim?"
"Benim, kalk, kalk, para ver!"
"Oh, senmişsin, ödüm koptu.."
"Yeri ner'de? Kalk, göster!"
"Çıldırdın mı, çocuk, bende para ner'den olacak?
"Benim gibi bir dul kadın kimden para alacak?"
"Mīras yedin.."
"Onu baban sağlığında bitirdi;
"Ur patlasın, çal oynasın, şur'da bur'da yedirdi;
"Param olsa el dikişi diker miyim? Böyle ben
"Bir kör mumun.."
"O masalı başkasına anlat sen;
"Kalk para ver.."
"Sarsma oğlum, Hak'tan korkun yok mudur?
"Bir anaya kalkan eli.."
"Sus dırlanma.."
"Urma, dur;
"Beni dinle, hangi ana para vermez oğluna?
"Vallāhi yok, olmuş olsa fedâ olsun yoluna."

"Kalk diyorum, 'para, para!' şimdi seni ururum.."
"Billâhi yok..
"Âh uruldum, aman, aman omuzum.
"Oğul, oğul, beni uran elin yere döşene..."

Hâin evlât, beğendin mi? Bak ananın hâline.
Âh, ben senden son vaktimde evlâtlıklar beklerken
Beni böyle al kanların içer'sine koydun sen!...

Ben seninçün doğmuş idim; ben seninçün yaşardım;
Sendin benim her düşüncem, sendin benim her derdim;
Bir parçacık benzin uçsa, bir kerrecik : "Of!" desen,
Ne Cehennem azapları çeker idim o gün ben.

İşte artık senin için çarpan yürek duruyor;
Ağlayan göz kapanıyor; gülen dudak kuruyor;
Çalışan el uyuşuyor; rahat olsun her yerin!...

Kim derdi ki, o koynumda büyüttüğüm ellerin
Benim şu ak, şu kınalı saçlarımdan tutarak
Acımadan, titremeden bana bıçak uracak?...
Bu ne yürek? Para için insanlıktan geçiyor;
Bu ne alçak susayış ki ana kanı içiyor;
Seni böyle kimler etti kanlı cellât, canavar?...

Hayır, hayır, onlarda da senden pek çok duygu var :
Senin elin, bir cellâdın bıçağından duygusuz;
Senin elin, bir kaplanın tırnağından duygusuz;
Senin elin, kan dökücü her bir şeyden hâindir.
Âh, bir cellât senin gibi kanlıları gebertir;
Bir kaplan da anasından başkasını pençeler.

Harâm olsun, o uykusuz bıraktığın geceler;
Bu günedek emeklerim dursun iki gözüne;
Kan yerine irin olsun emdiklerin...
"O kan ne?...
"O damlayan kimin kanı, avcunun içinden?...
"Yoksa beni urur iken, bana bıçak saplarken
"Kesildi mi ellerin?...
"Of, sızlıyor, omuz başım, yaralarım pek derin.

"Kaç buradan, seni şimdi gelip bur'da tutarlar;
"Zincir urup o karanlık zindanlara atarlar;
"Kaç buradan kuş gibi!

"Ben kanımı helâl ettim, sen de afvet Yâ Rabbi!..."

XX.

ZAVALLI KAYIKÇI

Şu kayıkçı, kötü yerde yakalanmış boraya;
O şu sığın önlerinde epey vakittenberi
Dalgalarla döğüşüyor, gelemiyor ileri.

Yazık, yazık, kendisini atamazsa karaya
Bu geceden başlayarak bir ev halkı bunalır;
Kuru toprak üzerinde beş-altı can aç kalır.

Batı yeli, su yüzünü altüst eden bu çılgın
Yılan gibi ıslıklarla agu gibi esiyor.
Koca koca vapurların yollarını kesiyor.
O kayığın atıldığı bir yosunlu taşlığın
Açığında dalgacıklar büyüyor;
Şahlanarak gökyüzünde uçan kuşu kapıyor,
Uğrağına ne gelirse döğüyor;
Uğuldaya uğuldaya kıyılara çarpıyor.

Babacığım, tûfan olsa şu şimdiki fırtına,
Sen Nuh gibi gönül bağla, merhametli Tanrı'na.
Ancak sen de biraz daha kuvvetini al ele;
İşte, işte, uzak değil, yüz adım yok iskele.

Bîçârede renk kalmamış, ak-pak olmuş bet-beniz,
Can çekilmiş, kuvvet bitmiş, buz kesilmiş el ayak.
Vah zavallı, kürekleri tutamıyor atacak.

Âh, bütün gün insanları çekip yutan şu deniz
Buna dahî ne bir baba, ne de zayıf diyecek;
Sefilciği haykırttıra haykırttıra yiyecek.

Hâin deniz, o büsbütün azgınlaşan canavar
Bu kayığın üstüne de birkaç dalga atıyor;
Artık kayık çalkanmıyor, suya doğru batıyor;
İçindeki bahtsız insan, o altmışlık ihtiyar
Kürekleri bırakarak elinden,
Kıyılara, "Can kurtarın!" diye feryâd ediyor.
Sular onun vücûdünü çekerken
Boğuk boğuk haykırıyor, dibe doğru gidiyor!..

Kanlı mahlûk, senin her gün kemirdiğin topraklar
İçer'sinde birçok insan kemiğiyle eti var.
Sen mi'deni bunlar ile doyururken, beslerken
Ne çıkacak şuncağızın vücûdünü yemekten?...

Ey kardeşler, borç değil mi herkese,
Kulak vermek, yardım etmek şu sese?...

Hava çok sert, agu gibi esiyor;
Vapurların yollarını kesiyor!...

XXI.

ÇİÇEKCİĞİM

Demiştim ki, "Oh, bu yerde kendisiçün yok korku;
"Artık onu ne hayvan yer, ne de böcek yaralar."
Bu gün baktım beniz[1] soluk, sarımtırak yapraklar;
Uçup gitmiş o güzellik, o penbelik, o koku.

Evet, evet, dün sabahtı, çiçekliğin içinden
Baygın baygın bakınırdı, ölgün ölgün gülerdi;
Âh, ben onda bir berecik görmemeyi isterken
Zavallıya ben vermişim öldürücü bir derdi.

Şu çiçekler genç kızların başlarına takılsa,
Öksüz gibi okşanılsa, alîl gibi bakılsa
Onlar yine içleniyor; böyle çabuk soluyor.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, rengi

Sakın sizler, ayırmayın; bir çiçeği bir toprak,
Yetiştiği aziz bir yer üzerinden ayırmak
İşte, böyle azab veren zâlim bir iş oluyor[2]!..

[2] Krş., *ayni nüsha*, son iki mısrâ',

Üzerinden zâlim elle ayırmak..
İşte böyle bir hâinlik, bir vahşîlik oluyor!..

tarzında düzeltilmiştir.

XXII.

BIRAK ŞU KUŞÇAĞIZI

Bırak konsun, şu koskoca ormanlığın içinden
Bîçâreye bir dikenli kara çalı çok mudur?
O da tıpkı sizin gibi bir kānunla yaşarken
Yeryüzünde onun da bir küçük hakkı yok mudur?

Bırak ötsün, mâdâm ki hep yuvalar bir yerde
Bu sevimli ruh da sizin hemşehriniz sayılır.
Mâdâm ki dökülecek bir derdi[1] var içer'de,
Bu acıklı ses de sizin bir şi'riniz sayılır.

Bırak uçsun ufuklara....
O ne? Düştü, yaralı!..
Aman, tırnak değmesin, çırpınmasın zavallı;
Yarasını kanatmak hayatını bitirir;

Bırak, birgün senin de pencerende cıvıldar;
Üzerine doğacak bir şafağı selâmlar;
Sana penbe baharın müjdesini getirir!...

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, Mâdâm ki bir dökülecek acısı

XXIII.

BIÇAKSIZ KÂTİLLER

Diyorlar ki, "Bak, şu kātil insan değil canavar;
Bir ma'sumu kaplan gibi parçaladı o alçak.
Mâdâm ki kan dökene cezâ veren kānun var;
Bu hâin de elbet birgün ettiğini bulacak!..."

Lâkin neden zindan, zincir, satır her şey bunlara?
İçimizde kātil olan bunlar mıdır yalnız?...
Her ölenin gövdesinde bulunur mu bir yara?
İnsan-oğlu cinâyetler yapmıyor mu bıçaksız?...

İşte, size bir çocuk ki, sürünüyor sokakta;
İşte, size bir kadın ki, inildiyor yatakta;
Bakın, bunlar bıçaklarla ölenlerden daha çok!...

Zavallılar, şu hayattan bir küçük tad almadan
Ağlayarak, inleyerek gidiyorlar dünyâdan;
Yâ ne için bu bıçaksız kātillere birşey[1] yok?...

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, cezâ

XXIV.

ISSIZ EV

Aceb şu ev neden böyle ıssız[1], sönük, karanlık?...
Bak, içinde ne bir mum var, ne bir çocuk sesi var.
Kapısında bir aç toprak, bacasında viranlık;
Ner'de ise temeline tüneyecek baykuşlar!...

Eğer bura bir ölüye mezar dahî olsaydı,
Yine onun eşiğinde ayak izi olurdu.
Zîrâ ana kucağında bıraktığı evlâdı
Birgün baba mezarını arayarak bulurdu.

[1] Krş., *Resimli Kitap* mecmuası, Şu ev niçin aceb böyle ıssız

Âh, n'olurdu şimdi şur'dan biri çıksa, ses verse,
Bana büyük, görülmemiş bir kerâmet gösterse..
Ben bu şeye şu dik başlı felsefemle inansam.

Evet, rûhum hayat sesi, insan sesi dinlese,
Hattâ o ses feryâd olsa, acı acı inlese..
Ben bu hâle şu yaralı yüreğimle katlansam!...

XXV.

ÇEKİÇ ALTINDA

Ey, toprağın işkenceye dayanıklı ma'deni!
Senin külçen şu gıranit taşlarından sert iken
Niçin hafif bir uruşla inliyorsun böyle sen?

Bak şu altun senin gibi çıkarmıyor sesini;
Onun sesi bir derdli ses, bir inilti değildir;
Âh, hâlbuki örsünüz bir, sizi döven çekiç bir.

Benim sesim ağlar, inler, yürekleri titretir.
Zîrâ beni döven çekiç benim kendi cinsimden;
Altun için bir yabancı, başka cinsten bir ma'den.

Çekiç bana bir unulmaz yara açan bir eldir;
Bilmez misin yâr eliyle incitilen gönüller
Çok zamanlar sızlayıcı[1] yaralarla âh eyler?...

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, kanı sızan

XXVI.

BEŞİĞİN ÖNÜNDE[1]

Hürriyet Kahramanları'ndan Enver Bey'e

"Ağlamıyor.."
"Merâk etme, uzun sürmez, çok ağlar;
"Vakt olur ki ağlamaktan ömrü, günü kararır;
"Elâ gözler içe kaçar; gül yanaklar sararır;

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, bunun yerine, *Ağlamıyor* başlığı konulmuştur. *Resimli Kitap* basımında, şiirin adı *Oğlum Doğduğu Gece*'dir; başlıktan sonraki ithaf mevcut değildir (Krş., s. 315, CXV. numaralı şiir).

"Şakaklardan kemik fırlar, tombul eller zayıflar.
"Sen dersin ki, "İnsan neden gözyaşları dökecek?
"Bak, tabî'at her bucaktan gülmededir yüzlere;
"Bak, ne parlak güzellikler serpilmiştir her yere;
"Bak, her birşey sevimli, hoş; oh, her yerde nur, çiçek!
"Böyle güzel bir âlemde ağlamak mı?..."

Ağlamak!...

Zîrâ, bizim hayâtımız bahârına ermedi.
Hürriyetin hiçbir dalı bize yemiş vermedi;
Bilmez misin, zincir sesi işidilen bir toprak
Cennet olsa bizim için bir karanlık zindandır;
Bizim için penbe şafak bir kırmızı kefendir;
Bizim için bir sadberk gül bir yabânî dikendir;
Bizim için bir güğercin[2] bir agulu yılandır.

Gençlik bize, aşkın ballı kadehini[3] sunmadı;
Yirmi yaşın sevincini, ümîdini tatmadık;
Hiçbir gece sa'âdetin kucağında yatmadık.
O tâli'siz kullarız ki bir yük olan hayâtı
Eski Mısr'ın esirleri gibi çekip sürürüz;
Onlar gibi her birşeye gözümüzü yumarız;
Onlar gibi, yalnız yalnız[4] gökten yardım umarız;
Onlar gibi ağlayarak kabre doğru yürürüz.

Gerçektir ki kıtlık, birçok vahşîlikler ettirir;
Bir zelzele, yüz binlerce ocakları söndürür;
Bir hastalık, memleketi mezarlığa döndürür.
Zulüm ise bu şeylerden merhametli değildir :
Vatanımı yıkıp yakan fenâlıklar onundur;
O bildiğin yaslı yerler, virâneler onundur;
O gördüğün yavrucaklar, dul nineler onundur;
Şu duyduğun iniltiler, hınçkırıklar onundur.

[2] Krş., *ayni nüsha*, herbir mahlûk
[3] Krş., *ayni nüsha*, Evet, gençlik bize, aşkın kadehini
[4] Krş., *ayni nüsha*, sağır ve boş

Ben zavallı, yoksul oldum : "Açım, ekmek ver!..." dedim;
Mazlum oldum, adâletin eşiğinde haykırdım;
Esir oldum, hürriyetin kürsüsünde bağırdım;
Her şey oldum.. Kurtarıcı kahramanlar istedim.
Pek yazık ki bu günedek böyle yiğit çıkmadı;
Beşikleri tabut yapan, yangınlarla ısınan,
Mi'desinin açlığını vicdân bilen bir insan..
İşte sana yaşadığın alçak devrin evlâdı!...

XXVII.

İLK YARA

Gülüyordu : Mâvi göke, bulutlara, göllere;
Gülüyordu : Minâreye, kiliseye, her yere;
Gülüyordu : Akan suya, uçan kuşa, çiçeğe;
Gülüyordu : Yangınlara, hançerlere, her şeye.

Hekim geldi, ona dahî gül dudaklar açıldı;
Tombul eller uzanarak : "Hıh, hıh!" diye atıldı;
Çok geçmedi, ev içine yayıldı bir yaygara;
Mini mini bir bâzudan kan damlattı bir yara.

Şimdi her kim kendisini kucaklamak isterse,
En sevdiği oyuncağı göstererek, "Gel!" derse,
Artık öyle atılmıyor, elleriyle itiyor.

Sonra o gül dudağını kıvırarak ağlıyor;
Ninesinin kucağında kendisini saklıyor
Ve başını kaldırarak, "Anne, deh, deh yap!" diyor.

XXVIII.

YA ÖLÜRSEM NE YAPARLAR

Diyordu ki, "Sen çıkınca bilir misin ne olur?
"Ardın sıra, 'Baba, baba!' diye seni çağırır;
"Yüzü-koyun yere düşer, acı acı haykırır;
"Her gün böyle hınçkırıklar içer'sinde boğulur."

Ya ölürsem ne yaparlar?... Âh, yine mi bu baykuş?...
Çık beynimden, ey Azrâ'îl kıyâfetli düşünce!
Pençe atma, yüreğinde ümîd dolu bir gence;
Bırak beni, bak, her yavrum bir kanadsız küçük kuş!...

Ey Allāh'ım, dizlerime, kollarıma kuvvet ver;
Yürüyeyim, beni tutan şu sokaktan kaçayım;
Bir kırlangıç kuşu gibi kanadlanıp uçayım.

Şu bugünkü döğüşte de düşmeyerek[1] yaşayım;
Bu akşam da alnımda ter evciğime koşayım;
Tâ ki benim o sevgili çocuklarım gülsünler!...

[1] Krş., *Çoçuk Dünyası mec.*, düşmeyeyim; bu basımda, şiirin başında *Çocuklarım'a* ithâfı vardır ve adı *Sokak Kapısı Önünde*'dir.

XXIX.

Yavrumun Mezarında

Bir sert rüzgâr esse idi, ovaların yüzünde,
Sanırdım ki benim körpe fidanımı sökecek;
Elmas yaşlar parlasaydı, o gök-elâ gözünde,
Sanırdım ki yanağının güllerini dökecek.

Ömrün uzun yıllarını ona pek az bulurken
Kanadından yaralanmış bir kuş gibi yıkıldı;
Üzerine sıkı sıkı bastırdığım göğsümden
Ayrılarak şu dar, soğuk kabr içine tıkıldı.

Zâlim ölüm, ummadığım bir saatte benim de
Hayâtımın sevincini, ümîdini hep aldı;
Birçok acı düşünceler.. İşte, bana bu kaldı!..

Bir örülmüş mezar gibi ıssız kalan evimde
Benim dahî üzerimde onu örten şu[1] mermer;
Beni dahî kemirmede onu yiyen şu aç yer!...

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, o

XXX.

Gütenberg

İbrâhim Müteferrika'ya

Millî diller, o vakitler bütün Garb bunu tahkir ederdi;
Dudaklarda Aristot'nun Latince tefsirleri gezerdi;
Şâkird, ilmi papasların ağzından öğrenmeğe giderdi;
Fikirleri, zincirleri çözülmez muammâlar ezerdi.

Bu asırda sen duâlar, resimler basmak için çalıştın;
O amele[1] gömleğinin altında çok geceler aç yattın;
Asâletli ellerini dilenci zilletiyle uzattın;
Fakat birgün bu acıklı perdeyi kapatmağa kalkıştın[2].

Birdenbire geniş, erkek[3] alnını gurur ile kaldırdın;
San'atların esrâr dolu ufkuna gözlerini daldırdın;
Bir îcâdı, mihnadizli dehâ'na bir çöp gibi râm ettin.

Avrupa'ya ma'ârifi millî dil enkāzıyle kurdurttun;
Milletleri yeni hayat önünde hulyâ ile durdurttun;
Ancak yine sen o perde altında[4] bir ekmeğe hasrettin.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, Eski işçi
[2] Krş., *ayni nüsha*, son iki mısrâ' aşağıda görüldüğü üzre düzeltilmiştir:
Gün oldu ki nâmerdlere o asîl ellerini uzattın;
Buna rağmen sen en büyük devrimi yaratmağa kalkıştın.
[3] Krş., *ayni nüsha*, rü'yâ gören
[4] Krş., *ayni nüsha*, Lâkin yine sen bu devrim önünde

XXXI.

Martin Luther

Mûsâ Cāru'llāh Efendi'ye

Evet o gün, sen Roma'nın o korkunç esrârını anladın;
Bir cehennem görmüş gibi bu fesat ocağına bağırdın;
Bir goncayı ısıtmayan aşkların[1] tâli'ine ağladın;
Vicdânları, mezhebteki hikmetin etrâfına çağırdın.

[1] Krş., T.T. Kurumu, *ayni nüsha*, Yalanlara kurban olan ruhların

İncil'ini uzatarak dedin ki, "Ey ʿİsâ'nın ümmeti,
"İşte size, iyilikle Cennet'i kazandıran bir kitab!
"Âdil Allāh aklı yalnız papa'nın kafasına vermedi;
"İnsan olan bunu anlar; bakınız, nasıl sâde bir hitab!..."

Bu yıldırım, başlardaki o paslı zenbereğe dokundu;
Fikirleri uyandırdı, mantıkın meydanına çıkıldı;
Vatikan'ın yalanları bir çürük dıvar gibi yıkıldı.

Ondan sonra insanlığın kaderi yavaş yavaş okundu;
İnsanların bahtıyârlık hakkıyle doğdukları bilindi
Ve ruhlardan şu dünyâyı hor görmek iʿtikādı silindi.

XXXII.

KIRİSTOF KOLOMB

Kızılelma Şâiri'ne

Sen o zaman, bu dünyânın yuvarlak olduğunu sezmiştin;
Zekân ile Garb'ı Şark'ta bulmaklık ümîdine kanmıştın;
Zengin Hind'e beslediğin bir aşkın ateşiyle yanmıştın;
Bu uğurda, bir serserî ömriyle ülke ülke gezmiştin.

Fakat birgün[1] sevinçlerle Palos'tan pupa-yelken ayrıldın;
Birkaç aylar enginlerde boğucu dalgalarla uğraştın;
Bulutlardan haber sordun, kuşların kanadına sarıldın;
Meltemlerle okşanılan çiçekli bir kumsala yanaştın.

O alcakca[2] nankörlükler, senin de vicdânını dişledi;
Bu, dehâ'nın nasîbidir, acıya katlanmayan kaybeyler;
Tâliʿ rûhun feryâdını susturan kahramana gülümser.

Amerika!... Senin ırkın bu altun maʿdeninde işledi;
O yoksulu zengin etti, câhile yeni birşey öğretti;
Bundan doğan yeni fikir, herkese yeni hukuk istetti.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, Birgün büyük
[2] Krş., *ayni nüsha*, Lâkin alçak

XXXIII.

BIRAK BENİ HAYKIRAYIM

Ben en hakîr bir insanı kardaş duyan bir rûhum;
Bende esir yaratmayan bir Tanrı'ya îmân var;
Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar;

Mazlûmların intikāmı olmak için doğmuşum.
Volkan söner, lâkin benim alevlerim eksilmez;
Bora geçer, lâkin benim köpüklerim kesilmez.

Bırak beni haykırayım, susarsam sen mâtem et;
Unutma ki şâirleri haykırmayan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir.
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukūk;
Yalnız bir sert bakışlı göz, yalnız ağır bir yumruk!...

XXXIV.

BİLİNİZ Kİ EY GADDARLAR[1]

Hürriyet Kahramanlarından Halil Bey'e[2]

Evet sizler, varın bize aslā[3] şiir yazdırtmayın;
Şu millete can verecek hiçbir kitap[4] basdırtmayın;
Vahşet tamam olmak için her mektebi kapattırın;
Buhārî-i Şerîf gibi *Kurʾân*'ı da toplattırın.

Eğer bundan[5] ümîdiniz fikirleri körletmekse,
Karanlıklar içer'sinde korkusuzca zulm etmekse :
Şunu iyi biliniz ki ey gaddarlar,
Bugün sizin karşınızda feryâd eden bir millet var.

[1] *Türk Derneği* mecmuasında, *Maʿârif Cellâdları*'na adıyle basılmıştır; metni bu basımla ve T. T. Kurumu'ndaki *tashihli nüsha* ile karşılaştırarak neşrediyoruz.
[2] Krş., *T. D.*, 10 *Temmuz Fâtihlerinden Muhterem Halil Bey*'e
[3] Krş., *T. D.*, Şiir yasak.. Öyle olsun, varın
[4] Krş., *T. D.*, bir sahife
[5] Krş., *T. D.*, Eğer bütün

O millet ki kuru toprak üzerinde zelil, sefil;
Ettiğiniz zulümlerden bir dakīka rahat değil;
Arkasında bir ağır yük, yakasında demir pençe;
Zavallıya ömür[6] demek en acıklı bir işkence.

Sorarım ki hangi millet bu hayâta katlanmıştır?
Köleliği[7] kendisiçün bir mukaddes hak sanmıştır?
Zulme karşı kahramanca durmamıştır?
Onun kaplan kafasına yumruğunu[8] urmamıştır?...

Bu âlemde insanları hür yaradan Cenâb-i Hak
Her millete zincirini kırdırtmıştır, kırdırtacak;
Hırsızlıklar en beyinsiz[9] câhillere fikir verir;
Zâlimlerin kendileri mazlumlara yol gösterir.

İşte, sizin zulmünüzün kudurduğu şu toprakta
Bu millet de bir inkılâb târihini okumakta;
Her bucakta yanık yanık inildeyen mazlum sesi
Onun için en ateşli bir ihtilâl manzûmesi!...

[6] Krş., *T. D.*, hayat
[7] Krş. *T. D.*, Esâreti
[8] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. nüsha.* Onun sırtlan kafasına yumruğunu; krş. *T. D.*, Tepmesini kanlı tahtlar üzerine
[9] Krş., *T. D.*, Bunun için haksızlıklar

XXXV.

VATAN TEHLİKEDE

Şu istibdad hükûmeti Türkiya'ya tehlike!..
Bakın, mes'ud etmek için herşey olan bir ülke,
Her kuvveti maksadına râm eyleyen bir ümmet,
Üç kıt'ada cihangīrce hüküm süren bir devlet..
Şu saatte bir karanlık uçurumun üstünde,
Tüy ürperten bir ölümün önünde!..
Zīrâ mülkte adâlet yok, hürriyet yok, hukuk yok;
Hükûmette haksızlık çok, ahâliye zulüm çok!
Her bucakta demir elli istibdâd;
Her bucakta kaplan dişli cehâlet;

Her bucakta ölüm yüzlü sefâlet;
Her bucakta bin inilti, bin feryad!..
İşte size İstanbul ki, tamâmıyle eski Bizans, o Bâbil!
Sarayları kasab-hâne, mektepleri birer fesad ocağı;
Kışlaları mahbus-hâne, meclisleri birer câsus yatağı;
İş başında olanları hep zelil!

'Abdü'l-Hamīd istiyor ki, "Hukuk!" diye haykıracak üdebâ,
Zâlimleri şerī'atin kılıcıyle devirecek ulemâ...
Otuz yıldır işlenilen zulümleri hep adâlet bilsinler;
Tarihini kirlettiği toprağın,
Bir paçavra eylediği bayrağın,
Nâ-hak yere döktürdüğü kanların,
Yaktırdığı canların
Sorulacak hisâbını zihinlerden silsinler.
Vükelâsı kendisine Tanrı gibi tapsınlar;
Emredince Peygamber'in merkadini satsınlar;
Beytü'llâh'a mancınıkla ağır taşlar atsınlar;
Herbir zulmü, fenâlığı irkilmeden yapsınlar!..

Şu zavallı millet için Meşrûtiyyet cinâyet;
Adâleti düşünen baş ezilir,
Müsâvâtı söyleyen dil kesilir;
Hürriyetle çırpınan kalb hâindir.
Edebiyat, ilim, san'at, tarih, hukuk hep yasak;
Memlekete yeni tâli' verecekler kör, çolak;
Onun için hamiyyet,
Vatan aşkı, millet sözü, bir makāle, bir şiir
Bağışlanmaz suçlardır ki, bu uğurda her gence
Vahşîleri utandıran türlü türlü işkence;
Zindanlarda bu mazlûma zincirler,
Bî-çâreye kızdırılmış demirler,
Bî-çâreye soğuk sular, tomruklar,
Murdar sözler, yumruklar;
Bî-çâreye Marmara'da kanlı kanlı ölümler,
Bî-çâreye hiçbir yerde yapılmayan zulümler!...

İşte size taşralar ki her bucağı bir harâbe, bir mezar!
Köylerinde iniltili kulubeler, örümcekli boş hanlar;
Dağlarında dönmez olmuş değirmenler; soygun vermiş kervanlar;

Her yerinde yangın, yağma, zulüm var!
ʿAbdü'l-Hamīd istiyor ki vatan için silâhlanan askerler,
Herkes gibi rahat ömür sürmek için doğmuş olan rencberler;
Kendisinin hayvanlaşmış birer miskin esirleri olsunlar.
Dıvarlarda paslı kalan oraklar,
Alevleri kör parlayan ocaklar,
İşsiz-güçsüz, çırılçıplak bir millet,
Şu harâbe memleket,
Birçok doymaz tamaʿlara milyonları bulsunlar..
Vâlileri Beytü'l-Mâl'den avuç avuç çalsınlar;
"Para!" diye yetīmlerin evlerini yıksınlar;
Asker ırzı gelinleri zindanlara tıksınlar;
Hastaların altlarından döşekleri alsınlar!..

Şu bî-çâre millet için bahtıyarlık bir ru'yâ;
Tâliʿ demek bir acıklı felâket;
Hayat demek bir sürekli esâret;
Hakkāniyyet bir kuru laf, bir yalan;
Her mahkeme zayıflara zulm eyleyen bir kuvvet;
Herbir kānun, fakirleri mahkûm eden bir âlet.
Onun için bu dünyâ,
Bir yalancı cennet gibi güzel olan şu vatan
Bir cehennem sayılır ki bur'da bahtsız hemşehrî,
Me'murların, ağaların mazlûm, âciz esiri;
Bütün yükler bu sefilin sırtında;
Zavallıcık hergün kırbaç altında;
Zavallıcık evsiz-barksız, ocaksız,
Tohumluksuz, topraksız;
Zavallının sapan süren karıcığı ekmeksiz;
Zavallının körpe-kuzu yavruları gömleksiz!..

Vatandaşlar, hür ve mesʿud ömür sürmek bir hakken,
Esir olmak, mazlûm olmak, sefil olmak bu neden?..
Bu milletin çektiği ne?.. Bu istibdad ne demek?..
Bir hamiyyet göstermezsek vatan elden gidecek!
Kanlarımız kurudu mu, kollarımız çolak mı?.
Vazifemiz hayvan gibi durmak mı?..
Hayır, hayır.. Fedâ'îlik gömleğini giyerek,
Yüksek sesle, "Meşrûtiyyet, yâhud ölüm!" diyerek,

Hürriyetin bayrağını açalım;
Zâlimlerin önlerine çıkalım;
İstibdâdı temelinden yıkalım;
Bu uğurda kanımızı saçalım[1]!..

[1] Bu şiir, M. E. Yurdakul tarafından basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verilen metinde çıkarılmıştır.

XXXVI.

İŞTE O GÜN

Orhun ve Ganj'ın Evlâdları'na

Bu âlemde bir iş yok ki sıkıntısız yapılsın;
Bizi, yeşil dallarında imrendiren her yemiş,
Zahmet çeken insanların elleriyle yetişmiş;
Benim dahī çiçeklerim varsın öyle açılsın..

Eğer lâzım gelir ise kanım dahī dökülsün;
Tûfan olsun, dalgalarım gururları devirsin;
Yangın olsun, alevlerim zulümleri kemirsin;
Bulut olsun, güneş olsun, bahar olsun ve gülsün!

Âh, o zaman zincirlerin kırıldığı bu günde,
O mukaddes hürriyetin al şafakı önünde :

İnsan güler, toprak güler, deniz güler, gök güler;
Ve her kardaş, "Ben dünyâyı, ben hayâtı severim;
"İsterim ki benim ümid, sevinç dolu günlerim
"İşte böyle parıldasın, işte böyle aksın!" der.

Haklarını alanların şiʿri olan bu sâf ses
Her yuvadan, bülbüllerin demi gibi yükselir;
Kulaklara, serbest akan sular gibi hoş gelir;
Bunun rûha verdiğini bir mûsıkî veremez.

Bu saatte ben de derin bir uykuya dalarım;
Artık benden ne bir volkan ve ne de bir yıldırım[1]!..

[1] Bu şiir, M. E. Yurdakul tarafından basılmak üzre T. T. Kurumu'na verilen metinde çıkarılmıştır.

XXXVII.

YA BİR MEZAR, YA ZİNDAN

Bu millette, zâlime dinsizden çok kinler var;
Bir taht âdil değilse mihrâb olsa parçalar.
Sen bu kinden kork, sakın;
Elindeki kuvvetle kalbin gurur duymasın!

Zîrâ, senin yedi kat surlu büyük sarayın,
Dört yanını kuşatan hafiyeler alayın,
O ateşin, demirin,
O zindanın, sürgün'ün, cehennemin, her şeyin..

Bir milletin önünde bir örümcek ağıdır;
O bir saat içinde bu kuvveti dağıtır;
Anlatır ki, adâlet her birşeyden yücedir!

Mazlumların kolları birer polat pençedir;
Hak girmeyen sarayın âkıbeti kül, duman;
Müstebidin nasîbi : Ya bir mezar, ya zindan!..

XXXVIII.

10 TEMMUZ[1]

İttihad ve Terakkî Cem'iyyeti'ne

Şu dağların, ovaların seslerine kulak verin;
Bakın, her yer sanki coşkun deniz gibi bağırıyor.
Evler, köyler zincirleri parçalayan beldelerin,
"Ya hürriyet, yâhut ölüm!" türküsünü çağırıyor.

[1] Krş., *ayn. metin*, şiirin —başlıktan önce— yukarısına şu mısrâ'lar eklenmiştir :
İnsan koyun olmuş, felek de kasab,
Âkıbet satırı kırılır birgün.
— Halk şiirlerinden —

Hani ner'de, ağızları kilitleyen o pençeler,
Ahâlinin kuvvetini hiçe sayan o yiğitler?
Hani ner'de, hür başlara mezar kazan o geceler,
Bir intikam saatinden çekinmeyen müstebidler?...

Esir millet yaratmayan 'Âdil Allāh
Bize dahî, "Kalkın!" dedi;
Elimizde parıldayan keskin silâh
Bu gün zulmü kahreyledi.

Titreyiniz, zîrâ sizler bize karşı cellâttınız;
Bağrımıza urduğunuz demir gibi kalbsizdiniz;
Yüzbinlerce anaları, oğulları ağlattınız;
Düne kadar evler yıkan, canlar yakan hep sizdiniz.

Aklınıza gelmezdi ki, hiçbir vakit zincir, zindan
Kalblerinde vatan aşkı çarpanları titretemez;
Hürriyetin o mukaddes ru'yâları alev saçan
Alınlardan en sönük bir kıvılcımı körletemez.

Esir millet yaratmayan 'Âdil Allāh
Bize dahî, "Kalkın!" dedi;
Elimizde parıldayan keskin silâh
Bu gün zulmü kahreyledi.

Bu gün eski bir dünyânın yıkıntısı üzerine
Doksanüç'ün meşrûtiyyet saltanatı[2] yükseliyor;
Orhanlar'ın, Selîmler'in[3] o sevgili illerine
Bir *Kānûn-i Esâsî*'yle yeni baştan can geliyor.

Bundan sonra her Osmanlı[4] şu Türkiya toprağında
Ma'bediyle, mektebiyle, her şeyile hür olacak;
Bir ak-mermer saray[5] kadar emîn olan ocağında
Bir pâdişâh[6] gibi ömür sürmek için hak bulacak.

[2] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, hükûmeti
[3] Krş., *ayni nüsha*, Kemaller'in, Midhatler'in
[4] Krş., *ayni nüsha*, her vatandaş
[5] Krş., *ayni nüsha*, Bir çelikten kal'a
[6] Krş., *ayni nüsha*, Bir hükümdâr

Esir millet yaratmayan ʿÂdil Allāh
Bize dahī, "Kalkın!" dedi;
Elimizde parıldayan keskin silâh
Bu gün zulmü kahreyledi.

Evet artık hiç kimseye zulüm pençe salmayacak;
Bir kuvvetli tarafından zayıf malı yenmeyecek;
Yurdun hiçbir bucağında hâkim, mahkûm kalmayacak;
"Bu efendi, bunlar dahī kölelerdir!" denmeyecek.

Hakīr köylü diyecek ki, "Bu gün ben de bir ağayım;
"Adâletin huzûrunda zenginlerle müsâvīyim;
"Hür ve mesʿud bir vatandaş olduğumu duymadayım;
"Ağılımın, çiftliğimin, her hakkımın sâhibiyim."

Esir millet yaratmayan ʿÂdil Allāh
Bize dahī, "Kalkın!" dedi;
Elimizde parıldayan keskin silâh
Bu gün zulmü kahreyledi.

Ey Dicle'nin[7], Sakarya'nın ve Fırat'ın çocukları!
Vatanımız tâliʿini bu gün bize terk ediyor;
Doğduğumuz bu yerlerin kara yaslı ufukları
Kadın, erkek, her bir asil evlâdından iş istiyor.

Zâlim devrin bize mīras bıraktığı harâbeler,
Bizim kardaş zekâmızın nurlarıyle uyanacak;
Şu zavallı ıssız köyler, şu karanlık kulübeler
Bizim kardaş kalbimizin ateşiyle canlanacak.

Esir millet yaratmayan ʿÂdil Allāh
Bize dahī, "Kalkın!" dedi;
Elimizde parıldayan keskin silâh
Bu gün zulmü kahreyledi.

Biz istersek hürriyetin kanadının gölgesinde
Asırları öğündüren dehâmızı parlatırız;
Büyük ırklar yurdu olan şu zengin Şark ülkesi'nde
Yarın yine bir şerefli medeniyet yaratırız.

[7] Krş., *ayni nüsha*, Ey Meric'in

Dünya dahī öğrenir ki bizim gibi bir milletin,
Her cehennem ateşini söndürmeğe gücü yeter;
Şu demirden yumruğumuz zulum gibi sefâletin
Taassubun, cehlin dahī başlarını kırar, ezer!..

Esir millet yaratmayan ʿÂdil Allāh
Bize dahī, "Kalkın!" dedi;
Elimizde parıldayan keskin silâh
Bu gün zulmü kahreyledi.

XXXIX.

YAŞAMAK KAVGASI

Yusuf Akçura Bey'e

Herbir mahlûk her gün gibi bu gün de
Yuvasından dışarıya uğrıyor;
Dağ başında, şehr içinde, her yerde
Öldürecek, yiyecek şey arıyor.

Şu saf, mâvi gök altında âlem böyle kurulmuş;
Herbir vücut başkasının kanı ile yuğrulmuş;
Bir çiçeğin rûhu gibi nâzik, güzel görünen,
Bir yetīmin gönlü gibi dokunmaya gelmeyen

Kelebekler bile birer kan içici canavar;
Onlarda[1] da gizli gizli öldürücü şeyler var.

Yemek, yenmek!... İşte budur, yaşamanın kānunu!
Seni yerler, yemez isen sen onu;
Böyle doğar, böyle ölür mahlûkāt;
Bur'da her ses : Bir yaralı iniltisi, bir feryat!...

[1] Krş., *Resimli Kitap*, Bunlarda da. Bu basımda şiirin adı *Hayat Kavgası*'dır.

XL.

BİZE DİYORLAR Kİ

Evet, tarih bize büyük kahramanlık devirleri gösterir :
Türk milleti, cihangîrler esir etmiş, kırallardan tac almış;
Şark'a, Garb'a hükmeylemiş, vahşî çöller içer'sine ün salmış;
Öyle cenkler kazanmış ki her birisi bir devlete şan verir.

Lâkin bize diyorlar ki, artık bugün kılıç devri geçmiştir,
Bu zamânın futûhâtı çalışmağa boyun eğen erlerin;
En kuvvetli, fikir ve iş orduları yetiştiren yerlerin;
Altunların kıralları olanlara : Ne hakâret, ne demir[1]!..

Sizler dahî kavga edin, fakat artık kan yerine ter saçın;
Zahmet çekin, fakat artık terakkîye götürecek yol açın;
Fetheyleyin, fakat artık medeniyet ganîmeti getirin.

Süleyman'ın milletine bu asrın da cihangîri dedirin.
İşte o gün herbir devlet yine Türk'ün bayrağını selâmlar
Ve bu bayrak, Viyana'nın önündeki[2] şereflerle parıldar.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, bu kıt'a aşağıdaki tarzda düzeltilmiştir:

Lâkin bize diyorlar ki, artık bugün kılıç asrı değildir;
Bu zamanın futûhâtı sulhcu bir aşk, îmân duyan erlerin;
İlim, san'at, fikir ve ruh orduları yetiştiren yerlerin
Yalnız bunlar hamlelerle önlerinde dünyâları eğiltir.

[2] Krş., *ayni nüsha*, Viyana'nınkinden büyük

XLI.

'İ L İ M

Kuvvet akla geçtiğindenberidir ki, her dâvâya bakıldı;
İnsan nedir anlaşıldı, adâletin meş'alesi yakıldı;
Hakîkatler ele geçti, sefâletin girdâbına inildi;
Tâli' adı değişerek arzu oldu, sırra 'ilim denildi.

'İlim, 'ilim!... Bu ses ner'den yükselmişse ora mes'ud olmuştur;
Mazlum Arz'ın hayatını düşünücü alınlarla dolmuştur;
Bur'da sefil tabî'atten, insanlıktan hukûkunu almıştır;
İnsan için yalnız birşey: İstikbâli fetheylemek kalmıştır!

Her şey ilmin değil midir? Şu Japonya aceb kimin eseri?
Elli yılda, ona böyle bir hayâtı veren kimin elleri?...
Besbelli ki bu şey büyük Archimède'in aradığı noktadır.

Bizim dahî vatanımız bu noktadan ileriye gidecek;
Dehâ'sının saçacağı mahsullerle Garb'i hayran edecek;
Gördüğümüz o ru'yâlar, o ümidler yalnız, yalnız bundadır!..

XLII.

P A R A

Diyorlar ki, "Altun sarı bir yılandır, vicdanları ısırır."
Güzel bir laf!... Lâkin hayat kavgasiçün bu silâhı isteriz;
Bu oldukça her ejderhâ hattâ tâli' üzerine[1] gideriz;
Öyle işler görürüz ki zaman bize, "Alkış!" diye haykırır.

Yoksulluklar : Memlekete tehlikedir, hamiyyeti ağlatır;
Zîrâ bu hâl asil eli bir canavar pençesine döndürür;
Yapacağı yangınlarla ma'bedlerin çerağını söndürür
Ve o mel'un yarasını yabancılar bayrağıyle bağlatır.

Evet, aziz vatandaşlar, bu hakîkat sizce dahî[2] bilinsin;
Artık buna kin bağlamak i'tikâdı gönlünüzden silinsin;
Tâ ki bize her yerden çok lâzım olan bu ma'denle mülk dolsun.

Şu kadar ki elinizi uzatırken yalnız şundan sakının :
Bu gözleri kamaştıran parlak şeyde kan bulaşık olmasın;
Bir hak gibi parıldasın, bir lekesiz alın gibi sâf olsun!...

[1] Krş., *ayni nüsha*, tâli'leri fethe doğru
[2] Krş., *ayni nüsha*, sizlerce de

XLIII.

SINÂ'AT

Büyük asır, ahâliyi bahtsız eden mes'eleyi halletti;
İsli, viran çatıların önlerinde dolaşmağa başladı;
Unutulan milyonları yeni yeni hünerlerle aş'ladı;
Nasır bağlı ellerin de asâleti olduğunu öğretti.

İşte şimdi bizim dahî elimizde âlet görmek istiyor;
Ve herkese, "Sen seninsin, Fir'avunlar zamânında değilsin!
"Ne istersen o olacak; ister misin, tâli' sana eğilsin?
"Öyle ise yanıma gel, al, şu işçi gömleğini giy..." diyor.

Mâdâm ki biz de bu gün şu Avrupa toprağının oğluyuz;
Medeniyet hayâtına bizim dahî kucağımız açılmış;
En küçük bir köyümüze binler ile ihtiyaçlar saçılmış.

Artık bize eski Asya âleminin geçinişi tat vermez;
Hür ve mes'ud olmak için Bozkırlar'ın çobanlığı elvermez;
Bu saatte değişmeğe, iş erleri olmaklığa borçluyuz.

XLIV.

HAKKÂNİYYET

Demişler ki, "Kahramanlık diker, fakat hakkâniyyet yaşartır."
Hakkâniyyet, evet, buna yüreklerde her şeyden çok aşk vardır;
İnsan-oğlu istiyor ki, kendisinin bu öz hakkı verilsin;
Doğduğu gün hayâtına adanılan sa'âdete erilsin.

İşte size bir son har(i)ta!... Bakın, bunda yeni yeni şeyler var;
Bu bir asır evvelkine benzemiyor, başkalaşmış boyalar;
Dersiniz ki, bu şeyleri yapan nedir?
Hakkâniyyet, bu parmak!...
Bu odur ki, her ülkenin tâli'ine bir renk urmuş, uracak.

Ey hâkimler, haksız hüküm mülke bir top güllesinden yamandır;
Bir yüreği kaybeylemek bir tabyadan daha büyük ziyandır;
Sizin herbir hükmünüzle devlet âdil, yâhut zâlim olacak.

Her ne vakit, "Mahkemeler vardır!" diye herkes hakkı tanırsa,
Zayıf köylü ıssız, izbe çatısını bir istihkâm sanırsa...
O saatte haris düşman, kadın gibi saçlarını yolacak.

XLV.

ÇİFTÇİLİK

"Altun, altun..."
Hayır kardaş, sen bu fikri değiştir;
Altun devri çoktan geçti, şimdi demir devridir.
Dîvânedir o tenbel ki, demirlere hor bakar;
Ondan sonra gece, gündüz altun diye sayıklar.

Şu gördüğün hakir şeyler : Tohum, öküz, bel, orak..
Senin asıl unmaklığın bunlar ile olacak;
Bunlar saçmış, bunlar saçar her ocağa bereket;
Sen bunları şu dünyâda her şeyden çok takdîs et!

Eğer biri elindeki sapanını isterse,
"Ağırınca işte altun! Onu bırak, at!..." derse..
Buna aslā tama' etme, el uzatma sakın sen.

Çiftçi olmak büyük şeydir; ekin, yurdu şenletir;
Sapan, aziz bir âlettir; alın teri bir zevktır;
Sen bu zevkı bulamazsın, başka yolda gidişten!...

XLVI.

EY GENÇ ÇİFTÇİ

Sapanının demirini yaradan
İstemiş ki, yeryüzünde eşsiz olan şu vatan,
Şu çiftçilik memleketi şenlene;
Onun için kuvvet vermiş senin dahî pençene.

Bak! Ne güzel, ne bulunmaz ovalar..
Toprakları altun olan bu yerdir;
Bu yerdir ki, her yanından su çağlar;
Bu yerdir ki, bir kileye yüz verir!...

Haydi yürü, sen herkesten geç kaldın;
Çarığı çek, öküzleri sür yola.
Baş ucunda altun topu evlâdın
Bak, nereyi gösteriyor parmakla!...

Biz Türkler'e, "çiftçi millet" diyorlar.
Evet, Oğuz Han gününden elimizde sapan var;
Bizim için en aziz şey topraktır;
En iyi hâl alında ter, elde nasır olmaktır.

O sendeki arslan gövde üstünde,
Demir gibi sağlam olan o kollar
Kerpiç gibi bir tarlayı dört günde,
Değirmenin unu gibi ufalar!...

Kalk, oturma, artık yeter dinlenmek;
Gün aşıyor, şimdi akşam olacak;
Çiftini sür, bu gün biraz emek çek;
Boş anbarlar yarın buğday dolacak!...

XLVII.

SAKIN KESME

Ey hemşehrî! Sakın kesme, yaş ağaca balta uran el unmaz;
Na, kütükler!.. Nice yıldır, hiçbirine kervan gelmez, kuş konmaz;
Bunları kes, o baltanla bu çürümüş ağaçları yere ser.

Bak, sizin köy şu yemyeşil koruluğun gölgesinde ne güzel!..
Gönülleri açmadadır, yaprakların arasından esen yel.
Yazık, günah olmaz mı ki, çıplak kalsın bu zümrüt yurt, şirin yer?

Hem dünyada en birinci borç değil mi her kula
Bir tohumu fidan yapmak, fidanı da bir orman?...
Eğer böyle olmasaydı, ne kalırdı oğula :
"Mîrâsımı artır" diye öğüt veren atadan?...

Sakın kesme, her dalından bir güzel kuş ses versin;
Sakın kesme, gölgesinde yorgun çiftçi dinlensin;
Sakın kesme, şu sevimli köye kanad-kol gersin;
Sakın kesme, aziz vatan günden güne şenlensin!...

XLVIII.

YOLCU[1]

"Fırtına var..."
"Varsın olsun, kıyâmetler koparsın;
"Sen yolunda bir büyük dev adımıyle ilerle.
"Durma, yürü; ayakların yürümekten kabarsın;
"Ölümlerden kurtulunur ileriye gitmekle!...

"Ziyânı yok, sendele, düş; şu geçitten uzaklaş;
"Atacağın her adımla menziline koş, yaklaş;
"Yürü, yürü, yarı yolda kalma, haydi ileri!..."

"Oh, çığ uçmuş..."
"Görüyorum, lâkin bundan ne çıkar;
"Sen yolunda bir büyük dev adımıyle ilerle.
"Durma, yürü, insan-oğlu ister ise dağ yıkar;
"Kayalıklar bir yol olur, bir parçacık emekle!...

"Bak, şu sarp, dik dağ başına; işte ayak izleri!
"Bunlar bütün senden önce geçenleri gösterir;
"Yürü, yürü, artık yeter korkaklığın elverir!..."

XLIX.

YAVRUMUZU ÇOĞALTALIM

Bu dünyâya her bir doğan öyle uzun yaşamaz;
Çocukluğun hattâ şu dar sınırını aşamaz,
Eğer böyle olmasaydı, şu mezarlar olmazdı;
Kara toprak o küçücük kemiklerle dolmazdı.

[1] Krş., *Çocuk Bağcesi* mec., *Ömür Yolunda —yâhud— Yolcu* başlığı konulmuştur.

Evet, hayat bir incecik, körpe fidan gibidir;
Onu sıcak, soğuk, rüzgâr... Yakar, kırar, devirir.
Âh, ne mutlu onlara ki, ulu ağaç olurlar;
Yemiş veren dallarında birçok kuşlar cıvıldar.

Mâdâm ki her insana uzun ömür sürmek yok;
Mâdâm ki hayat için her bucakta düşman çok;
Ne yapalım, buna karşı nasıl bir iş tutalım?

Çiçeklerden, böceklerden birer örnek alalım;
Yavrumuzu çoğaltalım, her yere kök salalım;
Böylelikle bir ziyâna karşı iki artalım!...

L.

SEBEP NE Kİ DOĞURMASIN

"Doğurmasın.."
"Sebep ne ki doğurmasın, bir kadın?
"Ya sen her yıl ağaçlardan yemişleri isterken,
"Bir ineğin yavrusuna hizmetçilik ederken..
"Niçin senden türeyecek insanlara düşmansın?..."

"Aç kalırlar.."
"Sus söyleme; bu, nankörlük demektir;
"Bak, her yerde bize Hakk'ın ni'metleri parıldar;
"Solucanlar için bile bu toprakta rızık var.
"Bilmez misin, diş yaradan ekini de yeşertir?...

"Hayır, kardaş, 'doğurmasın!' deme sakın, var üre!
"Çocukların, torunların sığmasınlar bu yere;
"Çıplak dağlar hep onların elleriyle şen olsun.

"Hazîne'ye en çok senin harmanların bac versin;
"Herkes senin ocağını gariblere göstersin;
"Konuk dolu sofralarla yüreğine zevk dolsun!..."

LI.

DEMİR

San'atkârân Cem'iyyeti'ne

Şu karanlık, dar mağara mezar gibi bir yerdir;
İçer'sinde ne güneş var, ne de sağlam hava var;
Üzerinden sızan sular, sarkan keskin kayalar
Kapısından bakanların tüylerini ürpertir.

Bur'da nasıl çalışıyor şu sıtmalı amele?
Zavallıda vücut zayıf, beniz kansız, sırt kanbur,
Ayak çıplak, o sırsıklam olmuş olan üst çamur..
Aceb nedir çıkardığı bunun bunca emekle?...

"Ey hemşehrî, çıkardığın o kara taş ne?"
"Demir!..."
Alkış sana, ey herkesin hor gördüğü amele!
Medeniyet yapısını sen kurdurdun bu nesle;

Demir, evet bu ma'dendir : San'atların hayâtı;
Bunun ile bütün dünyâ çöl hâlinde kalmadı;
Bunun ile bu gün insan bahtıyârdır, serbesttir!...

LII.

DEMİRCİ

Ben bir küçük çocukken bir zavallı sefildim;
Ömrün ağır yumruğu beni dahî inletti;
Kopardığım feryâdı yine bana dinletti;
Çok vakitler hiç kimse sormadı ki ben kimim?...

Lâkin birgün dedim ki, "Benim gibi en sağlam,
„En kuvvetli kollara sâhip olan bir adam
"Kendi gibi bir kuldan
"Bir merhamet umarak ekmeğini dilenmez;

"Yeryüzünde kendine av bulacak bir arslan
"Başkasına güvenmez;
"Her bahtıyâr alında bir kavganın teri var;
"Eğer kişi isterse tâli'ini kucaklar!..."

Gençliğimin en tatlı, en ateşli yaşında,
Şu örsümün önünde, ocağımın başında..
Çekicimle çalışmak san'atını buldum ben;
Memleketin nâmuslu demircisi oldum ben.

Demircilik!... Evet, bu, sıkıntılı bir iştir;
Bunun için göğsümde kalbim gibi kalb gerek;
Öyle erkek bir kalb ki Allāh ona ürkmemek,
Zahmet çekmek, katlanmak kuvvetini vermiştir!...

Ancak benim zahmetim karşılıksız değildir;
Örs üstünde dövdüğüm bir biçimsiz, sert demir
Çekicimin altından
Âlet olup çıkınca, bana bir zevk aldırtır;
Benim terli alnımı asâletli bir insan
Vakārıyle kaldırtır.
Bu saatte duyduğum yorgunluklar hep gider;
Bir ses bana içimden, "Çalış, çalış, çalış!" der.

Yan ocağım, bir güneş aleviyle yan, parla;
Gözlerimi bir mihrâb nûru gibi yaldızla.
Yan ocağım, altundan kıvılcım saç, can göster;
Bir ananın mübârek bağrı gibi sesler ver!

LIII.

ÖRS BAŞINDA

"Kalk gidelim!"
"Hayır oğlum, şimdi benim iş vaktim;
"Bak, ben daha ocaktaki demirleri dövmedim;
"Mâvimtırak alev saçan ocağımın önünde
"Şu ak kızıl demirleri dövmek gerek bu gün de..

"Yalan değil, bu dünyâda cennet gibi yerler var;
"Lâkin ekmek kazananlar bundan bir tat duyarlar.
"Yoksullara bir cehennem gibi gelir her bucak;
"Onun için benden sana öğüt olsun : Çalışmak!...

"Evet yavrum, bu dünyâda safâ sürmek istersen..
"Sen de örsün hakkını ver, kolda kuvvet var iken;
"İş başında biri sana, 'Kalk gidelim!' deyince,

"Ona de ki: Bırak beni, şimdi benim iş vaktim;
"Ocağımdan başka yerde benim yoktur ümidim;
"Önce çekiç, alın teri; ondan sonra eğlence!..."

LIV.

BIRAK YAPMA

"Ne olacak şu döğdüğün ucu sivri demirden?"
"Bundan hançer yapacağım..."
"Bırak, yapma onu sen!
"Elvermez mi akreplerin, zakkumların zehiri?
"Elvermez mi kaplanların, sırtlanların dişleri?
"Elvermez mi ellerdeki bunca kanlı âletler
"Ki herbiri cana kıyar, yara açar, kan döker.

"Bak, şu ıssız, viran kalan örümcekli ocağa;
"Bak, şu boynu bükük duran benzi soluk çocuğa;
"Bak, şu tâze, öksürüklü, zavallı, dul geline;
"Bak, şu zincir altlarında inleyerek ölene;
"Bak, şu yaşlı kadıncığa!... Bunlar her gün âh ile :
"La'net la'net demedeler, onu yapan bir ele!...

"O şeyler ki insanlığa ziyandır;
"Sen onlardan ellerini sakındır.
"Sen her vakit iyileri sev, acı;
"Kötülere olma sakın, yardımcı!...

"Elindeki o demirden orak yap;
"Şunlardan da sapan, keser, nacak yap;
"Kazma, kürek, her şey.. Döğsün çekicin;
"Yalnız bunu, yalnız bunu döğmesin!..."

LV.

NE ZAMAN

'İlim, keskin silâhiyle her şeye baş eğdirdi;
Hukuk, alnın incisini kibre karşı parlattı;
San'at, büyük dehâsiyle sefil arzı giydirdi;
Medeniyet, herbir ırka kollarını uzattı.

Lâkin asrın o mübârek ru'yâları bunlar mı?
Hep zincirler kırıldı mı, hep yangınlar söndü mü?
Fenâlıklar bütün bütün iyiliğe döndü mü?
Ümidlerle beklenilen : Şu kan selli bahar mı?...

"Biraz daha bekleyiniz!"
"Pekiy, pekiy, ne zaman?"

Tama' yine eski tama', vicdan yine o vicdan;
Asrın yine felsefesi birbirini yemektir!...

İşte çekiç örs üstünde : Kîne hizmet ediyor;
Kürsülerin nutukları : "Kuvvetindir hak!" diyor;
Hâlâ Sezar târihini okuyoruz demektir!...

LVI.

YURDUMUZUN İNİLTİSİ

Milletim'e

Bir vakitler Yedi-iklîm, Dört-bucak
Benim keskin kılıcımdan titrerken..
Bu gün böyle hayvan gibi horlanmak,
Zincirlere hazırlanmak bu neden?...

Neden, neden kölem olan milletler
Bana demir ursunlar?
Hazîne'me harac veren devletler
Harâbeme saltanatlar kursunlar!...

Revâ mı ki toprağım
Devletimden alınsın?
Başta gezen bayrağım
Çamurlara çalınsın?...

Şu göğsümde ağlayan
Beşiklere merhamet!
Kara yaslar bağlayan
Türbelere riâyet!...

Ben hiçbir gün bu zillete düşmedim
Hani benim o Orhan'ım, Halîl'im?
Hani benim o Turgud'um, Zenbillî'm?
Hani benim o Köprülü'm, Reşîd'im?...

Âh, ne oldu, bozuldu mu eski kan?
Uyuştu mu yürekler?
Kalmadı mı arslan-pençe bilekler?
Yok mu beni kurtaracak kahraman?...

Revâ mı ki toprağım
Devletimden alınsın?
Başta gezen bayrağım
Çamurlara çalınsın?...

Şu göğsümde ağlayan
Beşiklere merhamet!
Kara yaslar bağlayan
Türbelere riâyet!...

LVII.

YA GÂZÎ OL, YA ŞEHİD

Yurdumun Dişi Arslanları'na

Haydi yavrum! Ben seni bu gün için doğurdum;
Hamurunu yiğitlik duygusıyle yoğurdum;
Türk evlâdı odur ki, yurdu olan toprağı
Ana ırzı bilerek yad ayağı bastırtmaz;
Bir yabancı bayrağı
Ezan sesi duyulan hiçbir yere astırtmaz.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım!...
Haydi oğlum, haydi git;
Ya gāzī ol, ya şehid!...

Haydi yavrum! Köyüne, nişanlına vedâʿ et;
Sapanını, tarlanı, her şeyini fedâ et;
O silâha sarıl ki, böyle günde bir erkek
Bu duâlı demirden başka birşey kullanmaz;
Bunu tutan bir bilek
Köleliğin uğursuz zincirine uzanmaz.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım.
Haydi oğlum, haydi git;
Ya gāzī ol, ya şehid!...

Haydi yavrum! Kendine sen de, "Yiğit er" dedir;
Büyüdüğün gāzīler ocağına can getir;
O cenkleri kazan ki, senin büyük "Türk" adın
Yedi-iķlīm, Dört-bucak içer'sine ün salsın;
Beşyüz yıllık ecdâdın
Kabirlerde titreyen kemikleri öç alsın.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım.
Haydi oğlum, haydi git;
Ya gāzī ol, ya şehid!...

Haydi yavrum! Bu gün de dertli ninen ağlasın;
Ayrılığın oduyle yüreğini dağlasın;
O yaşları saçsın ki, senin arslan göğsünde
Benim kanlı gözyaşım düşman için kin olsun;
Kara yerin yüzünde
Ayağının bastığı dağlar, beller leş dolsun.

Git evlâdım, yıllarca ben oğulsuz kalayım;
Şu yaralı bağrıma kara taşlar çalayım.
Haydi oğlum, haydi git;
Ya gāzī ol, ya şehid!...

LVIII.

KURʿA NEFERİ

Fuad Râif Bey'e

"Yazık yazık, ömrümüzü geçirmişiz boş yere;
"Nasıl böyle kara yüzle varacağız Mahşer'e?
"Bu yollarda ölenler de şehiddirler değil mi?"
"Şehiddirler..."
"Toprakçığım demek bur'dan alınmış;

"Ne yapalım, dertli başa böyle kalem çalınmış;
"Evvel Allāh, sonra size ısmarlarım ninemi."
"Merāk etme..."
"Bayrağımı mezarıma dikiniz;

"Bir de bana hakkınızı helâl edin, hepiniz!"
"Helâl olsun..."

"Aman fenâ oluyorum : Âh, âh, âh..."
"Hafiflersin, açılırsın; biraz oku, tevbe et;
"Gel, berâber getirelim, *Kelime-i Şahâdet;*
"Haydi kardaş..."
"*Eşhedü en lā İllāhe İllā'llāh...*"

Evet odur.. Tâze, yalnız ve gölgesiz bir mezar;
Garib kabri olduğu, bak, toprağından besbelli.
Tâ kendisi, o tifodan ölmüş olan bayrakdâr;
İşte, işte, baş ucunda bayrakçığı dikili.

Âh, bu öksüz mezarcığa kim gözyaşı saçacak?
Herkes kendi ölüsüne ağlamaya koşmada.
Âh, bu garib yiğit için kim var ki el açacak?
Bīçârenin kimi varsa yüce dağlar ardında!...

Bir Yolcu'ya

Ey hemşehrî, bana bak, hişt!... Kaçıyor hâ, zavallı!
Kaçma kuzum, bu dünyanın her bucağı mezardır;
Her nereye basmış olsan, or'da yüzbin can yatır;
Kara mezar, deniz mezar.. Hangi yere kaçmalı?

Kaçmak kimden? Şu bir yığın kemikten mi? Hay korkak!
Tama'ları size kalan ölü size ne yapar?
Azgınlıklar, mezarlardan uzaklarda can yakar;
Eğer kaçmak gerek ise dirilerden kaç uzak!...

Ey kardeşler, bu yiğit de Türk gayreti güderdi;
Tüfeğe de en sevdiği sapan gibi gülerdi.
Onun sağken çalıştığı aziz yerdi : Şu toprak!
Ölünce de bıraktığı şu şey oldu : Bir bayrak!

Bunlardır ki, çok işleri canla başla görürler;
Memleketin büyükleri, "Öl!" deyince ölürler;
Bu uğurda ne bir para, ne de bir ad isterler;
Vazifeyi, "vazifedir!..." diye yapıp giderler.

Ruhlarına okuyalım *Fâtiha;*
Ötesini bırakalım Allāh'a!...

LIX.

ORDU'DAN BİR SES

Harbîye Mektebi Talebesi'ne

Varsın, bütün yırtıcılar bir olsun;
Varsın, haçlar intikāma çağırsın;
Varsın, bütün yüreklere kin dolsun;
Varsın, çanlar, "Ölüm!" diye bağırsın!...

Lâkin bizler yaşıyoruz, ölmedik,
Kanlarımız o sâf kan;
Silâh tutan kollarımız o çelik;
Bu gün dahî her birimiz bir arslan!...

Bil ki senin toprağın
Her zaman hür kalacak;
Ay yıldızlı bayrağın
Bize gölge salacak!

Sen ninniyi duyduğumuz bir yersin;
Hür yaşamak hukūkunu verensin;
Nice günler gördüğümüz illersin;
Varlığımız, dirliğimiz hep sensin.

Senin bize Hilâfet'in, *Kur'ân*'ın,
Tâcın, tahtın emânet;
Devletini kuran Gāzî Osman'ın
Ayağının izlerine bin hürmet[1]!...

Bil ki senin toprağın
Her zaman hür kalacak;
Ay yıldızlı bayrağın
Bize gölge salacak!

Mümkün mü ki senin bir öz evlâdın
Fâtihler'i, Yavuzlar'ı çiğnetsin?
O yabancı şarkıları ecdâdın
Ocakları içer'sinde dinletsin?

Yurdu için boy'na kefen takmayan
Neslimizden değildir;
Alçak olan, kahbe olan bir insan
Hür alnını düşmanlara eğiltir.

Bil ki senin toprağın
Her zaman hür kalacak;
Ay yıldızlı bayrağın
Bize gölge salacak!

Biz hepimiz tatlı cana hor baktık;
Ninelerden son vedâ'la ayrıldık;
Çocukları beşiklerde bıraktık;
Senin için silâhlara sarıldık.

[1] Krş., T.T. Kurumu, *aynı nüsha*, bu kıt'a, aşağıda görüldüğü üzre değiştirilmiştir:

O mübârek yurtsun ki her dağın,
Her kasaban, "Türk'üm" der:
Her denizin ve her yaşlı ırmağın
Destanlarla seni bize nakleder.

And içtik ki her fırkada son sancak,
Her bölükte son fişenk,
Her neferde son keskin diş, son tırnak,
Son damla kan sana hizmet edecek!

Bil ki senin toprağın
Her zaman hür kalacak;
Ay yıldızlı bayrağın
Bize gölge salacak!

LX.

SEN FERYÂDA BAŞLAYINCA

Vatan Şehidleri'ne [1]

Ey Türk-ili [2], senin adın bu dünyâda en hoş sestir;
Senin fikrin akla gelen her mânâdan mukaddestir;
Senin duygun yüreklerin en mübârek sevdâsıdır;
Senin derdin beyinlerin en ateşli hummasıdır.

Sen feryâda başlayınca tamaʿ, garaz hepsi susar;
Mahabbetler senin aziz hukūkuna yer hazırlar;
Yanaklara acı vedâʿ gözyaşları agu döker [3];
Beşiklere, maʿbedlere, her bucağa yaslar çöker.

Bu saatte âlim, câhil, maʿsum, cânî bütün millet :
Nutuklarla, şiirlerle, duâlarla [4], bayraklarla,
Altunlarla, demirlerle, yumruklarla [5], tırnaklarla..

Senin asil hayâtına kahramanca hizmet eder
Ve her oğlun can verirken, "Ölüm güzel tâliʿdir!..." der;
Benden senin her fedâkâr evlâdına [6] yüzbin hürmet!...

[1] Krş., *Bağce mec.*, *Ümmet* gazetesi, bu hitap yoktur.
[2] Krş., *ayn. mec.*, ve *Ümmet* gazetesi, Ey Türkiya
[3] Krş., *ayn. mec.*, zehir döker; *ayn. gazete*, bûseleri zehir döker
[4] Krş., *ayn. mec.*, Kitaplarla, nutuklarla, şiirlerle; *ayn. gazete*, Nutuklarla, şiirlerle, türkülerle
[5] Krş., *ayn. mec.*, Süngülerle, baltalarla, hançerlerle; *ayn gazete*, Süngülerle, oraklarla, hançerlerle, tırnaklarla; T. T. Kurumu, *ayn. nüsha*, Demirlerle, ateşlerle, yumruklarla..
[6] Krş., *ayn. mec.*, Bizden senin her muhterem şehidine; *ayn gazete*, benden senin her muhterem evlâdına

LXI.

BİR GENÇ KIZ'A

Beyaz Gölgeler Şâiri'ne

Evet yavrum, mûsıkî fikre kanad verdirir;
Rûhu aşkın sadefli kumsalında gezdirir;
Gönle yüzbin hulyânın rüzgârını esdirir;
Öksüz kalan hayâta tesellîler getirir.

Şu kadar ki sizlere bundan elzem [1] şeyler var :
Birgün gelir, gençliğin ru'yâları hep biter;
Kıskanç sevgi yerini şefkat için hazırlar;
Bir beşiğin içinden bir bülbül ses, "Anne!..." der.

Eğer ki sen annelik sanʿatını bilmezsen,
Yavrucağın hayâtın kavgasında düşecek;
Etrâfına en zâlim yoksulluklar üşecek.

Âh, o vakit zavallı acı acı inlerken,
Kulağına her makam bir hınçkırık gelecek;
Her perdesi kalbiñi kurşun gibi delecek.

[1] Krş., T. T. Kurumu,, *ayni nüsha*, Lâkin size daha çok öğrenecek

LXII.

BİR DELİKANLI'YA

Râif Necdet Bey'e

Evet gençsin, sen de eski cihanları yıkarsın;
Her gün coşkun bir denizden bir kumsala çıkarsın;
Hattâ senin o karanlık gecelerin parıldar;
Sana kışlar zanbak saçar, seni her şey alkışlar.

Evet gençsin, sen de yeni dünyâlarda yaşarsın;
Her gün nice doğmayacak çocukları okşarsın;
Belki senin gönlün için hep güzeller çirkindir;
Sana melek kucak açar, seni göke yükseltir.

Lâkin sen bir uçuruma düşmeyeyim der isen
Biraz alçal o yükselmek istediğin göklerden;
O rûhunu bulutların kucağında uyutma.

Tabî'atı büyük tanı; fakat yere, "dar" deme;
Sevgin için bir yuva yap; fakat melek isteme;
Sen toprağın evlâdısın, bunu aslā unutma!...

LXIII.

ÇOCUKLAR

Çocuk Şiirleri Şâiri'ne

Diyorlar ki, "Bak, ne güzel dem çekiyor şu bülbül;
"Bak, bir yerde yetişir mi, böyle bir has, sad-berk gül?
"İkisinden birini seç, hangisi çok güzeldir?
"Sana gül mü, şu bülbül mü kendisini sevdirtir?..."

Ey çocuklar, ben sizleri onlardan[1] çok severim;
Yüzünüze her gün baksam yine doymaz gözlerim;
Şu dünyâda sizler kadar sevecek şey bulamam;
Âh, sizlerden aldığımı hiçbir şeyden alamam.

Onlar ne ki?... Bu toprağın bir çiçeği, hayvanı!
Sizler ise onun büyük bir mahlûku, insanı;
Onun viran yerlerini şenletecek evlâdı!

Sizlersiniz, onun ağlar gözlerini silecek;
Sizlersiniz, onun için candan geçip ölecek;
Sizlersiniz onun aşkı, ümidleri, hayâtı!...

[1] Krş., *Çocuk Bağcesi* mec., bunlardan

LXIV.

İMTİHAN

Câvid Bey'e[1]

Bana hocam derdi ki, "Ey sevgili çocuğum,
"Sana gülen bu hayat sâde oyun değildir;
"Zaman tenbel alnı birgün yere eğiltir!...

"Şu dünyâda her şeyi sen kendinden bekle, um;
"Çalışırsan istikbâl sana nurlar serpecek;
"Mağrur tâli' gelerek ayağını öpecek!..."

İşte o gün...
Evet bu gün, bizim büyük imtihan;
Bu gün, benim altun olan emeğime mihektir;
Bin zahmetle ektiğimi biçme vakti demektir.

Ben bu günün ru'yâsıyle, ümīdiyle yaşadım;
Sıkıntılı geceleri bunlar ile okşadım;
Kırlangıçlı baharların türküsüne dalmadım;
Şu sevimli mektebimden bir gün geri kalmadım.

İşte o gün...
Evet bu gün, bizim büyük imtihan;
Bu gün, benim bildiğim şey bir hak gibi istenir;
Âileme olan borcum bir parçacık ödenir.

Ya sorulan suallere cevap vermez, kalırsam..
Ev halkına hangi yüzle bakarım ben bu akşam?...
Bir insanı hayâtından memnun eden hayâdır;
Alın yerde gezmektense yaşamamak evlâdır.

Bildiğimi demekten korkmak niçin?... Cesâret!
Cevaplarım su gibi gürül gürül akmalı;
Mümeyyizler bir bülbül dinler gibi bakmalı!...

"Evet, evet efendim, edebiyat, fen, hikmet..
"Epey şeyler öğrendim, her taraftan sorunuz;
Cevaplarım hazırdır, hattâ beni yorunuz!..."

[1] Krş., *Çocuk Bağcesi* mec., *Muhterem ve Fâzıl Muharririmiz Câvid Bey'e*

LXV.

ÇÖMLEKÇİ

Sanâyi' Mektebi Talebesi'ne

Köyde idik, bir sabah hava almak istedim;
Çocuğuma, "Seni de götüreyim, gel!" dedim.
Baba oğul kırlarda, bayırlarda dolaştık;
Elmas gibi parlayan bir pınara yaklaştık;
Söğütlerin o zümrüt gölgesinde oturduk.
Bu sırada arkadan bir ses duyduk : Bir çocuk,
Sol elinde bir bakraç, sağ elinde bir desti;
Su başına bunları doldurmağa getirdi.

Ben, destiyi gösterip şöyle dedim :
"Oğlum, bak !
"Bilir misin, hamuru bunun nedir? Şu toprak!..
"Toprak deyip hor bakma; o bir aziz sînedir;
"Çocukları üstüne titreyen bir ninedir,
"Ondan birşey isteyen hiçbir vakit boş kalmaz;
"Yoksulluğun karanlık zindanında bunalmaz;
"Şu kadar ki o terli alınları alkışlar;
"Nasır bağlı ellere zenginlikler bağışlar;
"Her gördüğün şen yuva, mes'ud insan onundur;
"Bu dünyâda çalışmak herkes için kānundur."

Çömlekçi de başını bu kānuna eğerek
İçer'sinden demiş ki : "Bana dahî iş gerek;
"Bir insanın elinden birşey yapmak gelirken
"Zengin yerin üstünde yoksul kalmak, bu neden?
"Eğer kişi sefilse, bu kendinin suçudur;
"O isterse sa'âdet sarayında oturur.
"Çömlekçilik, hayır ben, hiçbir işten utanmam;
"Canım tende oldukça çalışmaktan usanmam;
"Benim kirli önlüğüm bana büyük şan verir;
"Bir sınâ'at adamı olduğumu gösterir;
"Yüzde isler, çamurlar.. Bunlar leke değildir;
"Irz ve nâmus karası alnı yere eğiltir;
"Yiyeceğim ekmeği terim ile kazanmak..
"Benim için mukaddes bir vazife olacak!..."

"Bu erkekçe düşünce onu işe saldırtmış;
"Çömlekçinin çamurlu teknesine daldırtmış;
"Pek az vaktin içinde sınâ'atı öğrenmiş;
"Yeni biçim destiler yapmaklığa özenmiş;
"Bu uğurda yorulmuş; gece, gündüz didinmiş;
"Lâkin sonra ün almış, birçok para edinmiş!

"Bak evlâdım, sınâ'at, ne mübârek bir iştir;
"Şu çiğnenen toprağa nasıl şeref vermiştir.
"Bir ustanın elinde her şey değer buluyor;
"Hakir çamur yığını hâlis altun oluyor!..."

LXVI.

GÜNAHKÂR

Ben bir zindan içindeki mahbuslara benzerim;
Benim dahî ayağımda ağır, paslı demirler;
Benim dahî vücûdümü mermer taşlar zehirler;
Benim dahî karanlıkta ışık arar gözlerim.

Ner'de bulsam?... Ner'desin sen, ey mübârek tesellî!
Artık yeter, bu hayâli yok et benim önümden;
Artık yeter, bu azâbı çıkar benim gönlümden;
Âh, kaldırın üzerimden beni döğen şu eli!...

Ey ma'sumlar! Şu gök, şu yer, hep kâinat sizindir;
Gülme, sevme, alkış, türkü, ümit, hayat sizindir;
Yalnız bir dar mezar gerek bir günahkâr insana!..

Hayır yaşa ve kendini yeni doğmuş biri bil;
Her gün küçük bir hayır yap, yanaklardan yaşlar sil;
Tâ ki senin rûhun dahî bir tesellî kazana!..

LXVII.

BAHTIYARLIK

"Sefil mahlûk, kaygun nedir? O yaşlar ne, gözünde?
"Neden öyle benzin soluk, kan kalmamış yüzünde?
"Bu dünyâya elbet sen de bunlar için doğmadın?
"Başka türlü bir nasîbi olmalıdır hayâtın?.."

"Bahtıyârlık!"
"Evet budur, işte bunu ara, bul;
"O olanca kuvvetinle bunun için gez, yorul;
"Toprakların altına gir, denizlerde çalkalan;
"Durma, çalış, terle, tırman, döğüş, boğuş, yaralan!..

"Kazancınla bir yuva yap, içer'sine gir, yaşa;
"Or'da bütün rûhun ile gülüp oyna, sev, okşa;
"Bahtıyârlık türküleri söyle her gün, her gece.

"Senin bu gün şu döktüğün gözyaşına gelince :
"Bunları da acıklılar, zavallılar için saç
"Ve onlara bir kardaş ol, yardım eyle, kucak aç!.."

LXVIII.

GEMİCİ

Evet, bora başlayınca, soluganlı bir deniz
Kuduz gibi köpük saçar, çılgın gibi haykırır;
Sert rüzgârla iki yana bocalayan gemimiz
Beşik gibi irgalanır, çocuk gibi bağırır.

Böyle kara saatlerde bir uğursuz kuruntu,
Bana bütün ufuklarda kasırgalar sezdirtir;
Yüreğimi çırpındırtan ölüm yüzlü bir korku,
Hayâlimin karşısında cenâzeler gezdirtir.

Ben o zaman şöyle derim : "İşte, sana iki yol;
"Birisinin üzerinde dalga, köpük, taş, duman;
"Obirinin arkasında körfez, kara, ev, vatan!

"Sen, bir ateş önündeki asker gibi erkek ol;
"Nice kanlı günler gören bayrakları hatırla;
"Ve kendini ilkin cenge, sonra fethe hazırla [1]!"

[1] Bu şiir, M. E. Yurdakul tarafından tashih edilip basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verilen nüshada çıkarılmıştır.

LXIX.

FENER

Sen her gece o yalçın kayalığın üstünden
Dumanlara kırmızı alevini saçarsın;
O canavar ağızlı girdâbların önünden
Gemilere selâmet yollarını açarsın!..

Demezsin ki, "Bunların içlerinde kimler var?"
Felâkete düşenler senin için hep insan;
Tehlikeler önünde, "Yardım!" diye haykıran
Herkes senin o büyük yüreğini yaralar.

Senin asil bir aşktan doğmuş olan alevin
Vicdân kadar güzeldir;
Garib kalan ruhlara uzanıcı bir eldir;
Sen bu elle hayatlar kurtarmaklık istersin.

Demir zırhlı üstünde alnı yanık bir asker,
Dalgalardan rızkını isteyen bir balıkçı,
Kürekleri kırılmış bir ihtiyar kayıkçı...
Hepsi senin o aziz yıldızınla gülümser;
Dudaklarda necâtın ümîdini titretir;
Birçok yaslı ufuklar,

Birçok zayıf kadınlar, birçok sefil çocuklar,
Gözyaşları, ru'yâlar ve duâlar senindir[1].

Sen her gece o yalçın kayalığın üstünden
Dumanlara kırmızı alevini saçarsın;
O canavar ağızlı girdâbların önünden
Gemilere selâmet yollarını açarsın!..

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, bu kıt'a, aşağıdaki tarzda tashih edilmiştir :

Sen osun ki, yaslara batan gamlı ufuklar
Işığına uzanıp alevinden nur ister;
Birçok zayıf kadınlar, boynu bükük çocuklar
Sana, "Ülker yıldızı gibi sönme ve yan!" der.

LXX.

BALIKÇI

Babamın Aziz Hâtırası'na

"Babacığım, terlemişsin, gel, terini sileyim!"
"Sil bakayım, benim güzel, merhametli meleğim!"
"Ner'de kaldın?"
"Denizdeydim, bugün sular azgındı;
"O her zaman küreğime boyun eğen akıntı
"Çılgın akan bir sel gibi öfkesini artırdı;
"Beni epey uğraştırdı, ter içine batırdı.."
"Yarın dinlen!.."
"Ya sizlere kimler ekmek getirir?
"Hangi komşu bir küçük tas sıcak çorba yedirir?
"Olmaz yavrum, her gün gibi yarın dahî giderim;
"Çalışarak Yaradan'dan size rızık isterim.

"Demek, bana yüreciğin acıyor ha?.. Hey çocuk!
"Biz küçükten mayamızı terler ile yuğurduk;
"Bu günedek ne boralar içer'sinde çalıştık;
"Sen üzülme, yavrucuğum, biz zahmete alıştık!

"Biz sefiller, çok vakitler bir parasız kalırız;
"O kadar ki yorgan, döşek satıp ekmek alırız.
"Lâkin Allāh yine bizi esirgemiş, kayırmış;
"Biz kullara sizler gibi tesellîler ayırmış;
"Evet bana tesellîsin, zîrâ ki ben her gece
"Kulübemin eşiğinden içeriye girince :
"Senin bana bir gülüşün her derdimi uyutur;
"Âh, seninle yorgun gönlüm çektiğini unutur!.."

LXXI.

ÖLÜ KAFASI

Filosof Rizâ Tevfik Bey'e[1]

Bir tarlada geziyordum; ayağıma katı birşey takıldı;
Baktım : Kemik; dikkat ettim : Bir insanın kafasının kemiği.
Lâkin aç yer, şu parçası kalan başı öyle yiyip emmiş ki,
Bilinmiyor kimin başı, bilinmiyor hangi asrın evlâdı?

Kara toprak içer'sine düşen herşey bir yığın kül oluyor;
Gûyâ ki bir kasırga var; bunu ona, onu buna katıyor;
Bir el var ki çürük kefen parçasını çiçek yapıp atıyor;
Evet hayat bir taraftan boşalıyor, bir taraftan doluyor.

Kim bilir ki, şu fânînin vücûdünden bu gün bizde neler var?
Belki onun kemikleri şimdi senin gözlerinde parıldar;
Belki benim şu sıtmalı dudağımın ateşleri onundur.

Her şey böyle, hattâ bizim dünyâmız da bu baş gibi olacak;
Birgün hayat tükenecek; yalnız cansız gıranitler kalacak;
Her zerresi bir âleme dağılacak; zîrâ bu bir kānundur!..

[1] Krş., *Bağçe mec.*, Büyük Kardeşim Filosof Rizâ Tevfik Bey'e

LXXII.

Nifâk

Ey vatanın ufkunda ıslık çalan baykuş ses!
La'net sana, sus, boğul; kahkahanı artık kes[1]*!..*

Evet, senin fırtınan her boradan zâlimdir;
Senin alçak hırsların girdâblardan derindir;
Senin kanlı kinlerin kayalardan keskindir;
Senin mel'ûn rüzgârın dünyâları titretir;

Bir devleti öyle bir felâkete düşürür,
Tehlikeye atar ki, bur'da büyük bir millet,
Şeref, nâmus, hürriyet,
Bir geminin enkâzı gibi batar ve çürür.

Ey târihin feneri! Sen bizlere ışık ver;
Kurtarıcı nûrunu şimşek gibi parıldat;
Gözümüzü kör eden karanlığı aydınlat;
Neredeyiz? Nereye gideceğiz? Yol göster!

Ve göster ki, zamânın kumlarında kaç mezar,
Şu uğursuz nifâka kurban olmuş kaç vatan,
Kaç zavallı Hindistan,
Kaç zavallı Buhâra, kaç zavallı Kırım var?...

[1] *Türk Yurdu* mecmuası basımında, bu beytin üzerinde, *Vatandaşlarım'a* hitâbı vardır.

LXXIII.

Felâketler Karşısında

Türk'ün Duâsı Şâiri'ne

Bir ru'yâmış!.. Zîrâ yine, ben zavallı şen değilim;
Baltazar'a alev saçan zâlim harfler önündeyim.
Bana öyle geliyor ki mezarımın üstündeyim;
Eski Bâbil evlâdının tâli'inde bir sefilim.

Bak, bugün de ben rûhumda cehennemler taşıyorum :
O başım ki tûfanı var, bir karanlık gecedeyim;
O kalbim ki cellâdı var, bir demirden pençedeyim;
O dilim ki şekvâsı var, virânede bir baykuşum.

Ey Türklük'ün dertli sazı! Bu günde mi acı figan?
Bu günde mi senin sesin bir hınçkırık olacaktı?
Sar'a tutan tellerine gözyaşlarım dolacaktı!

Eğer mes'ud yurdun altun destanını çalamazsan
Benim bahtsız parmaklarım birer kuru dala dönsün;
Seni dahî kurtlar yesin, senin dahî ömrün sönsün!..

LXXIV.

Benim Ru'yâm

Türklük'ün Ateşli Hatîbi Hamdullah Subhî Bey'e

Varsın, vahşî tabî'atın zelzelesi, tûfanı
En şerefli sarayları, minberleri devirsin;
Varsın zâlim Kayserler'in demirleri, zindanı
En kuvvetli bilekleri, gövdeleri kemirsin.

Ben, doğacak dünyâları bir sert kaya üstünden
Amerika kâşifinin gözleriyle görürüm;
"Milletleri gömdük!" diyen asırların önünden
Girdâbları tahkir eden yıldız gibi yürürüm.

Benim ru'yam bir küçücük yaprağını soldurmaz;
O başlara çelenk olan yeşil defne dalıdır;
Karlar, buzlar içer'sinde zümrüdünü parlatır.

Ben o'yum ki tellerini haykırttığım millî saz
Beşbin yıllık mermerlere, kemiklere can verir
Ve bir fâtih kılıcından büyük zafer gösterir.

LXXV.

IRKIMIN TÜRKÜSÜ

Türk Ocağı'na

Biz, Oğuzlar soyu olan Türkler'iz;
İlk ateşi parlatan,
İlk sapanla sert toprağa tohum atan,
İlk ocağa temel koyan hep biziz.

Her bucakta vahşî yeller eserken
Isıg-göl'de çadır kuran biz vardık;
Urallar'da boz ayılar gezerken
İlk kervanı biz Uygurlar çıkardık.

Bakın, bizim öz Türkçe'miz ne hoş dil!
Onun herbir nağmesi,
Gökten gelen hitab gibi sâf sesi
Ne bülbüle, ne tutuya eş değil.

Bu dil ala-geyiklerin içtiği
Yâkut renkli çaylar gibi şarıldar;
Orhun ile Kızıl-ırmak gibi ki
Sularında ruhlarımız pırıldar.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Biz Türkler'de büyük, küçük tanılır;
Bizim için kan saçan,
Bize necat vermek için yol açan
Azizlerin sırasında anılır.

Beyaz saçlı insanlarla alîller
Bizde saygı, bizde acı bulurlar;
Solgun yüzlü yetîmlerle sefiller
Bize evlât, bize kardaş olurlar.

Bizde her kalb Şark rûhunu titretir;
Şu ihtiyar dünyânın,
Peygamberler yurdu olan Asya'nın
Bozulmayan pâk ahlâkı bizdedir.

Bizdedir ki bir erkeğin sözleri
Hiçbir dostu ve düşmanı aldatmaz;
Genç kızların cana değen gözleri
Doğruluktan başka birşey parlatmaz.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Biz girdâblar, uçurumlar aşanız;
Elimizde mızraklar,
Önümüzde gök ve kızıl bayraklar
Dünyâların uçlarına koşanız.

Milletimiz her bir yalçın kayaya,
Her sâhile tuğlarını dikendir;
Goluva'ya ve cihangîr Roma'ya
Harac salan fâtih Hunlar bizdendir.

Bağrımızda şu çırpınan kalb kadar
Bir kuvvete eğilmez,
Elmas gibi parçalanır, ezilmez
Hangi ırkta kahramanlar kalbi var?

Bu kalbtir ki alnı yüce kaldırtır;
Zafer için göğse îman getirir;
En büyüğe ve en güce saldırtır;
Sarp yollarda, "İleriye!" dedirir.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Biz, "dünyânın güzeli" ne âşıkız;
Baht yoluna çıkarak,
Tılsımlı kapıları yıkarak
Ru'yâmızı kucaklayan bir ırkız.

Biz o vaḳūr Acem ile Arab'ın
Medeniyet tahtlarını parlattık;
Muhammed'in getirdiği *Kitâb*'ın
Beklediği bir cihanı yarattık.

Türklük'ümüz her ufukta parıldar;
Kubbeleri haykıran,
Tezgâhları iş türküsü çağıran
Yüz memleket hâlâ bizi selâmlar.

Biz oyuz ki uzun saçlı çobanlar
Rûhumuzun öz şi'rini çalarlar;
Bingöller'de bu sesleri duyanlar
En mübârek hulyâlara dalarlar.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Bizi tamam elli asır dinledi
Karakurum-çölleri,
Kaf-dağları, buzlu Baykal-gölleri
Hür ve yüksek sesimizle inledi.

Bizim mağrur Kayserler'e diz çöken
Hiçbir alçak askerimiz doğmadı;
Dârâlar'a sâḳīyelik eyleyen
Her esir kız başka millet evlâdı.

Târihimiz Altay gibi uludur;
Onun her bir yaprağı,
Duman tüten yirmi milyon ocağı
Öğündüren şereflerle doludur.

O şeyleri haykırır ki herbiri
Altun sazla çalınacak destandır;
Her milletin kahramanlık şâiri
Bu beyitsiz *Şeh-Nâme*'ye hayrandır.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Biz atalar türesince gideriz;
Tanrı ile hakana[1],
Bize hayat, hukuk veren vatana[2]
Tatlı canlar kurban etmek isteriz.

Yurdumuzun en küçücük bir taşı
Bize Seylan incisinden üstündür;
Onun hafif gölgeli bir su başı
Bize yeşil Cennet gibi görünür.

Türk sesleri gelen her yer bizimdir;
Üç dünyânın üstünde,
Gök-sadeften yedi deniz önünde
Parıldayan memleketler bizimdir.

[1] Krş., T. T. K., *ayni nüsha*, vatana
[2] Krş., *ayni nüsha*, Bize hukuk, bize necât sunana

O Turan ki onun herbir bucağı
Bize nice hikâyeler nakleder;
Binbir hakan[3] sayan aziz toprağı:
"Hind'den, Çin'den önce doğan benim!" der.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

Bize herkes saygısını takınsın;
Bize tama' besleyen,
Bir Afrika arslanının dişinden[4]
Kurtulmayan avcı gibi sakınsın.

Yeryüzünde her kim Türk'e düşmansa
Onun kanı bizim için Kevser'dir;
Bu kanlarla hattâ Kâ'be boyansa
Ora bize şafak doğmuş bir yerdir.

Hiçbir zâlim kuvvet bizi sarsamaz;
Yerler, gökler durdukça,
Göğüslerde kalblerimiz urdukça
Bu Türklük'e kimse mezar kazamaz;

Bilinsin ki en son Nisan bu il'in
Son tahtına[5] güllerini serpecek.
En son doğan baygın güneş son neslin
Hür alnını nurlarıyle öpecek.

Eğiliniz, ey şerefler, ey şanlar,
Ey ırklara altun destan yazanlar!
Biz devlerin, fillerin
Diz çöktüğü kuvvetiz;
Eski, yeni dillerin
Anlattığı milletiz!..

[3] Krş., *ayni nüsha*, fâtih
[4] Krş., *ayni nüsha*, Arslanların tırnağından, dişinden
[5] Krş., *ayni nüsha*, Toprağına

LXXVI.

SELÂM SANA

Türk Müverrihi Ahmed Refik Bey'e

Ey muhterem Ertuğrul'un göz-bebeği,
Ey sevgili Osman Gāzī,
Ey gün yüzlü, altun kalbli erkek arslan,
Ey Kayahan-oymağı'nın asil beyi!

Senindi ki doğduğun gün derin gökler
Tâli'ini yeryüzünde müjdeledi;
O mukaddes Söğüd'üne Şark'ta her yer:
"Mazlum arzın ümīdini büyüt!" dedi.

Zīrâ Dicle, Bağdad için ağlıyordu;
Endülüs'ün hükûmeti,
Mısır'daki 'Abbâsīler Hilâfeti
İslâmlar'ın kalblerini dağlıyordu[1].

Anadolu toprağının üzerinde
Herkes kanlı zulümlerle ezilmişti;
Şarkī Roma ülkesinin her yerinde
Artık, iğrenç nifaklardan bezilmişti.

Şark'ın İslâm, Hıristiyan her evlâdı
Esirlere merhameti,
Mazlumlara, zayıflara adâleti
Tattıracak bir dâhîyi sormaktaydı.

Şüphe yok ki bu gözyaşı yurtlarının
Sen çoktandır aradığı demir eldin;
O sâhipsiz milletlere Gök-Tanrı'nın
Gönderdiği bir mûcize gibi geldin.

Senin dahī hür alnında bir nur vardı;
Turanlar'ın güneşleri,
Kâ'beler'in o mukaddes ateşleri
Ru'yâ gören bu alında yılbırdardı[2].

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, bu ve bundan sonraki dörtlük çıkarılmıştır.
[2] Krş., *ayni nüsha*, bu ve bundan sonraki üç dörtlük çıkarılmıştır.

Sen, Roma'dan daha büyük bir devlete
Vücut vermek için zihin yoruyordun;
Dört bucağı Peygamber'in Muhammed'e
Vatan yapmak hulyâsını kuruyordun.

Diyordun ki, "Şu dağları sarsan yeller,
"Şu köpüklü Sakaryalar,
"Şu Keşişler üstündeki dik kayalar
"Hepsi beni güclerine meftûn eder!

"Lâkin benim yiğit ırkım bu sulardan,
"Bu taşlardan daha yüce bir kuvvettir;
"O, göğsünde denizleri çağıldatan
"Dünyâları râm edici bir millettir!"

Ey Hakanım[3]! Sen gençliğin en ateşli zamanında
Erliğinle tanılmıştın;
Konya Selçuk devleti'nin sana gelen fermanında
O bahadır baban gibi : "Emîr" diye anılmıştın.
Bahtı kör mum gibi yanan bu devletin her ümîdi
Senin sönük kıvılcımı güneş yapan elindeydi.

Senin oğlun büyük ruhlu Gāzī Orhan
Dağı, taşı titretici bir rüzgârdı;
Turgud Alp'ın, Kara-Teke'n, Akça-Koca'n
Bir sert deniz üstündeki dalgalardı.

Sen dünyada hiçbir şeyden gözü yılmaz oymağınla
Düşmanları o sararmış otlar gibi biçtin, kestin;
Hiçbir vakit gökten yere alçalmayan sancağınla
Burctan burca bir kırmızı bulut gibi koştun, gezdin.
Sana karşı hendek, kaya, kılıç, kalkan, kal'a, pusu,
Açlık, soğuk, ölüm, mezar hepsi boştu[4].

[3] Krş., *ayni nüsha*, Bu asırda
[4] Krş., *ayni nüsha*, bu beyit kaldırılarak, yerine aşağıdaki kaydedilmiştir :

Fethettiğin her bucakta zayıflara aman verdin;
Esirlere, mazlumlara kanad gerdin.

Sen o zaman diyordun ki[5]:
"Ben Oğuz Han neslindenim;
"Bana yurdun üstündeki
"Herkes Tanrı emâneti;
"Ben burada her bir ferdi
"Mes'ud etmek isteyenim.
"Onun için her bucağa mahkemeler kurmaktayım;
"Âdil Ţursun Fakih'lerle zulme karşı durmaktayım.

"Gelin ey siz, Kayserler'in mazlumları!
"Gelin ey siz, Tekfurlar'ın kurbanları!
"Gelin ey siz, kara bahtın mahkûmları!
"Gelin ey siz, Şark'ın yetîm kalanları!

"Gelin ey siz, ben sizlere bir çobanım;
"Sizi candan koruyanım.

"Gelin, size Sakarya'nın ırmağından
"Daha soğuk bir pınardan su vereyim;
"Gelin, size babanızın kucağından
Daha sıcak bağrımda yer göstereyim!.."

Ey Hakan'ım! Kuvvet ve hak.. Bunlar sen Türk fâtihine[6],
Bir büyük er[7] dedirtmişti;
Ecdâdının şeref dolu eski Turan tarihine
Yine altun bir destanla yeniden şan getirtmişti.
Artık senin başın da bir elmaslı tac[8] istiyordu;
Tanrı seni hazırlanan taht'a[9] dâvet ediyordu.

Konya Selçuk pâdişâhı 'Alā'ad-Dīn
Öldüğü gün hep sancaklar ayrılmıştı;
Her bey kendi toprağında istiklâlin
Bir dalgalı bayrağına sarılmıştı.

[5] Krş., *ayni nüsha*, İ'lân ettin ve dedin ki :
[6] Krş., *ayni nüsha*, Kuvvet ve hak... Evet, bunlar sen büyük Türk fâtihine
[7] Krş., *ayni nüsha*, Bir kahraman
[8] Krş., *ayni nüsha*, Han'lık tacı
[9] Krş., *ayni nüsha*, yere

Bu gün sen de kurultayda Hanlık'ını selâmlattın :
Oğuz Han'ın türesince Kayahanlı aşīreti
Otağı'nda toplanarak huzûrunda dize geldi;
Ağ'zı dönmez kılıcının hakkı olan saltanatın
Ak sakallar derneğince kımızlarla kutlulandı.
Gülbanklerle, hutbelerle mutlulandı.

Bugün Keşiş-dağları'ndan
Bir Türk-ili doğuyordu;
Garb ufkunda pırıldayan
Baht yıldızı sönüyordu;
Dünya Şark'a dönüyordu;
Gün geceyi boğuyordu.
Bu kuvvete yüksek Alpler başlarını eğecekti;
Her bir kayser titreyerek, "Efendimsin!" diyecekti.

Selâm sana, ey sevgili Gāzī Osman,
Ey, gözleri Altaylar'ı nakleyleyen!
Selâm sana, ey devletli ulu sultan,
Ey bağrında Orhunlar'ı sürükleyen [10]!

Günler, aylar parladıkça al bayrağın
Nurlar saçsın, kararmasın!

Bizden, senin bıraktığın bu devlete,
Bir Osmanlı [11] vicdâniyle yüzbin minnet;
Bizden, senin bıraktığın şu millete [12],
Bir asil Türk yüreğiyle candan hürmet!

Ey īmânın, ey merâmın kahramanı,
Ey sevgili Gāzī Osman,
Ey burclara, ey kalblere hâkim olan
Ey Osmanlı Devleti'nin ilk Hakan'ı [13]!

[10] Krş., *ayni nüsha,* bu dörtlük aşağıda görüldüğü tarzda değiştirilmiştir :
Selâm sana, ey sevgili Gāzī Osman,
Ey muhterem Ertuğrul'un göz-bebeği,
Ey gün yüzlü, altun kalbli erkek arslan,
Ey Kayahan oymağının asil beyi!

[11] Krş., *ayni nüsha,* vatandaş

[12] Krş., *ayni nüsha,* Senden bize mīras kalan memlekete

[13] Krş., *ayni nüsha,* Türk ırkının büyük ruhlu, kutlu Han'ı!

Senin aziz Mal-Hatun'un otağında
O gördüğün güzel ru'yâ boş çıkmadı;
ʿĪsâ ile Muhammed'in toprağında
Saltanatın tûbâ gibi parıldadı.

İstanbul'u zabteyleyen Fâtihler'in
O maksadı güttüler ki,
Osmanlılık her vicdânı, her yüreği
Kaya Hanlı gönlü gibi benimsesin [14].

Şu kurduğun saltanatın şanlı tahtı
Ahâlinin sevgisinden kuvvet alsın;
Onun Bizans surlarından doğan bahtı
Yedi - iklīm, Dört-bucak'a şeref salsın.

Senin ülken medeniyet yurdu oldu;
Onun maʿmur illerine,
Yüz kapılı Teb'ler gibi kırk şehrine
Her bucaktan sarık sarmış başlar doldu.

Fuzûlîler gibi şiir yazanların,
Göğüsleri aşklarıyle ısıttılar;
Gurânîler gibi âlim insanların
Fikirlere yeni ruhlar akıttılar.

Hilâfet'i alan Yavuz Selīmler'in
O ru'yâyı gördüler ki,
Hind'de, Çin'de, Nijer'deki
Üçyüz milyon dindaşları birleştirsin.

Bu birliğin karşısında bütün dünyâ
Bir mü'mīnin hukūkuna el sunmasın;
Taʿassubla silâhlanan şu Avrupa
Bir mescidin mihrâbına dokunmasın.

Senin ırkın her bir ufka at koşturdu;
O dal-kılıç orduların
Kalʿaları göğe değen yüz diyârın
Ehl-i Salīb askerine karşı durdu.

[14] Krş., *ayni nüsha,* bu beyit ve bundan sonraki beş dörtlük çıkarılmıştır.

Barbaros'la Turgud, Pîrî Reisler'in
Kuş uçmayan sâhillerde dolaştılar;
Beyaz, Siyah ve Kırmızı-denizler'in
Burulganlı sularında savaştılar.

Ey Hakan'ım[15]! İki asrın içer'sinde Kafkasya'dan
Fas'a kadar her bir bucak :
Şarkî Roma, Macaristan, Makedonya, Yunanistan,
Eflak, Buğdan, Mısır, Tunus, Kırım, Yemen, Hicaz, 'Irak
Senin ulu bayrağının gölgesinde dirlik buldu;
Yüzmilyon halk dilleriyle, dinleriyle korunuldu.

Hiçbir vakit senin Yeni-Turan'ında
Neronlar'ın zulümleri can yakmadı;
Hürriyetin bu mübârek vatanında
Gladyatör vahşetiyle kan akmadı[16].

Senin güzel İstanbul'un yedi tepe üzerinden
Romulus'un beldesine yüksek sesle emreyledi;
Onun mağrur Olimpler'i, ehramları baş eğdirten,
Kaf'tan Kaf'a hüküm süren cihangîrce siyâseti
Arzı tutan temel gibi devletini perkiştirdi;
İslâm Şark'ın çehresini değiştirdi.

O idi ki Avrupa'ya
Asya'n için bir yol[17] açtı;
Mutaassıp İspanya'ya,
Venedik'e, Lehistan'a,
Viyana'ya, her bir yana
Ateş, alev ve nur saçtı.

15 Krş., *ayni nüsha*, Ne şeref ki
16 Krş., *ayni nüsha*, bu dörtlük kaldırılarak, yerine aşağıdaki kaydedilmiştir :

Şu dört ufku kucaklayan ma'mur ülken
Yeni doğmuş medeniyet yurdu oldu;
Yüz şehrine ilim, san'at tacı giyen
Nur çehreli erler doldu.

17 Krş., *ayni nüsha*, Asya'na bir kapı

Gol ırkını Şarlken'in zincirinden o kurtardı,
Fıransa'ya o bağ sardı.
Ramsesler'in[18] debdebeli sarayları
Buradaki şanlı ömrü süremedi;
Sezarlar'ın büyük zafer alayları
Buradaki şenlikleri göremedi.

O, çölleri, kutupları inildetti;
Ona her yer secde etti;
Ve dünyânın uçlarına sesi giden
Türk ırkına taşıttığı yeni adı
Mağrur Latin, vahşî İslav, yiğit Cermen
Hayretlerle, hürmetlerle alkışladı.

Ey Hakan'ım! Altı asrın yaşattığı hâtıralar,
Ünler, haklar bütün senin[19];
Şu saraylar, şu hisarlar, şu sikkeler, şu tuğralar,
Bu şehirler, bu denizler, bu topraklar bütün senin;
Şu câmi'ler, medreseler, 'imâretler bütün senin;
Bu târihler, bu kānunlar, Hilâfetler bütün senin[20]!..

Biz de bugün şu Osmanlı[21] ülkesinde
Armağanın olan[22] adı taşıyoruz;
Şu Osmanlı[23] bayrağının gölgesinde
Bir hür millet hukūkıyle[24] yaşıyoruz.

18 Krş., *ayni nüsha*, Dârâlar'ın
19 Krş., *ayni nüsha*, bu beyit kaldırılarak, yerine aşağıdaki kaydedilmiştir :

Dünyâlara, devirlere sığamayan kahramanlar :
O Fâtihler bütün senin;

20 Krş., *ayni nüsha*, bu dörtlüğün yerine, aşağıdaki kaydedilmiştir :

Hâmidler'in Yavuzlar'a söylediği o destanlar..
Bu yıkılmaz âbideler, bu tarihler bütün senin:
Yedi asrın ihtişamla yaşattığı günler senin:
Alnımızı gurur ile taclandıran ünler senin.

21 Krş., *ayni nüsha*, Türkiye
22 Krş., *ayni nüsha*, Biz şerefli, kutlu
23 Krş., *ayni nüsha*, Bu devletin
24 Krş., *ayni nüsha*, vakārıyle

Şi'rimiz var, bülbül diller bize sizi[25] anlatıyor;
Ezgimiz var, gümüş sazlar aşkımızı[26] titretiyor;
Türkümüz var, millî barlar bayramları şenletiyor;
Türemiz var, pulat kollar silâhları parlatıyor.
Her birimiz hiçbir şeyle tadılmaz bir meserretle,
Hür kalblerin duyduğu bir sa'âdetle

Ataların ocağında
Bir sâf ömür sürmekteyiz[27];
Bir mâbedin saçağında
Yuva yapan kırlangıçlar,
Cıvıldayan kuşlar kadar
Bahtıyârız ve serbestiz.
Bizim vakūr alnımıza şeref veren bu hayâta
Yeryüzünün altunları, incileri, hepsi fedâ!..

Selâm sana ey sevgili Gāzī Osman,
Ey, gözleri Altaylar'ı nakleyleyen[28]!
Selâm sana, ey devletli ulu sultan
Ey, bağrında Orhunlar'ı sürükleyen[29]!

Günler, aylar parladıkça al bayrağın
Kararmasın, nurlar saçsın.

Bizden, senin bıraktığın bu vatana
Bir Osmanlı vicdânıyle yüzbin minnet;
Bizden, senin bıraktığın hânedâna
Bir asil Türk yüreğiyle candan hürmet[30]!..

[25] Krş., *ayni nüsha*, aşkımızı
[26] Krş., *ayni nüsha*, rûhumuzu
[27] Krş., *ayni nüsha*, sürmedeyiz
[28] Krş., *ayni nüsha*, Ey Îmânın, ey merâmın kahramanı,
[29] Krş., *ayni nüsha* :

Ey burclara, ey kalblere hâkim olan
Türk ırkının büyük ruhlu kutlu Han'ı!

[30] Krş., *ayni nüsha*, bu dörtlüğün yerine, aşağıdaki kaydedilmiştir :

Senin bizde yaşattığın fazilete
Bir asil Türk yüreğiyle candan hürmet;
Alnımızı yücelttiren hürriyete
Bir vatandaş vicdâniyle yüzbin minnet!..

LXXVII.

BARBAROS

O vakitler demiştin ki, "Ey Hayreddīn, ey Hızır[1]!
"Müslümanlık kardaşlıktır, Garb'i Şarklı yapmaktır;
"Haydi, sadef kumsallara yelkenlerin açılsın;
"Ay yıldızlı bayrakların gölgeleri saçılsın."

Çünkü bizler, ser-encâmı destan olmuş erlerdik;
Tâli'lerle döğüşmeği oyun etmiş askerdik;
Ülkelere yeni doğmuş fikir gibi yürürdük;
İstikbâli iki kutbun arasında görürdük.

Sen bizlere hayran oldun, gurûruna tükürdün;
Ve dedin ki, "Her şey or'da : Īmân, ümīd, adâlet!
"Git, bu güzel memleketi Ka'be gibi tavâf et!"

Evet, geldin!.. Pâdişâh'ın ayağına[2] yüz sürdün;
Hilâfet'e[3] hayâtını vakfeyledin, tac verdin;
Bir bey iken bir kalyoncu itâ'ati gösterdin!

[1] Krş., *Çocuk Bağcesi* mecmuası neşrinde, şiirin başında *Nâzım Bey'e* hitâbı vardır.
[2] Krş., *ayni nüsha*, Süleyman'ın rikâbına
[3] Krş., *ayni nüsha*, Bu devlete

LXXVIII.

KANIMI TAŞIYANA

Türk 'Âlemi Muharriri'ne

Hayır, aslā istemem ki ben seni,
Hattâ bir bal-arısının dikeni
İğne ucu zehiriyle incitsin.

Bizler ayrı gövdelerde bir canız;
Acımızı bir yürekle duyanız;
Senin kīn'in benim için ayni kīn!

Sen, ne vakit yaralansan, âh etsen
Ben güllerden, meltemlerden, her şeyden
Kandan başka hiçbir koku alamam.

O saatte zâlim, vahşî olurum;
Deniz gibi köpürürüm, solurum;
Ve içimden bir ses gelir : İntiķām!..

LXXIX.

ONA ÖLÜM

Türk Gücü'ne

Bir yabancı çehre var ki kendisinden hiç hoşlanmam;
Her ne vakit onu görsem, gözlerine bakmış olsam
Bana karşı iki yılan gözü gibi alev saçar;
Benim millî gurûruma bir zehirli yara açar..

Bilmiyorum, bu gök-gözler bana neden böyle hâin?
Onun kaplan ciğerini kabarttıran vahşî bir kīn
Sanki beni bir vatansız esir gibi tahkir eder;
Göz açtığım bir topraktan kıskanarak sürmek ister.

Ey atamın huzûrunda dize gelen alçak nesil!
O alnında taşıdığın ejder başlı tunç tulganla
Çocuk gibi ağladığın devirleri bir hatırla.

Bil ki benim damarımda kaynayan da irin değil;
Bir cehennem olmuş olsan seni kanla söndürürüm;
Her kim benim Türk ruhûma dokunursa : Ona ölüm!..

LXXX.

ÜSTAD EKREM'E

Sen, şu sefil dünyâda hiçbir zaman gülmedin;
Felâketle, ölümle bahar ömrün yas doldu.
Fakat sende, bu zehrin akıttığı vahşî kīn
Azizlere yakışan fazīletle[1] aşk oldu.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, büyüklükle

Sen bu aşkla gençliğe kollarını uzattın :
Baba oldun, o yetīm ruhlar için hınçkırdın[2];
Üstad oldun, o solgun alınları parlattın[3];
Şâir oldun, yaralı bir kuş gibi haykırdın.

Gerçektir ki senin de kemiklerin fânîdir;
Bizim seni bağrına gömdüğümüz aç toprak
Vücûdünü bir avuç kül hâline koyacak.

Lâkin büyük ecdâda hürmet eden her devir[4],
En sonuncu bir kalbin çarpacağı günedek :
Senin asil[5] adını yâd eyleyip öğecek!

[2] Krş., *ayni nüsha*, kalbleri fazīlete çağırdın
[3] Krş., *ayni nüsha*, san'ata yeni nesil yarattın
[4] Krş., *ayni nüsha*, ruhları anlayacak bir devir
[5] Krş., *ayni nüsha*, kutlu

LXXXI.

İSMÂ'İL GASPİRİNSKİ'YE

Merhumun Kayını Muhterem
Akçura Oğlu'na

Ey Ulu Türk! Sen Kırım'ın kanlarıyle[1] yuğrulmuş,
Vahşîlere[2] esir olmuş, zâlim tahtlar kurulmuş,
Şerefleri unutulmuş bir toprağı üstünde[3]

Onun seni kan ağlatan kara bahtı[4] önünde
Felâketli milletine[5], "Uyan!" diye haykırdın;
Bu ilâhî feryâdınla onu nûra çağırdın[6].

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha*, al kanlarla
[2] Krş., *ayni nüsha*, İslavlar'a
[3] Krş., *ayni nüsha*, Bir toprağı üstünde (Baştaki ifâde kaldırılmıştır).
[4] Krş., *ayni nüsha*, felâketi
[5] Krş., *ayni nüsha*, Sen ırkına gür sesle
[6] Krş., *ayni nüsha*, Bu sayhanla onu bir kurtuluşa çağırdın.

İstedin ki medeniyet[7] güneşi
Zekâlara çeliğini[8] akıtsın;
Milliyetin[9] diriltici ateşi
Vicdanları aleviyle ısıtsın.

Tâ ki fâtih Cengizler'in evlâdı
İslâvlık'ın pençesinden kurtulsun;
Onun mazlum, sefil olan hayâtı
Hür ve mes'ud bir tâli'le can bulsun.

Sen bu aziz[10], büyük işe tek başına kalkıştın;
Buna asil[11] Zühre'n ile gece, gündüz çalıştın.

Yıllar geçti.. Türk azmine ne Sibir'in[12] dehşeti
Ne de ömrün azgın yüzü bir zayıflık vermedi;
Sen arzunu kervan geçmez bozkırlara götürdün.

Bu uğurda katlandığın zahmetleri Türklük'ün
Ümid dolu ufukları nurlarıyle okşadı;
Resûller'in ru'yâları sende dahî yaşadı[13].

Sen kabrinde rahat uyu! Yakında
Bu sonuncu felaket de[14] bitecek;
Yarın senin hür bakışlı[15] ırkın da
Altun devri terennümler edecek.

[7] Krş., *ayni nüsha*, hürriyetin
[8] Krş., *ayni nüsha*, Alınlara ışığını
[9] Krş., *ayni nüsha*, Millî rûhun
[10] Krş., *ayni nüsha*, kutlu
[11] Krş., *ayni nüsha*, aziz
[12] Krş., *ayni nüsha*, ne Sibir'in tüy ürperten
[13] Krş., *ayni nüsha*, bu ve bundan önceki dört mısrâ', aşağıda görüldüğü tarzda değiştirilmiştir:

Ne ölümün azgın yüzü sana korku vermedi;
Sen sesini Türklük'ün
Kervan geçmez, kuş uçmaz yerlerine götürdün.
Millî ülkün seni büyük ümitlerle okşadı;
Kökçiler'in ru'yâları sende dahî yaşadı.

[14] Krş., *ayni nüsha*, Bu uğursuz kara günler
[15] Krş., *ayni nüsha*, alınlı

Zîrâ senin bıraktığın izlerde
Kadın, erkek bir genç[16] neslin yürüyor.
Îman ile aşk sunduğun her yerde
İnkılâbın fikri hüküm sürüyor.

Bizden senin pâk rûhuna *Fâtiha*'lar, rahmetler,
Unutulmaz hâtırana kalb dolusu hürmetler!..

[16] Krş., *ayni nüsha*, birkaç

LXXXII.

ŞÂİR[1]

Öc Şâiri'ne

Tarih nankör değildir, bir hizmeti unutmaz;
İstikbâlin vicdânı aşk istemez, kin tutmaz[2].

Bana[3] yirmi yaşımda ateş saçan[4] bir sevdâ,
İlk şi'rime altından kanad veren o hulyâ
Ak saçlarım altında yine alev saçacak.

Milletinin rûhuyle[5] feryâd eden bir dudak
O şeyleri söyler ki çağlattığı gümüş[6] ses
Asırların önünde nağmesini dindirmez.

Hiddet, tahkir hepsi boş!.. Her cefâya katlanan
Yine şâir kalbinden başka bir kalb değildir;
Bu zayıf kalb en mağrur alınları eğiltir.

Şu dünyâda bir büyük ru'yâ gören kahraman
O kartala benzer ki en yangınlı şimşekler
Onun sisli ve korkunç yollarına nur serper.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni nüsha, İ'tiraz Edenlere*
[2] Krş., *ayni nüsha*, bu beyit kaldırılarak, yerine, "*Pençelerinde canavarların tırnaklarını taşıyanlar uçan kanadları parçalamak isterler*" cümlesi konulmuştur.
[3] Krş., *ayni nüsha*, Beni
[4] Krş., *ayni nüsha*, tutuşturan
[5] Krş., *ayni nüsha*, aşkıyle
[6] Krş., *ayni nüsha*, yüksek

III.
EY TÜRK UYAN

Ey Türk ırkı, ey demir ve ateşin evlâdı,
Ey binlerce yurt kuran, ey yüzlerce tac giyen,
Ey dünyâya efendi olmak için doğan sen!
Tanrı senin alnına bir kara baht yazmadı!..

LXXXIII.

Ey Türk Uyan

Ey kardaşlar uyanın,
Şu Türklük'e can verin;
Hep arılar kovan'ın;
Turan-ili Türkler'in!..

Türk Yurdu'na

Ey milletim! Sen bundan tamam beşbin yıl evvel
Altaylar'da yaşarken
Tanrı'n sana dedi ki, "Ey Türk ırkı, bu yerden
"Güneşlere süzülen kartal gibi uç, yüksel!
"Senin her bir kuvveti râm edici ellerin
"Bütün mağrur başlara yıldırımlar saçacak;
"Sana Çin'in, İran'ın, Hind'in, Mısr'ın, her yerin
"Er isteyen tahtları kollarını açacak!"

Sen bu sesin önünde rüzgâr gibi dolaştın;
Sert yelesi dikilen arslan gibi savaştın.
İlk filleri tanıyan
Yaşlı Alpler, Kafkaslar..
Tûfanlarla haykıran
Eski Niller, Araslar
Senin gibi bir yiğit ve bir ulu milleti
İnsan-oğlu doğduğu gündenberi görmedi.

Sen her yerde fütûhat türküleri çağırdın;
Kara Hanlar, Oğuzlar,
Attilalar, Cengizler, Timurlenkler, Yavuzlar
Senin geniş göğsünü kabarttıran ecdâdın.
Sen tuğunu diktiğin üç dünyânın üstünde
Beyaz, siyah ırkların dillerinde anıldın;
Şark'ın, Garb'in yüzlerce putlarının önünde
Kılıç ile kalkanın bir Tanrı'sı tanıldın.

Tahtlar yıktın; lâkin sen mihrâblara kol gerdin;
Taclar aldın; lâkin sen milletlere hak verdin.
Sen de kanlı meydanda
Bir yakıcı ateştin;
Lâkin başka zamanda
Isıtıcı güneştin;
Toprağında ne zâlim [1] engizisyon pençesi,
Ne de kanlı [2], mâtemli Saint-Barthélemy gecesi!..

Senin ru'yan yalnız mülk fetheylemek değildi;
Sana ilmin, hikmetin..
Sana aklın, mantıkın.. Sana şi'rin, san'atın
Bütün mağrur [3] surları, tākları da eğildi.
Senin herbir kervanın İsfahan'dan, Pekin'den
İncilerden değerli metâ'ları taşırdı;
Korkunç Gobi-çölü'nden, İskender'in seddinden
Fikri, dîni, her şeyi senin gücün aşırdı.

Sen dünyâya inkılâb tohumları [4] serpendin;
Terâkkînin çiftçisi, hasatçısı hep sendin.
Senin büyük Fârâbî'n,
İbn Sînâ'n, Mevlânâ'n,
Zemahşerî'n, Buhârî'n,
Daha birçok ulemân
Taassuba, vahşete, cehle yumruk urdular [5];
Muhammed'in yurdunda medeniyet kurdular.

Sen idin ki Şark'ta bir Türk dünyâsı yarattın;
Onu altun kubbeler
Gök-çinili mihrablar, işlemeli türbeler,
Medreseler, çeşmeler, köprülerle donattın.
Senin yalnız Orhun'un, Semerkand'ın, Turfan'ın
Nasıl büyük bir millet olduğunu anlatır;
Bu illerin her taşı, her dıvarı Turan'ın
Yaşadığı şerefli asırları parlatır.

[1] Krş., birinci basım, vahşî
[2] Krş., ayni basım, Ne de âhlı, feryadlı
[3] Krş., ayni basım, yüce
[4] Krş., ayni basım, tohumunu
[5] Krş., ayni basım, karşı durdular

Gösterir ki medenî olmadığın yalandır;
Sana yalnız, "Demir el" denilmesi bühtandır.
Pençen gibi kafan da
İlinkinden üstündür;
Aşkın kadar zekân da
Medeniyet içindir.
Sen doğmamış olsaydın, dünyâ geri kalırdı;
Gök-kubbenin altında her yeri yas alırdı.

Fakat şimdi?.. Evet, şu son üçyüz yıldanberidir
Senin şanlı hayatının ülker bahtı dönüktür;
O alevli şehirlerin, kulelerin sönüktür;
Her bucağın bir mezarlık ve bir yangın yeridir.

Or'da yıkık saraylarla kadîd olmuş hisarlar;
Yere geçmiş tahtlar, burclar için için ağlıyor;

Bur'da yanık ma'bedlerle ıssız kalmış dıvarlar,
Yasa batmış evler, köyler yürekleri dağlıyor.

Bu harâbe yurtlardaki cehâlet,
Issız, vahşî Kutublar'dan daha çok;
Bu zavallı illerdeki sefâlet
Afrika'nın çöllerinde belki yok.

Şu işsizler, şu haykıran yoksullar,
Şu mahbuslar, aç ağızlar senindir;
Şu hastalar, şu dilenen genç dullar
Şu yetîmler, yaşlı kızlar senindir.

Şu köylerde hayvan gibi ot yiyenler Türk'türler;
Şu inlerde yaşayanlar, post giyenler Türk'türler.

Bugün senin her tarafta çırpınıyor feryâdın;
Tanınmıyor Tanrı'n, dînin; yıkılıyor mihrâbın;
Çiğneniyor ırzın, hakkın, yakılıyor *Kitâb*'ın;
Boğuluyor dilin, duygun, horlanıyor Türk adın!

Bak, şu kanlı kefen gibi soğuk, yaslı gölgeler
Saçan kirli paçavralar birer düşman bayrağı;
Şu Türk sesi, kardaş sesi inildeyen ülkeler
Bu saatte birer cellâd hükûmetin toprağı.

Sen Asya'da eski Ganj'ın o fakir
Paryası gibi candan[6] bezensin;
İsrâ'îl'in o vatansız, o hakir
Nesli gibi alnı yerde gezensin;

Avrupa'da fethettiğin yurdundan
Sürgün gibi koğulmağa mahkûmsun;
Yeryüzünde bir adâlet, bir vicdan
Sâhibine kavuşmaktan mahrumsun.

İntiḥāmlar, istibdâtlar, hâinlikler hep sana;
Nankörlerden zulüm gören sen bahtsız Türk ırkına!..

Söyle bana, senin fâtih altun ordun ne oldu?
O tahtların, som yaldızlı sarayların ne oldu?
O fütûhât şenliklerin, alayların ne oldu?
Ufkunda gün kararmayan geniş yurdun ne oldu?

Erlerini ak köpüklü seller gibi coşturan[7]
Yasaların, bayrakların, hakanların nerede?
Kıralları yalın ayak rikâbında koşturan[8]
Kılıçların, mızrakların, kalkanların nerede?

Ner'de senin o şerefli donanman?
O türeli Yeniçeri-ocağ'ın?
Denizlerde, karalarda dolaşan
Yüzbin gazâ gören yanık[9] sancağın?

[6] Krş., her iki basımda, herhâlde tertip yanlışı olarak *candan* ise de, vezin icâbı *canından* olması lâzım gelir.
[7] Krş., ayni basım, coşturtan
[8] Krş., ayni basım, koşturtan
[9] Krş., ayni basım, ünlü

Vatan için Gök-Tanrı'ya and içen
O dal-kılıç yiğitlerin hani yâ?
Bu uğurda herbir şeyden vaz geçen
O muhterem şehidlerin hani yâ?..

Artık senin Alangoya ninelerin yok mudur?
Dişi arslan südü veren sînelerin yok mudur?

Şu virâne topraklar mı Şark'a taclar giydiren :
Semerkand'ın, İdikut'un, Karakurum şehirin,
Akmescid'in, Karabağ'ın, Mâverâü'n-Nehir'in,
Konya'n, Bursa'n, Erzurumu'n, İstanbul'un, Edirne'n?..

O binlerce tezgâhları çalıştıran[10] beldeler
Şu rüzgârlar ıslık çalan ovaların sırtı mı?
O sülünlü has bahçeler, kırk sütunlar[11] caddeler
Şu baykuşlar yuva yapan taşlıkların altı mı?

Hani senin binbir çeşit hasadın?
Yerli metâ' nakleyleyen kervanın?
Yanık yüzlü, alın terli evlâdın?
Taş ve demir memleketler kuranın?

Bir âlimin, bir şâirin var mı ki
İsli, viran çatılarda okunsun?
Kurtarıcı parmakları sendeki
Şu çürümüş yaralara dokunsun?

Sen kanınla yazdırdığın o tarihi ne yaptın?
Bunlar mıdır, senin fâtih ve medenî hayâtın?..

Belki birgün Bahr-i Muhît göğe çıkıp kururdu;
Belki birgün Himalaya uçuruma dönerdi;
Belki birgün şu güneşin alevleri sönerdi,
Belki birgün şu kürenin yürüyüşü dururdu;

[10] Krş., ayni basım, çalıştırtan
[11] Krş., ayni basım, sütunlu

Lâkin akla gelir miydi, bu saltanat otağı
Böyle viran olacak da iniltiler gelecek?
Zincir sesi kara-yılan ıslığıyle kulağı
Bir zehirli kurşun gibi parçalayıp delecek?

Âh, ne oldun? O göğsünde çırpınan
Pulad kalbin yaşamaktan kaldı mı?
Sana ateş, alev veren asīl kan
Artık bu gün bir irinli pıhtı mı?

Felâketli[12], zâlim yıllar senin de
Dinç rûhunu yıprattı mı, ezdi mi?
Erkek gönlün şu dünyânın içinde
Artık necat ümīdini kesti mi?

Hep gençlerin cenâze mi, beşiklerin tabut mu?
Bugün senin ölüm müdür uyuduğun bu uyku?..

Hayır, hayır hiçbir vakit düşmek ölmek sayılmaz;
Bu dünyâda kalblerini kaybedenler ayılmaz;
İnsâniyyet bunlar için karaları bağlasın.

Hâlbuki sen, yine bu gün diri, sağlam bir ırksın,
Hâin eller senin yalnız gül yüzünü soldurdu;
O yaralı vicdânına kara yaslar doldurdu.

Fakat senin yüreğinin ateşleri sönmedi;
Bunlar buzlu topraktaki sıcak kuvvet gibidir;
Bu kuvvetle her ümīdin çiçekleri yeşerir.

Bu gün senin tâli'ine gam çektiğin devleti
Bir īmanlı kahramanın yine cana getirir;
"Türk beşiği dehâların yatağıdır!" dedirir.

Sus, ağlama! Harâbenden kalk, doğrul!
Kaldır; solgun, felâketli başını;
Dindir, kanlı gözlerinin yaşını;
Çık meydana, kurtulmaya bir yol bul!

[12] Krş., ayni basım, musibetli

Unutma ki, en acıklı bir figan,
Bir kırlangıç kuşu kadar gidemez;
Seni devden daha güçlü yaradan
Senden aslā dilencilik istemez.

Bilir misin, ağlayacak kimlerdir?
Kara bahta boyun eğen bir sefil;
Zâlimini afveyleyen bir zelil;
Zincirini sürükleyen bir esīr!..

Türk ananın pâk südiyle[13] büyüyen
Felâkete soğuk kanla gülendir;
En kuvvetli bir Turanlı[14] gözünden
Kin, intiķām yaşlarını silendir.

Beklediğin daha hangi musībet?
Elvermez mi, bağrındaki yaralar?
Elvermez mi, alnındaki karalar?
Elvermez mi, bu sefâlet, bu zillet?..

Ecdâdının kemikleri bu gün ḩak,
Haķāretler içer'sinde inliyor;
Her köyünde tütmez olmuş bin ocak
Ayağının seslerini dinliyor.

İster misin, son tahtın da yıkılsın?
Son yurda da kanlı mezar kazılsın?
Son burca da düşman bayrak asılsın?
Son nesle de mel'un zincir takılsın?

Sen bunları düşün, titre, hiddetlen;
Hangi ırktan olduğunu hatırla;
Bir boğucu deniz gibi kuvvetlen
Ve kendini inkılâba hazırla!..

Ey milletim, yüz milyon yine senin neslindir;
Sarp Kafkas'la Erciyas
Hiçbir vakit Türkler'i kardaşlıktan ayırmaz;
Bu mübârek dağlar da senin birer ilindir.

[13] Krş., ayni basım, Orhunlar'ın ninnisiyle
[14] Krş., ayni basım, Turan nesli

Şu duyduğun masallar, şu türküler, destanlar
Senin bahar türkülü Turan'ının sâf sesi;
Şu gördüğün koşular, şu güreşler, horanlar
Senin boğa göğdeli ecdâdının türesi.

Anavatan Çuvaş'ı, Âzerî'yi, Başkurd'u,
Sart'ı, Fin'i, Kalmuk'u ayni kanla yuğurdu;
Bu sâf kanı taşıyan
Herbir insan, 'aşîret;
Türk diliyle konuşan
Herbir şehir, memleket
Senin birer evlâdın, senin birer oymağın;
Senin birer öz yurdun, senin birer bucağın!

Sen istersen Tuna'nın kaynağından Çin'edek :
Altay, Kıpçak, Sibirya,
Âzerbaycan, Hvârezim, Gazne, Hīve, Buhâra..
Her yer Yeni-Turan'ın sinuruna girecek;
Osman ile Nâdir'in, İlhan ile Bâbür'ün
Kardaş olan milleti bir ru'yâya tapacak;
Milyonlarca o asîl, o ateşli kalblerin
Hepsi Türklük aşkıyle bir kalb gibi çarpacak.

O vefâlı Kırgızlar, alın terli Tatarlar,
Sert bakışlı Tonguzlar, güzel yüzlü Macarlar
Soğuk, sıcak çöllerden,
Uzak, yakın[15], illerden,
Mâvi, yeşil göllerden,
Tepelerden, bellerden..
Akın akın gelerek tahtına baş eğecek;
Candan kopan seslerle, "Kutlu olsun!" diyecek.

Millî vicdan câhili, sefil Türk'ü yerecek;
Onun aziz minberi,
Göğüslerde kıskançlık yaratacak sözleri
Al'na ru'yâ, rûha aşk, kalbe ümîd verecek.

[15] Krş., ayni basım, yakın, uzak

Bugün sana yabancı, melez gelen öz dilin
Her şeyini Türklük'ün vicdânından alacak;
Dâhîlerin doğarak senin dahî Virjil'in
Altun sazla Turan'ın destanını çalacak.

Onun bülbül ezgili tellerinin nağmesi,
O muhterem ecdâdı söyleyecek her sesi
Bozkırlar'la bezeli
Yüzbir eski diyârın..
Afşar, Türkmen güzeli
Gül yanaklı kızların
Türküleri olarak dört bucağa[16]gidecek;
Bütün ırkın rûhunda terennümler edecek.

Senin altun ordundan yedi devlet sinecek;
Bir yabancı sâhilden
Bayrağını taşıyan bir vapurun geçerken
Ona bütün sancaklar hürmetlerle inecek.
Büyük Turan-ili'nde zengin Asya'n, Avrupa'n
Birer yeni Japonya, Amerika olacak;
Yedi büyük denizin üzerinde her liman
Türk metâ'ı yüklenmiş katarlarla dolacak.

İstanbul'un bir yüce siyâsetin merkezi,
Şark'ın yeni Berlin'i, Viyana'sı, Paris'i,
Londra'sı olarak
Garb'e hüküm sürecek;
Türk ve İslâm her toprak
Mes'ud günler görecek.
Hakanının buyruğu Şark'ı, Garb'i sarsacak
Ve kalemi dünyâya yeni bir baht yazacak!..

Fakat bunu yaratacak yalnız millî duygudur;
Ölülere mezarlardan başlarını kaldırtan,
Dirilere gökten ateş, yerden demir aldırtan,
Ru'yâların yurtlarını yükselttiren Şûr budur.

[16] Krş., ayni basım, İstepler'e

Fâtih, şâir : Kurtarıcı, diriltici her çehre
Bu timsâlle hayâl olan ümidleri fetheder;
Hürriyetsiz milletlere, sa'âdetsiz yerlere
Bunun Resûl hitâbiyle seslenerek, "Uyan!" der.

Uyan! Bu ses, dağdan dağa dolaşır;
Rüzgâr gibi her kapıda uğuldar.
Uyan! Bu ses, kalbten kalbe ulaşır;
Vahy gibi her vicdânı sarsalar.

Bu hitâbın ateşiyle, uyuşan
Yüreklere yeni baştan can gelir;
Hep alınlar, birer vakûr kahraman
Gurûriyle yukarıya yükselir.

Bütün gözler o dumanlı ufuklara doğrulur;
Bir buluttan, uçan kuştan artık haber sorulur.

Bunu duyan bir millete yaşadığı şehirler,
Ecdâdının hâtıralar bıraktığı sahrâlar,
Birçok şanlı asırlara şâhid olan kayalar,
Efsâneli harâbeler geçmişleri nakleder[17]:

Anlatır ki, "O en yüce bir devleti, vatanı
"İlk ilâhlar zamânında kuranların oğludur;
"Onun büyük[18] milletinin koyun güden çobanı
"Başka ırkın elmas taclı hakanından uludur."

Bu mukaddes aşkladır ki Purusya
Cihangîrlik ru'yâsiyle uyandı;
Tatarlar'a harac veren bir Rusya
Şark'a vâris olmak için canlandı.

İtalyalı bir Maçini, o büyük
Eski-Roma hayâlini parlattı;
Polonya'nın zincirini bir küçük
Miçkeviç'in zayıf eli çatlattı.

[17] Krş., ayni basım, nakleyler
[18] Krş., ayni basım, ulu

Milliyetler, asırlardan akıp gelen sellerdir;
Önlerine ne çıkarsa sürür, yıkar, devirir.

Asya dahî kendisini bu ruh ile aş'ladı;
Bu gün onun dört bucağı üzerinde her toprak
Asırların dokuduğu kefenleri yırtarak,
"Hayat, hayat!" seslerini duyurmağa başladı..

İşte sana Hind, Efgan ki en sarsıcı sözlerle
Kardaş olan yüreklerde ihtilâller yakmakta;
İşte sana Çin, İran ki intikâmcı gözlerle
Avrupa'ya gazablarla ve kinlerle bakmakta!..

Bak, Lahur'un ak sakallı hocası
Belh'dekiyle bir ru'yâyı görüyor;
Benares'in solgun yüzlü racası
Bir nüvâbla bir maksada yürüyor.

Bak, Zerdüşt'ün toprağında[19] diz çöken
Bu gün bur'da başka ateş istiyor;
Muhammed'in mihrâbına yaş döken
Bu gün bur'da başka duâ ediyor.

Şark'ın dahî kızlarından işidilen türküler
Kâhinlerin dedikleri büyük günü müjdeler!..

Bu beklenen büyük günde fırtınalar çıkacak;
Kara kızıl yangınlarla gülle dolu al kanlar..
Bu kırmızı yanar-dağlar, bu kırmızı tûfanlar
O yabancı sarayları, zindanları yıkacak.

Harâbeler üzerinden istikbâlin Asya'sı
Saçlarının ucu kanlı güneş gibi doğacak;
Bu günedek esîr olan Şark'ın mazlum dünyâsı
O çapulcu sürüleri toprağından koğacak;

[19] Kr., ayni basım, Toprağına

Diyecek ki, "Ey düzenci insanlar,
Ey kanları sülük gibi emenler,
Ey hakları timsah gibi yutanlar,
Ey tahtları, târihleri gömenler!

Artık gidin! Saçtığınız zehirli
Nifâkları başka yerde doğurun;
Bu pâk yere soktuğunuz o kirli
Zevkınizi başka yerde doyurun.

Sizin olsun medeniyet dediğiniz vahşetler;
Hepinizin o uğursuz yüzünüze la'netler!"

Bırak, çelik drednotlar Hong-Konglar'ı titretsin;
Bırak, tunçtan âbideler Pencablar'da dikilsin;
Bırak, kanlı bandıralar Tahranlar'da çekilsin;
Bırak, vahşî istihkâmlar Batumlar'ı râm etsin!..

Bütün bunlar pek temelsiz, pek süreksiz[20] şeylerdir;
Hak önünde bâtıl fikrin ömrü kadar az sürer;
Herbirisi birer çürük ağaç gibi devrilir;
Biraz sonra hepsinin de yerlerinde yel eser.

Zîrâ, kalbler demirleri, taşları,
Ateşleri eritecek kuvvettir;
Altun taçlı, tunç tulgalı başları
Önlerinde titreterek eğiltir.

Zîrâ, zincir altındaki her mazlum
Zâlimine karşı ancak kin duyar;
Bu kin ona bir leş dolu uçurum
Ve bir yığın kıvılcımlı kül saklar.

Bunlardır ki iki şeyden birisini seçerler :
Yâ ru'yâyı fethederler, yâhut candan geçerler.

Ey büyük ırk! Bütün dünyâ.. Eski Persepolisler,
Yeni doğan Japonyalar, A'râbîli Menfisler,
Anibal'siz Kartajalar bu gün seni özlüyor;

[20] Krş., ayni basım, ve pek fânî

Allâh'ının sana kıble tanıttığı Kâ'beler;
Cebrâil'in sana *Kur'ân* getirdiği tepeler;
Ezan sesi her gelen yer bu gün seni gözlüyor.

Zîrâ ki sen kendinden çok başkasını korursun;
İnsâniyet bunalınca yardımına gelirsin;
Bu uğurda evlâdını, herşeyini verirsin.

Hilâfet'in çerâğını ellerinde tutansın;
Muhâmmed'in bıraktığı sürülere çobansın;
Her Müslüman memleketi yaşatmağa me'mursun[21].

Artık uyan! Necat günü gelmiştir;
Şu Türklük'ü felâketten kurtarmak,
Onu yine selâmete çıkarmak
Senin için en mübârek bir iştir.

Sen, Tanrı'nın mihrâbına git, eğil,
Turan için duâ eyle, yemîn et;
Demirleri, ateşleri aziz bil;
Yüreğine intikâmla kin öğret.

O mukaddes Altaylar'a çık, haykır;
"İnkılâblar kansız çiçek açmaz!" de;
Herbir Türk'ten îman, azim, kan iste;
Ulusları bayrağına hep çağır.

Haydi yürü! Bu âlemde her zafer
Yalnız arslan olanları selâmlar;
Hürriyetler, sa'âdetler, sevinçler
Meşakkatli alınlarda parıldar!..

[21] Her iki basımda ayni olan bu son üç kıt'ayı, M. E. Yurdakul, basım için Türk Tarih Kurumu'na verdiği metinde hemen tamâmıyle ve şu tarzda değiştirmiştir; kendi el yazısıyledir :

Allâh'ının sana kıble tanıttığı Kâ'beler,
Ecdâdının ilk beşiği olan ünlü tepeler,
Esîr, mazlum memleketler bugün seni gözlüyor.

Zîrâ ki (sen)dînin kutlu çerâğını tutansın :
Muhammed'in bıraktığı sürülere çobansın :
Oğuz Han'ın milletini kurtarmaya me'mursun!

Artık uyan! Şu hayattan yüz çevir;
Târihine, ecdâdına sâdık kal;
O cihangîr Türklük'ünü ele al;
Yine bu gün kurmak için yık, devir!

Bir asker ol, silâhını tak, kuşan;
Bir şâir ol, milliyeti dalgalat;
Bir işçi ol, ocağını yak, kıskan;
Bir âlim ol, hakîkati parıldat!..

Bil ki, senin merâmını[22] fetheden
O Türk dehân yeni dünyâ kuracak;
Son asrın da Turan'ını yaratmak,
İşte senin genç neslinden beklenen!..

Haydi yürü! Medeniyet, şeref, şan
Genç alnında millî ru'yâ görenin!
Eski, yeni, hür ve mes'ud Türkistan,
Bütün Asya ve istikbâl hep senin!..

7 Kânûnıevvel, 1329[23]

O ırksın ki kendinden çok başkasını korursun:
İnsâniyet bunalınca yardımına gelirsin:
Bu uğurda evlâdını, herşeyini verirsin!

[22] Krş., birinci basım, her merâmı

[23] Krş., birinci basımda — Milâdî karşılığı 20 Aralık, 1913 olan — bu Mâlî tarih yoktur.

IV.
TAN SESLERİ

Ey yeni Turan, sevgili ülke,
Söyle sana yol nerede?

HÂLİDE EDİB

Yüce san'atkâr şehzâdemiz devletli, necâbetli 'Abdü'l-Mecîd Efendi tarafından bilhassa şiir için yapılarak armagan edilmiştir.

LXXXIV.

AÇ BAĞRINI BİZ GELDİK

1.

Kurtarıcı Ordumuz'a ve Kahraman Başbuğu'na[1]

Bugün yeni tarih'in başladığı bir gündür;
Açtığımız bayraklar,
O canavar Ruslar'a mahkûm olan topraklar,
Zulm altında inleyen esir Türkler içündür.
Biz de, zindan ve zincir yaratmayan Tanrı'nın
Halâs için dünyâya gönderdiği erleriz;
Şark'a büyük bir devir hazırlayan yarının
Ru'yâsına can vermek yeminini edeniz[2]!..

2.

Ben bir kara saatte tesellîler ararken,
Bana asil ırkımın destanını söyleyen
Aziz Kökci, kalbimin tellerine dokundu;
Benim çorak rûhuma bir mukaddes aşk sundu
Ve dedi ki, "Türklük'ün
"İlk beşiği, vatanı, şu sâf ufkun altında
"Senin garib gönlünün
"Özlediği Cennet'ler bu dağların ardında!"

3.

Âh, bu yerler.. bana bir ma'bed[3] kadar uludur;
Bur'da her dağ tepesi,
Her karanlık uçurum, her loş kaya gölgesi
Akisleri susmayan sesler ile doludur.

[1] M. Emin Yurdakul tarafından basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verilen metinde, her iki basımda mevcut bu ithaf kaldırılmıştır.

[2] Krş., *ayn. metin*, bu ve ikinci kıt'a kaldırılmıştır.

[3] Krş., *ayn. metin*, dünyâ

Bu illerde her hisar, her taş sütun, her türbe
Bana tunçtan ruhların [4] tarihini nakleder.
Bu yurtlarda her dıvar, her yosunlu harâbe :
"Bizde yatan kırk çeşit medeniyet sizin!" der [5].

4.

Ve onları söyler ki, yedi gökten haykıran,
Eski büyük Roma'nın kartalları asrından [6]
Daha şanlı devirler [7] bütün bende uyanır;
Gözlerimde beşbin yıl dirilerek canlanır.
Ben o zaman önümde
Kurulacak devletler, altun tahtlar [8] görürüm
Ve îmanlı göğsümde
Türk ruhûmu bularak ileriye yürürüm [9].

5.

Ey sevgili memleket
Aç bağrını biz geldik;
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

6.

Aç bağrını Oğuz'un
Toprakları can bulsun;
Evlatların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

7.

Rüzgâr, tipi, fırtına.. Birşey beni râmetmez;
Gökler, yerler açılsa..
Üzerime tûfanlar, yanar-dağlar saçılsa
Benim erkek göğdemin bir kılını titretmez.

[4] Krş., *ayn. metin*, Bana büyük ecdâdın
[5] Krş., *ayn. metin*, üçüncü kıt'ayı teşkil etmektedir.
[6] Krş., *ayn.metin*, Asırlara büyüklük türküleri çağıran
[7] Krş., *ayn. nüsha*, nice şanlar, şerefler
[8] Krş., *ayn. metin*, memleketler
[9] Krş., *ayn. metin*, dördüncü kıt'ayı teşkil etmektedir.

Ben oyum ki, kanıyle öğündüğüm ecdâdım
Titretici şeylere bir def'a [10] diz çökmemiş;
O hiçbir gün bir rüzgâr [11], bir şimşekli yıldırım,
Bir [12] kasırga önünde korku yaşı dökmemiş.

8.

Onun eski Tanrı'sı [13] hayat veren güneşmiş;
Kara külçe demiri silâh yapan ateşmiş;
Kahramanca masallar nakleyleyen ırmakmış.
Ulu Tanrı-dağı'nı parıldatan [14] toprakmış.
Benim dahî taptığım
Hep bunları var eden, beni bir Türk yaradan!
Kulluğumu yaptığım
Şu ateşli bağrıma bir pulattan kalb koyan!

9.

Gerçektir ki, dünyada güzel, parlak çok şeyler :
Şan ve şeref sevdâsı,
Zengin olmak dileği, bahtıyarlık ru'yâsı,
Hulyâ kuran gençliğin çehresine gülümser;
Yeşil, zümrüt yurtlarda çift olarak dolaşmak,
Sevgililer içinden ayrılmamak iyidir;
Bal kokulu yerlerde gül yüzlerle koklaşmak
Acı olan hayâtın en tatlı birşeyidir [15].

10.

Fakat [16] ey sen, rûhumun aradığı vatanım [17],
Yıldızları bana bir ana gibi bakanım:..
Sen Asılı-bağçeler sultanından [18] dilbersin;
Geyiklerin sevdiği [19] iller gibi bir yersin;

[10] Krş., birinci basım, hiçbir gün
[11] Krş., birinci basım, O ne kuduz canavar, ne
[12] Krş., birinci basım, Ne
[13] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Onun sevip taptığı
[14] Krş., *aynı metin*, Cihangîrler yaratan bir değerli
[15] Krş., *ayn. metin*, birinci kıt'ayı teşkil etmektedir.
[16] Krş., *ayn. metin*, Lâkin
[17] Krş., *ayn. metin*, Turan'ım
[18] Krş., *ayn. metin*, Sen Şîrâz'ın gül, bülbül bağlarından
[19] Krş., *ayn. metin*, su içtiği

Senin bana her türkü'n
Bin Orşelim kızının nağmesinden güzeldir;
Bir yabânî sünbülün
Tavusların uçtuğu elli Hind'e bedeldir [20].

11.

Ey sevgili memleket
Aç bağrını biz geldik;
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

12.

Aç bağrını Oğuz'un
Toprakları can bulsun;
Evlatların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

13.

Ey Kafkas'ın Doğu'ya kanad açan rüzgârı!
Ey obalı çöllere,
Mâvi buzlu dağlara, o yug sulu göllere
Bulutların üstünden uçan turna kuşları!
Sizler ölüm gülleri biten Turan-ili'ne,
Irmakları kan olan topraklara gidiniz;
Boyunduruk altında ölenlerin nesline,
O yaralı kalblere [21] bizden selâm ediniz [22].

14.

Deyiniz ki, o yaslı taze duvak gelinler,
Hınçkırıklı nineler feryadları kessinler;
Pırangalı mahbuslar, solgun yüzlü sürgünler,
Büyük günün bir ölmez ümîdiyle gülsünler.

[20] Krş., *ayn. metin*, ikinci kıt'ayı teşkil etmektedir.
[21] Krş., *ayn. metin*, ruhlara
[22] Krş., *ayn. metin*, onbirinci kıt'ayı teşkil etmektedir.

Verdikleri kurbanlar
Tanrı'mızın [23] merhamet denizini coşturdu;
Ettikleri figanlar
Bizi esir Turan'ı kurtarmaya koşturdu [24].

15.

Bilsinler ki [25], şu komşu, kardeş olan toprakta
Elmas taçlı sultan'dan [26]
Yirmi evli köydeki rencberedek her insan
Onlar için en derin mahabbetler [27] duymakta;
Bakın [28], size bir çocuk : Bülbül sesli diliyle
Onlar için ihtilâl şiirleri okuyor;
Bakın [29], size bir genç kız.. Som gümüşten eliyle
Onlar için hürriyet bayrağını dokuyor [30].

16.

Evet [31], artık kurtuluş zamanları yakındır;
Yarın yine saltanat [32] bu kahraman ırkındır.
Bir ayrılmaz Türklük'ün yaşadığı her bucak
Yetmişiki ulus'a bir hür vatan olacak;
Yine altun saraylar [33],
Medreseler, câmi'ler [34] Şark'a bir ruh verecek;
Yine şanlı [35] alaylar
Debdebeler [36], şerefler or'da hüküm sürecek [37].

[23] Krş., *ayni metin*, Kalbimizin
[24] Krş., *ayn. metin*, onikinci kıt'ayı teşkil etmektedir.
[25] Krş., *ayni metin*, Bakın bur'da
[26] Krş., *ayni metin*, Saraydaki hakandan
[27] Krş., *ayn. metin*, en büyük kayguları
[28] Krş., *ayn. metin*, İşte
[29] Krş., *ayn. metin*, İşte
[30] Krş., *ayn. metin*, onüçüncü kıt'ayı teşkil etmektedir.
[31] Krş., *ayn. metin*, Zîrâ
[32] Krş., *ayn. metin*, hürriyet
[33] Krş., *ayn. metin*, Bahçe-Saraylar
[34] Krş., *ayn. metin*, Semerkandler, Turfanlar
[35] Krş., *ayn. metin*, Debdebeli
[36] Krş., *ayn. metin*, Şa'şa'alar
[37] Krş., *ayn. metin*, ondördüncü kıt'ayı teşkil etmektedir.

17.

Ey sevgili memleket
Aç bağrını biz geldik;
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

18.

Aç bağrını Oğuz'un
Toprakları can bulsun;
Evlatların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun[38].

19.

İnanırım, düşmanım zayıf devlet değildir;
Belki onun ayağı
Kurşun dağlar altında sağlam duran toprağı
Üzerine bir dünyâ çökmüş gibi eğiltir.
İşte herbir tepede yüz çelikten istihkâm
O cehennem ağızlı toplarıyle uluyor;
Her Moskof'un göğsünde bir ateşli[39] intikam
Kan yalamak isteyen kaplan gibi soluyor.

20.

Belki bu ırk şu arzın nurlarını söndürür;
Her ülkeyi bir kanlı salh-hâneye döndürür;
Ellerini yangınlar aleviyle ısıtır;
Virâneler üstünden baykuş gibi haykırır.
Şu kadar ki bu kuvvet
Kalbim gibi kalblerin huzûrunda baş keser;
Irkım gibi bir millet
Onun zâlim bin Kazak alayını mahverder[40].

[38] Krş., *ayn. metin*, onbeş ve onaltıncı kıt'aları teşkil etmektedir.

[39] Krş., *ayn. metin*, birinci basım, göğsünde vahşî hırs, kin, intikam.

[40] Krş., *ayn. metin*, bu iki (19 ve 20'nci) kıt'a çıkarılmıştır.

21.

Bir vakitler bizler de üç dünyâya hükmettik[41];
İskender'in, Sezar'ın,
Keyhusrev'in, Ramses'in, Şarlken'in, Lazar'ın
Demir zirhlar kuşanmış ırklarını titrettik.
Lâkin birgün geldi ki tahtımıza kul olan
Bütün mağlûp milletler silâhlara yapıştı;
Bir Bulgarya, Romanya, Yunanistan, Sırbistan
Hepsi millî ru'yâya can vermeye kalkıştı[42].

22.

Ayni ru'yâ, ayni aşk, ayni dilek, ayni kin
Neden Çarlar tahtını birkaç bölük etmesin?
Dün bizleri hükmüne baş eğdiren bu bahtın
Neden yarın Ruslar da mahkûmları olmasın?
Mazlum Şark'ın üstünde
Türk nesli[43] de zamandan nur ve ateş almıştır;
Millî asır Türk'ün de
Bir doğacak inkılâb saatini çalmıştır.

23.

Ey sevgili memleket
Aç bağrını biz geldik;
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

24.

Aç bağrını Oğuz'un
Toprakları can bulsun;
Evlâtların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

[41] Krş., *ayn. metin*, Düşmanlar mı? Onlardan biz çok güçlü millettik

[42] Krş., *ayn. metin*, 17-29'uncu kıt'aların sırası, birinci ve ikinci basımdakilerle sıralanış bakımından aynidir ve 21-33'üncü kıt'alara tekâbül eder.

[43] Krş., *ayn. metin*, ırkı

25.

Benim arzum[44] şudur ki, bir Atlı-Han olayım;
Boğaların[45] gücünü,
Kartalların gözünü, ejderlerin öcünü,
Arslanların[46] dişini hep kendimde bulayım.
Kara Han'ın başına taç giydiği illerde
Büyük Türklük tahtını[47] ellerimle kurayım.
Timuçin'in kurultay topladığı bir yerde
Dokuz tuğu sallanan bayrağımla durayım.

26.

Boz-kurdlar'ın ateşler parlattığı ocaklar,
Demirler'in[48] kānunlar götürdüğü bucaklar,
Babürler'in beldeler yükselttiği ovalar[49],
Yavuzlar'ın şerefler haykırttığı kayalar[50]
Yine büyük Turan'ın[51],
Zafer sesi verici kûslariyle inlesin;
Yine ulu Hakan'ın,
"İleriye!.." deyici fermanını dinlesin!

27.

Türk birliği : Bu benim bir mübârek īmânım,
Bu mukaddes aşkı ben
Bize ayrı[52] yurt veren, ayrı[53] dille söyleten
Allāh'ımın birliği gibi yüce tutanım.

[44] Krş., *ayn. metin*, ülküm
[45] Krş., *ayn. metin*, Arslanların
[46] Krş., *ayn. metin*, Kaplanların
[47] Krş., *ayn. metin*, Büyük Turan yurdu'nu
[48] Krş., *ayn. metin*, Timurlar'ın
[49] Krş., *ayn. metin*, ülkeler
[50] Krş., *ayn. metin*, herbir yer
[51] Krş., *ayn. metin*, bu ve bundan sonraki üç mısrâ', aşağıdaki tarzda değiştirilmiş ve sıralanmıştır:

Yine yiğit Türkler'in
"İleriye!.." deyici seslerini dinlesin:
Yine büyük zaferin,
Dünyâları titreten kûslarıyle inlesin!

[52] Krş., *ayn. metin*, ayni
[53] Krş., *ayn. metin*, ayni

Bana Rabb'i Kâ'beler, Tûrlar nasıl söylerse
Buna dahî Altaylar şehâdetler ediyor;
Kur'ân benim kalbimden nasıl birşey dilerse
Târihim de bu kalbden öyle birşey istiyor.

28.

Ey kardaşlar! Bizler ki ayni ırkın oğluyuz;
Kızıl, Sarı, Kara, Gök[54], Ak Hanlar'ın soyuyuz.
O ihtiyar Nuhlar'dan evvel[55] yine hep birdik;
Büyük Turan rûhıyle Türk'e fâtih dedirdik.
Bu gün bizi çağıran
Ayni rûhun ilâhî[56] seslerine toplanın
Kalbimizde parlayan[57]
Ateşlerin[58] göklerden geldiğine inanın.

29.

Ey sevgili memleket
Aç bağrını biz geldik;
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

30.

Aç bağrını Oğuz'un
Toprakları can bulsun;
Evlatların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun.

31.

Ey keskin Türk kılıcı! Ey şerefle, nâmusla,
Hakla takdîs olunan[59]!
Ey dünyâyı zulümden, haksızlıktan kurtaran[60]!

[54] Krş., birinci basım, Kara, Gök
[55] Krş., T. T. Kurumu, *aynı metin*, önce
[56] Krş., *ayn. metin*, o kutsal
[57] Krş., *ayn. metin*, haykıran
[58] Krş., *ayn. metin*, Sayhaların
[59] Krş., *ayn. metin*, edilen
[60] Krş., *ayn. metin*, kurtaracak olan sen!

Yine âdil Allāh'ın[61] intikāmı ol, parla!
Gerektir ki, bu gün de Türk ırkını ağlatan
Romanoflar sarayı kızıllara boyansın;
O güzelim Turan'a kara yaslar bağlatan
İslavlık'ın fesadı kan seliyle yıkansın!

32.

Zîrâ insan-oğluna âh ettiren vahşetler[62],
Sönmek için zâlimin damarından kan ister;
Her millete serbestçe yaşamaya hak veren :
Vicdanlarda Allāh'sa yerlerde[63] de ancak sen!..
Artık yeter, uyuyan
Üçbin yıllık bir mumya gibi yatmak elverir;
Artık yeter, kınından
Kurtarıcı bir resûl gibi çıkmak vaktidir.

33.

Bak, her yerde, gözlerden ümid yaşı akıyor;
Birçok sefil bâkirler,
Öksüz, yetim, ma'sumlar, beyaz saçlı esirler
Sana titrek ellerle meş'aleler yakıyor.
Senin, mahkûm Turan'ı kurtaracak zaferin
Avrupa'nın zulmünü, vahşetini boğacak;
Ondan sonra Çinler'in, İranlar'ın, Hindler'in
Irklarının alnına altun günler doğacak[64]!...

34.

O devir ki ışıksız mihrâblara "Parla! " der;
Kapıları çalınmaz ocaklara hak serper;
Hakîr[65] olan ruhlara asâletler getirir
Ve sefil'e, "Hayâtı seviyorum!" dedirir.

[61] Krş., *ayn. metin*, Yine mazlum ruhların
[62] Krş., *ayn. metin*, zulümler
[63] Krş., *ayn. metin*, ellerde
[64] Krş., *ayn. metin*, bu ve bundan sonraki 34 numaralı kıt'a çıkarılmıştır.
[65] Krş., birinci basım, Aziz

Bu gazâyı Muhammed,
Budha, Zerdüşt, Bırahma hepsi senden özlüyor;
Zâlimlere adâlet,
Mazlumlara merhamet eyleyenden gözlüyor!..

35.

Ey sevgili memleket
Aç bağrını biz geldik;
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

36.

Aç bağrını, Oğuz'un
Toprakları can bulsun;
Evlâtların Moskof'un
Zincirinden kurtulsun!

6 Nisan, 1330[66]

[66] Karşılığı 19 Nisan, 1914 olan bu Mâlî tarih, *Tan Sesleri*'nin yalnız ikinci basımında vardır.

LXXXV.

Ey İğnem, Dik

1.

Türk Kadınları Biçki Yurdu'na[1]

İlk nineler ecdâdla Bir Tanrı'ya tapmışlar;
İlk alevli ocağı,
İlk hakanlar tahtının kurulduğu otağı
Erleriyle birlikte ter dökerek yapmışlar.
Eğer erkek demirse, kadın dahî ateştir;
Onu aşkla, ümidle ısıtıcı güneştir.
Kadınlarsız memleket öcden, kinden mahrumdur;
Düşmanların önünde ölümlere mahkûmdur.

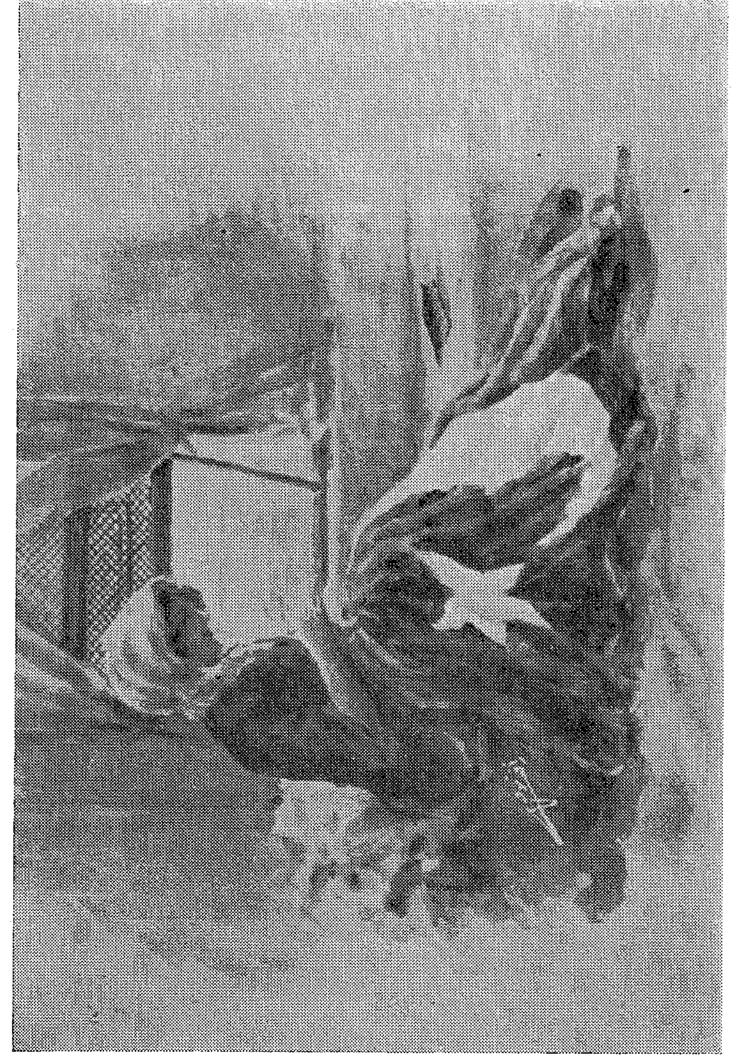
2.

Ben doğduğum vatana sonsuz yıllar dilerim;
İsterim ki hayâta hür açılan gözlerim
Ay yıldızlı bayrağın
Nurlarının altında saâdetle kapansın;
Şu mübârek toprağın
Her çocuğu Turan'ın ninnisiyle sallansın!
Bunun için bende de iş görecek kuvvet var;
Kılıçların yanında iğneler de parıldar.

3.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınırdaki erlere
Hizmet aziz bir iştir.
Ey iğnem, dik! Elimde teyellenen şu gömlek,
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek!

[1] Krş., M. E. Yurdakul'un tashihleriyle T. T. Kurumu'na basılmak üzre verilen *metin*, bu hitap, çıkarılmıştır; şiirin her iki neşrinde vardır.

4.

Bakın, her Türk, kızından karısından ayrılmış,
Aşka vedâ' ederek,
Ocağını, köyünü yurda fedâ ederek
Pâdişâhın emriyle silâhına sarılmış:
"Ey Gāzîler" türküsü çağırarak gidiyor;
Şu zavallı Turan'ın necâtını istiyor
Ve diyor ki, "Irkımın —Özbeg, Tatar, Kumuk, Fin—
"Her evlâdı hürriyet kazanarak birleşsin!"

5.

Bu yüzbinler kim bilir hangi dağlar üstünde,
Hangi buzlu taşların çığlarının önünde?
Âh, o zâlim bellerde
Kar savuran tipiler bakan gözü kör eder;
O geçitsiz illedre
Islık çalan rüzgârlar çeneleri kilitler;
Fırtınalar hâindir, ciğerlere ok urur;
Gökler, yerler kalbsizdir, çıplakları dondurur.

6.

Ey İğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet, aziz bir iştir!

Ey iğnem, dik! Elimde teyellenen şu gömlek,
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek [2]!

7.

Gerektir ki, ordumuz Fâtih ile Yavuz'un [3]
Garb'i, Şark'ı titreten [4],
Denizlere, göklere nekkāreler [5] dinleten
O yıldırım akınlı askerine eş olsun.

[2] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu altı kıt'a çıkarılmıştır.
[3] Krş., *ayn. metin*, bu fâtihler yurdunun
[4] Krş., *ayn. metin*, Yeri gökü inleten
[5] Krş., *ayn. metin*, Asırlara destanlar, hikâyeler

Eğer zengin olsaydım, hazîneler dökerdim;
Her yiğitin altına bir küheylân çekerdim;
Onun ince beline elmas hançer takardım
Ve yattığı çadırda misk-ü anber yakardım [6].

8.

Lâkin ey kalb, ey benim genç göğsümde çırpınan
Ey altundan tacların üstündeki elmastan
Asîl olan Türk kalbi!
Vatan senin aşkından [7] büyük birşey gözetmez;
O da Ulu Rabb gibi
Mihrâbına adanan bir kurbanı [8] reddetmez.
Herbir Türk'ün vergisi Turan [9] için faydadır;
Birgün gelir, bir sargı bir hayâtı kurtarır.

9.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet aziz bir iştir!

Ey iğnem, dik! Elimde teyellenen şu gömlek,
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek.

10.

Ey zaferin [10] Tanrı'sı sen bizlere yardım et!
Şark'a necat verecek,
Yirmi esir millete kanadını gerecek
Kurtarıcı Türkler'i sağ ve sağlam ilerlet!
Bak, bu millet düştüğü asırlardan beridir,
Şu Resûller [11] vatanı olan Asya'n geridir,
Türk'ten başka bugün de diriltici kuvvet yok;
O verdiğin ahlâkı kirletmiyen millet yok.

[6] Krş., *ayn. metin*, bu kıt'adan 12'nci kıt'aya kadarkiler, sırasıyle 4-9'uncu kıt'alarla karşılaşır.
[7] Krş., *ayn. metin*, sevginden
[8] Krş., *ayn. metin*, adağı
[9] Krş., *ayn. metin*, vatan
[10] Krş., *aynı metni*, Ey zaferler
[11] Krş., *ayn. metin*, Kahramanlar

11.

Dilerim ki, ordumuz Kafkaslar'da yükselsin;
Nevalar'ın önünden, "Zafer!" diye ses gelsin.
Urallar'ın altında
Vahşi, mağrur leşlere[12] adâletin bağırsın;
Altaylar'ın sırtında
Yetmiş milyon, hürriyet sevinciyle haykırsın.
Biz de o gün *ilâhî* söyliyerek gidelim;
Yüce Tanrı-dağı'nda sana secde[13] edelim.

12.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet aziz bir iştir!
Ey iğnem, dik! Biçtiğim ay yıldızlı al bayrak,
Bütün Turan-ili'ne gölgesini yayacak!..

13.

Varsın ötsün horozlar, varsın sönsün yıldızlar
Ben uyumak istemem;
Eğer biraz uyursam, korkarım ki şu iğnem
Gözyaşımla ıslanan dikişimde pas tutar.
Âh, o zaman, korktuğum, tüy ürperten o yerler,
Kardaşları o soğuk karlarıyle kefenler;
Herbirinin üstüne vahşî kurdlar üşüşür;
Fâtiha'sız kabrinde akbabalar ötüşür[14].

14.

Hayır, bizden bir göğüs, bir kol eksik olmasın;
Bir askerin gül yüzü sararmasın, solmasın;
Zîrâ bir Türk neferi
Zaman olur en büyük bir mu'cize gösterir;

[12] Krş., *ayn. metin*, zâlim çarlar'a
[13] Krş., *ayn. metin*, duâ
[14] Krş., *ayn. metin*, 13-15'inci kıt'alar, sıralanış bakımından 1-3'üncü kıt'alarla karşılaşır.

Onun demir elleri
Bir orduya, bir cenge, bir zafere can verir.
Bu ellerle belki de Çar'ın tahtı yıkılır,
Bu kara kuş yuvası topraklara tıkılır[15].

15.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet aziz bir iştir!
Ey iğnem dik! Elimde teyellenen şu gömlek,
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek!

16.

Yirmi yaşın aşkı mı? Ben bu şeyden uzağım[16];
Turan için yaşamak,
Genç ruhûmu ırkımın ru'yâsiyle okşamak,
Ümîd etmek, inanmak.. İşte benim hayâtım...
Bana ana-yurtlardan iniltiler gelirken
Mümkün mü ki dünyânın safâsından bugün ben
Mısr'ın meşhur kadını gibi bir zevk alayım;
Bir sadefli rebabla aşklarımı çalayım[17]?

17.

Şu bülbüller yuvası, gül bahçesi toprakta
Penbe seher boşuna pencereme urmakta;
Benim yâkut[18] şafakım
Turnaların uçtuğu yerden nurlar serpecek

[15] Krş., *ayn. metin*, son beyit, aşağıdaki tarzda düzeltilmiştir:

Bunlar için bende de iş görecek kuvvet var,
Süngülerin yanında iğneler de parıldar.

[16] Krş., *ayn. metin*, ben bundan tad almadım
[17] Krş., *ayn. metin*, sıra bakımından 16-24'üncü kıt'alar, sıralanmış bakımından 10-18'incilerin aynidir.
[18] Krş., *ayn. metin*, altun

Ve[19] ateşli dudağım
Çelenkleri parlayan alınları öpecek!
Şimdi işçi türküsü söylediğim şu bucak
İşte o gün bir gelin duâsını duyacak.

18.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet, aziz bir iştir!

Ey iğnem, dik! Elimde teyellenen şu gömlek,
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek.

19.

Büyük Türk'lük!.. Bu, bana saâdetler saçıyor;
Sanki bana her gece
Gökten inen ilâhî melek gibi gizlice
Sekiz Yeşil Cennet'in kapısını açıyor :
İşte güzel Kafkaslar, kırk saraylı Kazanlar,
Yüz kubbeli Heratlar, bin sütunlu Turfanlar!..
İşte Ceyhun suları, altun Tebrīz bağları,
Gümüş Baykal gölleri, zümrüt Altay dağları!..

20.

Bur'da her yer mor sünbül, sarı çieçk kokulu;
Bu illerde bir çoban kızı olmak ne mutlu!..
Ey sevgili Turan'ım!
Gözlerimden kaybolma, güneşlerin parlasın!
Özlüyor ki, vicdânım
Ayağımın altında Kevserler'in çağlasın!
Bu uğurda günlerim, gecelerim senindir;
Parmaklarım, göz nurum, alın terim senindir.

21.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet, aziz bir iştir!

[19] Krş., *ayn. metin*, Şu

Ey iğnem, dik! Elimde teyellenen şu gömlek,
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek!

22.

Ey Oğuz'un[20] genç nesli, ey Osman'ın[21] askeri,
Ey Kaflar'a[22] at süren,
Ey bastığı yerlere hürriyetler[23] götüren
Altun[24] kalbli ordumuz, rüzgâr gibi ileri!..
Bugün senin ardında yardım için biz varız;
Hepimiz de ateşli ve īmanlı kızlarız.
Biz de, büyük dileğe ömrümüzü[25] nezrettik;
Kalbimize zaferi ve ölümü öğrettik.

23.

And içtik ki, şerefle döneceğin günedek
Bütün gençlik, kadınlık sana hizmet edecek[26];
Türkân yüzlü güzeller
Şiirlerle ruhlarda büyük aşklar yakacak;
Gül koparan nur eller
Bağırlarda kanayan yaralara bakacak;
Her kız Büyük-Turan'a[27] ya sırmalı bir sancak,
Ve yâhut ki kendine kanlı[28] kefen yapacak...

24.

Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet, aziz bir iştir!

Ey iğnem, dik! Biçtiğim ay yıldızlı al bayrak
Bütün Turan-ili'ne gölgesini yayacak!...

20 Ağustos, 1329[29]

[20] Krş., *ayn. metin*, ırkımın
[21] Krş., *ayn. metin*, hürriyet
[22] Krş., *ayn. metin*, dünyâya
[23] Krş., *ayn. metin*, büyük ünler
[24] Krş., *ayn. metin*, Arslan
[25] Krş., *ayn. metin*, ülküye kendimizi
[26] Krş., birinci basım, görecek.
[27] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, aziz vatana
[28] Krş., *ayn. metin*, Ya kendine bir kanlı, kızıl
[29] Milâdî 2 *Eylûl*, 1913'e tekābül eden bu Mâlî tarih, yalnız ikinci basımın sonunda vardır.

EY İĞNEM DİK
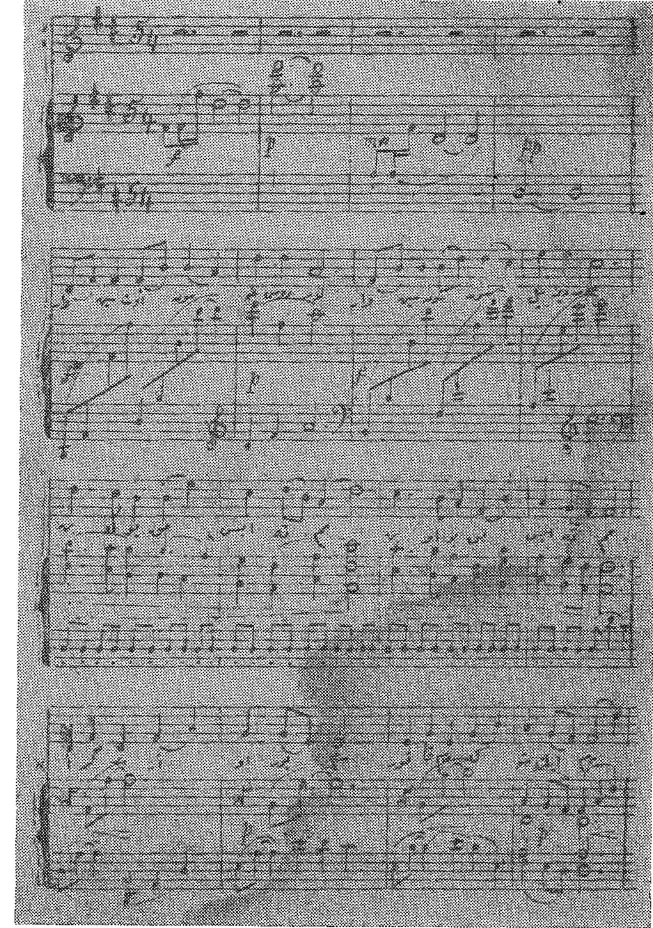
Varsın ötsün horozlar, varsın sönsün yıldızlar,
Ben uyumak istemem;
Eğer biraz uyursam, korkarım ki şu iğnem
Gözyaşımla ıslanan dikişimde pas tutar;
Âh, o zaman korktuğum tüy ürperten o yerler,
Kardaşları o soğuk karlarıyle kefenler;
Herbirinin üstüne vahşî kurdlar üşüşür;
Fâtiha'sız kabrinde akbabalar ötüşür.

Şu bülbüller yuvası gül bağçesi toprakta
Penbe seher boşuna pencereme vurmakta;
Benim yâkut şafakım
Turnaların uçtuğu yerden nurlar serpecek
ve ateşli dudağım,
Çelenkleri parlayan alınları öpecek;
Şimdi işçi türküsü söylediğim şu bucak,
İşte o gün bir gelin duâsını duyacak.

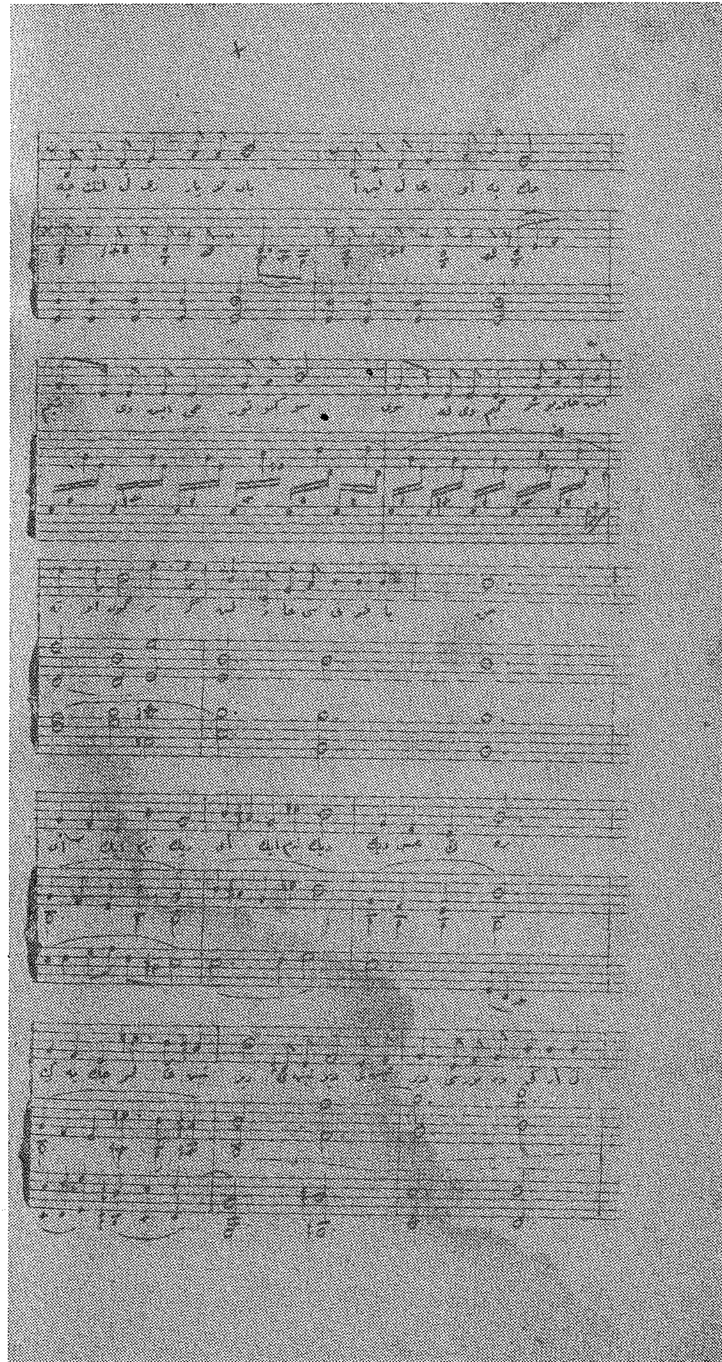
Ey iğnem, dik! Askere
Giyecekler yetiştir;
Sınurdaki erlere
Hizmet aziz bir iştir.

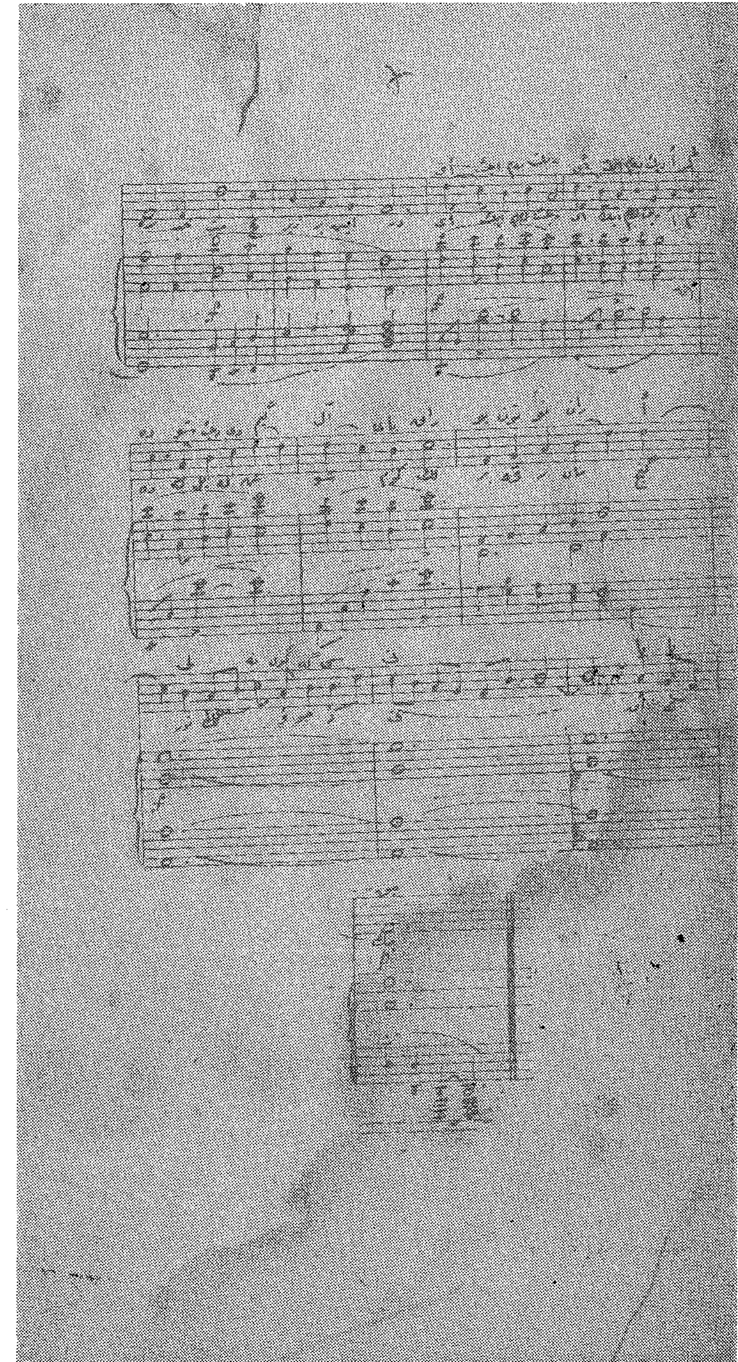
Ey iğnem, dik! Elimde, teyellenen şu gömlek
Bir kahraman genç Türk'ün vücûdünü örtecek!..
Ey iğnem, dik! Biçtiğim ay yıldızlı al bayrak
Bütün Turan-ili'ne gölgesini yayacak!..

EY İĞNEM, DİK[30]

[30] Bu nota, *Tan Sesleri*'nin birinci basımında yoktur.

V.

ORDU'NUN DESTANI

Öz Türkler'i esirgeyen Ulu Tanrı, şu kılıcı
Zafer sunan nefhasıyle şanlar için takdis etti;
Ona, sınur toprağına basanları doğratıcı
Bir gazablı intikamla, bir afvetmez kin öğretti!

LXXXVI.

ORDU'NUN DESTANI

I.

Çanakkal'a Kahramanları'na

Bugün hakan[1] seferberlik i'lân etti[2];
Üç devlete cenk topları gürüldetti.

Aziz yurdun vakur sesli davulları
Babaları, kardaşları, oğulları
Ay yıldızlı al bayrağın
O mukaddes gölgesine çağırıyor;
"Ey gâzîler!" söylenilen[3] her sokağın
İçer'sinde "Harbe!" diye bağırıyor

Millî şâir altun sazın[4] tellerinde
Şiirlerle[5] cengi öğsün;
İş ustası kızgın örsün üzerinde
Has çelikten kılıç döğsün[6].

Bugün Şark'ın nur yüzüne mâtem çökmüş;
Bir el onun altununa kurşun[7] dökmüş.

Felâketli zamanlarda feryâd eden,
Bize gökün seslerini işittiren
O mübârek Tanrı-dağı,
Ulu Kâ'be derin derin inildiyor;
Kafkas-yolu, Şat-vâdîsi, Nil-ırmağı,
Boğaz-önü kurtarıcı er istiyor.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Bugün millet
[2] Krş., *ayn metin*, eserin iç ve dış kapağındaki kıt'a ve *Çanakkal'a Kahramanları'na* ithâfı çıkarılmış, *Ordu'dan Bir Ses* adlı şiirden sonra ve *Ordu'nun Destanı* başlığıyle *Türk Sazı*'na alınmıştır.
[3] Krş., birinci basım, Çocukların kaynaştığı
[4] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, tunç sazının
[5] Krş., *ayn. metin*, Şiirlerle, destanlarla
[6] Krş., *ayn. metin*, Has çelikten bize keskin kılıç döğsün.
[7] Krş., *ayn. metin*, Bir el onun bal ömrüne agu

Yolumuzun yaşlı, ulu çınarları
Bizleri de selâmlasın [8];
Ayrılığın yeşil gözlü pınarları
Ardımızdan çağıldasın [9]!

II.

Zîrâ fâtih ataların şan verdiği şu ülkede [10]
Milletlere hak, hürriyet..
Devletlere,kırallara sınır çizen bir hükûmet
Girdâblara sürüklenen gemi gibi tehlikede!..
Bu devletin har(i)tasını değiştiren Navarinler
Yine bize o yırtıcı tırnaklarla pençe saldı;
Petro ile Katerin'in yaydıkları alçak kinler
Yine bizi Asyalar'a sürmek için meydan aldı.

Şu 'Irāḳ'ın çöllerinden, Erzurum'un dağlarından
Sayhaları o kudurmuş canavarlar gibi vuran :
Zengin Mısr'ı, Hindistan'ı..
Osman [11], Bâbür illerini soyanların milletleri,
Türkistan'ı, Ardahan'ı [12]..
Türk ve İslâm [13] yurtlarını ezenlerin devleti.
Şu Beyrut'a kundak sokan Napolyon'un haris nesli,
Tunus ile Cezâyir'i çalanların [14] hâin eli!..

Bunlardı ki, en son def'a Rumeli'yi parçalattı,
O zavallı Kosova'nın,
Selânik'in, İşkodra'nın, Manastır'ın ve Yanya'nın
Bin acıklı sahnesiyle bağrımızı yaralattı.

[8] Krş., *ayn. metin*, Bize bugün geçmişleri hatırlatsın
[9] Krş., *ayn. metin*, Şarkılarla sularını çağıldatsın!
[10] Krş., birinci basım, kan döktüğü şu ülkede; T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu ikinci ve üçüncü bölüm çıkarılmıştır.
[11] Krş., birinci basım, Yavuz
[12] Krş., ayn. basım, Güzel Kars'ı, Türkistan'ı..
[13] Krş., ayn. basım, Oğuz, Demir
[14] Krş., ayn. basım, bu ve bir önceki mısrâ' şöyledir :

Şu Beyrut'a kundak sokan Napolyon'un Goluva'sı
Tunus ile Cezâyir'i alanların Fıransa'sı.!.

Şu Balkanlar, bayrağımız indirilen [15] şehirlerin
Mezar gibi ıssızlığı içer'sinde yas bağladı ;
Sularında kızlarımız sürüklenen [16] nehirlerin
Mersiyeler okur gibi akışıyle kan ağladı!

Bugün bur'da büyük Sultan Muradlar'ın meşhedleri,
Fâtihler'in beldeleri, Selîmler'in ma'bedleri
Sırblılar'ın, Hellenler'in,
Bulgarlar'ın [17] ayakları altlarında inlemekte;
Kanımızı içenlerin
Gece gündüz vahşî, kuduz seslerini dinlemekte;
Artık şimdi bu illerde Türk'ün adı anılmıyor;
Onun hakkı, saltanatı ve tarihi tanılmıyor [18].

Zîrâ bizim [19] hakanımız bir semâvî hükümdârdır;
Üç karndir tahtlar kuran,
Cihangîrler kılıcından, rûhânîler asâsından
Herbir şeyden daha büyük kuvvet, nüfûz onda vardır.
Altaylar'da, Kafkaslar'da Türk diliyle konuşanlar
Onu Turan-illeri'nin öz sultanı tanıyorlar;
Kap-burnu'ndan Çin'e kadar milyonlarca Müslümanlar
Onun herbir fermânına [20] *Kur'ân* gibi kanıyorlar.

Ondan başka harîslerin göz diktiği her güzel [21] yer :
Rıhtımları gemilerle dolu olan Fenikeler..
El-Cezîre anbarları,
Ninivye'nin gül ve zanbak bağçeleri bugün onun;
Şarkî-Roma hisarları,
Filistin'in gümüş kaplı ma'bedleri bütün onun;
Arz'ın altun anahtarı bugün onun elindedir;
İstikbâlin beklenilen bahtı onun dilindedir.

[15] Krş., ayn. basım, taşlarında baykuş öten
[16] Krş., ayn. basım, Mazlumların leşlerini sürükleyen
[17] Krş., ayn. basım, O uğursuz
[18] Krş., ayn. basım, bu iki mısrâ' hemen tamâmıyle değiştirilmiştir :
Bu toprakta şimdi gülen, öğündüren bütün şeyler,
Biz Türkler'e kaygu verir, biz Türkler'i tahkîr eder.
[19] Krş., ayn. basım, Bizim ulu
[20] Krş., ayn. basım, buyruğuna
[21] Krş., ayn. basım, ünlü

Bu düşmanlar istiyor ki, bu hakanlık söndürülsün;
Onun yüce Hilâfet'i,
Adlı-şanlı saltanatı, geniş, zengin [22] memleketi
Garb'ın bahtsız Emevîler devletine döndürülsün.
Abdullâh'ı Garnata'da döğündüren mel'un ölüm,
Ertuğrul'un nesline de kadın gibi saç yoldursun.
Endülüs'ün aleviyle şehr-âyînler yapan zulüm,
Türk-ili'nin harâbesi üstüne de kül doldursun.

Tâ ki onlar Hindû, Mogul, Arap ve Türk yirmi ırka
İpek, fagfur, sadef, yâkut toprakları zengin Şark'a
Bir kuvvetten korkmaksızın
Kırbaçlarla, demirlerle, ateşlerle zulm etsinler
Ve bu asrı Sezarlar'ın
Konsuller'i ilâh olan zamânına benzetsinler.
Âh, o zaman bizler için ne hükûmet, ne milliyyet;
Dînî, ırkı, hürriyeti unutturan bir mûsîbet!..

III.

Ey Vatanın canlı bahar çiçekleri,
Ey Şark'ın sâf aşklar duyan melekleri,
Ey ilâhî beldelerin
Bâkirleri, gelinleri ağlamayın;
Gözyaşıyle kalbimizin
Şu sızlayan yarasını dağlamayın!

O milletler ağlasın ki erkekleri,
Kadınları vatan için hissizdirler;
Şâirlerin, zenginlerin yürekleri
Kuvvet, altun vermek için hasisdirler.

Yurdun böyle felâketli günlerinde...
Onun yayla, köy, kasaba her yerinde
Her kahraman delikanlı,
En sevgili vücutlerden uzaklaşır;
Her genç zevce, her nişanlı
Bir kız kardaş kalbi gibi duygu taşır.

[22] Krş., ayn. basım, güzel

Bizim bugün gördüğümüz hür milletler
O fedâkâr çiftlerinin yâdigârı;
Gözümüzü kamaştıran saâdetler
Meşakkatli zamanların bergüzârı.

Ağlamayın! Türk kızları
Zaferlere yollar açar;
Bozkırlar'ın yıldızları
Kervanlara nurlar saçar.

Bakın, bizim doğduğumuz bu aziz il,
Yüz kuğulu, yeşil göllü yurda bedel;
O, Cennet'ten çıkanların
Serendib'de aradığı yerler gibi;
Onun sesi *Kur'ânlar*'ın
Rûhumuzda çağlattığı Kevser gibi.

Bur'dadır ki bizlerin gül ağacından
Beşiğimiz ninnilerle sallanmıştır;
Altun-kanad kelebekler gibi uçan
Yirmi yaşın sevdâları uyanmıştır.

Bu yurt esir düştüğü gün o şafaklar,
O arslanlı gümüş sular [23] neye yarar?
Artık bize o bülbüllü
Korulardan bir canavar ses yükselir;
Menekşeli, penbe güllü
Çemenlerden bir zehirli koku gelir.

Şu dünyânın her yerinde zincirlerin
Karşısında aşklar susar, kalbler inler;
Ömrü, günah gibi çeken her esirin
Dudağında ümid ağlar, mâtem güler.

Ağlamayın! Türk kızları
Zaferlere yollar açar;
Bozkırlar'ın yıldızları
Kervanlara nurlar saçar.

[23] Krş., ayn., basım, O ceylanlı gümüş sular

Ağlamayın, bizlere siz
Güle güle vedâ edin;
Vatan için o lekesiz
Dudaklarla duâ edin!..

Biz, vatana hüsnünüzle meftun olduk;
Irkımızın aşklarını sizde bulduk.
Sizin kara gözleriniz,
Bize Bingöl-âhuları gibi bakar;
O melekçe sözleriniz
Bin nagmeli[24] Sakaryalar gibi akar.

Bizim bugün yüksek, vakur alnımızın
Ru'yâları, güneşleri[25] bütün sizin;
Şu kaynayan temiz, asil kanımızın
Îmanları, ateşleri[26] bütün sizin!

Sizler bizim belimize taktığınız,
Ondan sonra mağrur mağrur baktığınız
Şu mukaddes silâhlardan
Göğsünüzü kabartacak şey özleyin;
Hayli demdir duyulmayan
Zaferleri, şerefleri hep gözleyin!

Ve onlara benzeyin ki eşlerinden
Kahramanlık, fedâkârlık isterlerdi;
Herbirisi son vedâ'ı ediyorken :
"Çelenklerle, hil'atlerle dönün[27]!" derdi.

Ağlamayın! Türk kızları
Zaferlere yollar açar;
Bozkırlar'ın yıldızları
Kervanlara nurlar saçar.

[24] Krş., ayn. basım, İlâhîli
[25] Krş., ayn. basım, Güneşleri, ru'yâları
[26] Krş., ayn. basım, Ateşleri, îmanları
[27] Krş., ayn. basım, gelin

Bizi sizler türkülerle yolcu edin;
Rûhumuzda hiddet, gazab, kin titretin.
Bahtımızda dönmek varsa
O şerefli çatılara uğrarsınız;
Kanlı, derin yaramıza
Yaptığınız sargıları bağlarsınız.

Sizin seven kalbleriniz bizim o gün
En amansız acımızı unutturur;
Okşayıcı elleriniz göğsümüzün
En unulmaz yarasını kurutturur.

Siz şefkatle, biz kuvvetle çalışırsak,
Şu sevgili vatanımız kurtulacak;
O sevimli, al yanaklı
Ma'sumcuklar altun devre erecekler;
Elmas taşlı, misk topraklı
Yurtlarının güllerini derecekler.

O kadına ne mutlu ki rûhu sarsan
Hınçkırıklı hicranları kalbde boğar;
Ömrün bahar çağlarında aşkla çarpan
Genç bağrına vatan için taşlar basar!

Ağlamayın! Türk kızları
Zaferlere yollar açar;
Bozkırlar'ın yıldızları
Kervanlara nurlar saçar.

Ağlamayın, bizlere siz
Güle güle vedâ edin;
Vatan için o lekesiz
Dudaklarla duâ edin!

IV.

Gelibolu, bu kıt'ada nice şanlı hâtıralar[28]..
Orhanlar'ın evlâdına,
Bu devleti kuranların menkabeli hayâtına,
O kahraman atalara dâir nice şerefler var.

[28] Bu IV'üncü kısım, Türk Tarih Kurumu'ndaki *tashihli metin*'de *Gelibolu Önünde* başlığı altındaki bölümlerin II'ncisini teşkil etmektedir.

Serhaslar'ın askerini tahkîr eden bu dalgalar
Yeniçeri ordusunun akınını çağlatıyor,
Aşiller'in kalkanını seyreleyen şu kayalar
Türk'ün fâtih kılıcının dehşetini anlatıyor.

Bizler bur'da yedi asrın tarihini okuyoruz;
Bu mübârek topraklara basıyorken korkuyoruz.
Bur'da eski kabirlerden
Çıkan birçok cenâzeler kefenlerle silkinmişler;
Sanki bize gökten inen
O ilâhî yardımcılar gibi nurlar giyinmişler.
Bunlar şimdi bu tarihî ovalarda, sâhillerde;
Şu kırmızı kayalarda, kumsallarda, herbir yerde!..

İşte, altun sikkesiyle o şehzâde Süleymanlar,
Aksungurlar, Demirtaşlar..
İki salda Rumeli'yi fethe çıkan kırk-yoldaşlar;
Seksen yılda bu devlete temel atan o arslanlar!..
Herbirinin bize bakan bakır renkli er çehresi
Meş'aleler karşısında imiş gibi azametli;
Herbirinin dağı, taşı gürlettiren erkek sesi
Uzaklardan kopup esen rüzgâr gibi mehâbetli.

Bunlar bize diyorlar ki, "Ey Osman'ın asil nesli!
"Kanımızla yuğurulan bu mübârek, güzel ili..
"İstanbul'a kilit olan
"Bu sevgili toprakları düşmanlara çiğnetmeyin!
"Her dağından, kumsalından
"*Tekbîr* gelen bu yurtları Avrupa'ya terk etmeyin.
"İstanbul'un, memleketin ümidleri bütün sizde;
"Şark'ın, Garb'ın istikbâli bugün sizin elinizde!"

Âh, İstanbul!.. Bu, Türkler'in bir başlayan[29] tarihidir;
Onun yedi-tepe'sinden
Marmara'ya, Boğaziçi-suları'na akseyleyen
Sarayları, kubbeleri beşyüz yıldan haber verir.

[29] Krş., birinci basım, Bu, Türklük'ün medeniyyet

O cihangîr Fâtih bur'da Şark'ın eski Asya'sına
Avrupa'dan yeni bir nur girsin diye kapı açmış;
Kırallarin, papaların fazîletsiz dünyâsına
Oğuzlar'ın[30] vicdâniyle, ahlâkıyle hayat saçmış.

Bur'da yirmidokuz hakan[31] şereflerle tac giymişler;
Bur'da Garb'ın birçok mağrur Kayserler'i baş eğmişler.
Bu yer, şanlı bir milletin
Ehramlar'dan daha büyük medeniyyet[32] heykelidîr.
Bu yer, Resûl Muhammed'in
Hak, adâlet ma'bedinin[33] temelidir.
Bu beldenin arkasında Müslümanlık, Türklük vardır;
Eğer bura sarsılırsa bütün bunlar hep yıkılır.

Nasıl olur, her ufkunda Kemaller'in, Sinanlar'ın
Câmi'leri parıldayan,
Nedimler'in, Nef'îler'in[34] sazlarını haykırttıran
Bu dünyanın en sevimli, güzel şehri elden çıksın?
Bir büyük Türk hakanının yükselttiği bir hisarda
Rus Çarı'nın kara kuşlu bayrakları dalgalansın?
Peygamber'in fâtihini medhettiği bir diyarda
Bu Fâtih'in sandukası, kemikleri parçalansın?..

Mümkün mü ki, beş asırdır bize hutbe dinlettiren
O mübârek ma'betlerin, o binlerce minberinden
Bize öc, kin duyanların
Çirkin baykuş kahkahası gibi mel'un sesi gelsin?
O tarihî düşmanların
Kılıçları, süngüleri gözler oysun, kalbler delsin
Ve o zâlim Kazaklar'ın[35] pençesinde pâk kadınlar,
Türk ve İslâm gelinleri saç yolsunlar, hınçkırsınlar?..

[30] Krş., ayn. basım, Türk'ün doğru
[31] Krş., Türk Tarih Kurumu'ndaki *tashihli metin*, nice kahramanlar
[32] Krş., birinci basım, bir yıkılmaz
[33] Krş., ayni basım, Hicazı'nın, Kâ'be'sinin, herşeyinin
[34] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Bâkîler'in, Hâmidler'in
[35] Krş., *ayn. metin*, Barbarlar'ın

V.

Ey atalar, ey yurt için uğraşanlar[36]!
Ey ölüme yalın kılıç yürüyenler[37]!
Ey devlerin leşlerini sürüyenler!
Ey merâma kan içinde ulaşanlar!.

Fırat, Seyhan, Çoruh, Meriç... Bu ırmaklar[38]..
Bize sizin ömrünüzü nakleyledi;
O binlerce hâtıralı sâf ocaklar
Huyunuzu, türenizi hep söyledi[38a].

Bugün bizim rûhumuzda siz varsınız,
Bir kındaki kılıç gibi göğsümüzde;
Bir kalbteki îman gibi özümüzde[39],
O ateşli dehânızla yaşarsınız.

Biz, sizlerin yaktığınız hamiyyeti
Bir mihrâbın nûru gibi söndürmedik;
Kalbimize[40] saçtığınız fazîleti,
Sadefdeki inci gibi esirgedik.

Bu[41] Hilâfet, bu saltanat, bu memleket[42]..
Onun altun beldeleri, Kâ'beleri,
Sarayları, ma'bedleri, türbeleri,
Bütün vatan sizden bize bir emânet!..

[36] Krş., *ayn. metin*, Ey devlete temel atan kahramanlar! *And* başlığı konulmuş olan bu parça, III. bölümü teşkil etmektedir.

[37] Krş., birinci basım, Ey binlere tek başına

[38] Krş., T. T. Kurumu *ayn. metin*, Biliniz ki Seyhan, Çoruh, Dicle, Fırat... Bu ırmaklar

[38a] Krş., *ayni metin*, öğretti.

[39] Krş., *ayn. metin*, bu ve bir önceki mısrâ'da kâfiyelerin yeri değiştirilmiştir.

[40] Krş., *aynı metin*, Rûhumuza

[41] Krş., *ayn. metin*, bu kıt'anın baştan üç mısrâ'ı hemen bütünüyle tekrar değiştirilmiştir:

Sizden bize mîras kalan bu memleket...
Onun şeref ve şan dolu tepeleri,
Beldeleri, ma'bedleri, herbir yeri...

[42] Krş., birinci basım,

Bu hükûmet, bu saltanat, bu Hilâfet,
Şu beldeler, şu saraylar, şu Kâ'beler,
O ma'bedler, o mektepler, o türbeler..

Bunlar için silâhlara sarılmayan
Bilekleri kara yılan zehirlesin;
Düşmanlara gerilmekten kısırganan
Göğüsleri zâlim derdler, kurdlar yesin[43]!

Bize, sizin[44] yattığınız kanlı toprak,
Yedi kat gök, Tanrı şâhit olsunlar ki:
Düşmanların bizden almak istediği
Topraklara[45] yad ayaklar basmıyacak.

Biz hepimiz siperlere giriyorken
Bu yerleri birer mezar bileceğiz;
Hayâtını, hukûkunu biz gençlerden
Dâvâ eden[46] vatan için öleceğiz.

VI.

Bakın[47], bütün Çanakkal'a[48] kızıl kara;
Dört ufuk da yara gibi kanamada.

Şu Rumeli bir anasız öksüz gibi;
Anadolu hicran dolu göğüs gibi.
Dün tac gibi yanan seher
Bugün kesik bir baş gibi kana batmış;
Dün uzaktan kızlar gibi gülen yerler
Bugün birer timsah gibi suya yatmış[49].

[43] Krş., Türk Tarih Kurumu'ndaki *tashihli metin*'de bu kıt'a hemen bütünüyle değiştirilmiştir:

Bunlar için çırpınmayan yürekleri
En agulu kara yılan zehirlesin:
Silâhlara sarılmayan bilekleri
Vahşî kuşlar parçalasın, kurdlar yesin..

[44] Krş., *ayn. metin*, Sizin bugün

[45] Krş., *ayn. metin*, Bu yurtlara

[46] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Ümid eden

[47] *Ordu'nun Destanı*'ndaki bu VI'ncı bölüm, T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*'de, *Gelibolu Önünde* başlıklı parçanın I'inci kısmını teşkil eder.

[48] Krş., *ayn. metin*, bugün bu topraklar

[49] Krş., *ayn. metin*, bu kıt'anın son dört mısrâ'ı çıkarılmıştır.

O sürüler gezen yeşil ovaların [50]
 Herbirinde [51] canavarlar,
Perilerin dolaştığı adaların
 Hepsinde [52] de ifritler var.

Bakın her yer kan kokulu bir mezarlık;
Her bir dalga, züzgâr sesi bir hınckırık.
Dün lâcivert, durgun deniz nur serperken
Aşka dalmış gözler gibi gülümserken,
 Garb'in kanlı hâin eli
Şimdi onun sularını kirletmekte;
Bu nur, çiçek diyârını; hazan yeli,
Şâha kalkmış ejder gibi titremekte [53].

O yanar dağ gibi lavlı ağızları
 Ateş kusan donanmalar [54],
Beş dünyanın beyaz, siyah, kızıl, sarı
 Vahşîleri hep bur'dadır.

VII.

Bırakınız, herbir şeyi gözlerine aldırsınlar [55];
 Tayyareler havalardan,
Dirednotlar denizlerden, mitralyözler karalardan
Kudurarak, böğürerek üstümüze saldırsınlar.
O zehirli bombaları, kundakları, obüsleri [56]
Hastahâne, ma'bed gibi çatılara yağdırsınlar;

[50] Krş., *ayn. metin*, Güğercinler uçan beyaz yuvaların
[51] Krş., *ayn. metin*, Üstlerinde
[52] Krş., *ayn. metin*, Her yerinde
[53] Krş., *ayn. metin*, bu kıt'a hemen tamâmıyle değiştirilmiş, aşağıda görüldüğü üzre, yeniden ve bir dörtlük hâlinde yazılmıştır :

Bakın, dağlar yaralanıp yere yatmış,
Güneş, kesik bir baş gibi kana batmış:
Bur'da her yer leş kokulu bir mezarlık:
Şu dalgalar ve rüzgârlar hep hınckırık.

[54] Krş., *ayn. metin*, Alev kusan dirednotlar
[55] *Ordu'nun Destanı*'ndaki bu VII'nci bölüm, T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*'de IV'üncü kısmı teşkil eder ve *Birinci Sayha* başlığını taşımaktadır.
[56] Krş., birinci basım, obüsleri, kundakları

Her gün Sekiz-Cehennem'le bir mübârek Bolayir'i,
Bir Süleyman türbesi'ni topraklara batırsınlar.

Bu vahşetler elvermezse Çad önünden yılanları,
Kaf-dağı'ndan kartalları; Ganj-boyu'ndan kaplanları,
 Hep yırtıcı mahlûkları
O askersiz sâhillere sürü sürü getirsinler;
 Kadınları, çocukları
Bu kan içen hayvanlara parçalatıp yedirsinler.
Türk toprağı şu yirminci asırdaki Neronlar'ın,
En sonuncu zulmıyle de harâb olsun, kana batsın [57].

İnsaniyet, bu bir hayâl! O dilleri yaldızlayan
 Medeniyyet dâvâları..
O düzenci kürsülerin hak, adâlet sadâları
Hepsi dessas Judalar'ın sözü gibi birer yalan!
Bur'da herşey : Şu çiviler, şu boğucu kumbaralar
Artık Garb'ın insanlıktan çıktığını göstermede [58];
Şu pusular, şu hâinlik dolu olan mağaralar
En çok seven insanların kalblerine kin vermede [59].

Eğer ki biz İskender'in, Anibal'in o çürüyen;
Bir ateşsiz, kıvılcımsız küle dönen kalblerinden
 Birer avuç toprak alsak :
"Bir zamanlar sizin ru'yâ ve aşkınız neydi?" desek,
 Bu zerreler toplanarak
Bir uhrevî sadâ ile bize şöyle söyleyecek :
"Sizlerin de hayatınız beşbin yıllık eski gidiş;
"Yalnız bugün kahramanlık kahbelikle yer değişmiş [60]!"

[57] Krş., T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*'de, bu son iki mısrâ' şu tarzda değiştirilmiştir :

Kesik kuru kafalardan, göğdelerden tâk yapsınlar,
Molohlar'a ibâdetle eğilsinler ve tapsınlar.

[58] Krş., birinci basım, i'lân eyler.
[59] Krş., ayn. basım, Birçok asker kılığına girmiş kâtil, cellâd gizler; T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*, Önlerinde bütün tüyler dikilerek ürpermede.
[60] Krş., *ayn. metin*, kıt'aların sırasında değişiklik yapılmış ve aşağıdaki "Gerçek" kelimesiyle başlayan kıt'aya, bu kıt'adan sonra yer verilmiştir.

Lâkin zâlim düşmanların beslediği kanlı sevda[61]
Dallarında hiçbir çiçek,
Bir ufacık kaynağında hiçbir pınar gülmiyecek,
Yarın serab olduğunu gösterecek bir boş hulyâ.
Zîrâ bizler o bozulmuş Bizanslar'ın, Bâbiller'in
Kalbi, rûhu alçaklatan şeylerinden uzak kaldık;
Ateş, demir yurtlarından gelen fâtih nesillerin
Kahramanlık vicdânından, hayâtından kuvvet aldık.

Milletleri öldürmeyen fazîletler yine bizde;
Sözde sebat, işde azim, sabır bizim kavmimizde;
O cihangîr[62] Oğuzlar'ı
Fâtih yapan[63] cesâretler bizim erkek rûhumuzda;
O kahraman Yavuzlar'ı[64]
Gālib eden itâ'atler bizim yiğit ordumuzda.
Bu ordunun kabalaklı arslan-çehre her neferi
Özdemirler devrindeki serden-geçti yeniçeri.

Gerçek, o son hâin Balkan kavgasında Türk ordusu
Cebhânesiz, aç kalarak;
Dişleriyle boğuşarak, ot yiyerek, bunalarak
Bir çobansız sürü gibi zor-zoruna bozulmuştu.
Şu kadar ki o, bu günü can evine saplanılan
Bir agulu hançer gibi hatırından çıkarmadı;
Kurtarıcı başbuğlarla kendisini o zamandan
Lekesini kanlar ile silmek için hazırladı.

Bilsinler ki[65] Tomrisler'in büyük İran fâtihine,
Selçuklar'ın mağrur Şarkî-Romalar'ın tarihine
Gösterdiği âkıbetler
Şu bugünki düşmanlara ayni şeyi kazmaktadır;
Bunlara da felâketler
Keyhusrev'in, Romanos'un bahtlarını yazmaktadır.
Türk-yurdu'na yaklaşanlar bur'da iki şey bulurlar:
Öldürücü bir demir el, bir de kanlı derin mezar!..

[61] Krş., *ayn. metin,* Onun için düşmanların beslediği kanlı ru'yâ
[62] Krş., *ayn. metin,* O kahraman
[63] Krş., *ayn. metin,* Büyük yapan
[64] Krş., *ayn. metin,* Fârtihler'i, Yavuzlar'ı
[65] Krş., *ayn. metin,* Bilinsin ki

VIII.

1.

Ey Oğuz'un[66] sâf kanını taşıyanlar,
Ey gözleri kıvılcımlı kahramanlar..
Ey Turan'ın[67] arslanları!
Her kuvvete kaya gibi karşı durun;
Sınırları aşanları
Kahredici yıldırımlar gibi urun[68].

2.

O silâhı parlatın ki ulu ecdad[69]
Bu demirle yüz devlete temel atmış;
Her iklimde yüce, şanlı bir saltanat,
Hür ve mes'ud bir Türk ömrü parıldatmış.

Bizim büyük ırkımızın taşıdığı "fâtih" adı,
Dünyâ kadar eski olan şanlı yâdı
Her hisarın burclarında
Kan ve ateş harfler ile yazılıdır.
Her sarayın dıvarında
Altun kakma tunç kalkanı asılıdır.

Yine bugün kılıç, kalkan ma'budunun
Bu milletten istediği hâin leşi;
Nice yıllar sönük duran Türk-yurdu'nun
Bu ordudan beklediği şan güneşi

[66] Krş., *ayn. metin,* Ey Osman'ın (Eserin birinci basımında da böyledir). M. E. Yurdakul bu VIII'inci bölüme *Hücûm Edin* başlığını ilâve ettiği gibi, birçok kıt'aları çıkarmış, veyâ yerlerini değiştirmiştir. Bu değişikliği anlatabilmek için, kıt'aları Arap rakamlarıyle bölümlere ayırmağa mecbur kaldık.
[67] Krş., *ayn. metin,* Ey vatanın
[68] Krş., *ayn. metin,* bu ilk kıt'a her iki basımda müşterektir; fakat bundan sonra, sırasıyle 5, 4, 3, 7, 9 numara ile işâret ettiğimiz kıt'alar gelmektedir.
[69] Krş., *ayn. metin,* 2 numara ile işâret ettiğimiz bu üç kıt'a çıkarılmıştır.

İleriye! Türk'ün alnı
Yalnız Rabb'e secde eder;
Onun asil, hür vicdânı
Tahtta hakan görmek ister.

3.

Şu canavar[70] İngilizler, Fıransızlar..
Bu hürriyet düşmanları vicdansızlar[71]
Âl-i Osman[72] devletini
Hindistan'a, Cezâyir'e çevirsin mi?
Muhammed'in ümmetini[73]
Esâretin zincirleri kemirsin mi?

Lâyık mı ki, bizim yüce tahtımızda[74]
Kıralların sadâları işitilsin[75]?
Bir yabancı ses duymayan çatımızda[76]
Candan aziz nâmusumuz ciğnetilsin[77]?

Bugün Şark'ın bütün aziz kubbeleri,
Altay, Atlas, Himalaya tepeleri
Harameynler, İstanbullar
Bize büyük ümidlerle güvenmekte;
Milyonlarca mazlum dullar,
Ma'sum canlar, "Zafer!" diye seslenmekte[78].

Âh, vatanın varsın herbir[79] bucağında
Dağlar yansın, nurlar sönsün, can kalmasın;
Lâkin Gāzī Osmanlar'ın otağında[80]
Taht kurtulsun, hakan dursun, tac parlasın!..

[70] Krş., *ayn. metin*, Bugün bur'da
[71] Krş., birinci basım, Bu bizlere düşman olan īmansızlar
[72] Krş., T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*, Şu Türkiye
[73] Krş., *ayn. metin*, Oğuzlar'ın milletini
[74] Krş., *ayn. metin*, bizim yüce dağımızda, ovamızda
[75] Krş., *ayn. metin*, Düşmanların şarkıları dinletilsin?
[76] Krş., *ayn. metin*, Bir yad ayak giremeyen yuvamızda
[77] Krş., *ayn. metin*, kirletilsin.
[78] Krş., *ayn. metin*, bu ve bundan sonraki kıt'a çıkarılmıştır.
[79] Krş., birinci basım, her çiğnenen
[80] Krş., birinci basım, Yavuz Selimler'in

İleriye! Türk'ün alnı
Yalnız Rabb'e secde eder;
Onun asil, hür vicdânı
Tahtta hakan[81] görmek ister.

İleriye! Gök, yer, deniz
Baskınlarla inildesin;
Bizim erkek seslerimiz
Her siperde, "Vur, kes!" desin!

4.

Türkler daha düne kadar üç kıt'anın,
Şu haraca kestikleri Avrupa'nın
Göz karartan, baş döndüren
Yerlerine kartal-kanad gidenlerdi;
Kaflar, Alplar üstlerinden
Şark'ın, Garb'ın bahtına hükmedenlerdi.

Fıransua değil miydi, Süleyman'dan
Devletinin hayatını dilenmişti;
Pâdişâhlar pâdişâhı adı alan
Bu hakandan büyüklüğü öğrenmişti.

Biz gençler de yürekleri kollarından
Ve kolları kılıçlardan güçlü olan
Bu cihangīr ataların
Yetiştiği bir toprağın erleriyiz.
Turgudlar'ın, Şamşa(m)lar'ın
O dalkılıç ordusunun askeriyiz[82].

5.

O nesliz[83] ki kahramanlık meydanları
Yine bugün dört rüzgâra bizi sorar;
Arzın bütün şerefleri ve şanları[84]
Başlarımız gibi büyük başlar arar.

[81] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, yurdu serbest
[82] Krş., *ayn. metin*, bu kıt'a çıkarılmıştır.
[83] Krş., *ayn. metin*, Biz oyuz ki
[84] Krş., birinci basım, Arz'ın şeref taclarını tutanları

İleriye! Türk'ün alnı
Yalnız Rabb'e secde eder;
Onun asil, hür vicdânı
Tahtta hakan görmek ister [85].

6.

Bizler Rabb'in en sevgili milletiyiz;
Göke bakan diyarların ümîdiyiz.
Yüce dağlar, yalçın taşlar
Bizim altun ordumuza eğilecek;
Zâlim kalbler, mağrur başlar,
Bizim demir pençemizle ezilecek.

Bize göre Allāh için gidilen yol,
Millet için haykıran ses muazzezdir;
Şu mübârek vatan için savaşan kol,
Hukūk için dökülen kan mukaddestir.

7.

Haydin, yine kahramanlık günü [86] geldi;
Bu dakīka zaferlerin bir saati [87]!
Tekbîrler'le, türkülerle
Bir semâvî [88] gazab gibi hücûm edin;
Bombalarla, süngülerle
Hâinleri bire kadar hep gebertin.

Bizi o gün bekliyor ki şâirlere
Altın sazla *Şeh-Nâmeler* haykırttırır;
Ellerinde çelenklerle bâkirlere
Şan ve şeref türküleri çağırttırır [89].

[85] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin,* Yurdu serbest; aşağıdaki dörtlük, bu kıt'adan sonra ilâve edilmiştir :

İleriye! Gök, yer, deniz
Baskınlarla inildesin!
Bizim erkek seslerimiz
Her siperde, "Vur, kes!" desin!.

ve aşağıda 6 numara ile gösterilen iki kıt'a çıkarılmıştır.

[86] Krş., birinci basım, Haydin, artık savaşmanın vakti

[87] Krş., birinci basım, Bu dakika intikam, kin, hak saati!

[88] Krş., ayn. basım, Bir ilâhî

[89] Krş., ayn. basım, bu kıt'a hemen tamâmıyle farklıdır :

İleriye! Türk'ün alnı
Yalnız Rabb'e secde eder;
Onun asil, hür vicdânı
Tahtta hakan [90] görmek ister.

İleriye! Gök, yer, deniz
Baskınlarla inildesin;
Bizim erkek seslerimiz
Her siperde, "Vur, kes!" desin.

IX.

İşte görün! Her meydanda kanlı, dökük [91] birçok silâh
Bur'da birçok başlar ezik;
Or'da birçok kollar kırık; şur'da birçok gövde, kemik;
Her tarafta kan, kül, duman [92]; her tarafta bin ses, bin âh!..
Bur'da bütün siyah giymiş ovalarda [93], korularda
Şen yuvalar harâb olmuş; dağlar, taşlar yas tutuyor [94];
Ergavanî topraklarda, havalarda ve sularda
Canlı, cansız her şey susmuş; yalnız ölüm uğulduyor [95].

Şu saatta tan yerinden doğan güneş dört bucakta
Yüzbin kanlı cenâzenin üzerine parlamakta.
Akdeniz'in dalgaları
Yeşil, kırçıl sâhillere ölüleri sürümekte [96].
Şehirleri, sahrâları [97]

Bizi o gün bekliyor ki devirlerin
Irmakları çoktanberi görmemiştir;
Şeh-Nâmeler *yazan büyük şâirlerin*
Destanları bin yıl evvel söylemiştir.

[90] Krş., T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin,* Yurdu serbest

[91] Krş., *ayn. metin,* Her meydanda parçalanmış; bu bölüme *İkinci Sayha* başlığı ilâve edilmiştir.

[92] Krş., birinci basım, Her tarafta kan selleri

[93] Krş., ayn. basım, Bur'da bütün taşlıklarda, ovalarda

[94] Krş., ayn. basım, Şen yuvalar, viranlıklar gölgesinde yas tutuyor. *Tashihli metin,* Şen yuvalar harâb olmuş, baykuş şarkı çağırıyor.

[95] Krş., T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin,* haykırıyor.

[96] Krş., *ayn. metin,* sürümede

[97] Krş., *ayn. metin,* Çatıları, yuvaları

Birçok acı haberlerle musîbetler bürümekte [98];
Yarım milyar ahâlinin yaşadığı beşyüz belde
O mescitler, kiliseler, pagodlar'la hep mâtemde!..

Şüphe yok ki bu ölüler artık Garb'ten uzaktalar;
Hepsi al kan içindeler [99],
Artık hırs, kin, gurur, tama' duyamayan bu göğdeler [100]
Gebertilmiş [101] birer vahşî sırtlan gibi yatmaktalar.
Bu ateşsiz [102], sefil kalbler artık güzel Parisler'in
Çıplak, sefih kızlariyle Roma ömrü sürmeyecek;
Bu güneşsiz, sönük [103] gözler artık büyük Taymisler'in
Bir erimiş altun gibi akışını görmeyecek.

Varsın, her leş kargaların haykırdığı [104] bu illerde,
Çakallara yuva olan taşlıklarda, sarp bellerde [105]
Ziyâretsiz ve duâsız,
Kirli, kanlı bir paçavra tâli'iyle toprak olsun [106];
Bur'da herbir kabre yalnız
Acı Batı rüzgârının ıslık çalan sesi dolsun!
Zîrâ bunlar hürriyete, adâlete düşmandılar;
Vatanlara, milletlere kanlı mezar kazandılar.

Bu cenk, Türk'ün zâlimlerle gördüğü bir hisâbıdır;
Silâhiyle esârete,
Gazabiyle intikāma, nâmusiyle hakārete,
Zaferiyle hırsa, kîne verdiği bir cevâbıdır.
Bugün bur'da tüy ürperten şu acıklı levhalardan
Bizim aziz yurdumuzu çiğnetenler utansınlar;
Esâretin zincirine eğdirecek baş arayan
O harisler, bu kavmin de varlığına [107] inansınlar.

[98] Krş., *ayn. metin*, kara yaslar bürümede
[99] Krş., birinci basım, hepsi kanlar içer'sinde
[100] Krş., ayn. basım, Kin ve tama' duyamayan fânîlerin âleminde
[101] Krş., ayn. basım, Öldürülmüş
[102] Krş., T. T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*, Bu çürümüş
[103] Krş., *ayn. metin*, Bu alevi sönük
[104] Krş., birinci basım, toplandığı
[105] Krş., birinci basım, Türk sesleri duyulacak şu yabancı, sarp bellerde
[106] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Günahkârlar tâli'iyle yere geçsin, toprak olsun
[107] Krş., *ayni metin*, cezâ günü olduğuna

Evet, elli asırlık bir ömrü olan Türkler'in de
Kaç kerre fethettikleri şu dünyânın üzerinde
Bir vatanı, bir hakanı,
Bir tarihi, saltanatı, bir şerefi, hukūku var,
Bir dileği, bir îmânı
Ve bunlara can verecek milyonlarca çocuğu var;
Büyük Turan dehâsını parlatacak yeni dünyâ
Bu gün bizim alnımızı okşayan bir millî ru'yâ [108]!..

Şu Osman'ın sancağı ki bayrakların güzelidir [109];
Ay yıldızı şanımızın,
Kızıl rengi feth ve zafer için akan kanımızın,
Yanıkları aşkımızla azmimizin timsâlidir.

[108] Krş., birinci basım, nurdan ru'yâ. T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu kıt'a çıkarılmıştır; değiştirilmiş şekli için bk., aşağıdaki 109'uncu not, üçüncü kıt'â.

[109] Krş., *ayn. metin*, bu ve bundan sonraki iki kıt'a hemen tamâmıyle değiştirilerek, yerlerine aşağıdaki kıt'alar yazılmıştır :

Irkımızın bayrağı ki yedi gökün kartalıdır:
Uçuşları şanımızın
Kızıl rengi feth ve zafer için akan kanımızın,
Yanıkları aşkımızın mânâsını hatırlatır.
O, geçmişte asırlarca Asya ile Afrika'da,
Avrupa'da korku, saygı dağıtarak dolaşmıştı:
Kutublar'ın eteğinde, sıcak Hatt-ı Ustuvâ'da,
Ak köpüklü ummanlarda şereflerle dolaşmıştı.

Lâkin bugün bu toprakta onun çelik kanadları,
Kendisine yuva olan, yurdu olan bir diyârı
Zabte gelen bir düşmana
Bir amansız kılıç oldu, orduları yere serdi;
Kalkan oldu, bu vatana
En şefkatli bir ananın bağrı gibi göğüs gerdi;
Dikildiği hisarları, ma'bedleri çiğnetmedi:
"Bu tepeler, bu havalar ve bu gökler benim!" dedi.

Harislere anlattı ki, bu cihangîr Türkler'in de
Kaç kerre fethettikleri bu dünyânın üzerinde
Bir tarihi, bir vatanı,
Bir hayatı, bir varlığı, bir şerefi, hukūku var;
Bir kahraman ordusu var, bir kul olmaz milleti var,
Bir yakılmaz bayrağı var, bir yıkılmaz devleti var.

O, yediyüz yıldanberi Avrupa'da [110], Afrika'da
Ve Asya'da [111] korku, hürmet dağıtarak savaşmıştı;
Kutublar'ın eteğinde, sıcak Hatt-ı Üstuvâ'da
Ak köpüklü ummanlarda şereflerle dolaşmıştı.

Fakat yarın onun humâ kanadının gölgeleri,
Ezanlar'ın ağladığı bütün mazlum ülkeleri
Âteşî gül sabahlarla
Saâdetler getirici eller gibi okşayacak;
Kurtarıcı silâhlarla
Bu tâli'siz illerde de hür milletler yaşayacak.
Artık Şark'ın ufukları altındaki her diyârın,
Tacı, tahtı, saâdeti, herbir şeyi Şarklılar'ın!..

x.

Ey, bugüne şâhid olan sarp hisarlar [112]!
Ey, kahraman Mehmed Çavuş siperleri!
Ey, Mustafa Kemaller'in aziz [113] yeri!
Ey, toprağı kanlı dağlar, yanık yarlar!

Sizler bur'da gördüğünüz büyük [114] cengi
Elde kılıç parladıkça unutmayın;
Bugünü de bundan üçbin yıl evvelki
Kahramanlık devri gibi unutmayın [115]!

Anlatın ki bur'da Türkler şan verdiler,
Birçok vahşî, cehennemî kuvvetlere;
Ateş, çelik kıralları [116] devletlere
Süngülerle mu'cizeler gösterdiler.

[110] Krş., birinci basım, şu Asya'da
[111] Krş., ayn. basım, Avrupa'da
[112] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu x numara verdiğimiz kısım, *Ordu'nun Destanı*'ndan çıkarılmış, *Anafartalar'dan* başlığıyle *Türk Sazı*'ndaki şiirler arasına alınmıştır.
[113] Krş., *ayn. metin*, ünlü; iki ve üçüncü mısra'ların yerleri biribiriyle değiştirilmiştir.
[114] Krş., birinci basım, şanlı
[115] Krş., ayni basım, uyutmayın
[116] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Ateşlerle gelen zâlim; iki ve üçüncü mısrâ'lar yer değiştirmiştir.

Bur'da zulme baş eğmeyen bu yiğitler
Vatan için her mihnete katlandılar;
Ölümleri tahkîr eden [117] şu şehidler
Türk-ili'nin hayâtını kazandılar.

Bu memleket büyüklüğün vatanıdır [118];
Ellerinde silâhlarla ölenlerin,
Son nefeste ümidlerle gülenlerin,
Hakk'a kurban olanların Turan'ıdır [119].

Bu sâf ruhlar şu dünyâdan ayrılırken
Yanık sesle, "Vatan!" diye haykırmıştır;
Yanlarına helâllaşmak için gelen
Yoldaşları intikâma çağırmıştır.

Bur'dan geçen her gururlu [120] baş eğilsin;
Bu kan, kemik dolu olan toprakları,
Büyük küçük gemilerin [121] sancakları
Selâmlarla okşamağı bir borç bilsin!

Zîrâ bu yer en fedâkâr bir milletin
Kahramanlık, şeref, nâmus kal'esidir;
Bur'da her ses o ilâhî [122] hürriyetin
Asırlara bizi söyler nagmesidir!..

15 Eylûl, 1331 [123]

[117] Krş., birinci basım, hiçe sayan
[118] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, ocağıdır
[119] Krş., *ayn. metin*, toprağıdır.
[120] Krş., birinci basım, herbir mağrur
[121] Krş., ayni basım, devletlerin
[122] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Bur'dan vuran herbir sayha
[123] 28 Eylûl, 1915 Milâdî tarihinin karşılığı olan bu Mâlî tarih, birinci basımda yoktur.

LXXXVII.

ORDU'YA SELÂM

Ey gözleri cesâretler[124],
Kalbi öcler saçan asker!
Senin göğsün hakanların[125]
Tahtlarına[126] kanad gerdi;
Tekbîr sesin düşmanların[127]
Toplarına cevap verdi.

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Sen, Tanrı'nın kılıcısın;
Zulme mezar kazıcısın.
Susturduğun âvâzeler
Garb'in iki saltanatı;
Çiğnediğin cenâzeler
Asrın iki istibdâdı!..

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Arıburnu, Seddü'l-Bahir
Bize birer Pilevne'dir.
Bur'da sana yedi gökten :
"Zafer!" diye sesler geldi;
Kanlı sırtta ufka değen
Kemiklerden tâḳ yükseldi.

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

[124] Bu şiir *Ordu'nun Destanı*'nın birinci basımında yoktur; ikinci basımının sonuna eklenmiştir. M. E. Yurdakul, Türk Tarih Kurumu'na verdiği metinde, bu şiirini *Ordu'nun Destanı*'ndan çıkarmış ve *Türk Sazı*'ndaki manzûmelerine dâhil etmiştir.
[125] Krş., *ayn. metin*, bu vatanın
[126] Krş., *ayn. metin*, toprağına
[127] Krş., *ayn. metin*, üç düşmanın

Bundan sonra Gelibolu
Bize yeni bir Hac yolu.
Her İslâm'ın bu yüce yer
Bir ikinci Kâ'be'sidir;
Her tepede kanlı siper
Sâhâbeler türbesidir.

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Bu gün için hep beldeler
Bayram gibi şenlikdeler.
İşte, güzel İstanbul'un
Güller açmış bahar gibi;
Sûrîye'nle Anadolu'n
Gelin olmuş kızlar gibi!

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın aziz, yurdu!..

Senin bur'dan Çin'e kadar
Her mihrâbta duâcın var?
Hind'in perî bâkirleri
İlâhî'ni çağırıyor;
Kara-bağ'ın şâirleri
Zaferini haykırıyor.

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Bak Kayser'in, Şarlman'ın
Yurtlarında senin şanın.
Sanki karakuş bakışlı
Süleymanlar devrindesin;
Rüzgâr sesli, sel akışlı
Ataların yerindesin!..

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Senin rûhun bu toprakta
Mu'cizeler yaratmakta.
Dün horlanan devletine
Zümrüt taclar veren sensin;
Yaslar giyen milletine
Altun-devr'i söyleyensin.

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Bu gün arzın yüz yerinde,
Gözler ufkun üzerinde.
Senin yanık, al bayrağın
Ehramlara yollar açsın;
İdil gibi on ırmağın
Sularına şafak saçsın.

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

Bizim nemiz varsa senin,
Bize şeref, şan verenin!..
Bil ki yurtta her kadının
Son evlâdı sana fedâ;
Büyük, küçük her çatının.
Son hayâtı sana fedâ!..

Selâm sana, şanlı ordu!
Sen kurtardın, aziz yurdu!..

27 Kânûnıevvel, 1331 (9 Ocak, 1916)

VI.
DİCLE ÖNÜNDE

LXXXVIII.

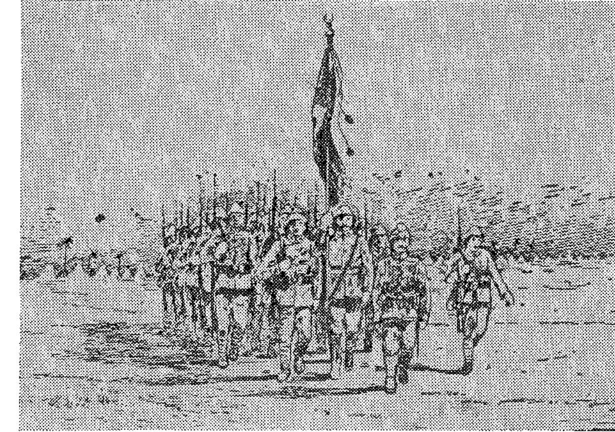
DİCLE ÖNÜNDE

I.

Kahraman 'Irâk Ordusu'na

Düşüyordu, ilk akşamlar;
Dereleri hayâletler bürüyordu.
Kararmıştı solgun çamlar;
Dev gölgeler ufka doğru yürüyordu.

Bu, sanki bir sert rüzgârdı;
Titriyordu Erzurum'un ovaları.
Yıldırımlı bulutlardı;
Gürlüyordu Palan-döken kayaları.

Çağıltılar diniyordu;
Bu geçerken ak köpüklü ırmaklardan
Canavarlar siniyordu;
Bu yürürken dik adımla uzaklardan.

Biliyordu, gür sesinden
Onu, beyaz saçlı, yüksek Araratlar.
Tanıyordu, çehresinden
Onu, eski Kara-sular ve Fıratlar.

Dün Pasinler üstündeydi;
Âzerbaycan tozu vardı üzerinde.
Kafkaslar'ın önündeydi;
Geçmişlerin oku vardı ciğerinde.

Derinlere bakıyordu;
Kükrüyordu Kars'ın kanlı heykeline.
Gözünden yaş akıyordu;
Ağlıyordu, esir dünyâ güzeline.

Ağlıyordu : İlhan'ına,
Çagatay'a, Altun-ordu devleti'ne.
Ağlıyordu : Turan'ına,
Nâdirler'in, Timurlar'ın milletine.

Diyordu ki, "Unutmadım;
"*Doksanüçler* benim yanık yüreğimde.
"Kinlerimi uyutmadım;
"Öclerimin kılıcı bak, bileğimde!.."

Bir uğursuz haber geldi,
Sanki güldü baykuşların kahkahası.
İki acı ses yükseldi,
Uğuldadı bir cellâdla dul sadâsı.

Biri sanki cehennemdi,
Hekla yanar-dağı gibi yanıyordu.
Biri mazlum bir âlemdi,
Kerbelâ'nın[1] çölü gibi kanıyordu.

Buna karşı hep boğuldu :
Kasırgalar, bin taş döğen çağlayanlar.
Ölü gibi dilsiz oldu :
Acıklılar, saç yolarak ağlayanlar.

[1] Krş., Birinci basım, O Kerbelâ

Van-gölü'nün altındaydı,
Koşuyordu bir coşkun sel suyu gibi.
Sencar-dağı sırtındaydı,
Uçuyordu bir fırtına kuşu gibi.

Ufukları dinliyordu,
Arıyordu yıldızları merkadleri[2].
Ona gök, yer inliyordu,
Soruyordu, bulutları, ma'bedleri[3].

Soruyordu : Genç dulları,
Hastaları, öksüzleri, yetîmleri.
Soruyordu : Yoksulları,
Şâirleri, fakîhleri, âlimleri.

Diyordu ki, "Aziz yurdum,
"Bak, sevgili Turan'ımı koydum arda.
"Biraz sabret, geliyorum;
"Sil gözünün yaşlarını, sus, ağlama!"

İstiyordu genç rûhunda,
Yeni doğan ru'yâların kanadını.
Yokluyordu omuzunda,
Gökte uçan dünyâların kanadını.

Altun oklar atıyordu,
Gecelerin ifritine Tan-perisi.
Derinlerde batıyordu,
İlk uyanan leyleklerin kanad sesi.

Yanıyordu, kanlı sabah,
Korkunç ru'yâ gören şehrin dıvarında.
Başlamıştı, yine bin âh,
Halkın biraz susmuş olan yurtlarında.

Hârelendi durgun yollar,
Kumlar, oynak deniz gibi dalgalandı.
Rabb'e kalktı düşük kollar,
Mihrablarda bir ümidli ses uyandı.

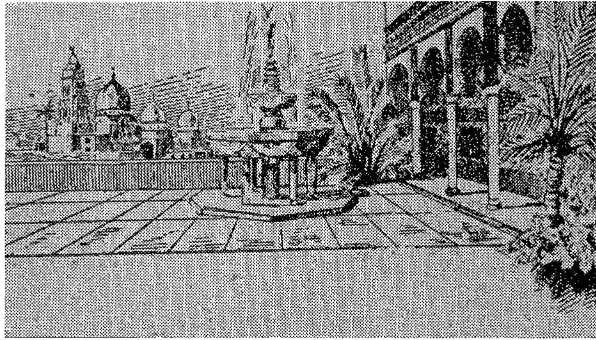
[2] Krş., ayni basım, yıldızlarda merkadleri
[3] Krş., ayni basım, bulutlara ma'bedleri

Çadırlarla her yer doldu,
Orman oldu süngülerle dağlar, taşlar.
Ölgün çöller hayat buldu,
Gölge vurdu Dicleler'e arslan başlar[4]!..

II.

Bizler seni severiz, ey mukaddes, güzel ʿIrāḳ![5]
Ey ateşe ve nûra tapanların ilk mâʿbedi!
Ey Babil'in, Âsûr'un doğduğunu gören toprak!
Ey Asılı-bağçeler, altun tahtlar[6] memleketi!...
Sen ki Turan ırkından gelenlerin vatanısın;
Sana Ülker bahtını kâhinlerin müjdelerdi.
İnsanlığın beşiği, büyüklüğün meydanısın;
Tarihini, diktiğin âbideler naklederdi.

Bir zamanlar dünyânın en medenî yeri sendin;
Binbir çeşit mahsûlü yüz diyâra gönderendin;
Kervanların Hind'den şal, Yemen'den misk taşırlardı;
Dört bucağın elması ve incisi sende vardı.

[4] M. E. Yurdakul tarafından basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verilen tashihli *metin'de*, bu birinci bölüm bütünüyle çıkarılmıştır.

[5] Krş., *ayn. metin*, I. bölümü teşkil etmektedir ve ilâve olarak *ʿIraḳ'a* başlığı konulmuştur.

[6] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, güzellikler

Altun dolu bir cihandın,
Parıldardı, fil dişi Sumerler'in, Akadlar'ın.
Cennet ömrü yaşatandın,
Eğlenirdi tavuslu Ninivler'de evlâtların.

Senin büyük Bağdad'ın güzelliğin heykelidir,
Hâlâ Şark'ın boynunda bir gerdanlık gibi titrer[7].
Bu Halîfe[8] Me'mûn'un, Zübeyde'nin aşk ilidir,
Her bucağı o *Binbir Geceler*'i bize söyler.
Bur'da sanʿat evleri, fen yurtları göke değmiş,
Onun Garb'e nur vermiş Beytü'l-Hikme kubbeleri.
Buna altun ʿasâlı Şarlmanlar alın eğmiş,
"Alkış!" diye haykırmış Olimpler'in tepeleri.

Bur'dadır ki Kültigin[9]- oğulları at sürmüşler;
Şark'a, Garb'e kuleli bayrakları götürmüşler;
O kahraman Selçuklar bir uğurlu taht kurmuşlar,
Adâletin ilâhî kürsüsünde oturmuşlar.
Bağdad'ının bir eşiymiş,
Bur'da şâir Homer'in yurdu gibi yirmi şehrin,
Asırların güneşiymiş,
Senin Melikşahlar'ın günündeki ʿilim devrin.

[7] Krş., *ayn. metin*, "Dilden dile dolaşan ünlü belde ben'im!" der.

[8] Krş., *ayn. metin*, Hârûn ile

[9] Bu kelime, eserin her iki basımında ve tashihli metinde Bültigin (بلتكين) şeklinde olmakla berâber, Kültigin olacağını sanıyoruz.

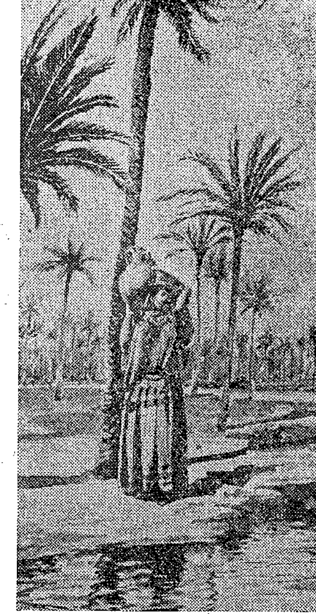
Bize senin her ilin atalardan bir yâdigâr;
Bur'da şehid kanıyle açılıyor çiçeklerin.
Herbir türben o azîz[10] kemiklerden birer hisar,
Bize birçok sesleri[11] duyuruyor her bir yerin;
Hangi çöle[12] biz baksak senin fethin[13] dile gelir;
Penbe şafak yüceltir Süleyman'ın al otağı.
Her nereyi dinlesek hin nakkâre, kûs yükselir,
Bulutta ay parlatır[14], Muradlar'ın ak sancağı.

İşte, en son zaferde el öpülen Ulu-Dîvân,
O Rahîmîzâde'nin okuduğu altun *destan.*
İşte elmas kılıçlar, tuğlar alan şanlı vezir,
O hakan'ın[15] önünde dize gelen Minûçihir!..
Şu sebiller, imâretler,
Mermer kervansaraylar, yollar bizim işlerimiz.
Şu kubbeli memleketler,
Medreseler, câmi'ler hepsi bizim eserimiz.

Sen Tanrı'dan[16] bizlere en değerli armağansın,
Sana sâhip olanlar dünyâlara sultan olur.
Zümrüt, yâkut dalgalı hasadları parlatansın,
Toprağını kazanlar yirmi Mısr'ı sende bulur.
Senin Dicle'n, Fırat'ın birer gelin gibi güler;
Kervan konan ru'yâlı hurmalıklar sînendedir.
Her mübârek dağında cennet sesli kuşlar öter;
O arslanlar, âhular, küheylanlar hep sendedir.

Ressam, senin mineli renklerine bakıp dalar;
Şâir, sadef rebablı perîsini sende arar.
Senin, kalbe can sunar kâfur kollu genç kızların;
Vâhalara götürür çırâganlı yıldızların.

[10] Krş., *ayn. metin,* Tepelerin, dağların
[11] Krş., *ayn. metin,* destanlar
[12] Krş., *ayn. metin,* yere
[13] Krş., *ayn. metin,* zaferlerin
[14] Krş., *ayn. metin,* Aylar gibi parıldar
[15] Krş., *ayn. metin,* Türk fâtihi
[16] Krş., *ayn. metin,* ecdaddan

Yasemenli koku serper,
İpek kanad güğercin gibi uçan meltemlerin.
Yanakları candan öper,
Aşk hummâlı dudaklar gibi sıcak, la'l seherin.

Bur'da eski obalar pınarlara gölge urur;
Kuşlar gibi cıvıldar mahabbetin çocukları.
Al ve yeşil otağlar kucak açmış gibi durur;
Yağla, balla beslenir Şark'ın garib konukları.
Sen, yüreği sâf gümüş Türkmenler'in yaylağısın;
Yüzde kılıç yarası bu erlerin değeridir.
Kızıl-elma yanaklı gelinlerin otağısın,
Irz ve nâmus altunu bu başların süsleridir.

Bur'dadır ki o şeyhler kükrer gibi şiir okur;
Gözü siyah kehribâr nişanlılar meşlah dokur.
Uzun saçlı bedevî çocukları ava gider;
O dizginsiz atlarda rüzgârlarla yarış eder.

Her evlâdın sana bakar;
Güzel görür dünyâyı, yıldızları kâinâtı.
Her taşına can bağışlar;
Fedâ eder bir kara dikenine gül hayâtı!..

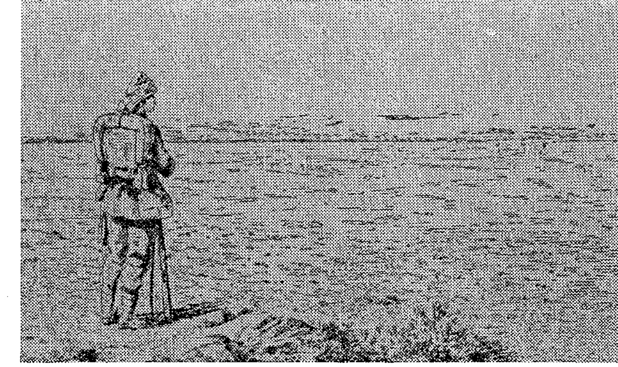
Sen bu gün de en parlak zekâların kucağısın[17];
Alevlerin parlıyor ırklarının[18] gözlerinde;
En semâvî ru'yâlar, mefkûreler toprağısın[19];
Dehâların beşiği sallanıyor üzerinde[20].
Beklediğin büyük ruh kim bilir ki bugün ner'de?
Şu çocuğun nağmesi belki onun sâf sesidir.
Onun hakīr çatısı kim bilir ki hangi yerde?
Şu Fırat'a akseden belki onun gölgesidir.

Bak, her yerde inkılâb için birçok müjdeler var:
Bak, her gece gökten ses duyuruyor[21] aziz dağlar;
Bak, Halīfe beldesi İstanbul'da bir nur yandı;
Bak, uyumuş kalblerde bir mukaddes şey uyandı.
Bak, köylerde bağırıyor,
Rabb'dan ümid, aşk, kuvvet niyâz eden genç ağızlar.
Bak, çöllerde haykırıyor,
İlâhîler, şiirler, türkülerle bâkir kızlar[22].

Senin geniş illerin bir doğacak Yeni-dünyâ,
Her ovanın kalbinde bir sâf nine sevdâları.
Issız, vahşî yurtların bir ikinci Amerika;
Her dağının altında bir genç şâir hulyâları[23].
Bur'da her yer bir masal diyarının engin[24] yolu,
Gönlümüzün kervanı bur'dan gider Pekinler'e[25];
Güneşlerin doğduğu Tan yerlerin ümid dolu,
Fikrimizin kanadı bur'dan uçar derinlere.

[17] Krş., *ayn. metin*, toprağısın
[18] Krş., *ayn. metin*, gençlerinin
[19] Krş., *ayn. metin*, Büyük aşklar, ru'yâlar, irâdeler kaynağısın
[20] Krş., *ayn. metin*, bu kıt'anın müteâkip dört mısrâ'ı çıkarılmıştır.
[21] Krş., birinci basım, göklerden ses duyuyor
[22] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu kıt'a bütünüyle çıkarılmıştır.
[23] Krş., *ayn. metin*, yukarıdaki bu dört mısrâ' çıkarılmıştır.
[24] Krş., *ayn. metin*, uçsuz
[25] Krş., *ayn. metin*, enginlere

Şark'ın ulu sultanı bur'dan yeni yol açacak;
Şu ihtiyar dünyâya diriltici nur saçacak;
Bur'da elli asırlık mumyalara can gelecek,
Ehramlar'dan *Tekbīr*'ler, *ilâhî*'ler yükselecek.
Kutlanacak, onun tahtı
İskenderler-seddi'nde, Karahanlar-diyârı'nda;
Anılacak onun adı
Bırahmalar-yurdu'nda, Himalaya-dağları'nda[26].

[26] Krş., birinci basım, bu kıt'a, aşağıda görüldüğü üzre, oldukca farklıdır:

Şark'ın ulu sultânı bur'dan yeni yollar açar;
O ihtiyar dünyâya diriltici nurlar saçar.
Üçbin yıllık mumyalar yeni baştan cana gelir;
Ehramlar'ın önünden bin ilâhî ses yükselir.
Gün parlatır, onun tahtı
İskenderler-seddi'nde, Karahanlar-diyârı'nda,
Selâmlanır onun adı
Bırahmalar-yurdu'nda, Himalaya-dağları'nda

T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu kıt'a, aşağıda görüldüğü gibi tekrar ve hemen tamâmıyle değiştirilmiştir:

Bur'dan yeni nesiller Şark'a büyük yol açacak:
Şu ihtiyar dünyâya diriltici nur saçacak:
Bur'da elli asırlık mumyalara can gelecek,
Ehramlar'dan Tekbīr'ler, ilâhî'ler *yükselecek.*
Anılacak senin adın,
İskenderler-seddi'nde, Karahanlar-diyârı'nda,
Kutlanacak ünlü yâdın,
Bırahmalar-yurdu'nda, Himalaya-dağları'nda!

III.

Ey alnında şan ve zafer[27]
Dalgalanan yiğit asker!
Bütün dünyâ ümidsizdi
Geldiğin gün sen ʿIrāķ'a.
Köpük saçan al denizdi
Sûr'a kadar her bucağa.

Gürlüyordu top güllesi,
Lâğım, bomba, kurşun sesi.
Cehennemler çıkıyordu
Zelzeleli yer altından;
Memleketler yıkıyordu
Bir alevli kızıl tûfan.

Ölüm insan biçiyordu,
Demir kanlar içiyordu.
Esniyordu hep ovalar
Kanlı mezar kokusıyle;
Uçuyordu akbabalar
İnsan yemek duygusıyle.

Titriyordu minâreler,
Soluyordu gül çehreler.
Şark'a yaslar çöküyordu,
Son okunan ezanlardan;
Güğercinler ürküyordu,
O zehirli yılanlardan[28].

Genç göğdeler düşüyordu;
Eller, kalbler üşüyordu.
Ağlıyordu, beşiklerde
O kanadsız kuş çocuklar;
İnliyordu, eşiklerde
Hasta, sakat hatuncuklar.

[27] Krş., *ayn. metin*, bu bölüme *Kūtü'l-ʿAmāre* başlığı verilmiştir.
[28] Krş., *ayn. metin*, bu ve bundan sonraki kıtʿa çıkarılmıştır; III. bölümü teşkil etmektedir.

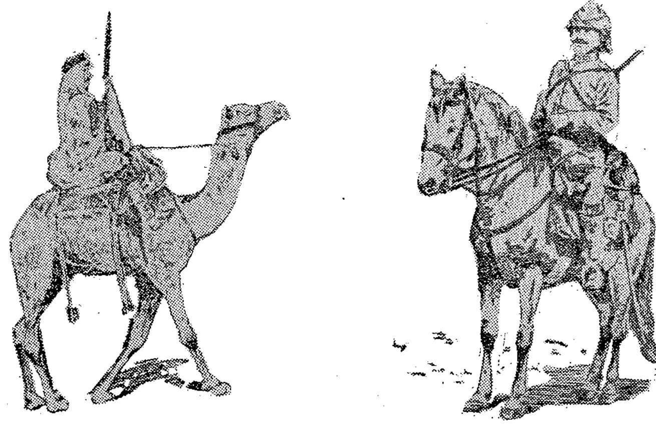
Oynuyordu, son temâşâ,
Dörtyüz yıllık bir fâciʿa[29].
Hayat nûru sönecekti.
Bağdad'ın da gözlerinde;
Delhiler'e dönecekti.
O da bir çöl üzerinde.

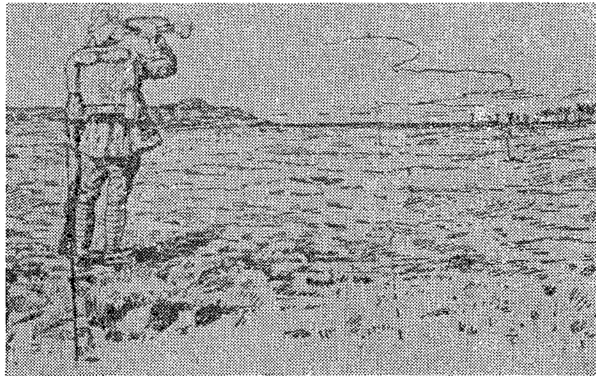
"Kabîleler ner'de?" dedik;
Hep şeyhlerden er istedik.
Göründüler hecinlerle
Çöl rüzgârı kahramanlar;
El verdiler, yemînlerle
Dîni bütün Müslümanlar.

Şimşek saçtı : Kılıç, mızrak;
Birleşti al, yeşil sancak.
Halîfe'yi[30] selâmladı
İki ırkın kardaş sesi;
Yine bugün parıldadı
Muhammed'in muʿcizesi.

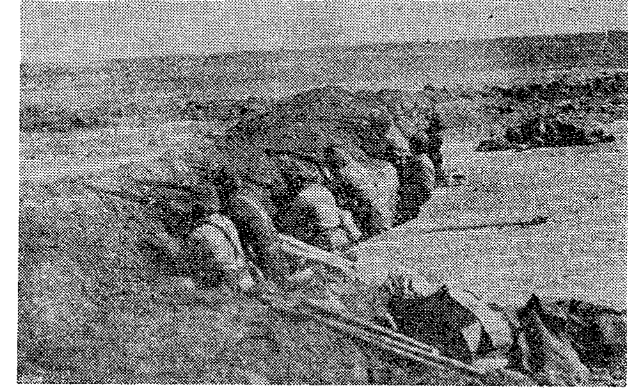
[29] Krş., *ayn. metin*,
Şark'a yaslar çöküyordu,
Dicle yaşlar döküyordu.
[30] Krş., *ayn. metin*, yiğitleri

Bu seslerle ürperdi yer,
Cevap verdi ona gökler.
İnildetti dağı, taşı
Rabb'in zafer müjdeleri.
Secde etti, buna karşı
Türk ve İslâm beldeleri.

Ufuklarda toz kabardı;
Ortalığı duman sardı;
Güneş söndü birdenbire
Bir fenersiz şehir gibi;
Gece indi gökten yere
Yüz karanlık nehir gibi.

Bu, sanki bir kasırgaydı;
Dört bucağa korku yaydı.
Serçe oldu, şarapneller
Tekbîr'lerin gölgesinde;
Mezâr oldu kal'a, siper,
Ayağının her izinde!...

Üstün geldi senin süngün;
'Arş'a çıktı zafer türkü'n.
Karacalar gibi sindi
Garb'in azgın boğaları;
Kayalardan kuma indi
Gururların dalgaları.

Sen leş, kemik, kan üstünden
Bir dağ gibi bakıyorken :
Hep geldiler bayrağına
Birer esir kadın gibi;
Kapandılar ayağına
Birer suçlu alın gibi.

Aldın, Kūtü'l-'Amâre'yi;
Hayran ettin hep küreyi;
Bir altundan çelenk astın
Sen de Bağdad illerine;
Tarihini kanla yazdın
Sen de ecdad illerine!...

IV.

Görsünler ki, yine bugün berâberiz[31];
Altunlara satılmayan er yok değil.
Demirlerin parladığı bir yerdeyiz;
Serablara aldananlar pek çok değil.

Evet, ayni hasm önünde şanlı meydan;
Evet, kardaş milletlerin yiğitleri;
Evet, ayni vatan için dökülen kan;
Evet, İslâm hukūkunun şehidleri.

Gerçektir ki, Arap ve Türk bir değildir,
Bunlar ayrı kaynaklardan fışkırmışlar.
Türk başka soy, Arap başka bir nesildir,
Bunlar ayrı akınlarla haykırmışlar.

Arap kavmi gökü gören nur dağıdır,
Yıldızların esrârıyle Rabb'i söyler.
Türk ırkı da Şark'ın Kızıl-ırmak'ıdır,
Dalgaların âhengiyle kalbi söyler.

Biri Hakk'ın ma'bedini Arz'a kurmuş,
Kitâb'ıyle, Pergamberlik 'asâsıyle;
Biri zulmün kuvvetine karşı durmuş,
Kılıcıyle, cihangîrlik yasasıyle.

Biri sonsuz, engin çölün kervanıdır,
Kızgın kumda yeşil yerler, sular arar;
Biri nûra âşık hava sultanıdır,
Fırtınaya göğüs gerer, ufku yarar.

[31] Krş., *ayn. metin*, II. bölümü teşkil etmektedir; *Türk ve Arap* adı konulmuş, baştaki ilk iki kıt'a çıkarılmıştır.

Lâkin *Kur'ân* bu ırkları kardaş etmiş,
İki vicdân Bir Tanrı'yı Rabb biliyor.
İki ruhta bir semâvî aşk titretmiş,
İki alın bir Kâ'be'ye eğiliyor.

Bir hayâtın, bir vicdânın şiirleri[32],
Hepsinin de o îmanlı sözlerinde;
Bir cennetin, bir ümîdin sâf Kevser'i
Hepsinin de o hasretli gözlerinde[33].

Onlar şur'da Araplık'la yaşıyorlar,
Bu kalblere bin güzel çöl aşk sunuyor;
Ḳaḥṭanlar'ın ahlâkını taşıyorlar,
Bu dillerde *Mu'allaḳāt* okunuyor.

Bunlar birçok[34] hâtıralar seziyorlar,
Ahde vefâ edenlerin ülkesinde.
Leylâ, Mecnun sevdâsıyle geziyorlar,
Altun hurma dallarının gölgesinde.

Bizler bur'da[35] bir Türk ömrü sürüyoruz,
Erlik yurdu Anadolu diyârında;
Millî sazlı hem-râhları görüyoruz,
Efsâneli coruklarn kenarında.

Nur saçıyor bize İrem-bağları'nda
Ay bakışlı Mal-Hatunlar çehreleri;
Can veriyor bize Boğa-dağları'nda
Oğuzları'n masalları, türeleri.

[32] Krş., *ayn. metin*, Bir vicdânın, bir ru'yânın şiirleri
[33] Krş. birinci basım, bu kıt'adan sonra, aşağıdaki iki kıt'a mevcuttur :

Semerkand'le Bağdad iki kız kardaştır;
Birer İslâm diyârıdır ikisi de.
İbnu'r-Ruşd'le Ulug birşey parıldatır;
Bize şeref tâḳlarıdır ikisi de.

Eğer Arap îmân sunan bir sadâsa,
Türkler onun mihrâbının ateşidir.
Eğer Arap gök-yâkuttan bir semâsa
Türkler onun dokuz renkli güneşidir

[34] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Birçok tatlı
[35] Krş., birinci basım, or'da

Lâkin bizim devletimiz, tahtımız bir;
Bur'da zâlim Kayserler'in zinciri yok.
Vazifemiz, hukūkumuz, bahtımız bir;
Bur'da mazlum müstemlike esiri yok.

Biz Türk, Arap hür ve mes'ud evlâdıyız,
Muhammed'in kürsüsünde oturanın [36];
Ümidiyiz, kuvvetiyiz, hayâtıyız,
Yeryüzünde üçyüz milyon Müslüman'ın.

Hepimizin kemiğimiz, kanımız var,
İslâmlık'ın büyük ru'yâ ağacında;
Birer parlak şerefimiz, şanımız var,
Halife'nin [37] alnındaki gün tacında.

Türk, rûhunda bir onulmaz yara bulur,
Araplar'ın bir küçücük kaygusıyle;
Araplar'ın iki gözü alîl olur,
Türk'ün hafif bir hastalık uykusıyle.

Vay ona ki nifak sokar aramıza,
Bizim kardaş kalbimize fesat verir.
Agu döker o tatlı bal sevdâmıza,
Bize ayrı düşürecek yol gösterir :

Bir ejderha gibi duran Ḫâ'in - yolu;
Yirmi Hind'i, Mısr'ı yutan canavarı;
Siyah haçlar gölge uran Ḫâ'in - yolu;
Bizlere de ağız açan bir mezarı [38] !..

V.

Parla, yüksel, ey Dicle; arzın ulu ırmağı [39] !
Ey şanlarla sallanan asırların kucağı [40].
Nehirlerin sultanı!

[36] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Bize ayni hakkı veren bir vatanın
[37] Krş., *ayn. metin*, Bu devletin
[38] Krş., *ayn. metin*, bu dörtlük çıkarılmıştır.
[39] Krş., *ayn. metin*, engin kaynağı. Bu V. bölüme *Dicle'ye* başlığı konulmuştur.
[40] Krş., *ayn. metin*, Şark'ın ulu ırmağı

Sen, Allāh'ın [41] öğdüğü dört ırmağın birisin
Ebediyyet dağından Şark'a inmiş perisin.
Senin eşsiz cemâlin hayrân etmiş cihânı;
Beşbin yıldır dinliyor insâniyyet sesini;
Medeniyyet öpüyor ayağının izini.

Yüz gölgeli ormandan geçen Ganjlar dilbermiş;
Bu ırmakta yüzermiş zanbak taclı kuğular.
Bingale'nin kızları bur'da türkü söylermiş;
İlk çiftleri tanırmış bu mukaddes, pâk sular.
Bırahma'ya aşk sunan bu ihtiyar nehirmiş;
Fil dişinden pagod'lar bu sulara vururmuş;
Ramayana şâiri bu sâhile gelirmiş;
Bambuların altında Resûl gibi dururmuş.

Evet, bunda güzellik, esrar, şiir, aşk vardır,
Bize Hind'i söyleyen bu mübârek sulardır;
Fakat ey, sen ey Dicle,
Ey en aziz çayların ırmakların güzeli!
Ey geçmişin *Şeh-Nâme* dinlettiren sâf dili [42]!
Sen de bize 'Irāḳ'ın tarihini nakleyle,
Muhammed'in Şarkı'nın hayâtını nakleyle,
Fuzûlî'nin ırkının ecdâdını nakleyle!..

[41] Krş., *ayn. metin*, Tanrı'nın
[42] Krş., *ayn. metin*, destanlar; krş., birinci basım, Ey ruhları ölmeyen geçmişlerin sâf dili!

Sen ki kandan yağmurlar, boralarla inledin;
Dalgaların kim bilir kaç tûfanla bulandı?
Nice büyük ırkları, asırları dinledin;
Çöllerinde kim bilir kaç yüz zafer canlandı?
Söyle, bur'da gördüğün hangi büyük hakanlar[43]?
Bur'da destan çalanlar hangi adsız şâirler?
Bu sâhilde kimlerdi şenlikleri yapanlar?
Bur'da şarap sunanlar hangi esir bâkirler?...

Söyle, Ninus[44] kendine nasıl büyük dedirdi?
Semiramis Aral'dan, Hind'den neler getirdi?
Kaç bin çırağ yakıldı
Alaylarla Lidya'dan dönüşünde ordunun,
O gül-suyu havuzlu sarayında Hârûn'un?
Anamur'un fethinde kime çelenk takıldı?
Süleyman'ın Bağdad'da parlattığı nelerdi?
Murad bur'da gezerken sana neler söylerdi?...

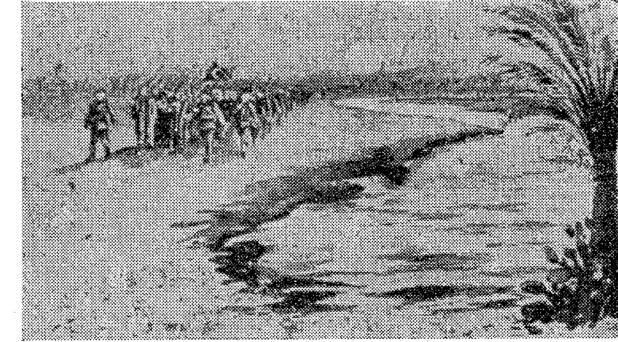
Söyle, eski Tebler'i[45] sarsan hangi kuvvetti?
Hangi ırkın okları Nil'e[46] bulut çöktürdü?
Akdeniz'i, Bizans'ı[47] döğen hangi milletti?
Kim tahtını dört ufka güneş gibi götürdü?
Söyle, senin gözünü kamaştıran nelerdir?..
Adlar, sanlar getiren bayrakların rengi mi?
Hâlâ senin alnını hangi zafer yükseltir,
Çölden çöle haykıran Yeniçeri cengi mi?..

Şüphe yok ki, bunlar da birer ulu gazâdır;
Her birisi bir devrin dehâsını anlatır;
Bir efsâne nakleder;
Lâkin bu gün gördüğün daha büyük ey Dicle!
Hiçbir zafer doğmadı böyle asil şerefle.

[43] Krş., *ayn. metin*, büyük insanlar; krş., birinci basım, Bu toprakta gördüğün hangi büyük hakanlar?
[44] Krş., birinci basım, Fâtih Ninus
[45] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, Söyle, seni titretip; krş., birinci basım, yüz kapılı Tebler'i
[46] Krş., *ayn. metin*, sana
[47] Krş., *ayn. metin*, Ninivya'yı, Bâbil'i

Bu Şark'a Şûr, Garb'e de mâtem çalan bir zafer,
Dünyâlara inkılâb hazırlatan bir zafer!...
İstanbul'un fethini hatırlatan bir zafer[48].

Bu gün bur'da gömülen bir kırmızı cihandır,
Bir şafaksız batının o cehennem aksidir.
Bu gün bur'da boğulan yedi başlı yılandır,
Şark'ı yiyen ejderin cansız kalan sesidir.
Bizim için bu mezar gerdek kadar güzeldir,
Bu geceye doğacak Hind'den, Çin'den şafaklar;
Bu ağlayış bin genç kız gülüşüne bedeldir,
Bu hazâna gülecek beklenilen ilkbahar!..

Varsın aksın zamanlar[49], varsın dönsün mevsimler,
Varsın düşsün yapraklar[50], varsın sönsün isimler;
Sen bu günü unutma!
Onu sana nur veren yıldız gibi parıldat;
Asırlara haykıran dalgan gibi çağıldat;
Köpükleri kesilmez suyun gibi uyutma!
O, yıkılmaz göklerin ateşini yandırsın;
Çağıltısı susmayan denizleri andırsın.

[48] Krş., *ayn. metin*, bu iki mısrâ'ın biribiriyle yerleri değiştirilmiştir.
[49] Krş., *ayn. metin*, Varsın düşsün yapraklar
[50] Krş., *ayn. metin*, Varsın aksın zamanlar

Bunu, ıssız yedi çöl birbirine nakletsin;
Türkü olsun, halhallı kızlar onu çağırsın.
Bunu, âşık çobanlar kavallarda titretsin;
Destan [51] olsun, alevli ocaklarda haykırsın.
Nurlar yağsın göklerden bu mukaddes yerlere,
Saygılarla anılsın bu îmanlı nesiller;
Selâmlansın her dilde şanlı Kûtü'l-'Amâre,
Ölmezlere karışsın o kahraman Haliller!..

Çağla, haykır, ey Dicle! Asyalar'ın [52] Nil nehri!
Ey sadefli 'Irak'ın altun renkli Kevser'i,
Gök-Tanrı'nın lisânı [53]!..
Senin tatlı nağmende bir mûsıkî, şiir var,
Her dalgandan rûhumuz mu'cizeli [54] ses duyar;
Sanki bize dinletir : *Mezâmîr'i, Kur'ân'ı* [55].
Sen ebedî ma'bedin [56] yükselttiği sadâsın [57];
Öksüzlere ninnisin, gariblere duâsın.

Sen bu yüce nagmenle gökten göke gez, dolaş;
Yıldızlardan çelenk al bu mukaddes zafere!..
Bir mübârek kuş gibi dere, tepe, dağ, çöl aş;
Mezarlarda yoldaş ol bur'da yatan erlere;
Onlara ki, çiçeksiz kabirleri taşsızdır,
Bu canları gölgeler ardda kalan ru'yâlar;
Sevenleri gelmeyen toprakları yaşsızdır,
Bu kalblere ağlaşır yalnız yetim sevdâlar!..

VI.

Yaptığına göğüs kabart ey ordu [58]!
Ey zâlime yarınını gösteren,
Albion'a ateş harfler yazan sen!

[51] Krş., *ayn. metin*, Ezgi
[52] Krş., *ayn. mıtin*, Ey Asya'nın
[53] Krş., *ayn. metin*, Ey suların ozan'ı!..
[54] Krş., *ayn. metin*, bir fusunlu
[55] Krş., *ayn. metin*, Bir susmayan destanı.
[56] Krş. *ayd. metin*, Sen bizlere erlerin
[57] Krş., *ayn. metin*, sayhasın
[58] Krs., *ayn. metin*, IV. bölümü teşkil etmektedir ve *Muzaffer Ordu'ya* başlığı konulmuştur.

Bu gün sana beşyüz milyon alt oldu,
Boyun eğdi Şark'a büyük bir dünya;
"Aman!" dedi Türk'e mağrur Avrupa.

O millet ki ateş, demir elinde
Yere, göke, tabî'ate hükmeder;
Yıldırıma, fırtınaya, "Râm ol!" der

Milletlerin tâli'leri dilinde;
Eğlencesi : Haritalar tarihler;
Köleleri : Cihangîrler, fâtihler.

Beş asırdır ayakları ilerde
Pençeliyor her yerde bir vatanı;
Öldürüyor kalbi, fikri, vicdânı.

Haykırıyor Kutublar'da, çöllerde;
Bütün dünyâ sanki onun yuvası;
Ma'bud [59] olmak bu mağrurun hulyâsı!..

Bu gün senin kazandığın bu zafer
Resûller'in yurdunda bir mu'cize;
Huzûrunda gelsin bütün Şark dize.

[59] Kşr., *ayn. metin*, Tanrı; birinci basım, ilâhı

Dize gelsin sana bütün ülkeler;
Dize gelsin sana Belhler, Pencablar;
Duâ etsin sana bütün mihrâblar.

O yerler ki, her birinde kül, kan var;
Dağlarında hürriyetler esmiyor;
Burclarında kahramanlar gezmiyor.

Mihrâbında, mezarında figan var;
Bur'da bütün[60] has bahçeler âhusuz;
Baykuş öten şadırvanlar huhusuz.

Dört san'atin perisinden eser yok;
Artık susmuş gönül kuşu dudaklar;
Taş kesilmiş o sihirli parmaklar.

Kalbe, göze şi'r okuyan şeyler yok;
Toprağında tahtlar, taclar gömülü;
Bur'da sanki yarı dünya bir ölü.

Kaldır, yükselt o kahraman alnını!
Bu gün sana mağrur olmak yaraşır;
Şeref tacı senin için bir haktır.

Bak, dört rüzgâr götürüyor şanını;
Yirmi deniz haykırıyor adımı;
Yüz memleket kucaklıyor yâdını.

Sen, ilâhlar zamânında gibisin;
Hâtif, sana, "Şan ve zafer senin!" der;
Cenk araban esirleri sürükler.

Dıvarlarda feryâd eder gür sesin;
Ma'bedlere kalkan asar kılıcın;
Kemiklerden tāḳlar yapar sert hıncın[61].

Sana bakan bir tunç heykel hatırlar,
Bir arslan ki kan içinde dişleri;
Ayağında yedi umman ejderi.

[60] Krş. birinci basım, O dikenli.
[61] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu ve bundan önceki kıt'a çıkarılmıştır.

Dağ'nık saçlı hür alnında bir vaḳār,
İki büyük ateş gözü uzakta,
Gazablarla ufuklara bakmakta!..

Senin şanın bir altundan saz ister :
Seni Arz'a söyleyecek lisânı,
Asırların duymadığı destanı.

Âh, yükselsin bu ilâhî nagmeler
O bir mihrab sesi gibi inlesin;
Onu Allāh, ebediyyet dinlesin!...

27 Mayıs, 1332[62]

[62] Milâdî karşılığı 9 Haziran, 1916 olan bu Mâlî tarih, ikinci basımda, herhâlde tertip yanlışı olarak 27 Mayıs, 1333 (9 Haziran, 1917)'dür.

VII.
HASTA BAKICI HANIMLAR

LXXXIX.

HASTA BAKICI HANIMLAR

1.

Hilâl-i Ahmer Hanımları'na

Ey Tanrı'nın[1] aşkından yaradılmış nur çehreler..
İyiliğe ömrünü vakfeyleyen hemşîreler,
Fazîletin öz kızları!
Sizin asil alnınız Şark'ın altun bir seheri;
Gözleriniz Filistin çöllerinin yıldızları;
Okşayıcı nefhanız o peygamber-çiçekleri.

2.

Yeryüzünün kanadsız melekleri sizlersiniz,
Güğercinler gibi sâf, aylar gibi dilbersiniz.
Mehtâbtaki nûra benzer
Göller gibi uyuyan ruhûnuzun ru'yâları;
Dalgalarla döğülen sadefteki ak inciler
Her cefâya katlanan kalbinizin sevdâları.

3.

Hastahâne, bu çatı.. Merhametin ocağıdır;
İnsanlığın düşküne bir açılmış kucağıdır.
Şefkattendir temelleri
Bu göklere yalvarır gibi bakan aziz yerin;
Bu çeşmeden akıtmış, mahabbetin pâk elleri
Âb-ı Hayat içiren ballarını Kevserler'in.

4.

Bu, zavallı dulların, yetîmlerin bir ma'bedi;
Bur'da yanan ışıklar[2] uzakların tek ümîdi.
Hasretlerle tavâf eder
Onu öksüz hayâller bir semâvî[3] Kâ'be gibi.
Bur'da uçan kuşların kanadları haber ister,
Bütün diller çağırır yaradıcı Ulu Rabb'i.

[1] Krş., Türk Tarih Kurumu'na basılmak üzre verilen *tashihli nüsha*, Ey insanlık.— *Hasta Bakıcı Hemşîreler*; ilk sayfadaki *Hilâl-i Ahmer Hanımları'na* ithâfı kaldırılmıştır.
[2] Kr., birinci basım, kandiller
[3] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. nüsha*, mukaddes

5.

Sizler bur'da Şamanî bâkirlere[4] benzersiniz,
Bulutlara bürünmüş perî gibi gezersiniz.
Ma'sumluğun bir timsâli
Sırtınızın o zanbak rengindeki bez gömleği;
Kolunuzun bir lâle gibi açan[5] al hilâli
Haklar için dökülen temiz kanın yâkut rengi.

6.

Bu, mukaddes kızların, kadınların örtüsüdür;
Azizlerin hâleler gibi nurdan bir süsüdür.
Daha güzel olursunuz
Siz bunlarla ipekler, kılaptanlar giyenlerden;
Ruhûnuzda bir derin ilâhîlik bulursunuz
Bu ak-sâde libaslar içer'sinde geziyorken.

7.

Fezâlarda yanmayan çırağ sizin elinizde;
Kitaplarda olmayan 'ilim sizin dilinizde.
Gök-kubbenin melekleri
Meftun sizin Tanrı'yı acındıran duânıza;
Binbir dağın dertlere derman olan çiçekleri
Hayran sizin ölüler diriltici devânıza.

8.

Sizde aşklar getiren Peygamberler duygusu var,
Kendinden çok illeri düşünenler kaygusu var.
Hayatları sizlerindir
O adları, sanları bilinmeyen hastaların;
"Yardım!" diye haykıran feryatları sizlerindir,
Bağrı insan kanıyle lekelenmiş her diyârın.

[4] Krş., *ayn. nüsha*, Sizler bur'da kanadsız meleklere

[5] Krş., *ayn. nüsha*, bir gül gibi

9.

Zîrâ dünyâ eski toprak[6];
Yine elde ateş, demir.
Kehkeşanlar kadar uzak
Beklenilen altun devir!

Bur'da harîs türkü söyler
Neron gibi tunç sazıyle;
Hâin kaplan gibi güler
Kin haykıran âvâzıyle.

Yine hırsın taş heykeli
Onun büyük âbidesi;
Dokuz kızın en güzeli
Ona cengin ma'bûdesi.

O bunlarla süsler, bezer
Diz çöktüğü mihrâbını.
Bu ellerden alır, içer
İntikāmın şarâbını.

Ona bahar gülleridir
Kılıcının kan renkleri;
Güneşlerden tac giydirir
Alnındaki çelenkleri.

O ister ki ses yükselsin
Yedi göke zaferiyle;
Her memleket dize gelsin
Sarayıyle, minberiyle.

İşte bir cenk, kanlı meydan!..
Siperleri birer pusu;
Dağlarında kızıl duman,
Hendekleri cesed dolu.

Cihanlardan değerliyken
Bir damlacık insan kanı;
Bur'da çağlar yüz tepeden
Birkaç büyük kan tûfanı.

[6] Krş., *ayn. nüsha*, bu şiir tamâmıyle çıkarılmış ve *Türk Sazı*'na *Nifāķ* adlı şiirden sonra, *Harb* başlığı ile eklenmiştir.

Bur'da insan pençeleri
Yara açar tabî'ate;
Ölümlerin geceleri
Kefen örter her millete.

Birer tâze mezar kazar
İhtiyarlar kalblerine;
Kızlar siyah tüller asar
Duvakların üzerine.

Bur'da ağlar hep şehirler,
Hep türküler figân olur.
Mâtem çalar hep şâirler,
Hep duâlar isyân olur.

Rüzgâr gibi ufku yarar
Mazlûmların feryadları;
Gökten göke Rabb'i arar
Şekvâların kanadları.

10.

Fakat[7] gaddar avcının kimi zaman oku görmez;
Kimi zaman kazâ'nın parmakları kefen örmez.
Kimi zaman sağ bulurlar
Kurtarıcı insanlar bur'da düşüp kalanları;
Bunlar kardaş ellerle ölümlerden kurtulurlar,
Önlerinde görürler o şefkatli vicdânları[8].

11.

Çocuk gibi yatarlar sedyelerin üzerine,
Penbe hilâl akseder, mumya gibi yüzlerine;
O hilâl ki hayâlidir
Derdlileri arayan bir merhamet[9] ma'bûdunun,
O hilâl ki çiğlerle dolu bir gül cemâlidir,
Gençlerine ağlayan bağrı yanık Türk Yurdu'nun..

[7] Krş., birinci basım,, Lâkin
[8] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. nüsha*, bu ve bundan sonra gelen onbir numaralı kıt'a çıkarılmıştır.
[9] Krş., ayni basım, merhametin

12.

Yaralılar, hastalar.. Sevgiliniz bunlar sizin;
Tahtınızı[10] kurtarmış bunlar sizin neslinizin.
Bu göğüsler yaralanmış
Yurdumuzu ifritler[11], can-evinden vuruyorken;
Bu alınlar delinmiş, bu bilekler parçalanmış
Hürriyet, aşk mihrâbı toprakları[12] koruyorken.

13.

Siz bunları bir ma'bed kuşu gibi beklersiniz;
Gökten, yerden, insandan nur ve hayat istersiniz.
Görürsünüz ilkbaharı
Bir yabânî gül kadar hafif penbe yanaklarda;
Dinlersiniz türkülü, şarıltılı ormanları,
Sesi kırık ağaçlar gibi çıkan dudaklarda.

14.

Bunlar sizin baktıkça melûl melûl yüzünüze
Hazanların gölgesi vurur magmum gönlünüze;
Genç çiftlerin hasretini
Bu kanadsız kuşlarda okur sizin gözleriniz;
Uzaklarda hınçkıran hemşîreler şefkatini
Bu garibler önünde duyar sizin yüreğiniz.

15.

Sevinçlidir o gün ki bu yiğitler size gelir,
Minnet dolu ellerle, nişanlarla selâm verir.
Siz bunları yollarsınız
O nişanlı kızların, ninelerin yurtlarına;
Akşam, sabah bu şanlı gâzîleri sorarsınız
Dört semânın camlara kanad vuran rüzgârına.

[10] Krş., T. T. Kurumu, *ayn. nüsha*, Yurdunuzu
[11] Krş., *ayn. nüsha*, Kadınları, kâtiller; krş., birinci basım, İstanbul'u ifritler
[12] Krş., birinci basım, Aşk, hürriyet mihrâbı toprakları ; basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verilen *nüsha*, Bu hürriyet mihrâbı aziz yeri

16.

Lâkin bunlar bâzan da acı yolda vedâ' eder,
Titrek sesle : "Hukūku bize helâl eyleyin!" der.
Beyaz kuşlar gibi uçar
Bu sâf ruhlar Allāh'ın zebercedden göklerine;
Bu vedâ'a sizlerin gözleriniz yaşlar saçar,
Bir fırtına bulutu çöker gurub üzerine.

17.

Al bayraklı tabutlar gidiyorken uzaklara,
Siz bunları emânet edersiniz topraklara;
Dersiniz ki, "Ey mezarlar!
"Dokunmayın, bir parça rahat etsin bu yiğitler;
"Dokunmayın bunlara, ey yılanlar, canavarlar!
"Rabb'larının önüne böyle çıksın bu şehidler!.."

18.

Size selâm, size hürmet[13]
Ey Hilâl'ın[14] kadınları!
Size selâm, size hürmet
Ey yurdun pâk alınları!

Size gençlik açıyorken
Cennetlerin kucağını;
Altun kanad kuşlar öten
Aşk ve ümid toprağını.

Sizler vedâ' eylediniz
Her sevimli, güzel yere;
Gülü fedâ eylediniz
O zehirli dikenlere.

Kardaşların acıları
Sizin yaslı gönlünüzde;
Yaraların sancıları
Sanki sizin göğsünüzde.

[13] Krş., Türk Tarih Kurumu'ndaki *nüsha*, 18 numaralı bu şiire *Kızılay Hemşire-leri'ne* başlığı konulmuştur.
[14] Krş., *ayn. nüsha*, Ey Kızılay

Siz feryadlar dinlersiniz,
Dünyâ gülüp haykırırken;
Dertlilerle inlersiniz,
Herkes *türkü* çağırırken.

Ölümlerin önlerinde
Sargıları bağlayan siz;
Cenâzeler üzerinde
Mâtemlerle ağlayan siz.

Yara sarmak, can kurtarmak!..
Bu ne iyi, ne güzel iş;
Kullarına Cenâb-i Hak
Bundan büyük aşk vermemiş.

Gökten gelen bir sesidir
Bu mukaddes mihrabların;
En ilâhî nagmesidir
Altun telli rebabların.

Bir âbide parıldatır
Heykeltıraş, ak mermerden;
Bir selsebîl çağıldatır
Mi'mar, yeşil çinilerden.

Lâkin sizin Kâ'be kurar
O mübârek elleriniz;
Hakk'ın nûru gibi parlar
Vicdanlarda eseriniz.

Siz gölgeli pınarsınız
Susuz ölüm dağlarında;
Bülbül sesli kuşlarsınız
Viran gönül bağlarında.

Bırakmasın Allāh'ımız
Çatıları merhametsiz,
Vatanları kahramansız,
Bizi sizsiz ve şefkatsiz!...

20 Mart, sene 1333[15]

[15] Krş., *ayn. nüsha* ve birinci basım, şiirin sonunda 20 Mart, 1917'ye tekâbül eden bu tarih yoktur.

HASTA BAKICI HANIMLAR [16]

1.

Ey Tanrı'nın aşkından yaratılmış nur çehreler,
İyiliğe ömrünü vakfeylemiş Hemşîreler!
Yeryüzünün kanadsız melekleri sizlersiniz,
Güğercinler gibi sâf, aylar gibi dilbersiniz.
Ma'sumluğun bir timsâli
Sırtınızın o zanbak rengindeki bez gömleği;
Kolunuzun bir lâle gibi açan al Hilâl'i
Haklar için dökülen temiz kanın yâkut rengi!..

2.

Fezâlarda yanmayan çırağ sizin elinizde;
Kitaplarda olmayan ilim sizin dilinizde.
Gök-kubbenin melekleri
Meftun sizin Allāh'ı acındıran duânıza;
Binbir dağın derdlere derman olan çiçekleri
Hayran sizin ölüler diriltici devânıza.

3.

Hastahâne, bu çatı merhametin ocağıdır,
İnsanlığın düşküne bir açılmış kucağıdır;
Şefkattendir temelleri
Bu göklere yalvarır gibi bakan aziz yerin.
Bu çeşmeden akıtmış, mahabbetin pâk elleri

Âb-ı Hayat içiren ballarını Kevserler'in.
Bu, zavallı dulların en mukaddes bir ma'bedi;
Bur'da yanan ışıklar uzakların tek ümidi.
Hasretlerle tavâf eder
Onu yetîm hayâller bir semâvî Kâ'be gibi.
Bur'da uçan kuşların kanadları haber ister;
Bütün diller çağırır yaratıcı Ulu Rabb'i.

4.

İşte bir cenk, kanlı meydan!
Siperleri birer pusu;
Dağlarında kızıl duman,
Hendekleri cesed dolu!..

[16] Buraya kadar bütününü verdiğimiz *Hasta Bakıcı Hanımlar*'dan bestelenmek üzre seçilen bu ve müteâkib kıt'alar ve notaları, yalnız eserin ikinci basımında vardır; bu basımdan aynen nakletmiş bulunuyoruz. Bu kısımdaki kıt'a numaraları, ikinci basımda aynen mevcuttur.

Cihanlardan değerliyken
Bir damlacık insan kanı;
Bur'da çağlar, boz [17] tepeden
Birkaç büyük kan tûfânı.

5.

Fakat gaddar avcının kimi zaman oku görmez;
Kimi zaman kazâ'nın parmakları kefen örmez.
Kimi zaman sağ bulurlar
Kurtarıcı insanlar bur'da düşüp kalanları;
Bunlar kardaş ellerle ölümlerden kurtulurlar,
Önlerinde görürler o şefkatli vicdanları.

Çocuk gibi yatarlar sedyelerin üzerine,
Penbe Hilâl akseder o sarı-gül yüzlerine
O Hilâl ki hayâlidir
Derdlileri arayan bir merhamet ma'bûdunun;
O Hilâl ki çiğlerle dolu bir gül cemâlidir
Gençlerine ağlayan bağrı yanık Türk Yurdu'nun.

6.

Size selâm, size hürmet
Ey Hilâl'in kadınları;
Size selâm, size hürmet
Ey yurdun pâk alınları!

Size gençlik açıyorken
Cennetler'in kucağını;
Altun kanad kuşlar öten
Aşk ve ümid toprağını.

Sizler vedâ' eylediniz
Her sevimli, güzel yere;
Gülü fedâ eylediniz
O zehirli dikenlere.

7.

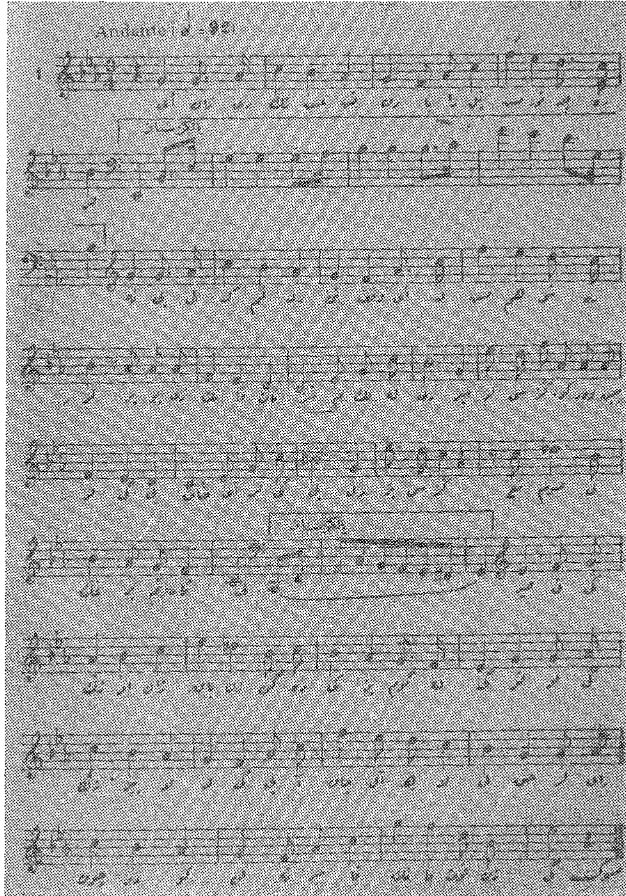
Siz gölgeli pınarsınız
Susuz ölüm dağlarında;
Bülbül sesli kuşlarsınız
Viran gönül bağlarında
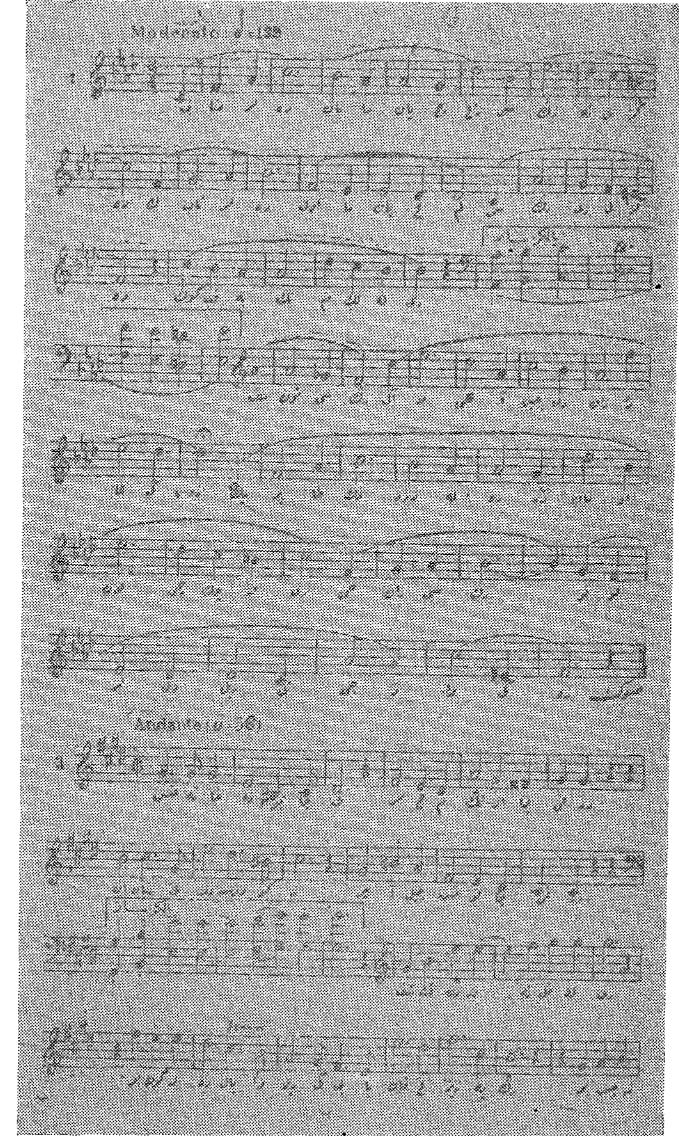
[17] Bu kelime, *Hasta Bakıcı Hanımlar*'ın gerek birinci, gerek M. E. Yurdakul'un tashihinden geçen ikinci basımında çok açık olarak *yüz* (یوز) şeklindedir; bestelenen bu metinde ve nota kısmında ise, *boz* (بوز) hâlinde yazılmıştır.

Bırakmasın Allāh'ımız
Çatıları merhametsiz,
Vatanları kahramansız,
Bizi sizsiz ve şefkatsiz!..

HASTA BAKICI HANIMLAR

Besteleyen : H. S. (ح . س)

Andantino (♩=69)

4

Adagio (♩=[illegible])

5

XC.

N İ N N İ

Turan'ın Aziz Kızları'na

Ninni yavrum, sesler sustu ninni;
Göğsüme ay gibi yaslan ninni;
Gümüş göller gibi uyu ninni;
Mahmur seher gibi uyan ninni.

Ülker sana parıldasın ninni;
O, tâli'in çerâğıdır ninni;
Altay seni kutlulasın ninni;
Bu Türklük'ün Tur-dağı'dır ninni.

Ninni bir ak-doğanımsın ninni;
Bingöller'in baharısın ninni;
Boğa-dağı ceylanımsın ninni;
Bozkırlar'ın rüzgârısın ninni.

Pâk südümü em, arslan ol ninni;
Aşklar sunsun bağrım sana ninni;
Kurtarıcı kahraman ol ninni;
Ömür versin Tanrı'm sana ninni.

Ninni, vatan sefil kalmış ninni;
Bak 'Irāḳ'ın bağrı yanık ninni;
Rumeli'yi yaslar almış ninni;
Anadolu ıssız, yıkık ninni.

Kafkas, yetîm toprağındır ninni;
Bu yurtları unutma sen ninni;
Ceyhun dertli ırmağındır ninni;
Gözyaşını kurutma sen ninni.

Ninni ıssız ocaklar var ninni;
Zindan olmuş şehirler var ninni;
Yol gözleyen bucaklar var ninni;
Kırılacak zincirler var ninni.

Sen Turan'ı bir cennet yap ninni;
Atlas giysin dağlar, beller ninni;
Bir hür, mes'ud memleket yap ninni;
Altun saçsın viran iller ninni.

Ninni Karahan oğlusun ninni;
Yüce ünler taşıyansın ninni;
Her nesilden sen ulu'sun ninni;
Binbir hakan soyundansın ninni.

Bu soy Şark'ın kartalıdır ninni;
Dünya ona yuva oldu ninni;
Târih onun masalıdır ninni;
Türk'le her yer şeref buldu ninni.

Ninni, ecdad zirh giyindi ninni;
Kılıç, kalkan evlâdıydı ninni;
Dönen Arz'a: "Dur!" deneydi ninni;
Yerin, göğün feryâdıydı ninni.

Bunlar sana gurur versin ninni;
Îman dolsun hür vicdânın ninni;
Yarın için yol göstersin ninni;
Ru'yâ görsün geniş alnın ninni.

Ninni, büyük günler geldi ninni;
Irkın seni çağırıyor ninni;
Bir İlâhî ses yükseldi ninni;
Turan diye haykırıyor ninni.

Bu, Tanrı'nın bir sesidir ninni;
Mu'cizeler görülecek ninni;
Türk'e necat müjdesidir ninni;
Saltanatlar sürülecek ninni.

Ninni, sönük Şark'ı parlat ninni;
Dev gölgeni Hind, Çin görsün ninni;
Yüz milyonluk devlet yarat ninni;
Kızlar sana çelenk örsün ninni.

Al bayrağın göke değsin ninni;
Selâmlansın ulu hakan ninni[1];
Garb alnını Şark'a eğsin ninni;
Artık doğsun Yeni-Turan ninni.

27 Mayıs, 1332 (9 Haziran, 1916)
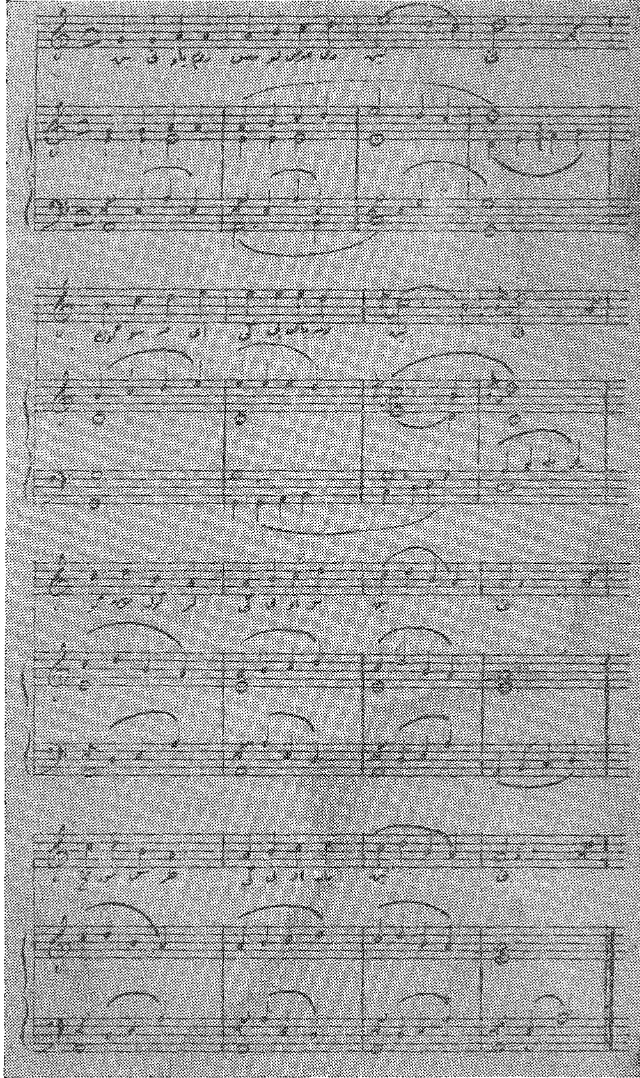
Bu nota ile şiirin obir parçaları da terennüm edilecektir (Not- M. E. Yurdakul). Bu *Ninni* ve aşağıdaki metin, yalnız ikinci basımın sonunda, notalarıyla berâber mevcuttur. T. T. Kurumu, *ayn. metin*, bu şiir ve notası çıkarılmıştır.

NİNNİ

Ninni yavrum, sesler sustu, ninni;
Göğsüme ay gibi yaslan, ninni;
Gümüş göller gibi uyu, ninni;
Mahmur seher gibi uyan, ninni!..

[1] Krş., M. E. Yurdakul tarafından Türk Tarih Kurumu'na basılmak üzre verilen *tashihli nüsha*, Dört-ufuk'tan

NİNNİ

XCI.

İNTİKAM PERİSİ

Kars Heykeli Karşısında

Bir geceydi; mezarlar, harâbeler karanlıktı;
Dört yanımda ölüler, akbabalar uyuyordu;
Lâkin benim gözlerim baykuş gibi uyanıktı;
Kulaklarım çığlıklar, fırtınalar duyuyordu.

Ben geçmişin acıklı seslerini dinliyordum;
Yırtıyordu kalbimi Doksanüç'ün tırnakları.
Can evinden vurulmuş asker gibi inliyordum;
Gülüyordu karşımda Melikof'un Kazaklar'ı.

Bu sırada baktım ki önümde bir güzel kız var,
Gözlerinde yangınlar, saçlarında kızıl kanlar;
Uzatıyor bir altun tas parlayan nur elini :

"Bu, intikam aşkının kevseridir; al, iç!" diyor;
Eğilerek öptüğü kılıcımdan kan istiyor
Ve işâret ediyor bana Kars'ın heykelini!...

6 Kânûnısânî, 1332 (19 Ocak, 1917)

XCII.

BANA KEVSER SUNANA

Ey, yoluma bir melek gibi çıkan güzel perī!
Senin eski Orhunlar şarâbı var gözlerinde..
Gür saçların o Tanrı-dağları'nın geceleri;
Siyah giymiş bâkirler nagmesi var sözlerinde.

Yerin, gökün mukaddes ateşleri[1] bütün sende;
Yaktı bende Boz-kurdlar ateşini parmakların.
Altaylar'ın o baygın çiçekleri her bûsende;
Sundu bana Tomrisler sevdâsını dudakların.

Masallarda duyduğum bir pâdişah kızısın sen;
Ben, zülfünün teline gönlü bağlı bir kulunum;
Sen istersen dünyanın kahramanı ben olurum.

Ankālarla uçarım Kaf-dağları üzerinden;
Parçalarım cinlerin tılsımlı taşlarını;
Getiririm devlerin sana kesik başlarını!..

21 Kânûnısânî, 332 (3 Şubat, 1917)

[1] Krş., Türk Tarih Kurumu, *tashihli metin*, alevleri; esasen, bu şiirin bulunduğu *Turan'a Doğru* adlı eserin sonunda da ayni tarzda düzeltilmiştir (S. 94).

XCIII.

KAFKAS'A

Hamdullah Subhî Bey'e

Yıllar var ki ben senin yaslarınla ağladım;
Bir kuş oldum, haykırdım, burclarının önünde;
Yıldız oldum, titredim; harâbenin üstünde;
Unutmadım ben seni, ey sevgili Kafkas'ım!

Bak yüzüme, genç yaşta bir ihtiyar gibiyim,
Keten gibi ağardı saçlarımın telleri;
Yaprak gibi sarardı vücûdümün her yeri;
Sanki bakar kör gibi görmez oldu gözlerim.

Lâkin kalbim daha genç, ey mukaddes memleket!
Bak, o penbe güllerin gibi tâze, kokulu;
Bak o yeşil dağların gibi canlı, ses dolu.

Onda senin aşkının çağıldıyor suları;
Senin ölmez rûhunun gülümsüyor baharı;
Sen bu kalbten kurtuluş günlerini ümīd et!..

17 Haziran, 1332 (30 Haziran, 1916)

XCIV.

KAFKAS KIZI

Ağaoğlu Ahmed Bey'e

O Kara-bağ içinde âhu kadar dilbermiş;
Gül yüzünde parlarmış ondört yaşın baharı.
Halısını dokurken yar türküsü söylermiş;
Saçlarını tararmış, ru'yâların rüzgârı.

Fakat yedi yıl var ki bur'da başka bir kız var;
Bu her akşam bir yere mâ'bed gibi gidiyor.
Mermer gibi alnında ölgün renkli ışıklar
Elleriyle göklerden sanki birşey istiyor.

Ey solgun kız, Kafkas'ın beyaz saçlı bâkiri!
Aras gibi şen akan günlerini ne yaptın?
Neden senin bir susuz çöle döndü hayâtın?.

Söyle bana, aşkını çalan kimin elleri?
Niçin böyle garibsin bir yuvasız kuş gibi?
Nişanlını sürdü mü Çar'ın vahşî gazabı?..

1 Eylûl, 1332 (14 Eylûl, 1916)

XCV.

HAN'IN SAZINA

Tatar Kardeşlerim'e

Ey acıklı saz uyan, hınçkırt yine telleri!
Bize eski Kazan'ın son gününü nakleyle;
Bize dinlet, son Han'ın okuduğu bir şi'ri;
Bize Çarlar zulmünü anlat yanık bir dille!

Söyle kaç bin ev yıktı, Tatar boğdu o tûfan!
O gün Kıpçak, Mahşer'e benziyormuş değil mi?
Ner'de bir ak kuş olup Süt-gölü'ne uçan Han?
O bir mâvi adada geziyormuş değil mi?..

Âh, yüzelli bahardır yeşil giydi kırk diyar;
Bülbüllerle şenlendi baykuş öten bin mezar;
Lâkin o kuş konmadı Han-Mescid'in üstüne.

Turnalara söyle ki uçsunlar Süt-gölü'ne;
O Han gelsin, kurtarsın kölelikten milleti;
Artık İdil tahtı'nın kurulacak saati!..

12 Kânûnısânî, sene 1332 (25 Ocak, 1917)

XCVI.

Ç A R ' A

Ey Rusya'nın Neron'u, ey zâlim Çar, ey cellât!
Sen istersen zulmünle bir zindan yap, her ili;
Sibirya'da, Kıpçak'ta cehennemler yak, parlat,
Vahşetinle utandır herbir kanlı ķâtili!..

Lâkin heyhat!.. Bir kuvvet hakka karşı duramaz;
Vatanları gömemez harâbeler, mezarlar;
Milletlerin rûhuna kimse zincir uramaz;
Her lisanda[1] bir târih, bir haykıran ecdat var!

[1] Krş., Türk Tarih Kurumu, *tashihli metin*, Herbir dilde

Sana kanlı bir fecir hazırlıyor bak Asya;
Bak, hürriyet türküsü çağırıyor Kafkasya;
Bak Türkistan, bak Kırım ihtilâlci birer kız!

Bil ki, senin tacını düşürecek bir Kırgız;
Devirecek tahtını Oğuzlar'ın milleti,
Yükselecek karşında büyük Turan devleti!..

19 Haziran, 1333 (19 Haziran, 1917)

XCVII.

PETERSBURG'A

Hüseyinzâde 'Alî Bey'e

Ey Petro'nun beldesi, Katerin'in mel'un şehri!
Bir boz-ayı gözüdür hırsla bakan her penceren;
Duâların, o serhoş türkülerin kin sesleri;
Vahşîlerin putudur şu kara kuş başlı çehren!..

Senin bâkir vatanlar mezbahının kurbanıdır;
Gözyaşıyle, kanlarla yuğurulmuş temellerin.
Neva'lardan duyulan esirlerin figânıdır;
Birer mezar taşını andırıyor heykellerin!..

Herşey dursun Vezuv'lar yedi göke yangın saçsın;
Kasırgalı tayfunlar enginlerde girdâb açsın;
Kapitüller yükselsin, şu dünyanın yüz yerinde.

Lâkin senin dikili taş kalmasın üzerinde;
Yuva olsun uğursuz baykuşlara her dıvarın!..
Yere geçsin tahtların, kürsülerin, sarayların[1].

8 Mart 1332 (21 Mart, 1916)

[1] Krş. Türk Tarih Kurumu, *tashihli metin*, son iki mısrâ'ın yeri değiştirilmiştir.

XCVIII.

GÜLSÜN ARTIK

Ey Gök-Tanrı! Bak, Asya'n zulm elinden kan ağlıyor;
Ak-Mescid'de inliyor mihrâbının bâkirleri.
Her gün yeni bir Hive'n, Kara-bağ'ın yas bağlıyor;
Sibirya'da çürüyor Turan'ının şâirleri.

Bak, şu ma'sum milyonlar zâlim Çar'ın esirleri;
Bunlar eski Roma'nın, Mısr'ınkinden mazlumdurlar.
Sana kalkan ellerde Moskoflar'ın zincirleri..
Bunlar seni, ecdâdı unutmağa mahkûmdurlar.

Sen ki hakkın, gazabın, intikâmın Allâh'ısın!
Silâhıma ateş ver, yıldırımlı göklerinden;
Bayrağıma yollar aç, Urallar'ın üzerinden!

Tâ ki vahşî Rusya'nın kanlı tahtı parçalansın;
Hürriyete kavuşsun Kafkasyalar, Türkistanlar;
Gülsün artık İlâhî mâ'bedinde ağlayanlar!..

15 Mart, 1333 (15 Mart, 1917)

XCIX.

VERİNHORA'YA

Volonya'ya

Ey sazında İlâhî aşk titreyen asil[1] şâir!
Sen ki yanık bir sesle Polonya'yı haykırırdın[2];
Esirlere hürriyet türküleri çağırırdın[3],
Senin haber verdiğin Türkler, işte[4] bu nesildir.

[1] Krş., Türk Tarih Kurumu, *tashihli metin*, Ey sazında ırkının yaslarını çalan
[2] Krş., *ayn. metin*, Sen ki Çarlar zulmünü kanda boğmak istiyordun
[3] Krş., *ayn. metin*, "Polonya'ya hürriyet getirecek Türk!" diyordun
[4] Krş., *ayn. metin*, Senin haber verdiğin, beklettiğin

İşte bizler Volinya-dağları'nda çadır kurduk;
Su içecek, atımız bu gün Vistul-ırmağı'ndan.
Şark'ın büyük düşmanı Moskoflar'a karşı durduk;
Aksedecek sessiz[5] yarın Kafkas toprağından.

Evet, bizim önümüz hürriyetin zafer yolu!
Şu titreyen ışıklar Finlanda'dır, Lehistan'dır.
Şu doğacak yıldızlar Kafkasya'dır, Türkistan'dır.

Mezarından kalk, doğrul, ey Lehler'in büyük oğlu!
Bak, hürriyet getirdik, senin esir diyârına;
Defne dalı çelenkler koyacağız mezarına!.

7 Ağustos, 1332 (20 Ağustos, 1916)

[5] Krş., *ayn. metin*, bu tertip yanlışı, *sesimiz* olarak düzeltilmiştir.

IX.

İSYAN ve DUÂ

C.

İSYAN

Hâlide Edib Hanımefendi'ye

Ben, en büyük elemler diyârının yolcusuyum;
Gözlerimde o korkunç yangınların akisleri,
Ayağımın altında gözyaşları, kan izleri..

İki elim yüzümde çılgın gibi koşuyorum;
Haykırıyor ardımdan ölülerin kemikleri,
Beldelerin bir kanlı ağız gibi delikleri.

Güneşlere, aylara, yıldızlara düşmanım ben;
Zîrâ bunlar dünyâya gece gündüz nur veriyor,
Bana viran beldeler, solgun yüzler gösteriyor.

Siyah renkli örtüler istiyorum ifritlerden;
İstiyorum göklerden katran gibi bulutları,
Geceleri, sisleri, kefenleri, tabutları.

Baykuşların gözüyle bakıyorum dünyâlara;
Harâbeler üstünde acı acı inliyorum,
Feryâdımın aksini mezarlardan dinliyorum.

Çarpıyorum başımı keskin taşlı kayalara;
Soruyorum ırkımın tâli'ini gecelere,
Şâhikaya, girdâba, uçuruma, göke, yere.

Benim bakır çehremde kızgın çölün yanığı var;
Koşuyorum ırmaklar gibi siyah ormanlara,
Gözlerimin yaşını döküyorum kırk diyâra.

Karanlıklar içinden bağırıyor canavarlar;
Göğsü kanlı bir kartal gibi ufku yarıyorum,
Ümîdimin kaybolmuş cennetini arıyorum.

Zîrâ bu gün yıkılmış bir vatanın üstündeyim;
Onun zâlim avcılar kaçırdılar rahatını;
Kirlettiler sâf, billur ırmak gibi hayâtını.

Hazanların önünde sustu benim bülbüllerim;
Eşlerinden ayrıldı kara gözlü ceylanlarım;
Al kanlara boyandı kumral saçlı arslanlarım.

Bana öyle bir duygu geliyor ki bir köleyim;
Sanki güzel yurdumdan esirciler beni çalmış;
Hayâlimde doğduğum toprakların izi kalmış.

Diyorlar ki, zâlimler huzûrunda eğileyim;
Buhur, günlük yakayım o yalancı ma'budlara;
Siyah koçlar keseyim sevmediğim taş putlara.

Ben bunlardan bir serkeş âsî gibi kaçıyorum;
Kırıyorum gazablı bir yel gibi ağaçları;
Aşıyorum köpürmüş atlar gibi yamaçları.

Tepelerden göklere ellerimi açıyorum;
Benziyorum o büyük Mikelanj'ın heykeline,
İsrâil'in Turlar'a bakan esir genç nesline.

Hayır, benim tecellîm bu tâli'den daha kara;
Bir san'atkâr o soğuk mermerlere can nefh eder;
Bunlar eski ma'budlar lisâniyle hitâb eyler;

Eğilmeyen tepeler gibi bakar asırlara;
Ayağının altında çiğner, ezer zulümleri,
Ebediyyet önünde tahkîr eder ölümleri.

Buna karşı ben neyim?.. Zayıf, fânî bir mahlûkum;
Bir a'mânın elinde o sazım ki telim kırık,
Kurt yenikli göğsümde sar'a tutmuş bir hınçkırık..

Sazlıktaki yaralı kamış gibi inliyorum;
Bir küçücük kuş kadar uçamıyor feryadlarım;
Rüzgârların önünde bükülüyor kanadlarım.

Bu sesimle ben nasıl anlatayım dertlerimi?..
Onları ki hakkıyle nakletmekten şiir âciz,
Gökten inen lisânlar, mûsıkîler belâgatsiz.

İsterdim ki tabî'at çalsın benim kederimi;
Yaslarımı söylesin onun yanık *Mezâmîr*'i;
İsyânımı haykırsın semâlara onun şi'ri.

Ey yurdumun kan yağmış gibi coşan ırmakları!
Ey esrarlı, karanlık ağaçlıklar, çağlayanlar;
Tabî'atin rebâbî şi'ri olan sert ummanlar!

Ey dert, acı, gözyaşı, mâtem, figan toprakları!
Ey duâsı, niyâzı isyan olmuş sâf ma'bedler!
Ey kan, kemik, duman, kül dolu olan memleketler!

Ey dalgalar, girdâblar; ey mezarlar, ey geceler!
Benim büyük, sayısız dertlerimi siz söyleyin;
O ilâhî ve yanık dilinizle nakleyleyin.

Nakledin ki ırkımı ezen hangi işkenceler?
Hangi eller yurduma zehir dolu tas veriyor,
Yıldızların gözünde kimler için nur eriyor?..

Kimler için kaç sâhil mâtemlerle hınçkırıyor?
Şu yosunlu harâbe taşlarında ağlayan kim?
Şu mezarlar üstünde gezen gölge hangi yetîm?..

Şu rüzgârlar kimlerin dertlerini haykırıyor?
Şu bulutlar kimlerin birer kara habercisi?
Neler diyor, şu yolcu turnaların acı sesi?..

Siz hepiniz bunları birer birer anlatınız;
Dinleyeyim ben sizi meçhullerden gelmiş gibi;
Beyaz saçlı, ihtiyar bir yabancı derviş gibi.

Bilmediğim esrârı döksün bana feryâdınız;
Ben alnımı taşlara dayayarak ağlayayım;
Gözlerimin yaşıyle yüreğimi dağlayayım.

O ne?... Bugün sizlerden işittiğim bu sesler ne?
Duyuyorum her yerde çirkin, serhoş sadâları;
Kemanların, udların çıldırttığı horaları.

Bur'da her yer benziyor eski Bizans âlemine;
Çıplak kızlar geziyor âşıkların kollarında;
Ormanların karanlık, gizli günah yollarında.

Âh, bu gülen çehreler acılarla bir istihzâ;
Şu dökülen paralar açlıklara birer tahkir;
Şu yükselen kadehler yaslılara birer zehir.

Şu elmaslar, şu süsler çıplaklara birer ezâ;
Bu sefihler için mi o yiğitler can verdiler,
Ölümlerin önünde fedakârlık gösterdiler?..

Ne oldunuz ey sizler, ey kara gün şâirleri;
Ey günahkâr ve mücrim asırların vâizleri,
Hakîkatin kılıçlar gibi keskin ağızları.

Ey vatanın yas giyen mersiyeci bâkirleri;
Ey nâmusun, şerefin, fazîletin çocukları;
Ey gençliğin hatâya, fuhşa kalkan yumrukları?..

Sükût!.. Niçin şimdi de böyle mezar ıssızlığı?
Benim büyük milletim artık bugün bir ölü mü,
Onun aşkı, îmânı nisyanlara gömülü mü?...

Neden bu gün her yerde yalnız kadın hıçkırığı?
Neden artık kahraman çıkarmıyor bu beldeler?
Onun millî ru'yâlı evlâdları neredeler?..

Bırakınız! Ne görmek, ne işitmek isterim ben;
Bunlar benim rûhuma cehennemden pencereler;
Zebânîler, gayyalar gösteriyor bana her yer!..

Bıktım artık bu mel'un temâşâyı seyretmekten;;
Bundan sonra etten göz, taştan kulak istiyorum;
Kâinâtı şafaksız gece bulmak istiyorum.

Lâkin vicdan?.. Bunu kim sağır ve kör edebilir?..
İhtimâl ki ben bütün ateşleri söndürürüm;
Hep haykıran sesleri dilsizlere döndürürüm.

Belki benim önümde herşey miskin ve âcizdir;
Yok edemem fakat ben vicdânımın sadâsını,
Onun bana Rabb gözü gibi bakan ziyâsını!..

Öyle ise ey cünûn, öldür benim zekâmı sen!..
İnsin benim başıma gazabının yıldırımı;
Sönsün benim kalbimin, dimâğımın kıvılcımı.

Hiçbir sevgi, bir hulyâ sezilmesin gözlerimden;
Benim için hakîkat bir karanlık hayâl olsun;
Vicdânıma bir kadîd ağzı gibi toprak dolsun.

Dudağımdan dökülsün hezeyanlar, bed-duâlar;
Bulutların üstünde uğuldasın çılgın sesim,
Kayalardan dev gibi akseylesin korkunç aksim.

Ben dünyâya, semâya koyvereyim kahkahalar;
Yuvarlayım taşları beldelerin üzerine;
Tüküreyim yolumdan geçenlerin yüzlerine!..

Ne yazık ki yine ben fikrin, hissin mahkûmuyum;
Taşıyorum göğsümde bir kıyâmet âlemini,
Şu hayâtın derdini, mihnetini, elemini!..

Ben bir kuşu kendimden daha mes'ud buluyorum,
Hiç olmazsa onun bir yeşil dalı, yuvası var;
Sükûnetli gecesi, cıvıltılı semâsı var.

Gerçek, dağlar dumansız, gök bulutsuz, yassız değil;
Hep gönüller yaralı, hep çiçekler berelidir;
Kâinâtın rûhunu bir gizli âh inildetir.

Lâkin büyük aşkları taşıyandır en çok sefil!
Şâhikalar üstünde fırtınalar ıslık çalar,
Başlarını taşlara vurur coşkun çağlayanlar.

Ben de Şark'ın bir başka diyârında bir Budha'yım,
Onun gibi beşere gençliğimi fedâ ettim;
O tahtından geçmişse ben de aşka vedâ' ettim.

Bir çocuktum, yaşlandım ağlamaktan kurtulmadım.
Okumadım hayâtın bir neş'eli kitabını;
Tutamadım arzunun hayâl olan serâbını!..

Nirvana'nın bir çılgın âşık gibi meftûnuyum;
Gidiyorum o fânî nilüferli ırmaklara,
Dalıyorum ebedî yokluklara, uzaklara.

Dağdan dağa serserî rüzgâr gibi geziyorum;
Nefesimle hazanlar döküyorum baharlara,
Dudağımdan zehirler katıyorum pınarlara.

Evet, eski ve yeni günler beni aldattılar;
Ben asrımı beklenen altun devri sanıyordum;
Yeryüzünü adâlet memleketi tanıyordum!

Lâkin bugün gördüm ki burada da harisler var;
Onlar var ki hürriyet mihrâbına at sürüyor,
Ellerinde esâret zincirleri götürüyor.

ʿİlim, sanʿat, felsefe, medeniyet hep beyhûde;
Bunlar Âdem neslini igvâ eden birer şeytan,
Ele demir vererek karanlıkta ışık tutan.

O bununla keyfine her kuvveti râm etmede;
Târih onun zulmünün, gazabının bir kitabı;
Şiir onun hırsının, gurûrunun bir rebâbı.

Ben ahlâkı, vicdânı, aşkı inkâr ediyorum;
Zîrâ, benim gördüğüm yine hırslar, yine kinler;
Kalbi, rûhu altuna satan eski müdâhinler.

Sâf kalbime, budala vicdânıma, "Tuf!." diyorum.
Kırıyorum İlâhî Hakikat'e inancımı;
Çiğniyorum herşeyi, alıyorum sert hıncımış..

Âh, kırk yıldır ben Hakk'ı şu ihtiyar Arz'a sordum;
Turna oldum yükseldim yıldızların civârına;
Şaman oldum eriştim Süt-gölü'nün kenarına.

Vücûdümü uykuda gezen ruhlar gibi yordum;
Bir sazdaki kirişler gibi koptu sinirlerim;
Parçalandı, kırıldı kemiklerim, herbir yerim.

Kâinatta zulümden başka birşey göremedim.
Aradığım şeyleri bulamadım hiçbir yerde :
Semâlarda, dağlarda, ormanlarda, denizlerde.

Taşa düştü bir billûr kadeh gibi her ümidim;
Bugün kuşsuz, pınarsız dağlar gibi ru'yâsızım;
Mahabbetsiz, şiirsiz kalbler gibi hulyâsızım.

Şu saatte dünyâda sevmiyorum hiçbir şeyi;
Kelebeksiz, perîsiz sarp yollarda yürüyorum;
Her tarafta kadidler, yarasalar, görüyorum.

Bir gübreden yeşermiş buluyorum bir çiçeği,
Bir mezarlık, bir çöplük görüyorum cihanları;
Birer hayvan, birer kurd buluyorum insanları..

Yalansınız hepiniz, ey saʿâdet dünyâları!
Ey masallı, ru'yâlı Şark'ın *Binbir Gece*'leri!
Ey perîler dolaşan gül, yâsemin bahçeleri!

Ey saçları dalgalı Resûller'in hulyâları!
Ey Hürriyet-kızı'nın türküleri, şiirleri!
Ey ebedî aşkların füsunları, sihirleri!..

Hayır, artık o dünkü sâde çocuk değilim ben,
Şu buruşmuş çehremde o sâflıktan bir eser yok;
Taş kalbimde o eski tevekküller, ümidler yok.

Fırtınalar, isyanlar duyuluyor tunç sesimden;
Yıldırımlı bulutlar gibi korkunç kanadlarım;
Sanki yeri ve gökü yıkmak ister bir rüzgârım!..

İşte, yırttım rûhumun üstündeki o esrârı;
Duman gibi silindi îmânımın aziz yeri;
Cehenneme benzedi aşklarımın cennetleri.

Görmüyorum ben şimdi o ilâhî ru'yâları;
Bakıyorum yeşil cam gözlerimle ufuklara,
Çekiç gibi kalkıyor yumruklarım boşluklara!..

Gidin benim karşımdan, ey gurûrun kıralları!
Ey yalancı âlimler, ey riyânın şâirleri!
Ey altunın kulları, ey kalblerin tâcirleri!

Ey hakların kurdları, ey hırsların kartalları!
Ey ruhların cinleri, ey fenâlık ifritleri!
Ey leş, kemik kuşları, ey ölümün kadîdleri!..

Beni âsî, günahkâr eden bütün sizlersiniz;
Siz yaktınız rûhumda ateşini isyanların;
Siz açtınız önüme çöllerini hicranların;

Bana ömrün zehirli dikenini siz verdiniz;
Size karşı bir iblis görmüş gibi oluyorum,
İlk Âdem'in kîn'ini yüreğimde buluyorum!..

Ey harisler, siz benden beklemeyin bir kasîde!
Ben, kadehi kin sunan bir perînin esîriyim;
Sinirleri tutuşmuş cehennemler şâiriyim.

Bir baykuşum, yuvamı arıyorum harâbede;
İstiyorum kürsüler yıkılacak zindanlardan,
Zincir sesi duyulan kan kokulu cihanlardan.

Seviyorum ben sizi, ey yangınlar, ey alevler!
Sizin yâkut renginiz şafaklardan daha güzel;
Bahçelerde açılmış bin lâleye, güle bedel.

Kanad gerin bunlara, ey dumanlar, siyah devler!
Bunlar birer ebedî âteşkede gibi yansın,
Bu semâyı, seyyahlar Zerdüştler'in yurdu sansın.

*

Zâlim dünya, ben ner'den düştüm senin üzerine?
Ne olurdu ben de bir kalbsiz, ruhsuz taş olsaydım;
Kâinatta hiçbir şey duymasaydı şu hayâtım!...

Savrulsaydım kum gibi senin kızgın çöllerine,
Tatmasaydım neslimin şu acıklı dertlerini,
Beni her gün bir parça öldürücü bin zehrini!..

Neden ölü bir çocuk doğurmadı beni anam?
Damarıma kan verdi ırmakların sâf suları,
Ciğerimi şişirdi çam ve meşe kokuları?..

Niçin benim kabrimde ağlamadı hazin akşam;
Bana gökler nur, ateş, dağlar yemiş ve bal verdi;
Bunlar beni ağlatmak, çırpındırmak için miydi?..

Ey cehennem, ben senden artık nefret ediyorum;
İşitmiyor kulağım cıvıldayan bülbülünü;
Koparmıyor ellerim senin gonca bir gülünü.

İsyan dolu rûhumla sana la'net ediyorum;
Senin kızıl bir yangın görüyorum güneşini,
Nefesimle söndürmek istiyorum ateşini.

Bekliyorum kuyruklu-yıldızları fezâlardan;
Bulutlardan tûfanlar, kıyâmetler gözlüyorum;
Her beldenin bir şahab olmasını özlüyorum.

Sana siyah kefenler istiyorum semâlardan,
İstiyorum göğdeni çürütecek mezarları;
İstiyorum başında uluyacak rüzgârları.

Bir yanar-dağ gibi yan; bir balmumu gibi eri;
Sıcak kanlar gibi ak boşluklarda bin cihâna;
Kesik bir baş gibi düş en uzak bir kehkeşâna!

Duman olsun, dağılsın vücûdünün zerreleri;
Gökyüzünde kalmasın ne kahkahan, ne feryâdın;
Ebediyyet önünde unutulsun sefil adın!..

Şukadar ki kıymasın bu saatte bana ölüm;
Ben son taşın üstünde son şi'rimi haykırayım;
Demir telli sazımla mersiyeni çağırayım.

Ondan sonra benim de aksın kanım, uçsun külüm;
Karışayım bir küçük damla gibi ummanlara;
Gömüleyim bir siyah gölge gibi nisyanlara!..

CI.

D U Â

Cemâleddîn Efgānî'nin Aziz Hâtırasına

Bize beyaz kanadlı melek gibi aşk getir sen,
Ey güzel gün doğ, parla; Rabb'in mâvi göklerinden!

Ey Allāh'ım mâdem ki sen fikrimi hür yarattın;
Bana kendi adımdan daha önce şâir dedin;
Benden hırsa kin, isyan, benden zulme öc istedin.

Mâdem ki sen gözümü şimşek gibi parıldattın;
Beni attın fırtına kuşu gibi şu dünyaya;
Bir ses verdin denize, yere, göke haykırmaya.

Elbette ben nur, koku, renk terennüm eyliyemem;
Kanadımı açamam bir çiçekli yeşil dala,
Ru'ya gören bir göle, efsâneli bir kumsala..

Mest olamaz bûseli gecelerle benim nagmem;
Ru'yâları, aşkları söyleyemez benim dilim;
İlkbaharın, şafakın mugannîsi ben değilim.

Ben havanın, gecenin, karanlığın bir kuşuyum;
Benim türkü'm suların, rüzgârların lisânıdır;
Fırtınalı dağların, denizlerin figānıdır.

Bir buluta, dalgaya karşı titrer benim rûhum;
Yıldırıma, şimşeğe isyan duyar haykırırım.
Uçuruma, girdâba sebep sorar haykırırım.

Soruyorum senden de şu genç kadın neden mahzun?
Neden alnı yıldırım vurmuş taşlar gibi yanık?
Neden kolu kanadı kuru dallar gibi kırık?

Neden avcı elinden kaçan âhu gibi yorgun?
Neden garip bir akşam gölgesi var gözlerinde?
Neden ölgün sesler var dudakları üzerinde?..

Bak, sefîlin sırtında yırtık kefen bir entari;
Omuzunda kar yağmış gece gibi saçlar beyaz;
Boğazında bir sarı hazan gibi yanık âvaz;

Islatıyor yağmurlu bulut gibi herbir yeri.
Gösteriyor o kadid elleriyle uzakları,
Bir kırmızı cehennem gibi yanan toprakları.

Gösteriyor kan giymiş beldeleri, mezarları;
Ona ıslık çalıyor ejder başlı sert alevler,
Ellerinde katranlı çıra yanan kızıl devler.

Ona kırbaç vuruyor acı şimâl rüzgârları;
Sendeliyor, düşüyor uçurumlar üzerine;
Uzatıyor elini senin bakır göklerine!..

Unuttun mu bu kimdir? Şark'ın büyük melikesi;
Tûrlar gibi güneşten tacı olan asil alın;
Peygamberler, hakanlar yetiştiren aziz kadın!..

Bir zamanlar gökleri doldurmuştu onun sesi;
Sana altun şehirler yükseltmişti çocukları,
Bezemişti binlerce mâ'bedlerle ufukları!...

Fakat şimdi o kadar düşkündür ki sanki hasta;
Çehresinde tutulmuş aylar gibi solgunluk var;
Şehzâdeler kaybeden sultan gibi mahzunluk var.

Onun bütün köşkleri, câmi'leri bugün yasta;
Güğercinler dem çeken bahçeleri şarıltısız;
Çırâganlar akseden havuzları parıltısız.

Zîrâ onun vatanı şerirlerin ellerinde:
Şadırvanlar çağlayan ma'bedinde kumrular yok;
Yeşil hurma gölgeli sularında âhular yok.

Baykuşlar var şerefli burclarının üzerinde;
Ovaları İsrâil devrindeki çöller gibi,
Anaların evlâdlar kaybettiği Mahşer gibi.

Zîrâ onun boşalmış, viran olmuş toprakları;
Bur'da birçok gelinler ağlamaktan alîl olmuş;
Bu gözlere karanlık mezarların rengi dolmuş!.

Issız kalmış açlıkla, hastalıkla ocakları;
Duvakları yırtmışlar kara giyen bâkirleri;
Sazlarını kırmışlar destan çalan şâirleri.

Bilmiyorum niçin Sen bu sefîli duymuyorsun?
Niçin buna göklerin yedi kalın taş dıvardır;
Kilidleri açılmaz siyah, demir kapılardır?

Başka Allāh var mı ki âhı gitsin bu mazlûmun?
Öc alıcı Tanrı'sı değil misin sen herkesin,
Yeri yok mu kapında kanadları kırık sesin?.

Söyle Sen'in değil mi bu ilâhî aşk diyârı;
Sen'in dağın değil mi onun yanık tepeleri;
Sen'in beytin değil mi onun viran kubbeleri?

Sen'in kavmin değil mi onun mazlum çocukları;
Sen'in duân değil mi onun susan tehlîlleri;
Sen'in nûrun değil mi onun sönen kandilleri?.

Suçlu mudur? Yetmez mi uğradığı felâketler?
Sönmedi mi ateşin o sayısız kurbanlarla,
Asırlardanberidir akıttığı al kanlarla?..

O kanla ki fışkırsa, yedi umman gibi kükrer;
Buhar olsa gökleri bir âteşî bulut kaplar,
Beş dünyânın üstüne bir kırmızı yağmur yağar.

Artık yeter Allāh'ım, yeter bu kan tûfanları!..
Bezdik artık dul sesi, yetîm sesi dinlemekten
Harâbeler, mezarlar üstlerinde inlemekten!

Artık yeter; gurûrun, hırsın, kîn'in kurbanları;
Artık yeter; din, vatan, hak, hürriyet düşmanlığı;
Artık yeter; vicdânın, fikrin, kalbin, karanlığı!..

Ey şerirler çekilin, ey borular, toplar susun!
Şu saatte ben ölüm havaları sevmiyorum;
Kılıç, kalkan şâiri doğduğuma nâdim oldum.

Ey nisyanlar! Şöhretim, aşkım, zekâm sizin olsun.
Ey yangınlar kararın, rebâbımı yakayım ben,
Küllerini rüzgâra savurarak bakayım ben!

Yıldırımla parçalan, ey uğursuz, mel'un gece!
Ey üstünde felâket, mâtem olan siyah kanad,
Ey dünyâya kahkaha salıveren baykuş feryad!..

Çekil sen de ey ölüm, ey kızıl göz, kanlı pençe!
Bulutlarla yarış et, def'ol bur'dan uzaklara,
Başka dünyâ içinde kaplan gibi avlar ara!

*

Gerçektir ki ey Tanrı'm, ben değilim ilk haykıran;
Ben önümde ak saçlı şâirleri görüyorum;
Demir sazlı Danteler arkasında yürüyorum.

Benim yeni bir nagme duyulmuyor rebâbımdan;
Belki ben de bir elem diyârında bestekârım,
Yaşadığım bir asrın feryâdıdır makamlarım.

Evet, ben de târihin sırtlarında çok dolaştım;
Efsâneler anlatan şâhikalar, taşlar buldum;
Günler görmüş pîrlerin yurtlarında konuk oldum.

Şark'a gittim : Ehramlar gölge vuran çöller aştım;
Ceddi sordum saçları beyaz Tanrı-dağları'na;
Alın eğdim mukaddes ateşlerin diyârına.

Garb'e koştum : "Nur, hikmet ma'bedleri ner'de?" dedim;
İlâheler dolaşan Olimpler'den aşkı tattım;
Virjiller'e saz veren perîlere el uzattım.

Siyah devler haykıran El-Burzlar'dan yol istedim;
Hakîkati aradım asırların sarayında;
Hakk'ı görmek diledim ru'yâların mihrâbında.

Bana Sedd-i İskender, Sifenks hepsi dile geldi;
Kapı açtı Dârâ'nın gül ve bülbül bahçeleri;
Şarab sundu Sezar'ın şehr-âyinli geceleri.

Ganj'dan, Nil'den, Orhun'dan yüzbinlerce ses yükseldi;
Fir'avunlar diyârı meş'aleler parıldattı;
Nemrudlar'ın kulesi, olanları hep anlattı.

Gözlerimin önünde parçalandı bütün esrar,
Dediler ki, "Bu hayat bildiğin Fars efsânesi;
"Dünya ise Hurmuz'la Ahremen'in virânesi.

"Bu âlemde nur ile karanlığın kavgası var;
"Döğüşüyor her yerde hayâl ile hakîkatler,
"Boğuşuyor her zaman cinâyetle fazîletler!"

Hayır Rabb'im, bizlere bu hayatı vermedin Sen;
Bu masḫara, bu cânî bizim kendi eserimiz;
Bizim ona ok vermiş, kemend vermiş ellerimiz.

O bunlarla döğüşmüş, tahtlar kurmuş kemiklerden;
Tahkîr etmiş hakları, esir etmiş vatanları;
Zehirlemiş kalbleri, değiştirmiş îmanları.

Şu riyâya bürünen munâfıklar Sen'in değil;
Sen'in değil ʻasâlı celladların zulümleri,
Kurbanların mumlarla, âyinlerle ölümleri.

Hakkı inkâr eyleyen kıskançlıklar Sen'in değil;
Sen'in değil fazîlet adı alan cinâyetler,
Kılıçtan çok onulmaz yara açan ihânetler.

Biz düzenci, sahtekâr, aldatıcı bir mahlûkuz;
Kimi zaman Sâlihler libâsına bürünürüz;
Sen'den gelen Resûller gibi aziz görünürüz.

Sen'in büyük nâmına yalanları uydururuz,
Yine Sen'in nâmına hükm ederiz vicdanlara;
Yine Sen'in nâmına zulm ederiz insanlara.

Zekâların, aşkların, düşmanları yine biziz;
Dâhîlerin alnına kızgın tası biz geçirdik;
Âşıklara zehirli şerbetleri biz içirdik.

Şu nifaklar, kavgalar hepsi bizim işlerimiz;
Bizler verdik fesada, yangınlara bu âlemi;
Bizler yaktık dünyâda Sekiz Büyük Cehennem'i!

Tanrı'm, Sen ki aşkınla cihanları yaradansın;
Yaralanmış bir kartal, kanadıyle Sen'i arar,
Avcılardan şikâyet için göke Sen'i sorar.

Sen ki maʻsum, günahkâr herkese el uzatansın;
Hürriyetsiz bir esir sana açar vicdânımı,
Sana döker derdini, mâtemini, figānını.

Ben de Sen'in bir derdli, bağrı yanık mahlûkunum;
Bir denizim, üstümde fırtınalar haykırıyor;
Bir tepeyim, altımda kan selleri hıncıkırıyor.

O kalbim ki dünyanın içi gibi yanıyorum;
Şu saatte benim de seslerimi işit, dinle;
Ben de Sen'in gökünü sarsacağım iniltimle.

Ben figāna başlarken sussun arzın dört rüzgârı;
Dinsin bütün şehirler üstündeki velveleler,
Dursun yanar-dağların altındaki zelzeleler.

Yalnız benim niyâzım sarsın bütün semâları;
O en uzak burcları, yıldızları inildetsin,
Sen'den cevap gelecek güne kadar feryâd etsin!..

Bak! Yal'nayak, baş açık geldim Sen'in mihrâbına;
Beyaz saçlı alnımla sana secde ediyorum;
Sen'in büyük rûhundan bir adâlet istiyorum.

Elli yıldır duyduğum muʻcizeni göster bana;
Sana Tûrlar önünde Mûsâ gibi eğileyim;
Sen'i eski Tanrı'mdan daha büyük Rabb bileyim.

Evet, Rabb'im, Sen çirkin taş putlara benzemezsin;
Allāh'ısın bülbüllü seherlerin, ilkbaharın;
Ay ışıklı suların, şâirlerin, sâf kızların.

Sen'in fenâ şeyleri emredemez İlāh sesin;
Ben hırsları, kinleri kitaplardan siliyorum,
Sen'i hakkın, sevginin, hayrın Rabb'i biliyorum.

Diyorum ki, "Fezâlar Sen'in büyük bir maʻbedin;
"Kehkeşanlar, yıldızlar mihrâbının kandilleri;
"Çağlayanlar ebedî *ilâhî*'nin sâf dilleri !.

"Bur'da yalnız sevmektir en güzeli ibâdetin;
"Kalbe ümid vermektir en değerli bir sadakan;
"Hırsı fedâ etmektir istediğin aziz kurban.

"Sen'in iyi kulların ne elmaslı alınlardır,
"Ne, esirler çalışan toprakları biçenlerdir,
"Ne de altun taslarla şöhretleri içenlerdir.

"En sevdiğin kalblerde bir mukaddes semâ vardır.
"O güneşler vardır ki aşklarıyle ısıtırlar;
"Çorak, yanık ruhlara merhameti akıtırlar.

"Sen'den bunu getirmiş her zamanın peygamberi :
"Parıldıyor bu ateş Zerdüştler'in mihrâbında;
"Okunuyor bu duâ Mûsâlar'ın kitabında.

"Muhammed'in elleri sunmuş bize bu Kevser'i;
"Mezbahlara gül koyan Rama bunu istiyormuş;
"Çarmıhında, 'Sev!' diyen 'İsâ bunu istiyormuş.

"Emret, artık dünyâya doğsun hakkın mahabbeti;
"Bu çocuğun alnına hâle örsün gül seherin;
"Bu beşiği sallasın ninnilerle meleklerin.

"Ona ateş, nur versin Olimpler'in aşk ma'bedi;
"Ona kımız, bal sunsun Altaylar'ın bâkirleri;
"Ona ru'yâ gördürsün Hind'in, Çin'in şâirleri.

"O, elinde semâvî bir meş'ale parıldatsın.
"Gezsin arzın kan, kemik dolu olan yerlerini,
"Medeniyet denilen şu felâket mahşerini.

"Sızlayıcı bir kalble mazlumlara el uzatsın;
"Derdlilere tesellî, adsızlara şeref versin;
"Yersizlere bir kapı, gariblere yol göstersin!

"Her tarafta görünsün o ilâhî 'asâsıyle;
"Hürriyetler götürsün hınçkırıklı sâhillere,
"Vatanları çalınan beyaz, siyah nesillere.

"Sevin!" diye haykırsın gökten gelen sadâsıyle;
"Dâvet etsin İlâhî Adâlet'e zekâları,
"İnsanlığa kalbleri, sulha bütün dünyaları.

"Tâ ki bir sâf, bir yeni yıldız gibi doğsun dünyâ;
"Şen görünsün semânın altun saçlı her kızından;
"Uzun olsun hayâtı en ihtiyar yıldızından.

"Onun parlak gökünü karartmasın bir fırtına;
"Ona gözler Asur'un rûhânîsi gibi baksın;
"Kâfur eller sönmeyen ateşlerle kandil yaksın!"

Bak, Allāh'ım, her yerde benim gibi yüz şâir var;
Hepsinin de gözünde dul bakışlı birer vatan;
Dudakları üstünde kırık kanad birer figan.

Benim gibi hepsi de mâtemleri çalıyorlar;
Benim gibi mu'cize bekliyorlar göklerinden;
Benim gibi adâlet istiyorlar hepsi Sen'den.

Oh, artık ben nur, çiçek, nagme, sevinç, aşk isterim;
İsterim ki semâlar bana yeni ilham saçsın;
Dünyâ yeşil gözlü bir perî gibi kucak açsın.

Âşık çoban türküsü gibi olsun şiirlerim;
Dinlettirsin rebâbım sevgilerin nagmesini;
Dudaklarım dağların aksettirsin sâf sesini.

Ey milletler, hayatın türküsünü çalın sizler!
Ey şâirler, yükseltin destanını hürriyetin,
Hulyânızın sizlerde yarattığı bir cennetin!.

Ey ümidler, ru'yâlar, sizler bana sunun Kevser!
Bu şarabla mest olsun kalbim, rûhum benim ey Rabb!.
Gözlerimi kapasın ölüm uykum benim ey Rabb!.

*

Evet Rabb'im, her ruhta bir ilâhî sevgi vardır;
Bir perînin hüsnüne meftun senin her mahlûkun;
Her sevdâlı ister ki kalbi yalnız aşkla vursun.

Onun için ağaçlar güneşlere el uzatır;
Geyik, akar sulara; kuş, ormana türkü söyler;
Dağlar esen meltemden, şafak gülden bûse ister.

Ben kulun da hürriyet perîsi'nin Mecnûn'uyum;
Esrârını okudum bu Leylâ'nın gözlerinde;
Hitâbını dinledim bu meleğin sözlerinde.

Sen'in ölmez aşkını, füsûnunu onda buldum;
Bir san'atkâr rûhıyle ilham duydum bu güzelden;
Susamışlar kalbiyle bir tas aldım bu nur elden.

O hayâtı içtim ki her şarabtan kuvvetlidir;
Onun tadı ne Lübnan-dağı'ndaki bala benzer,
Ne Bingöl'de kızların sağdıkları sütte gezer.

Bu pınarın suları Cennet olan yerden gelir;
Bundan içen âşıklar bir ebedî ru'yâ görür.
Nefîr çalan perîler arasında gezer yürür.

Buna karşı bir erkek kaplan gibi kıskancım ben;
Kıskanırım ben onun güneşlerden cemâlini;
Kıskanırım ben onun gecelerden hayâlini.

Kıskanırım ben onun saçlarını esen yelden;
Kıskanırım ben onun gölgesini sâf sulardan;
Kıskanırım ben onu arslanlardan, âhulardan.

İsterim ki mâ'bedi bir şâhika gibi dursun,
Gölge salsın sayısız asırların girdâbına;
Hep doğacak nesiller gelsin onun mihrâbına.

Bur'da benim sonuncu evlâdımın kalbi vursun;
Sana, benim ceddimin öz diliyle duâ etsin,
Pâk kalbiyle, zincirsiz hür eliyle duâ etsin!..

Yoksa Tanrı'm, zâlimin mâ'budunu tanımam ben;
Benim kalbim inanmaz kan kokulu *Kitablar*'a;
Serkeş alnım eğilmez mezbah olan mihrâblara.

Eğer hırsı, gurûru, zulmü, kîni kahretmezsen,
Sana benim ellerim duâ için kalkmayacak;
Korkarım ki isyânım, günahlarım başlayacak.

Ayağımın altına yığılacak 'Arş'ın, Kürsü'n,
Kıyâmet'in, Mahşer'in, zebânîli Cehennem'in,
Kevser akan Cennet'in ve Onsekizbin 'Âlem'in.

Bir yakıcı ıssız çöl görünecek bana gökün;
Uçmayacak üstümde Sen'in rahmet meleklerin,
Dokunacak alnıma kanadları şimşeklerin.

Ben bu enkâz üstünde fikrim, kalbim, vicdânım boş..
Bakacağım bir kırık sütun gibi derinlere;
Boşluklardan başka şey görünmeyen enginlere.

Bu boşluklar önünde arzım, semâm, her yerim loş..
Cennetler'den koğulmuş Âdem ömrü süreceğim;
Dünyâyı bir vatansız gözleriyle göreceğim.

Bu saatte artacak harislere intikâmımı;
Ümîdimi, aşkımı çalanlara la'netlerim;
Vicdânımı günahkâr edenlere hiddetlerim.

Beni zâlim edecek mazlum olan sâf îmânım;
Kayaları ağartan sular gibi coşacağım;
Dağdan dağa bir deli rüzgâr gibi koşacağım.

Varsın, bütün ateşler yaksın benim ellerimi;
Yıldırımı, şimşeği, şahabları tutamayım;
Bana hizmet etmesin hiçbir alev, bir kıvılcım.

Her birşeyden kuvvetli görüyorum ben şi'rimi;
Yakacağım bununla ben o kanlı âlemleri;
Yakacağım kalbimin ateşiyle elemleri!..

Ondan sora elime demir 'asâ alacağım;
Saçlarımda Şimâl'in kasırgalı sert rüzgârı
Ve alnımda bir batan günün kızıl dalgaları..

Issız, meçhûl yolların serserîsi olacağım;
Gideceğim dünyânın ayak izsiz dağlarına,
Gittikleri yerlerden dönmeyenler diyârına!..

X.
AYDIN KIZLARI

CII.

AYDIN KIZLARI

Bu hazin toprak da bir yaslı ülke;
Dâvud'un Mezâmîr *çaldığı bir yer;*
Bur'da da sulara akseden gölge:
Karanlık kubbeler, siyah serviler;

Bur'da da her çehre gurub üstünde
Geceye bürünen akşam yıldızı;
Bâbil'in kırmızı nehri önünde
Bir yeni Kudus'ün ağlayan kızı.

1.

İzmir'in Aziz Çocuğu Ya'kub Kadrî'ye

Güneşin o ölgün çehresi soluk,
Bir kanlı toprakta yatan kahraman [1].
Önünde ifritler bekleyen ufuk
Kapısı demirden bir siyah zindan.

Akşamın gözünde parlayan ışık
Harâbe üstünden bakan bir puhu;
Derinden derine [2] gelen hınçkırık
Sâhilde ağlayan [3] denizin suyu.

Köpüklü ırmağın ergavan rengi
Yaralı aslanın saçının kanı;
Sonuncu ezan'ın yanık âhengi
Bir uçan kartalın göke isyânı.

Dağların tepesi göklere yakın,
Nisyâna götüren bir ölüm yolu;
Gözyaşlı vâdîler o akın akın
Saçları dalgalı başlarla dolu.

[1] Krş., Birinci basım, Fildişi tahtından inen bir sultan
[2] Krş., ayni basım, Beldenin bağrından
[3] Krş., ayni basım, Taşları ağartan

Taşların üstünde ayaklar çıplak..
Kanlarla ser-encâm yazan kadınlar;
Kırılmış sütunlar gibi durarak
Tûfanlar nakleden mağmum alınlar.

Kiminin aşkları yanıp kül olmuş,
Taş putlar önünde buhurlar gibi;
Kiminin kalbleri kurbanla dolmuş,
Kanlarla yuğrulan çamurlar gibi..

Hepsinin göğsünde siyah kâküller
Esîre vurulmuş demirden lâle;
Dudaklar üstünde sararan güller
Cellâdın içtiği kanlı piyâle.

Bu elem yurdunun yolcuları da
Sazları asmışlar söğüt dalına;
Bu aşksız göllerin kuğuları da
Konmuşlar sâhilin bir kumsalına.

Bunlar da avcının okundan kaçan
Geyikler gibi sık nefes almada;
Âşıklar yurdunun ufkundan [4] uçan
Turnalar gibi bir başka semâda.

Bunların içinde bir bâkir var ki
Gecenin kızları gibi elemli;
Meçhûle kazılan mezarlardaki
Serserî hayâller kadar mâtemli.

Bunun da göklere [5] dikilen başı
Gazabın yonttuğu bir donuk mermer;
Kirpikler içinden akan gözyaşı
Kılıçla kalkandan sıçrayan şeyler.

Bu siyah gözlerin sularında da
Tutuşan alevler bir yangın aksi;
Acıklı âhların rüzgârında da
Kükreyen arslanlar bir çölün sesi.

[4] Krş., ayni basım, Hakanlar yurdunun burcundan
[5] Krş., ayni basım, semâya

Belli ki bu vatan yolcusunun da
Hicranlı gönlünde virâneler var;
Bu âşık bakışlı şâir rûhun da
Sihirli dilinde efsâneler var!..

2. Onların Hikâyesi

Ben bu genç yolcuya doğru giderek
Dedim : Ey güzel kız, ey solgun bâkir,
Ey, alnı mâtemle şeritli melek!
Söyle ki sen kimsin? Dertlerin nedir?

Dedi : Ey ırkımın ak saçlı oğlu
Ben, Aydın-ili'nin [6] bir çocuğuyum;
Geldiğim yol ölüm devinin yolu;
Bir menfâ çölünün genç yolcusuyum;

Benim de kederim hilkattenberi
Ağlayan beşerin elemlerinden;
Harisler önünde yanık sesleri
Haykıran kalblerin mâtemlerinden.

Mâdem ki ısıtmak istiyorsun sen
Şu soğuk rûhumu o şefkatinle;
Sana da acıklı hikâyemi ben
Bir yaslı kız gibi söyleyim, dinle :

Mayıs'ın bir gece yarısındaydı,
"Efzunlar İzmir'i bastı!" dediler;
Her yere bir ölüm kokusu yaydı,
Ağızdan ağıza gezen bu haber.

Kuleler içinde çalındı çanlar,
Sanki bir musîbet saati vurdu;
Dışarı uğradı bütün insanlar
Uluyan aç kurdlar gibi kudurdu.

[6] Krş., T. T. Kurumu, *tashihli metin*, İzmir-ili'nin

Bulutlar içinden o siyah eller
Yağdırdı başlara bir kan yağmuru;
Mevtâlar sürüyen kırmızı seller
Doldurdu binlerce derin çukuru.

Ateşler altında kalan memleket
Benzedi bir korkunç sesli boğaya;
Evlerin içini kapladı dehşet,
Başladı kadınlar bir vâveylâya.

Bir hicret çölüne döndü her ova;
Yollara atıldı hasta çocuklar;
Açlarla inledi bin loş mağara;
Feryad ve figanla doldu boşluklar.

Kıyâmet gününde sanki bir mahşer
Allāh'a yükseltti feryadlarını;
Bu sesin önünde sustu denizler;
Kapadı rüzgârlar kanadlarını.

Her yerde ölümün bin ziyâfeti,
Gözyaşı nehrinin çağlayanları;
Her yerde bin aybın kanlı vahşeti,
Sayısız cinâyet kahramanları!.

Onlar bu ma'siyet gecelerinde
Bizden de bir iğrenç aşk istediler;
Ölümün o kanlı bağçelerinde
Bize de, "Raksedin, çalın!" dediler.

Bizi de tuttular saçlarımızdan
Attılar yerlere günahkâr gibi;
Binlerce gül gibi nâzik ağızdan
Saçtılar kanları yaralar gibi.

Sürdüler bizi de bir ıssız yere;
Dediler, "Geçmişi unutun artık;
"Bakınız burclara, minârelere :
"Var mı bir küçük ses, var mı bir ışık?

"Bakınız, yıkıldı memleketiniz,
"O mağrur bayraklar indi göklerden;
"Ne oldu o sizin Muhammed'iniz,
"Bir ümid kaldı mı, daha bir yerden?

"Oh, artık ne vatan, ne Rabb'iniz var;
"O esîr rûhunuz, kalbiniz bizim.
"Hep, sizi sevenler parçalandılar,
"Genciniz, yaşlınız, hepiniz bizim!.."

Lâkin biz bu eski Türk diyârında
Yabancı yüzlere nasıl gülerdik?
Allāh'ın o azîz mihrablarında
Mülhid'e nasıl bir türkü söylerdik?

Mümkün mü Menderes kanla çağlarken
Onun sâf kızları şaraplar sunsun?
Her yerde ecdâdın rûhu ağlarken
Bu ma'sum parmaklar saza dokunsun?

Allāh'a, vatana, ırka ihânet..
Fânîler için bu küfür değil mi?
Günahkâr başlara yağarken la'net
Mukaddes şeylere isyan ķābil mi?

Kim der ki, bu şeyler gönülden çıkar?
Rüzgârla söner mi nûru yıldızın?
Hazanla çiçeksiz kalır mı bahar?
Ölür mü hicranla kalbi bir kızın?

Hem nasıl mahvolur bizi Yaradan?
Bir fânî ateşle yanar mı Allāh?
Yanar mı bir târih, yanar mı vatan?
Doğmaz mı geceden sonra bir sabah?..

Hayır, biz gözümüz yaşlarla ıslak
Vatanın göküne bakıp ağladık;
Ecdâdın dînine sâdık kalarak
Sarsılmaz bir Hakk'a gönül bağladık.

Kaldırdık zincirli ellerimizi
Allāh'a sorduk ki, bu demir nedir?
O niçin vatandan ayırttı bizi
Ve neden düşmana ettirdi esīr?

Sorduk ki, şerīrin neden tacı var?
Ma'sumun alnında kızgın tas niçin?
Kurbanlar, cellâdlar ne vakte kadar?
Neden kan dökülsün harisler için?

Sorduk ki, bu mudur mukadderâtı?
O, bütün beşere hak vermedi mi?
Vatansız esīrin zelīl hayâtı
Kur'ân'ın Rabbi'nin adâleti mi?

Sorduk ki, Tanrı'mız olan ma'bûdun
Zâlimi kahreden gazabı ner'de?
Türbesi, mâ'bedi yakılan yurdun
İntikam kılıcı hangi ellerde?..

Sabaha doğruydu, gecenin sesi
Haykırdı bir hâtif gibi derinden;
Etrâfa bakındık, ayın çehresi
Aksetmiş semânın penceresinden.

Baktık ki, alnında bir derin yara,
Saçları ucundan kanlar akıyor;
Zincirler içinde ağlayanlara
Hürriyet perīsi gibi bakıyor.

Baktık ki, semâdan bakan bu çehre
Vatanın o eski azīz timsâli;
Bu bize âşinâ olan hemşīre
Zavallı İzmir'in kanlı hayâli.

Titreyen bir sesle bizden bir isyan,
Zincirden silâhla hücum istiyor;
"Geceler bir kanlı şafak olmadan
"Düşmandan intikam, intikam!" diyor.

Bu ilham önünde mazlûmun Rabb'i
Bize de ölümden kuvvet aldırttı;
Kafesten sıçrayan kaplanlar gibi
Hâinler üstüne pençe saldırttı.

Herbiri bir kanlı ru'yâ görürken,
Biz boğduk onları saçlarımızla;
Dünyâyı güneşin nûru bürürken,
Biz gömdük onları on esīr kızla!..

3. YURDLARINA KARŞI

Evet, biz vatanın öksüz kızları
Ayrıldık sevgili diyârımızdan;
Şimdi Akdeniz'in meltem rüzgârı
Öpmüyor sevdâlı saçlarımızdan.

Bu hicran yolunda bin mihnet ile
Çehremiz hayâlet hâline geldi;
Demirden yolculuk 'asâmız bile
Dilenci değneği gibi inceldi.

Yıllar var, "Âh İzmir, İzmir!" diyerek
Bir akan sel gibi ağlaşıyoruz;
Topraklar yiyerek, alev giyerek
Bir dağdan bir dağa dolaşıyoruz.

Bur'da bir kırlangıç yok ki vatandan
Tesellî verici sesler getirsin;
Yarası çevreli bir kahramandan :
"Yaşıyor!" diye bir haber getirsin.

Allāh'ın arzında bizler vatansız,
Mihrâbı yıkılmış yurt garībiyiz;
Şimşekli göklerin altında yalnız,
Cennet'ten sürülmüş Havvâ gibiyiz.

Ancak, o ilâhî sürgünleriz ki
Her akşam alnımız ufka yükselir;
Dumanlı dağların arkasındaki
Yurdumuz gözümüz önüne gelir.

Deriz ki, "Gerçektir, ey mazlum diyar;
Sen arzın en viran bir beldesisin!
Katiller, yangınlar, küller, dumanlar,
Ölümler, mezarlar memleketisin.

Lâkin bu mezarlar, bu taşlar bizden
Mümkün mü soğutsun o hasretini?
Ölümün rüzgârı kalblerimizden
Mümkün mü uçursun mahabbetini?.

Bırak sen, güneşi boğan pençeler
Sana da kırmızı bir gurub örsün;
Her akşam dünyayı[7] gömen geceler
Seni de kan giymiş bir kurban görsün.

İsterse gülmesin sana da bahar;
Dikenler üstünde ölsün güllerin;
Ağlayan gözlere benzesin sular;
Dağlara çekilsin şen bülbüllerin.

Sen, Şark'ın ebedî bir yıldızısın,
Başında hilâller tacındır senin:
Bir İslâm ananın dindâr kızısın;
Dilinde ezanlar haykırır senin.

Türk-Anadolu'nun o burcusun ki
Üstünde ecdâdın[8] gölgesi vardır;
Bunların fütûhât[9] zamanındaki
Bin zafer kûs'unun bin aksi vardır.

[7] Krş., ayni basım, bir dünya
[8] Krş., ayni basım, Sende kırk sultanın
[9] Krş., ayni basım, Cihangîr fâtihler

O senin masallı tepelerinde
Kahraman akıncı ordular koşar;
Sesleri susmayan[10] kubbelerinde
Üç tuğlu vezirler, şâirler yaşar.

Bizlere o senin loş dıvarların
Siyaha bürünmüş birer Kâ'be'dir;
Üç-telli saz çalan ihtiyarların
Âşıklar diliyle destan dinletir.

Senin her taşında bir yiğit beğin
Çelenkler takınmış[11] hayâli durur;
Her yalçın dağından Sarı Zeybek'in
Şahlanan atının sesleri vurur.

Biz senin gözünde serâblar yanan
Etleri tutuşmuş yolcularınız;
Çöllerde o yeşil göller arayan
Dilleri kurumuş âhularınız.

Sen kara bir çalı olsan, biz senin
Çırpınan rüzgârın olmak isteriz;
Kurumuş gül dalı olsan, biz senin
Ağlayan kuşların olmak isteriz.

Sende her elemin hâlesi bize
Bir siyah inciden tac gibi gelir;
Cefânın zinciri kalblerimize
En azîz kadınlar gurûru verir.

Kapını aç bize, bir kanlı mezar
Bizim de yatacak yerimiz olsun;
Karanlık gecede sabaha kadar
Başımız üstüne baykuşlar dolsun.

Kapını aç bize, senin dikenin
Yabancı illerin gülünden güzel;
Yırtılmış bir eski bezden kefenin
Bin inci işlenmiş hil'ate bedel.

[10] Krş., ayni basım, Bin güzel ses kalan
[11] Krş., ayni basım, Belleri hançerli

Kapını aç bize, duvaklarımız
Or'da bir mukaddes günde açılsın;
Kabrimiz üstüne topraklarımız
Or'da bir sevgili elle saçılsın.

Kapını aç bize, "Evlâtlarım!" de;
Yediğin o tuzlu kül ekmeği ver;
Bizi de yattığın o yere iste,
Kanayan rûhunu, yaranı göster!

Ve bize inan ki kara gününde
En coşkun bir aşkla severiz seni;
Gök-kubbe altında, Arz'ın üstünde
Bin şehre vermeyiz bir harâbeni!..

15 Mayıs, 336[12]

[12] Milâdî karşılığı 15 Mayıs, 1920 olan bu tarih, birinci basımda yoktur. Bu şiirden sonra gelen, müteâkip *Vur* başlıklı şiir, birinci basımda, *Aydın Kızları*'nın sonunda yer alır (S. 15-16). İkinci basımda, yine *Anadolu'ya Doğru* bölümünde, fakat, *Siperlerde* ile, "*Vur!*" *Dedim* başlıklı mensur yazıları arasında mevcuttur (S. 48-49).

CIII.

V U R

Millî Ordu'ya!

Ey Türk vur, vatanın bâkirlerine
Günahkâr gömleği biçenleri vur;
Kemikten taslarla şarap yerine
Şehidler kanını içenleri vur!

Vur, güzel âşıklar cenâzesinden
Kırmızı meş'aller yakanları vur;
Şehvetin raksına yetîm sesinden
Besteler, şarkılar yapanları vur!

Vur, katlin o kızıl sapanlarıyle
Dünyaya ölümler ekenleri vur;
Vur, zulmün o kanlı urganlarıyle
Bir kavmi iplere çekenleri vur.

Vur, etten, kemikten saraylar kuran
O vahşî ruhları ezmek için vur;
Dört büyük rüzgâra küller savuran
O mücrim elleri kesmek için vur[13]!

Vur, sen de mukaddes hürriyet için,
Dünyanın diktiği bayrak için vur;
Her dînin sevdiği adâlet için,
Her yerde haykıran bir hak için vur[14]!

[13] Krş., bundan sonra gelen aşağıdaki kıt'a, ikinci basımda çıkarılmıştır :

Vur, senin Rabbi'ne, Peygamber'ine
Yumruklar gösteren sefilleri vur!
Vur, senin aşkının ma'bedlerine
Yangınlar getiren ķātilleri vur!

[14] Krş., birinci basımda mevcut ve bundan sonraki:

Vur, bütün cihâna göster, anlat ki
Senin de hür rûhun kartala benzer;
O da, bir Kafkas'ın tepesindeki
Bulutlar üstünde kösteksiz gezer.

kıt'ası çıkarılmıştır.

Vur, aşkın ve hakkın zaferi için,
Vur, senden bak, dünya bunu istiyor;
Vur, yerde bak tarih senin seyircin;
Vur, gökten bak Allāh sana, "Vur!" diyor.

Vur, çelik kolların kopana kadar
Olanca aşkınla, kuvvetinle vur;
Son düşman, son gölge kalana kadar
Olanca kīninle, şiddetinle vur.

Vur, senin darbenden çıkacak ateş
İntikam isteyen bir milletindir;
Alnında doğacak kırmızı güneş,
Bu senin ilâhî hürriyetindir!..

5 Temmuz, 337[15]

[15] Milâdî karşılığı 5 Temmuz, 1921 olan bu tarih, birinci basımda yoktur.

XI.
ANKARA

CIV.

A N K A R A

Türk Gençliği'ne

Ankara, gerçektir çok yüzler gördü;
Bu şehri zabt için fâtihler seçti.
Bu şehir, başlara çelenkler ördü;
Bu şehrin içinden alaylar geçti.

Lâkin ey *Atatürk,* bu ünlü şehre,
Sana eş bir yiğit ayak basmadı;
Târih'i yazan el bur'da bir kerre,
Adına benzeyen bir ad yazmadı.

Zîrâ, sen bu şehre doğru girerken,
Ak saçlı esirler sürüklemedin;
Korkudan titreşip yola dökülen
Çocuğa, kadına, "Ölüm!" demedin.

Bu şehrin önünden sen, Tiranlar'a
Tahkirler yağdırdın, yumruk uzattın;
Sezarlar rûhunu taşıyanlara,
Tanrılar gibi bir yıldırım attın.

Bu şehrin içinde Cumhuriyet'e
En halkçı bir ruhla ün kazandırdın;
Bir çölün üstünden insâniyete
Bir Yeni İsparta doğdu sandırdın.

Bu şehri fen, san'at timsâlleriyle
"Bir fikir beldesi" diyerek kurdun;
Dehâ'nın şi'r olan hayâlleriyle
Bu şehri yontarak renk, nakış vurdun.

Bir eski dünyâyı yıkmak isteyen
Dehâ'nda yarının rûhunu buldun;
"Ta'assub ve cehli yık, devir!" deyen
Bir yeni dünyânın öncüsü oldun.

Bir hür rûh, hür vicdân, hür ahlâk için
Devrimci dilinle isyânı öğdün;
Hayâtın hakkını aldırmak için
Peygamber elinle gençliği döğdün.

Kartallar uçuşan bir kaya gibi
Göklere dikilen alnını oydun;
Dünyâyı tehdidle sarsan gazabi
Dehşetler verecek kalbine oydun.

Denizin şahlanan dalgalarını,
Göğsünün bir engin hamlesi yaptın;
En kızgın bir çölün sert rüzgârını,
Hummâlı rûhunun bir sesi yaptın.

Ağzından bir yangın alevi gibi
Ateşler saçacak sayha istedin;
"Efsâne asrının bir devi gibi
"Ruhtaki ejderi boğ, öldür!" dedin.

İnsanın en gizli köşesindeki
Esrarlı kudreti sezip keşfettin;
Bu asrın "En büyük Hâlık!" dediği,
Bu yüce kudreti fikre öğrettin.

Gāyesi sulh olan insâniyyetin
Kalbinden aldığın ateşi verdin;
Fâtihlik aşkına, medeniyyetin
Zekâya açtığı yolu gösterdin.

"Bir yeni ülküye, yeni zamâna,
"Bir yeni hayâta!" diye haykırdın;
Bir Yeni Dünyâ'yı yeni insana
Gösterip, "Buraya!" diye çağırdın.

*

Zîrâ, bu son asrın fikir rüzgârı
Orta-çağ devrini sarsıp yıkmıştı;
Taht gibi, o kanlı katedrallar'ı,
Bir çukur içine sürüp tıkmıştı.

İlimle san'ata tapan her nesil,
"Bir külsüz ve kansız cenge!" diyordu;
Dünyâyı demirle, ateşle değil
Fikirle ve aşkla fethediyordu.

Artık her milletin yiğit erleri,
"Medenî insanlar!" dedirenlerdi;
Bu yeni zamânın peygamberleri
Dünyâya hakîkat getirenlerdi.

Doğacak bir yeni devrin önünde
Türk'e de, "Nûrunu saç!" deniyordu;
Bir cihan bânîsi olan Türk'ten de
Yepyeni bir nesil isteniyordu.

Öyle bir nesil ki, geçmişe karşı
Savaşçı, mantıkçı ruhla dikilsin;
Bir büyük ülküyü taşıyan başı
Yaratma ilminin sırrını bilsin.

Şehvetsiz bir aşkı yıkan ve yapan
Önüne geçilmez bir kudret sansın;
İnkılâb yolunda ölüme tapan
İnsana, "Kahraman!" diye inansın.

Yalancı Târih'e, boş i'tikāda,
Riyâlı ahlâka yumruk kaldırsın;
İnsanı kul eden her istibdâda,
İsyanla savaşı göze aldırsın.

Dünyânın bir aziz işcisi olsun,
Ocağı önünde bir fikri öğsün;
Kendinde devlerin gücünü bulsun.
Örsünde esrardan ilimler döğsün.

Bir yeni îmânla hakîkat için,
Çağlarla değişmez ma'bedi açsın;
Bu ölmez Tanrı'ya ibâdet için
Kubbesi altında hikmetler saçsın.

Ruhları çürüten şi're, san'ate
Bir sevgi duyarak yüz göstermesin;
Doğacak bir yeni medeniyete
Demirle ve tunçla değer vermesin.

Ahlâkı, insanın haysiyyetine,
İnsanın hakkına bir saygı bilsin;
İnsanlık aşkına, faziletine
En derin bir vecdi duyup eğilsin.

En büyük âkılin, "Sevin!" dediği
İyiye, güzele, doğruya tapsın;
Tanrı'nın Ahret'te va'deylediği
Cennet'i bu Arz'ın üstünde yapsın.

Hayâta bir yeni doğuşla bakıp
Şen sesle, "Ey dünyâ, güzelsin!" desin;
Saâdet aşkını kalbinde yakıp
Sevinci, neş'eyi tatmak istesin.

Taht ile kürsünün veremediği
En aziz şeyleri yaratıp versin;
Hayâlin ve şi'rin eremediği
Yerlerden uzağa, öteye ersin.

Türk'ten de çıkacak bir yeni Dante,
Bir yeni Moltke, yazıp dinletsin
Alevli şi'riyle *Cehennem*'inde
Munâfık ruhları yakıp linc etsin.

Bir yeni Michel-Ange mahşer yerine,
Bir âdil Târih'i yontup göstersin;
Fikirle vicdânın kātillerine,
Cânîler yanında bir cezâ versin;

Bir esrar kâşifi yeni Leonar,
"O sahte ma'budlar öldü!" dedirsin;
Bunların yerine üstün insanlar,
Ahlâkî kudretler bulup getirsin.

Bir yeni Kortej de, "Aklı, hikmeti,
"Muzaffer edecek yalnız aşk!" desin;
Adâlet ve hakka doğru her ferdi
Kahraman ve kurban yapmak istesin.

Bu da bir ikinci inkılâbdı ki
Rönesans gibi bir devir demekti;
Yılların pıranga-bend eylediği[1]
Ruhlara ihtilâl ettirecekti.

*

Ne büyük ün sana, ne mutlu sana
Ey aziz insan, sen tac istemedin;
"Bir büyük ru'yâyı gören alına
"Hayâlin gururu elverir!" dedin.

Dünyâlar zabteden cihangirlerin
O vahşî zevkini çiğneyip geçtin;
Gönüller fâtihi olan her erin
Rûhunu mest eden bir vecdi seçtin.

Yurdunda, ziyâya koşsunlar diye
Bir güneş ma'bedi kurdun, yarattın;
Mukaddes aşklarla coşsunlar diye
Bir ateş ma'bedi gibi parlattın.

Ma'bûda benzemez putlar yerine
Tanrılar Tanrısı ülküye taptın;
Duyduğun inancı Türk gençlerine
Bir yeni inkılâb mezhebi yaptın.

Öyle bir beldeye bânî oldun ki
Ogust'ün ma'bedi gölgede kalır;
Bu, senin, o yüksek hayâlindeki
"Hür insan" için bir yeni mihrâbtır.

[1] Bu mısrâ', eserin sonunda şöyle düzeltilmiştir: Duyduğun inancı Türk gençlerine. Basılı nüshanın sonundaki ve yine basılı olan bu *düzeltme* de, kâfiye bakımından bu kıt'anın ilk mısrâ'ına uymadığı için, herhâlde hatâlıdır. Bu düzeltilmiş mısrâ'ın, mükerrer olduğunu da söyleyelim (S. 297, 6'ncı kıt'a).

Bir yeni Siyon'a, yeni Kudüs'e
Vahyler sunacak ülkü Tûr'udur;
Ru'yânın yolcusu olan herkese
Bir Mev'ûd Arz denen aziz yer budur.

Borusu çalarsa sert hıncı onun
Harîsler önünde duyulan kindir;
Kılıcı, kınından çıkarsa onun
Yalnız bir hürriyet cengi içindir.

Bir eski dünyânın yanık bağrına
Ümîdi diken el, onun elidir;
Yolları beklenen büyük yarına,
"Hoş geldin!" diyecek onun dilidir.

Bur'da da herşeyi yıkan ve kıran
Bir yeni Tarih'in rüzgârı eser;
Sesinde İsrâfil Sûru haykıran
Bir Gökcü nidâsı dolaşır, gezer.

Cüzzamlı ahlâkı, âdeti koğar;
Devrime, "Ruhlar'ın değişmesi" der.
Kalblerde bir güçlü irâde doğar,
Sonsuzun, muhâlin fethini ister.

Bir yeni hayâtın savaş erine
Ya "hep" i, veyâhut "hiç" i söyletir;
Bir susma yerine, durma yerine
Bir mağrur haykırış, hamle öğretir.

İsyânın kükreyen korkunç feryâdı,
Zamânı bir kartal hızıyle yarar;
Tahayyül edilen mukadderâtı,
Şimşekle kanadı yanarak arar.

Dünyâya hükmeden büyük yalanı
Tahtından indirip sona erdirir;
İnkârla, tahkirle susturulanı
Zindandan çıkarıp nutuk verdirir.

Dizginsiz fikirler, tepeler aşar
Bir yeni Kelâm'la îmân getirir;
Tanrılar âlemi içinde yaşar,
"Yaradan kudretler biziz!" dedirir.

Bir âlem doğarken, yaradılırken
Sezilen esrarlı şeyler görülür;
Bu esrar içinde yıkılıp düşen
Hurâfe, taassup, görenek ölür.

Düşünen kafalar bir cihan taşır,
Çırpınan yürekler örs sesi verir;
Gözlerde bir engin hayâl dolaşır;
Doğacak yarını elle gösterir.

Bu da bir sarp, yalçın kaya üstünden
Şimşekli gözlerle dört-ufk'a bakar;
Bin zindan ve mezar dehşeti veren
Karanlık yerlere meş'ale yakar.

Parlayan bir sabah yıldızı gibi
Uyuyan yerlere, "Uyanınız!" der.
İhtilâl gününün bir kızı gibi,
Alevden sesiyle şiirler söyler.

Bundan nur ve ateş alıp yananlar
Eskiyi yıkacak hür insanlardır;
Bu yeni kafalar, büyük isyanlar,
Boralar, tûfanlar taşıyanlardır.

Dikilen başları tunç, bakır renkli
Kahraman timsâli birer heykeldir;
Yükselen sesleri canlı, âhenkli
Bir büyük senfoni gibi güzeldir.

Dünyâya, "Hürriyet!" diye kükreyen
Şâirler, bunların san'at eridir;
"Yalanlar *ilâhî* değildir!" deyen
Âkıller, bunların mürşidleridir.

Bunlara göre en *Mukaddes Kitâb*,
Kânûnu ebedî olan cihandır;
İnsanı vecd ile eğilten mihrâb
Kaybolmuş bir aşkı yakan vicdandır.

Hepsinde, sanki bir Promete'nin
Ruhlara koyduğu bir alev vardır;
Bu göke haykırıp tehdid edenin
Kendine benzeyen korkunç dev vardır.

Hepsi de bir erkek döğülen kalbi
Takdisle, "Herşeyi yapan!" diyorlar,
İnsandan bu Tanrı-kahraman gibi
Bir bağsız ve çıplak ruh istiyorlar.

Hepsi de ilmin bir tunç yumruğuyle
Sifenksler önünde isyân edenler;
Hayâtın kandırmaz susuzluğuyle
Bir mechûl dünyâyı fethe gidenler.

Hepsi de zamânın sert rüzgârına,
Gıranid, sarp ruhla duracak gençler;
Geçmişin o küflü nizamlarına
Bir battal damgası vuracak gençler

Onlar ki, hepsinin içlerinde bak,
Senin bir varlığın, senin parçan var;
Hepsi de, kendinde seni bularak,
Senin er rûhunla savaşacaklar.

Aleve benzeyen bir aşkla yanıp
Tûfan'la ve kanla sönmeyecekler;
Yoluna Hak-yolu diye inanıp
İp, satır önünde dönmeyecekler.

Ülkünü, bir kutlu vasıyyet gibi
Yurddaştan yurddaşa nakledecekler;
Bir hayat hamlesi verip, her kalbi
Bir yanar-dağ gibi kükretecekler.

Hepsi de en ağır bir çekiç olup
Bağ, zincir ne varsa hep kıracaklar;
Sesleri içinde bir sayha bulup
Dünyâya bir şarkı çağıracaklar.

*

Bir dünyâ yolcusu bilirim ki ben
Arz ile Târih'i yer yer dolaşmış;
Mesâfe denilen, zaman denilen
Devlerin yolunu çiğneyip aşmış.

Önünde, hür fikrin insanlarına
Agular sunulan zindanlar görmüş;
Vahşî zevk için, sirk arslanlarına
Esirler atılan meydanlar görmüş.

Tahtlardan, "Tapınız!" diyenler için,
Ma'bedler kurulu beldeler görmüş;
Alevler ve kanlar giyenler için
Heykeller dikili birçok yer görmüş.

"Dīn" diye etleri od'la dağlatan
Allāh'sız kırmızı hâkimler görmüş;
Oyulmuş gözlere kanlar ağlatan
Elleri 'asâlı zâlimler görmüş.

Herşeyi inkârla, "Menfa'at!" deyip,
O altun putlara tapanlar görmüş;
Hakları, ot gibi yemek isteyip,
Vicdânı bir mi'de yapanlar görmüş.

O kātil Hellas'ı, Barbar Roma'yı,
Orosbu Bâbil'i, Menfis'i görmüş;
Bir haris, günahkâr, sefih dünyâyı
Berlin'i, Madrid'i, Paris'i görmüş.

Bakmış ki her yerde zulüm, adâlet;
Taassub, fazîlet ününü çalmış;
Gāsıblık şecâ'at, cellâdlık san'at;
Aldatma, siyâset adını almış,

Her yerde dünyâyı yakıp yıkana
Bir büyük cihangîr, fâtih diyorlar;
Kanlarla yazılı kızıl destana
Bir ölmez efsâne, Târih diyorlar.

Her yerde munâfık din tâcirleri
Ruhları yalanla aldatıyorlar;
Mukaddes şeylerin muhtekirleri
Zâlime kan, kemik, leş satıyorlar.

Her yerde beşerin vahşî kānûnu,
"Vur!", diyor, "Ez!" diyor yine bugün de;
Gurûrun ve hırsın kanlı oyunu,
Her zaman bir yeni sahne üstünde.

Bunlara karşı o, "Yine mi esir?
"İnsanlık, terakkî bu mudur?" demiş;
"Kollarda, ruhlarda hâlâ mı demir?
"Ey kātil, ey cellâd artık dur!" demiş.

Yalancı yirminci asrın yüzüne
Tükürüp, "Utanmaz!" diye haykırmış;
En âsî bir ruhla dünyâ üstüne
Atılıp herkesi cenge çağırmış.

Harîsi, en büyük cânî yerine,
Dev halkın eline vermek istemiş;
Târih'in o teşhir direklerine,
Hatîbi, vâ'izi germek istemiş.

Kundakcı ve kātil fenni, san'atı,
Tahkîri altında ezip titretmiş;
Bugünki ve dünki medeniyeti
"Yamyamsın!" diyerek ithâmlar etmiş.

Her belde önünde gazabla durmuş,
"Piçlerin anası!" diye bağırmış.
Herşeyi çiğnemiş, her yere vurmuş,
Her yere, her şeye la'net yağdırmış.

Her yeri yıldırım olup da yıkmak,
Bir yangın olup da yakmak istemiş;
Herşeyin külleri üstüne çıkmak,
Bir baykuş olup da bakmak istemiş.

Sonra da, pis sokak köpeklerine,
Yolculuk değneğ(i)ni kırarak atmış,
Timsahlar uluyan gölün birine,
Kendini, yutturmak için fırlatmış.

Bu yolcu, eğer sağ olsaydı bugün,
Sana, ey A t a t ü r k, alın eğerdi!
Kurduğun bu şehre "Benim gönlümün
"Hasretler çektiği burası!" derdi.

Lâkin bu yolcunun yerinde sana,
Bak, bugün bütün Garb alın eğiyor;
Denecek sözleri şu Ankara'na
Kasîde yaparak inşâd ediyor.

Bak Şark da, bu yeni esrarlı şehrin
Ufkuna, "Kutlu yer!" diye bakıyor.
Uykudan uyanan Hindistan ve Çin,
Bu şehri takdîsle buhur yakıyor.

Şübhe yok, bir dönen çarhın çenberi
En güçlü devleri kapıp sürükler;
Ölümün amansız kadîd elleri
En mağrur başlara kül, toprak döker.

Tahtını on millet taşıyan Sezar,
Yaralı bir kaplan gibi geberir;
İskender gibi bir mağrur hükümdâr,
En sefil dilenci gibi can verir.

Lâkin hak ve fikir insanıdır ki
Kendinde ebedî bir hayat bulur;
İhtiyar Târih'in takdîs ettiği
Ölmez bir kahraman, bir ilâh olur.

İşte bak, cumhurcu âkıl Eflâtun,
Bugün de, bir ma'bud gibi yaşıyor;
O, "Vatan babası" denen Çiçeron,
Alnında yine bir hâle taşıyor.

Hürriyyet âşıkı yiğit Washington,
Bak, bütün dünyânın bir vatandaşı;
Voltaire'e, Rousseau'ya yükselen sütûn,
Bütün hür ruhların dikili taşı.

Sen de bu erlerden olduğun için,
Ölümsüz olacak senin hayâtın;
Allahlık sırrını bulduğun için,
Gök-kubbe altında kalacak yâdın!

Bil ki, tam insanlık doğduğu zaman,
Senin de adını hatırlayacak;
Hürriyyet aşkıyle devrimler yapan,
Sana da bir sütûn hazırlayacak!

Bir zeytun dalıyle senin de yarın
Alnında bir yeşil nur parlatacak;
Seni de, doğacak bir yeni asrın
Sayısız nesline selâmlatacak!

XII.
DAĞINIK ŞİİRLER

CV.

KÖYDE FIRTINA

Fuad Bey'e

Kara bulut gökyüzünü her taraftan alıyor;
Dumanlı dağ başlarına iniyor,
Bütün kuşlar yuvalara siniyor;
Kırlar ıssız kalıyor.

O yemyeşil ovacıklar başka bir renk bağlıyor;
Tatlı sesli derecikler başka yolda çağlıyor;
Bir karartı, bir mahzunluk, of ne paslı karanlık.!.

Durma çoban, sanırım bir bora var;
Başın kaldır, şu kararmış göke bak;
Yıldırımlar, yağmurlar
Yeri göke katacak.
Çabuk topla sürünü sel almasın.
Bir kuzucuk, işte, işte şurada
Yalnız kalmış garip garip meliyor,
Âh, bırakma, onu da al, kalmasın..

Çığlıklarla bir sert, çılgın gün-doğrusu çıkıyor;
Hasta, soluk çiçekleri döküyor;
Zayıf, çürük ağaçları söküyor;
Birçok yerler yıkıyor;
Evler, köyler zangır zangır sarsılıyor duruyor;
Köylülerin haykırışı dağa taşa uruyor;
Bir gürültü, bir kıyâmet, âh, yine mi viranlık?

Gürül gürül gök gürlüyor, birçok şimşek çakıyor;
Yıldırımlar ulu ulu ormanları yakıyor;
Tolu, yağmur hiç dinmeyip yağıyor,
Coşkun seller yüce dağlar başları
Üzerinde koca koca taşları
Yuvarlayıp derelere yığıyor.

Viran köyden sessiz akan gümüş renkli bir ırmak,
Ak köpüklü dalgalarla yatağından taşıyor;
Köylülerin evlerini birkaç koldan basarak,
Yıkılacak gibi duran bacaları aşıyor.
Birçok seller, her yerde bir çağıltı!
O ses nedir, âh, bir ev mi yıkıldı?

Genç çiftcinin tarlasına tepelerden, kırlardan,
Coşkun seller, taşkın sular doluyor;
O her sapı birçok yeşil başaklarla donanan
Ekinleri bırakmayıp yoluyor.
Çalılarla kırık dallar, yapraklarla çiçekler,
Su yüzünde, girdâblarda dönüyor.
Bir karanlık kulubeye ışık veren istekler
Kararak birdenbire sönüyor.

Zavallıcık, o bekleyen kol kol olmuş dağların
Eteğinden, o bozulmuş bağların
Arasından geçer iken için için ağlıyor.
Ocağımız söndü, baba, ekinleri sel aldı;
Tarlamıza kum yığıldı, taş doldu;
Âh, bir yıllık emeğimiz hiç oldu;
Anbarımız boş kaldı.

Alacaklı, kapımıza yarın gelip, "Para!" der;
Şu acıklı hâlimize göz yumup,
Bizim gibi yoksullarda şey umup,
Yakamızdan sürükler.

Kara kışın soğuğunu, kıtlığını bir düşün;
Eski-püskü hırkamız yok giyecek;
Arpa unu aşımız yok yiyecek;
Ne yaparız biz o gün?

Çok gün gördün, ne'yleyeyim yol öğret;
Artık bur'da ne işleyim, n'ideyim?
Âh, izin ver, gurbet ile gideyim;
Ana, hakkın helâl et!

Ey fırtına, işte evim, altını üstüne kat!
Toprakların göke savur, her taşın bir yere at;
Sakın şuna, şu küçücük kulubeye el sunma!
Yıkar isen yapanı yok, âh, oraya dokunma;
O, bir şehid ocağıdır: Ateşini söndürme;
Gece, onu dağ başından bir nur gibi göstersin.
Birkaç yetîm yuvasıdır, virâneye döndürme;
Seher vakti burası da koru gibi ses versin!

CVI.

GÖZYAŞIM

Rebâb-i Şikeste Nâzım-ı Muhteremi'ne

Derlerdi ki insanlıkta acımak var, sevmek var,
Öyle insan görülür ki en kaygusuz gününde
İl derdini dert eder.
Komşusunun acısını kendisinin gönlünde
Duyup, "Vâh kardeşim!" der...

Öyle ruhlar bulunur ki her yaralı toprağın,
Her adamın gözyaşının, her yıkılmış ocağın,
Her bükülmüş boyuncuğun karşısında ağlarlar...

O derinden duyduğumuz yanık ses,
Sesi çıkan büyük küçük, âh herkes,
Kendisiçün haykırıyor bütün gün.
Bak şuraya, yâr eliyle açılan
Şu yaramı hiçbir nişter yarmış mı;
Hiçbir kimse birşey ile sarmış mı?
Hani ner'de o ruhlarla o insan?

Ey sevgili kardeşim,
Bence ömür cenk eylemek, didinmek,
Kemirilmek, acı görmek, incinmek,
İnildemek, ağlamaktır; işte benim gözyaşım!

30 Kânûnisânî, 1315

CVII.

A L İ L

Küçük Vatandaşlarım'a

Baba oğul bir kaldırım üzerinden,
Sert buzları çiğneyerek giderlerken,
Baktılar ki bir tâli'siz küçük sefil,
Yavrucağın iki gözü birden alil,
Dileniyor!
"Acıyınız bu öksüze,
"On paracık verin sizler bu gözsüze!"
Baba ona bir sadaka uzatarak,
Çocuğuna şöyle dedi:
"Evlâdım bak,
"O ağrıksız, o gök-elâ gözlerinle,
"Buna bak da, Allāh'ına bin şükr eyle!..

"Ah çocuğum, tâ küçükten siz hepiniz
"Güleryüzlü annenizi bilirsiniz.
"Bahçelerde oyunlarla yaşarsınız,
"Kelebekler arkasından koşarsınız.
"Güzel güzel mekteplere gidersiniz;
"Or'da birçok ilim tahsil edersiniz.

"Ya bu alil?.. O bunlara hasret çeker.
"Bu hasretle gözlerinden yaşlar döker,
"Ömür ona bir sabahsız uzun gece;
"Bî-çâreye ne bir oyun, ne eğlence,
"Dünyâ ona bir karanlık zindan demek;
"Zavallıcık mahbus ömrü geçirecek.

"Yavrum yavrum, gözlerinin kadrini bil;
"Bir insana görmek lutfu az şey değil;
"Şu hayata işte böyle alil doğmak,
"Bak ne acı bir felâket sayılacak!"

CVIII.

B A B A B U C A Ğ I

Küçük Vatandaşlarım'a

Torunlarım, bu evde bana kundak bağlanmış,
Salıncağım, o tatlı ninnilerle sallanmış;
Bur'da bana kadinnem ecdâdımı öğretti,
Beni hâlis Türk etti.

Bizde olan ırz, edeb bu ocakta saçıldı,
Bir mukaddes mekteptir; bu sevimli eviniz;
Siz burayı bir rahle önü gibi seviniz.

Ben bu aziz yuvada bahtıyarca yaşadım;
Şu odanın içinde babanızı okşadım;
Şu sofaya anneniz gelin gelip yürüdü;
Duvağını sürüdü.

Sizin dahî gözünüz bu çatıda açıldı,
Bir mübârek kucaktır: Bu sevimli eviniz;
Siz burayı bir ana bağrı gibi seviniz.

CIX.

A N N E C İ Ğ İ M

Küçük Vatandaşlarım'a

Anneciğim bir gece kan uykuya dalmamış,
Beni nâzik kolları üzerinde uyutmuş;
Ben uyurken korkudan hızlı nefes almamış,
Benim için zavallı her rahatı unutmuş.

Ben anneme acırım, onu üzmem, ağlatmam.

Hâlâ beni her akşam pencerede gözetler,
Ben mektepten gelince bana candan sarılır;
Ben gülersem, gözleri tatlı tatlı gülümser,
Ben mahzunca durursam, yüreciği yarılır.

Ben anneme acırım, onu üzmem, ağlatmam.

CX.

YAZI MASAMIN BAŞINDA

Sa'y Risâlesi Muharrir-i Fâzılı Fahreddin Bey'e
Önce çekiç, alın teri, ondan sonra eğlence!

Yarı gece... Her yer ıssız, herbir bucak karanlık,
Ben, bir lâmba karşısında ter içinde uyanık
Şu hâlimle tıbkı bir çöl yolcusuna benzerim,
Kızgın kumda yeşil yerler, sular arar gezerim.

"Saat sekiz... Artık gel yat!"
"Varsın olsun, daha ir,
"Biraz daha çalışayım, boş geçmesin saatler;
"Çalışayım, bir şiirle kazanılsın bir gece,
"Çalışayım, budur bana en sevgili eğlence!"

Acab kim var şu saatte kan uykuda uyuyan,
Geceler mi? Hayır, onlar uyur gibi dururlar,
Herbir gece yarın için bize birşey hazırlar.

Öyle ise, benim dahî uyumayan rûhumdan
Şimdi gibi bir parıltı, bir küçük şey görünsün,
Bu ışıkla birkaç adım ileriye yürünsün!

CXI.

SABAH

Küçük Vatandaşlarım'a

Şafak söktü: Çil horozun, "Kalk!" diyor,
Yeşil kırlar penbe nûra boyandı,
Yavru kuşlar yuvalarda uyandı,
Kuzucuklar otlamağa gidiyor :

Yavrucuğum, sen de artık kalk, uyan!...

Bu saatte bak her yerde gayret var,
Kimi insan sapanını sürükler,
Kimi insan ocağını körükler,
Herkes işe kendisini hazırlar :

Yavrucuğum, sen de derse hazırlan!...

CXII.

SOFRA BAŞI

Küçük Vatandaşlarım'a

Sofra başı.... Oh, burayı pek severim,
Evimizde küçük yemek odasında,
Annem, babam, kardeşlerim, biz hepimiz
Bir sininin etrâfına diziliriz;
Ben bu aziz vücutlerin ortasında,
Gâh dinlerim, gâh söylerim, gâh gülerim.

Ben burada düğün gibi zevk bulurum;
Cıvıldayan kuşlar gibi şen olurum.

Bu sinide büyük dedem yemek yemiş
Ve babama, "En zenginlik mahabbettir,
"Bir sofrada mahabbetle yenen yemek,
"Hattâ kuru bir esmerce yavan ekmek
"En lezzetli ballı börek tadı verir,
"Bunu sen de bir vazife eyle!" demiş.

Ben burada her lokmamı tatlı yerim;
Allāh'ımın verdiğine şükr eylerim.

CXIII.

MATBÛ'ÂT NİZAM-NÂMESİ

YÂHUD

İLK HÜCUM

Türkiye'nin Evlâdları'na

Meşrûtiyyet ve istibdad... Bu ne demek, nasıl hak?
Bugün de mi fikirlere, ağızlara kelepçe?
Bugün de mi hürriyete, adâlete işkence;
Bugün de mi eli kalem tutanlara zindanlar?
Bugün de mi eserlere külhanlar?
Demek, millet bugün dahī keyfe kurban olacak!

Cenâb-ı Hak bize dahī vicdan, hukuk vermişken,
Fenâlıklar, tehlikeler karşısında, "Sus!" demek,
Bizim birer mezar taşı olmamızı istemek,
Rûhumuzda feryâd eden hamiyyete hakāret,
Bizi esir etmekliğe cesâret...
Böyle bir hak size kimden verilmiştir, nereden?..

"Matbû'âtta taşkınlık var, dedikodı kalkmalı!"
"Eğer maksud bu olsaydı, yalan böyle olmazdı!
"Hürriyeti öldürecek maddelerle dolmazdı.
"Hayır, bunlar birer maske, birer âdî bahâne;
"Asıl sizin hücûmunuz şu tâli'siz, zavallı
"Meşrûtiyyet binâsının üstüne!"

Lâkin bunu biliniz ki şu Türkiye toprağı
Meşrûtiyyet hukūkundan eğer mahrum kalırsa,
Onu yine bir istibdad pençesine alırsa,
Şu Avrupa behemehâl bizi taksim edecek,
Âh, o zaman ne tac, ne taht, ne Osmanlı bayrağı,
Ne de vatan, hepsi hepsi gidecek!...

CXIV.

BABACIĞIM

Küçük Vatandaşlarım'a

Babacığım, her akşam dizlerine yatardım,
Seni tamam bir saat lakırdıya tutardım,
Senden yemiş, uruba, oyuncaklar isterdim;
Can sıkıcı bir sesle haykırarak, "Al!" derdim.

Zavallı sen elimden her gün âciz kalırdın;
Bana birşey alırdın..

Lâkin bu gün, çalışan işçilere rastladım,
Herbirinin bir baba olduğunu anladım,
Öğrendim ki her baba kanlı terler döküyor;
Bin zahmetle dişini, tırnağını söküyor.

Bundan sonra ben senden öyle şeyler istemem;
"Bana şunu al!" demem...

CXV.

OĞLUM DOĞDUĞU GECE [1]

"Ağlamıyor.."
"Merāk etme, uzun sürmez çok ağlar,
"Gün gelir [2] ki ağlamaktan ömrü, günü kararır;
"Elâ gözler içe kaçar, gül yanaklar sararır;
"Şakaklardan kemik fırlar, tombul eller zayıflar."

[1] Krş., bu ciltteki XXVI. numaralı şiir, *Beşiğin Önünde* başlıklıdır ve *Hürriyet Kahramanları'ndan Enver Bey'e* hitâbı mevcuttur (S. 65).

[2] Krş., *aynı şiir.*, Vakt olur

Sen dersin ki, "İnsan niçin gözyaşları dökecek;
"Bak, tabî'at her taraftan[3] gülmededir yüzlere;
"Bak, ne parlak güzellikler serpilmiştir her yere,
"Bak, herbir şey sevimli, hoş... Oh, her yerde nur, çiçek,
"Böyle güzel bir âlemde ağlamak mı?"
Ağlamak[4]...

Zîrâ herşey hiyânettir, zîrâ her yer tuzaktır,
Hattâ bir dost sînesi de bir vefâsız kucaktır,
İnsan nasıl bu hâl ile ağlamadan duracak!

Azîz kadın, sizlerdeki o melekçe duygular
Ne zaman ki çocukların ruhlarında yer bulur,
İşte o gün insan-oğlu şimdikinden şen olur;
Biraz daha çokca güler, biraz daha az ağlar!

CXVI.

GENÇ TÜRK

Türk Ocağı'na

Türk Devleti ölmeyecek... Hayır, ben bir asıl Türk'üm:
Tarihini öz kanıyla yazmış olan bir soydanım;
Ölmek kadar öldürmeği dahî bilen bir insanım;
Ona kalkan düşman eli elim olsa düşünürüm...

Ben bu eli kıramazsam, benim şanlı, al bayrağım
Bu uğursuz, hâin elle yırtılarak yanacaktır;
Beni herkes, "Alçak!" diye la'netlerle anacaktır;
Bundan başka ben bir yurtsuz, ben bir köle olacağım.

Evet, bize yara açan tama'lara inanırım,
Ancak bunlar bir arslanı uykusundan uyandırır;
Onun büyük rûhundaki ateşleri canlandırır.

[3] Krş., *ayn. şr.*, her bucaktan
[4] Krş., *ayn. şr.*, bundan sonraki mısrâ'lar yoktur; buradan başlayarak otuzbir mısrâ' ilâve edilmiştir.

Cenk, intikam... İşte bugün her göğüste bu yıldırım;
Titremezsen, gel şu erkek, gel şu kardeş gençliğe bak:
Bu gençliğin kalbi sana ceddim gibi haykıracak!

CXVII.

MEKTEPLİ

"Arkadaş,

"Ben bir küçük askerim:
"Benim de damarımda o kan var;
"Gözlerim o ateşle parıldar,
"Ben dahî cenk eylemek isterim."

"Ey çocuk, kuvvetin ne?"
"Ma'rifet!

"Kalemim, bana silâh olacak,
"Kitabım, bir kal'alık edecek,
"Günlerim futûhatla dolacak,
"Her yere benim ünüm gidecek!"

"Ey asker, düşmanın kim?"
"Cehâlet!..."

CXVIII.

Allāh, Arz'ı bizim için yarattı,
Birçok iyi şeyler ile donattı,
Bu şeyleri akıllıca kullanmak
Bize her gün saâdetler saçacak!

CXIX.

Gül bir güzel çiçektir, arı tatlı bal yapar,
Bunlar altun, la'l renkli imrenecek şeylerdir;
Lâkin gülde bir diken, arıda bir iğne var,
Eğer dikkat etmezsen bunlar seni incidir.

CXX.

MACAR KIZI'NA

Ey güzel kız, sen benim hemşîreme benziyorsun,
Onun gibi bülbül seslerde şakıyor, ormanın[1];
Bur'da bir ak a güğercin edâsıyle geziyorsun,
Onun gibi vuruyor Tunalar'a gümüş aksin!

Size, iki Türk kızı bir armagan yolladılar,
Onlar, bunu işlemiş saçlarının sırmasıyle;
Bak, iki dağ ardında iki Altay geyiği var,
Bunlar hasret çekiyor iki kardeş sevdâsıyle!

Gidiyorum, dönmezsem, sorun Karpat rüzgârına,
Sorun beni, göklerde uçan kartal kuşlarına,
Haber alın süngümle yatacağım ünlü yeri!

Mezarımda söyleyin yurd ve hicrân türküleri;
Zîrâ ben de sevgilin gibi asil Turanlı'yım,
İstanbul'da bir güzel yosma kıza nişanlıyım!

[1] Bu mısrâ', aslında —her hâlde tertip yanlışı yüzünden— aynen böyledir; dördüncü mısrâ'ın kâfiyesini gözönüne alarak "Onun gibi şakıyor ormanlarda bülbül sesin" şeklinde olacağını sanıyoruz.

CXXI.

ŞİʿRİMİN PERİSİ'NE

Evet, bana melâmet taşı attı düşmanlarım,
Kahkahayla boğuldu rübâbımın yanık sesi,
Kıskanıldı âhlarım, gözyaşlarım, figanlarım;
Lâkin me'yus olmadım, ey şi'rimin sâf perisi!

Bak, bugün de o kumral delikanlı gibiyim ben,
Senin altun tasından şarâb içen âşıkınım,
Sana ölmez sevgimi oku benim gözlerimden,
İ'timâd et, inan ki Haşr'e kadar sâdıkınım!

Sen ki benden kal'alar, anahtarlar istiyordun,
Ru'yâların fethine beni da'vet ediyordun;
İşte, bugün kazandım beklediğin o zaferi!

İşte bugün her gönül hisârında bir çaylak var,
Hepsi mağrur kartallar gibi ufka bakıyorlar;
Bunlar senin aşkının en ilâhî bir eseri!

CXXII.

ŞÂİR

Evet, zaman en mağrur asırları tahkîr eder,
Mâtem ağlar kaysersiz Pompeiler'in[1] taşlarında;
Gün gelir ki o gıranit beldelerde baykuş öter;
Rüzgâr ulur ma'budsuz Olipler'in başlarında.

Buna karşı, ey şâir, sen ebedî bir sultansın,
Nagmeleri susmayan denizlerdir zaferlerin;
Sanki, ölmez ilâhî peygamberler soyundansın,
Hazanları solmayan çiçeklerdir eserlerin!

[1] Pompeler'in (پومپه‌لرك) şeklinde yazılmıştır.

Sen semânın, san'atın bir mukaddes çocuğusun,
Dünyâlara demirden başka şeyle hükmedersin;
Ru'yâları feth için yalnız bir şey: Aşk istersin!

Senin katı olmayan insanlıktır nurdan tahtın,
Güneşleri sönmeyen bir fezâdır saltanatın;
İstersin ki beşer hür ve kâinât mes'ûd olsun!

CXXIII.

Millî Ruh

Ben, o zaman o büyük şehirlerden kaçıyordum,
Çıkıyordum dumanlı, vahşî, yalçın kayalara;
Meşelerin altında gözyaşları saçıyordum,
Dalıyordum ilâhî Rama gibi hulyâlara.

Bir geceydi, bana da ru'yâdayken bir ses geldi,
Gürültüsü kapladı rüzgâr gibi gökü, yeri;
Bir de baktım karşımda bir semâvî nur yükseldi,
Bana doğru uzattı elindeki bir Kevser'i...

Dedi, "Al iç ve içir, bir mukaddes iksîrdir bu!
"Bu, kalblerde kıvılcım, alınlarda nur yaratır;
"Aradığın herbir şey: Ümid, şifâ hep bundadır!"

Ondan sonra kaldırdı ellerini Şark'a doğru,
Bur'da bana gösterdi yollarını Cennet'imin,
Ülker gibi parlayan yıldızını milletimin!

CXXIV.

Mefkûre

Ey mefkûre, sen hakkın, hakikatin âşıkısın,
Sende Allāh fusûnu, sende Resûl rûhu vardır;
Sen, mukaddes aşkların, ru'yâların hâlikısın,
Senden, büyük şâirler, san'atkârlar ilhâm alır!

Senin azîz meş'alen kâşiflere yol gösterir,
Tama'ları, hırsları boğar senin tırnakların;
Senindir ki ellerin fâtihlere çelenk verir,
Şanlı burclar, heykeller, tāklar senin yâdigârın!

Sen, ağlayan felâket illerinin yolcususun,
Senin hitâb ettiğin hasta canlar hayat bulur;
Ayağının bastığı harâbeler ma'mûr olur[1]!

Dünyâların fecridir senin sesin, senin nûrun,
Eski, yeni Tarih'i yapan senin ellerindir;
Medeniyyet, hürriyet, herşey senin eserindir!

CXXV.

Ümid

Dün bir karanlık çalıda bir kuş figān ediyordu,
Yuvasını bozmuştu merhametsiz bir fırtına;
Kendisini atmıştı zâlim rüzgâr dağ ardına,
Uçmak için zavallı, gökten kanad istiyordu..

Lâkin bugün bur'da bir şatâretli muganni var,
Konmuş yeşil yapraklı bir fidanın üzerine;
Yeni aşklar getirmiş onun gonca güllerine,
İlkbaharı söylüyor nagmesinde cıvıltılar...

Ey rûhumun bülbülü, ey güzel kuş, terennüm et,
Hikâye et, anlat ki sen kaç mevsim feryâd ettin:
Kaç karanlık geceyi, sisli ufku inildettin?

[1] Krş., birinci basımda üçüncü kıt'a ve dördüncü kıt'anın ilk mısrâ'ı tamâmıyle başka, son iki mısrâ' aynıdır:

Ey azîz ruh, dünyâya inkılâblar veren sensin,
Sana karşı en zâlim müstebidler ile, âciz
Cellâdların ipleri, satırları hep te'sirsiz!
. . . .
Sen ölümler önünde zaferlere yürütensin!

mısrâ'ları, yukarıda görüldüğü gibi, ikinci basımda değiştirilmiştir (Daha çok bilgi edinmek için eserin sonundaki *Notlar* bölümüne bakınız: Nu. CXXIV.).

Sonra sana hangi el çiçek, ziyâ, aşk gönderdi,
Kimler senin nagmene yeni bir rûh, âhenk verdi;
Söyle, sana bunları veren kimdir, hangi kuvvet?

CXXVI.

TANRI'YA

Ey, beşikte adını işittiğim Ulu Tanrı,
Ben bir ma'sum çocukken bir mescide gidiyordum;
Kalkıyordu bir akkuş gibi Sana kanadlarım,
Bur'da küçük bir melek gibi duâ ediyordum.

İşte, yine bu ruhla geldim Sen'in ma'bedine,
Anıyorum secdemde bir riyâsız dille Sen'i;
Açıyorum lekesiz ellerimi yine Sana,
Kutlayorum sarsılmaz bir îmanla mu'cizeni.

Zîrâ ben bir hastaydım, Sen derdime şifâ oldun,
Bir alîldim, Sen benim gözlerime ziyâ oldun;
Gösterdin ki, Sen, derdli gönüllerin Bir Rabb'isin!

Kâinâtın yıldızdan kuşa kadar sâhibisin,
Bir ilhâm ver çalayım bunu altun rebâbımda,
Okutayım dünyâya Seni yeni kitâbımda!

CXXVII.

HAK

Sehhârsınız evet siz, ey perîler, ey güzeller,
Defne dallı başları esir eden sizlersiniz!
Kahharsınız, evet siz, ey fâtihler, demir eller,
Tunç tulgalı erleri tahkir eden sizlersiniz.

Lâkin ey hak, bunlardan, herbir şeyden güçlüsün sen,
Taş zindanlar üstünde sen yıldırım sayhasısın.
Bütün hırslar, gururlar titrer senin heybetinden
Fir'avunlar önünde sen bir Allāh sadâsısın!

Sende kırık kalblerin, mazlumların kuvveti var,
Duâları senindir kara giyen bâkirlerin;
İsyanları senindir beyaz saçlı şâirlerin!

Evet, herşey fânîdir, kartal düşer, rüzgâr susar,
Ancak senin bükülmez bir semâda kanadların,
Mahşerlerde haykırır, işitilir, feryadların!

CXXVIII.

TÜRK DİLİ[1]

Ey güzel dil, bir coşkun[2] ırmağısın sen yurdumun;
Senin mechul günleri naklediyor[3] kumsalların,
Bana adsız kökciler gibi hitâb ediyorsun[4];
İlk Tanrılar devrini anlatıyor[5] masalların.

Sende aziz dağların, beldelerin[6] sesleri var,
Ben o elmas sorguçlu hakanları[7] sende duydum.
Sende birçok şâirler[8], kahramanlar haykırmışlar;
Sendedir ki ecdâdın[9] tarihini dinliyorum[10].

[1] Krş., T. T. Kurumu, *ayni metin*, *Türk Dili'ne*
[2] Krş., *ayni metin*, Ey Türk dili... Bir yaşlı
[3] Krş., *öyni metin*, İlk Tanrılar gününü söyler bana
[4] Krş., *ayni metn*, Asırların içinden gelir, akar coşkun suyun
[5] Krş., *ayni metin*, Geçmişleri anlatır bana senin
[6] Krş., *ayni metın*, Sende nice soyların, Uygurlar'ın
[7] Krş., *ayni metin*, Ben o tatlı ve acı devirleri
[8] Krş., *ayni metin*, Sende nice ozanlar
[9] Krş., *ayni mettn*, Sendendir ki ırkımın
[10] Krş., *ayni metin*, *İfham* gazetesinde mevcut son iki kıt'a T. T. Kurumu'n-daki metinde yoktur.

Benim ölmez ırkıma bir ebedî vatansın sen;
Taht yıkılır, lâkin sen yıldız gibi parıldarsın;
Hayat susar, lâkin sen umman gibi çağıldarsın.

Senin nagmen zincirli milletleri hür yaşatır;
Sanki senin o gümüş sâhilinde bir pîr vardır,
Âb-ı Hayat dağıtır altun tasla Kevser'inden!....

CXXIX.

MUSTAFA KEMAL

ZAFER

İsmet Paşa'ya

Kavminin bir i'dam günündeydi ki
Sana bir acıklı nevha aksetti;
Sanki bir kurbanın feryâdındaki:
"Gel kurtar!" sadâsı seni titretti.

"Gel kurtar!", sen bunu taş beldelerden,
Kerpiçten dıvarlar içinden duydun;
Bin yıllık yosunlu harâbelerden,
İsimsiz mezarlar içinden duydun.

"Gel kurtar!", bu, senin yeşil bahçende
Elemle haykıran kuşların oldu;
Gölgenle kaldığın ıssız gecende
Kapını çalan bir rüzgârın oldu.

Bu susmaz, bu yanık sese doğru sen
Beklenen bir Resûl rûhuyle geldin;
Bir siyah gecenin derinliğinden
Bir sabah yıldızı gibi yükseldin[1].

[1] Krş., buraya kadarki dört kıt'a, *Mustafa Kemal* adlı şiirin (Nu. CXXXIII.) aynen, baştan dört kıt'asını teşkil etmektedir; geriye kalan, sonuna kadarki yedi dörtlük, ayni şiirin, sırasıyle, 15, 16, 17; 48, 49, 50 ve 51'inci kıt'alarıdır.

Millete haykırdın, dedin,
"Nerdesin?
"Kimlerin elinde bak, senin yurdun?
"Hani, o dünyâya haykıran sesin;
"Niçin ses, soluk yok, ölü mü oldun?

"Ecdâdın mezardan dirilse bugün
"Hicâbla alnını yere eğecek:
"Oğuzlar kanını taşıyan Türk'ün
"Kahraman milleti bu mu?" diyecek?

Hayır, ey milletim, bu zelîl hayat,
Bu zincir, bu zulüm Türk için değil;
Bu alın yazısı, bu mukadderât,
Bu nisyân, bu ölüm Türk için değil.

İnönü, Sakarya ve Dumlupınar...
Bunlarla mağrur ol, sen ey muzaffer!...
Ölümün yonttuğu bu yalçın taşlar
Târih'e dikilmiş tunç âbideler!..

Şu Metris-tepe'den yükselen kubbe,
Şerefin, nâmusun bir siperidir;
Şu Du'â-tepesi, şu Koca-tepe,
Bir büyük türbenin bekçileridir.

Bu azîz toprakta yurd için ölen,
Hürriyet yolunda can verenler var;
Bir büyük aşk için kanı dökülen,
Hak için mu'cize gösterenler var.

Ben seni bur'da bir dağın üstünden
Güneşin doğduğu bir yerden gördüm;
Sevinçle ağlayan halkın önünden
İzmir'e, Bursa'ya girerken gördüm.

CXXX.

EY BEŞERİN ÇARPAN KALBİ

Ben ihtiyar ceddimin gözleriyle göke baktım;
Secde ettim, yalvardım, intikāmın ma'bûduna.
Bir ilâhî tepede kökci gibi ateş yaktım;
El uzattım, haykırdım, yıldırımın bulutuna!..

Yazıklar ki bu azīz yerde ne göz, ne kulak var;
Şu dört ufuk ma'bedsiz ve Allāh'sız birer bozkır.
Alevleri sönmeyen birer yangın şu yıldızlar;
Şu yedi-gök karanlık in'ler gibi vahşî, sağır.

Fakat böyle değilsin, ey beşerin çarpan kalbi!
Sen cellâdı görensin, sen kurbanı işidensin;
Hakk'ın sağır olmayan, kör olmayan gökü sensin

Ve sensin ki Resûller, kahramanlar yaratırsın;
Kurtarıcı ellerde nur ve ateş parlatırsın.
Buluyorum ben, yalnız, yalnız sende Ulu Rabb'i..

CXXXI.

HÜRRİYET

Gerçektir ki Tiranlar hâindirler, gaddardırlar;
Bu kan dolu ellerin baltaları ölüm saçar;
Dünya titrer bunların gazabından, dehşetinden.

Lâkin herbir zulümden, ey hürriyet güçlüsün sen!...
Fir'avunlar önünde Mûsâlar'ın 'asâsısın;
Ḍahhâkler'i kahreden Kâveler'in sayhasısın.

Sende esir ruhların, mazlûmların öcleri var,
La'netleri senindir kara giyen bâkirlerin;
İsyanları senindir beyaz başlı şâirlerin.

Evet, herşey fânîdir, kartal düşer, rüzgâr susar;
Fakat senin bükülmez hiçbir gökte kanadların;
Hiçbir zaman boğulmaz, susmaz senin feryadların.

CXXXII.

HALK

Balam ben Kerkük'lüyem,
Barhanam gam yüklüyem,
Felek vurdu kervanım,
Sandı ki devletl üyem.

Halk şiirlerinden [1]

1.

Ben halkım, bir eski ve dertli kulum [2],
Sayısız yüz yıllar var ki bedbahtım;
Ayağım çarıksız, dikenli yolum,
Sırtımda ağır yük, bak, iki katım.

2.

Bir yoksul kadınım çocuğum hasta;
Doğuşta güzelim, hayatta çirkin;
Kapımı açan yok, yüreğim yasta;
Kurumuş mememde südüm: Kan, irin.

3.

Genç yaşta kocamış bir içli kızım;
Bak benim başımda saçlarım ak-pak;
Nekadar karaymış alnımda yazım;
Gelinlik duvağım kefen olacak.

4.

Bir câhil çocuğum, solgun yetîmim;
Dilenmek san'atim, serserî adım;
Sokakta köpekler yoldaşım benim;
Her gece yattığım yer bir kaldırım [3].

[1] *Kopuz* neşrinde bu kıt'a yoktur; şiirin başında, *Cumhuriyet Destanı'na Giriş* ifâdesi vardır.
[2] Krş., *Kopuz* mecmuası neşri, Zavallı ben, halkım, bir dertli kulum; şiirin ikinci kıt'asıdır.
[3] Krş., *ayn. mec.*, 2-4' üncü kıt'alar yoktur.

5.

Saltanat her zaman[4] beni ağlattı:
"Malınız, canınız hep benim[5]" dedi;
İrtikâb varımı zengine sattı;
Göğdemden derimi yüzmek istedi[6].

6.

"Var çalış!" dediler, tenbel değildim;
Yumruğum güçlüydü, taşı kırardı;
Sapanın, orağın pasını sildim;
İçimde bir kazanç ümidi vardı[7].

7.

Dağları düz ettim; et, tırnak döktüm,
Biçtiğim ekinler[8] illerin oldu;
Anbarım boş kaldı; yıkıldım, çöktüm,
Yoluma bakanlar saçını yoldu[9].

8.

"Hak!" diye haykırdım, beni döğdüler;
"İşkence yok!" dedim, bana vurdular;
Merhamet dilendim, bana söğdüler;
Adâlet istedim, çarmıh[10] kurdular.

9.

Kesilmiş başlarla şehir donatıp,
Bir[11] kanlı vahşete, "Şenlik!" dediler;
Açlığa bir ölüm raksı oynatıp,
Yasların önünde zil[12] istediler.

[4] Krş., *ayn. mec.*, yıllarca
[5] Krş., *ayn. mec.*, benimdir
[6] Krş., *ayn. mec.*, 5'inci kıt'adır.
[7] Krş., *ayn. mec.*, 3'üncü kıt'ayı teşkil etmektedir.
[8] Krş., *ayn. mec.*, hasadlar
[9] Krş., *ayn. mec.*, 4'üncü kıt'adır; bundan sonraki 8-13'üncü dörtlükler, *Kopuz* neşrinde sırasıyle 6-11'inci kıt'alara tekâbül etmektedir.
[10] Krş., *ayn. mec.*, sehpâ
[11] Krş., *ayn. mec.*, Bu
[12] Krş., *ayn. mec.*, zevk

10.

Ölüler bağrından ciğer söktürüp,
"Bir zafer bayrağı!" diye aldılar;
Diriler gözünden yaşlar döktürüp,
Sa'd-Âbâd havzunu seyre daldılar.

11.

Her çeşit fuhşa "Zevk![13]" diye taptılar;
Tanburlar çaldılar figanlarımla;
Çatımı yıktılar köşkler yaptılar,
Ziyâfet verdiler kurbanlarımla.

12.

O kadar kan döktüm, kanadım ki ben,
Lâlede ve gülde kanımı buldum;
Bir penbe sabahta güneş doğarken,
Al renkli Doğu'ya bakamaz oldum.

13.

Bayrağım olmamış olsaydı eğer,
Onun da rengine "Kan!" diyecektim;
"Bu kızıl denizde kızıl mâtemler
"Var!" diye bu rengi sevmiyecektim.

14.

Siz beni şu yaşlı dağlara sorun,
Ölümler diyârı çöllere sorun,
Derdimi dinliyen rüzgâra sorun,
Benimle ağlayan her yere sorun[14].

[13] Krş., *ayn. mec.*, Altuna bir Tanrı
[14] Krş., bu ve 15-16'ncı dörtlükler *Kopuz* basımında yoktur; 17-22'nci dörtlükler, bu mecmuadaki, sırasıyle, 12-16 ve 18'inci kıt'alara tekâbül eder ve geri kalan 23-28'-inci dörtlükler *Kopuz* basımında mevcut değildir.

15.

Sorun ki şu tütmez olmuş ocaklar,
Göklere haykıran ağızlar kimin?
Şu tâze kazılmış sayısız mezar,
Açlıkla can vermiş kaç bin yetîmin?

16.

Sorun ki, nekadar genç oğullarım,
Gurbette, zindanda, sürgünde kaldı?
Nekadar gözyaşlı, yaslı dullarım,
Yolunmuş başları taşlara çaldı?

17.

Ben hırsa baş eğdim, evlâdsız kaldım;
Dilimi kaybettim, destansız [15] kaldım;
Tarihi unuttum, ecdadsız kaldım;
Yurdumda garîbim, vatansız kaldım.

18.

Ölümün bir yaşlı çulhası oldum,
Yolunmuş [16] saçlarla kefen dokudum;
Mezarlar kazmaktan yoruldu kolum,
Dökülen yaşlarla ölüler yu'dum.

19.

Sonra da bu ölü kemiklerini
Kalbimden [17] tel koyup, "saz" diye aldım;
İçimde duyduğum hınçlarla kini
Bir ezgi yaparak ağıtlar çaldım.

[15] Krş., *ayn. mec.*, irfansız

[16] Krş., *ayn. mec.*, Yolunan

[17] Krş., *ayn. mec.*, herhâlde tertip yanlışı olarak *kılımdan* şeklinde basılmıştır.

20.

Bir çorak yer oldum, başaksızım ben;
Bir sönük mum oldum, ışıksızım ben;
Bir yıkık burc oldum, sancaksızım ben;
Bir kırık saz oldum, Âşık'sızım ben.

21.

Kapıya dikilen ziyâretçisi
Kırbaçlı zulm olan köycükler benim;
Yetîme ve dula uluyan sesi
En ağır küfr olan birçok yer benim.

22.

Koynumdan ayırıp evlâdlık diye
Elimle sattığım ma'sumlar benim;
Bir kürek mahkûmu gibi ezgiye
Konulmuş emeci mazlumlar benim.

23.

Dikenli tarlalar, ıssız ocaklar,
Harâbe ve mezar taşları benim;
Cenâze kokusu gelen sokaklar,
Kör olmuş gözlerin yaşları benim.

24.

Bu çamur ve kan devirine kim ki,
Yalanı öğretti, "Hakîkat" diye,
İnsanlık rûhunun la'net ettiği:
Riyâyı belletti, "Fazîlet" diye!

25.

Hürriyet aşkını kanla söndürüp
Bir zelil kölelik ahlâkı verdi,
Vatanı bir ıssız çöle döndürüp
Açlığı: "Kanâ'at" diye gösterdi!

26.

Bir iğrenç put-perest devrini açtı,
Taht'a baş eğdirdi, "İbâdet" diye;
Kalblere hodkâmlık toh(u)munu saçtı,
Ayaklar yalattı, "Sadâkat" diye!

27.

En vahşî, en alçak menfa'at için,
Zâlime oğulla kardeş sattırdı;
Kanlarla, leşlerle ticâret için
Bal ömre bir kātil agu kattırdı.

28.

Bu kara, bu kızıl devri yıkacak
İstibdat düşmanı kahraman ner'de?
Bu devri mezara sürüp tıkacak
Hürriyet âşıkı ulu can ner'de[18]?..

[18] *Kopuz* mecmuası basımında, 24 kıt'adan ibârettir; aşağıya aynen aldığımız 1, 17, 19-24'üncü kıt'alar, M. Emin Yurdakul'un, basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verdiği metinde olmadığından, bu sekiz dörtlüğü de neşrediyoruz:

Bir mazlum halk vardı, günleri kadar
İçinde tükenmez acıları var;
Bağrında kanayan yaralar çoktu;
Lâkin bir arayıp soranı yoktu.

Yıllarla bir ağır çekiç yumruğa
Öküzler yerine boyunduruğa
Acıyla katlanmış alınlar benim;
Koşulmuş ihtiyar kadınlar benim.

Yollara bakarak, oğul diyerek
Çul, çaput giyerek, ot, kök yiyerek
Ağlayıp kör olmuş alilller benim;
İnlerde yaşayan sefiller benim.

Ben, Arz'ın o büyük mazlûmuyum ki
Kendini Fir'avnlar zamânındaki
Bir canlı cehennem benim diyordu;
O esir sürüye benzetiyordu.

Lâkin o, zamâna, "Eğil!" diyendi:
Tâli'i, elinde büküp eğendi;
Hayâta değişik yolu açandı;
Târih'i yapan bir sert kahramandı!

Dünyâyı döğen tunç yumruklar gibi
Tûfan'la kazılmış oyuklar gibi
Duyulan akisler onun sesiydi;
Görülen hendekler onun iziydi.

O örsü önünde türkü söylerken
Ocağı önünde en has çelikten,
İsyânı alevli sesle öğendi;
Zâlimler için bir balta döğendi.

Paçavra gömleği altında onun,
Zulümden kuvvetli olan kolunun
Devrimler yaratan bir Tanrı vardı;
Koparıp aldığı taclı başlardı.

CXXXIII.

MUSTAFA KEMAL

ZAFER

1.

İsmet Paşa'ya

Kavminin bir i'dâm günündeydi ki
Sana bir acıklı nevha aksetti;
Sanki bir kurbanın feryâdındaki
"Gel kurtar!" sadâsı seni titretti.

2.

"Gel kurtar!", sen bunu taş beldelerden,
Kerpiçten dıvarlar içinden duydun;
Bin yıllık yosunlu harâbelerden,
İsimsiz mezarlar içinden duydun.

3.

"Gel kurtar!", bu, senin yeşil bahçende
Elemle haykıran kuşların oldu;
Gölgenle kaldığın ıssız gecende
Kapını çalan bir rüzgârın oldu.

4.

Bu susmaz, bu yanık sese doğru sen,
Beklenen bir Resûl rûhuyle geldin;
Bir siyah gecenin derinliğinden
Bir sabah yıldızı gibi yükseldin[1].

[1] Krş., *Mustafa Kemal* başlıklı şiir (Nu. CXXIX.), 1-4'üncü kıt'alar, farksız olarak, 1-4' üncü kıt'aları teşkil etmektedir.

5.

Baktın, her saati uzun yıl olan
İztirab gecesi, zulüm gecesi;
Günahkâr elleri kanlarla dolan
Cinâyet gecesi ölüm gecesi.

6.

Bir yanda bir büyük ıssız harâbe,
Bir kanlı tabutta yere gömülü;
Yüzlerce yakılmış mukaddes kubbe,
Bir siyah kefenle, külle örtülü.

7.

Bur'da yüz memleket, bir vatan yanık;
Dolaşan gölgeler harâbe kızı;
Bin siyah koğuktan damlayan ışık,
Kanayan yaralar gibi kırmızı.

8.

Bir parça ötede, obir yanda da,
Sofralar kurulmuş büyük salonlar!
Hepsinde fânuslar, mumlar yanmada,
Hepsinde na'ralar, zil sesleri var!..

9.

Bur'da da her çatı Allāh'sızların,
Tüyleri ürperten bir günah yeri;
Gözyaşlı âşıklar, mazlûm kızların
Elleri bağlanmış seyircileri.

10.

Bunların önünde: Pâdişah hâin;
Kurenâ munâfık, Vükelâ alçak;
Hepsi de bir gece zevk etmek için
Vatanı bir avuç pula satacak.

11.

Hepsi de, bir devlet gurûb ederken
Bir mehtâb seyrine çıkmışlar gibi;
Bir millet ölüme doğru giderken
Birinin ürperme duymuyor kalbi!..

12.

Gördün ki, Teb'lere kazılan mezar
Bu bed-baht yurdu da çekip alacak;
Bunlardan kalan bir hâtıra kadar
Bunun da bir acı yâdı kalacak.

13.

Bu, senin rûhunda şimşekler çakan
Bulutlar gibi bir isyân yarattı;
Gözünden bir mâvi alevle akan
Yaşları, kıvılcım gibi parlattı.

14.

Kalbinde, bir ölüm-gömleği giyen
Vatanı kurtarmak aşkını buldun;
Adını çağıran, "Gel kurtar!" diyen
Muztarib ruhların müncîsi oldun.

15.

Millete haykırdın, dedin, "Ner'desin?
"Kimlerin elinde, bak, senin yurdun;
"Hani, o dünyâya haykıran sesin;
"Niçin ses, soluk yok, ölü mü oldun[2]?"

16.

Ecdâdın mezardan dirilse bugün
Hicâbla alnını yere eğecek:
"Oğuzlar kanını taşıyan Türk'ün
"Kahraman milleti bu mu?" diyecek...

[2] Krş., *Mustafa Kemal* (Nu. CXXIX), 5, 6, 7' nci dörtlükler, 15, 16, 17'nci kıt'aların aynıdır (Ayrıca bk., *ayn. şr.*, not-1; nu. CXXXV., not-1).

17.

Hayır, ey milletim, bu zelîl hayat,
Bu zincir, bu zulüm Türk için değil;
Bu alın yazısı, bu mukadderât,
Bu nisyân, bu ölüm Türk için değil!

18.

Bu sözü bana bir Peygamber dese,
Ben, onu recm için taşa tutarım;
O, benden bir esir kalbi istese,
Bu kalbi göğsümden söküp atarım.

19.

Ben, bunu kimseden duymak istemem,
Anamdan dinlesem, "Yalancı!" derim;
Esrarlı göklerde yazılı görsem,
Allāh'dan işitsem inkâr ederim.

20.

Zirâ sen, kösteksiz arslanlar gibi,
Yurdunda hür gezmek için doğansın;
Dünyâyı dolaşan bir rüzgâr gibi
Asırlar harbini yapan ırkdansın.

21.

Bak, senin geçtiğin: Fâtihler yolu!
Üç kıtʿa üstünde ayak izin var;
Beşerin târihi ününle dolu;
Kırk asrın dilinde senin sesin var.

22.

Ben seni en muhîb dağlara sordum,
Adını duyunca hep titrediler;
Yüzlerce gün görmüş diyâra sordum:
"O, bur'dan zaferle geçti!" dediler.

23.

İhtiyar Târih'ten öğrendim ki ben,
Bir kuvvet önünde diz çökmemişsin;
Yarandan akacak kan yerine, sen,
Gözünden zilletle yaş dökmemişsin.

24.

Düşün ki, şu dönen Arz'a, "Dur!" diyen,
Mülkünde güneşler batmayan kimdi?
Dünyâyı bir vatan yapmak isteyen,
Devrâna hükmeden kahraman kimdi?

25.

Kimdi ki, Fırat'ın dalgalarından
Su içen atını Tuna'ya sürdü?
Sesini Viyana sahrâlarından
Niller'in önüne kadar götürdü?

26.

Kimdi ki kırılmış silâhlarıyle
Cihangîr ırklara, "Aman!,, dedirdi;
Olimp'i, Forum'u ilâhlarıyle,
Yüzlerce tâkıyle dize getirdi.

27.

Kimdi ki, ün almış yirmi fâtihin
Tahtları üstüne devletler kurdu?
Bir yeni devr açan yeni Tarih'in
Kapısı önünde şerefle durdu?

28.

Bir zaman yüzlerce milyon insana
Efendi olan ırk sen değil miydin?
Binlerce seneler bütün cihâna
Şöhreti dolan ırk sen değil miydi?

29.

Bir zaman, yine sen değil miydin ki
Şu Arz'ın en âdil bir ırkı oldu
Fazîlet aşkını, kılıçlardaki
Alevden daha çok kuvvetli buldun.

30.

Târih'in yolundan, al sancağını
Dünyâya meşʿale gibi gösterdin;
Şafakla ördüğün gönül bağını
Esîr'e bir zincir yerine verdin!

31.

Kapında ağlayan mazlumlar için
Hakları bir ekmek gibi dağıttın;
Adâlet isteyen her diyâr için,
Kanını gül suyu gibi akıttın!

32.

Zamânın o mağrûr Şarlken'ine,
Fıransa için bir zünnâr kuşattın;
İsmine sığınan Cermen kavmine
Halâskâr olan bir eli uzattın!

33.

Adını çağıran Hindistanlar'a
Ummânlar üstünden, "Bur'dayım!" dedin:
Garnata önünden haykıranlara
Kanadlı kuş olup uçmak istedin!

34.

Mâdâm ki böyledir, neden bugün sen
Târih'siz bir millet gibi kansızsın;
Her gelen fâtihi gamsız seyreden
Bir eski piramid gibi cansızsın?

35.

Lâyık mı bu kılıç, mızrak kullanan
Bilekler zincire bağlı görülsün?
Giydiği gömleği demir zırh olan
Bir yiğit ırk için kefen örülsün?

36.

Kim der ki, dünyâyı sulayan kanın,
Yine o eski Türk kanı değildir;
Yüzlerce çelenkler taşıyan alnın
Bir esir kafası gibi eğilir?

37.

Gerek ki, uykundan artık kalk, uyan,
Kınından bir kılıç gibi çık, sıyrıl!
Kefeni bir bayrak gibi aç, kullan;
Zinciri silâh yap, ortaya atıl!

38.

Şu mücrim dünyânın önüne dikil,
Kırpılmaz gözlerle korku, dehşet ver!
Kalbinden merhamet denen aczi sil,
Dünyâya Asyalı çehreni göster!

39.

Bugün de hak için, hürriyet için,
Bu asrın bir yeni Hun askeri ol;
Beklenen İlâhî Adâlet için
Irkının bir yeni gün askeri ol!

40.

Bir yeni Attila türküsü çağır,
Bugünki Sezarlar için harb iste;
"Roma'yı yak!" diyen sesinle haykır;
"Esiri kurtaran Barbar benim!" de!

41.

Üstünde Allāh'sız insanlar gezen
Şu Arz'ı zâlimin kanıyle yıka;
Başında ihtiras havası esen
Harîsin ağzına kül, çamur tıka!

42.

Onları dünyâdan yok et, kaldır ki
Elleri ateşle, kanla kırmızı;
Hepsi de o eski zamanlardaki
Hürriyet kātili, vatan hâini!

43.

Hepsi de, gurûrun zafer atına
O beyaz başları çiğnettirenler;
Tama'ın o kātil istibdâdına
Hür olan insanı râm ettirenler!

44.

Senin bu gökleri dolduran sayhan,
Kartallar haykıran sırtları aştı;
Kafkaslar üstünde buzları kıran
Kasırga rüzgârı gibi dolaştı.

45.

O zincir sesleri gelen yerlerden
İlâhî sesine toplanan ordu:
"Ya ölüm, yâhud hak!" diye and-içen
Bir yeni hürriyet askeri oldu.

46.

Akını önünde mağrur Avrupa,
Sar'alar içinde geri çekildi;
Korkudan çehresi solan bir dünyâ
Gök yere yıkılmış gibi ezildi.

47.

Mazlûmun gözünün yaşları kadar
Zâlimin kanları sel olup aktı;
Bu hırsı, gurûru sürüyen kanlar
Dünyâya bir Tûfan izi bıraktı!..

48.

İnönü, Sakarya ve Dumlupınar...
Bunlarla mağrur ol, sen ey muzaffer!
Ölümün yonttuğu bu yalçın taşlar
Târih'e dikilmiş tunç âbideler[3]!..

49.

Şu Metris-tepe'den yükselen kubbe,
Şerefin, nâmusun bir siperidir;
Şu Du'â-tepesi, şu Koca-tepe,
Bir büyük türbenin bekçileridir.

50.

Bu aziz toprakta yurd için ölen,
Hürriyet yolunda can verenler var;
Bir büyük aşk için kanı dökülen,
Hak için mu'cize gösterenler var.

51.

Ben seni bur'da bir dağın üstünden
Güneşin doğduğu bir yerden gördüm;
Sevinçle ağlayan halkın önünden
İzmir'e, Bursa'ya girerken gördüm.

[3] Krş., *Kurtarıcı*'ya başlıklı şiir (Nu. CXXXV.); 48-57'nci kıt'alar, bâzı farklarla, bu şiirin on kıt'adan ibâret IV. bölümünü teşkil etmektedir. Kıt'aların sıralanışı aynıdır; mevcut farkları göstererek neşrediyoruz.

52.

Sen, bur'dan yoluna bakan yerlere
Saçları[4] dalgalı atını sürdün;
Kızları ağlayan kırk esir şehre
Hürriyet götürdün, necât götürdün!

53.

Sana da binlerce altun meş'ale
Göklerin kehkeşân yolunu açtı;
Geçtiğin yerlere kurbanlar lâle,
Gözyaşlı bâkirler inciler saçtı.

54.

Bak, senin ırkına sunduğun zafer[5],
Yaşlıyı genç etmiş, çirkini güzel,
Bak, bur'da görünen bütün çehreler
Şerefle yükselmiş birer tunç heykel.

55.

Bak, bur'da alınlar yukarı kalkık,
Ormanda ağaçlar kadar sayısız;
Çarptığı duyulan bağırlar açık,
Bir türkü söylüyor bur'da her ağız.

56.

Bu, zincir altından kurtulan halkın[6]
Hürriyet aşkıyle haykırmasıdır;
Önünde,[7] kuvveti râm eden hakkın
Harîsi titreten[8] bir sayhasıdır!..

4 Krş., Yelesi
5 Krş., Bak, senin sunduğun bu kutlu zafer
6 Krş., Bak, bur'da duyulan, bir mazlûm halkın
7 Krş., Darbesi
8 Krş., Dört-ufk'a kükreyen

57.

Bu sesin geldiği yere, göklerden,
Güneşin yolundan kartallar iner;
Bu sesi en uzak, en ıssız yerden
Saçları dalgalı arslanlar dinler[9].

58.

Fânîler içinde mes'ûdum ki ben
Ölmeden bu sesten bir ilhâm aldım;
Elimi, dilimi kurtlar yemeden
Ben, onu sazımda söyleyip çaldım.

59.

Binlerce şan sana, şerefler sana,
Ey Büyük Müncî ki hırsı devirdin!
Esirler gömleği giyen vatana
Bir atlas bayrağı hil'at getirdin!

60.

Irkının diktiği[10] asırlık çinar,
Bir yeni ru'yânın ağacı oldu;
Gölgesi altına kemerli kızlar,
Üç-telli saz çalan âşıklar doldu.

61.

Uçurum önünde koca dünyâyı
Avuçla tutarak kurtaran sensin[11];
Mîrâsı bölünen şu Türkiye'yi
Tabuttan çıkaran kahraman sensin[12]!

9 Krş., ayn. şr.,
Bu sesin geldiği yerleredir ki
Kartallar göklerden uçup iniyor;
Bu sesi en uzak, ıssız çöldeki
Yeleli arslanlar koşup dinliyor.

10 Krş., ayn. şr., II. bölüm, son kıt'a: Osman'ın diktiği
11 Krş., ayn. şiir, II. bölüm, yedinci kıt'a: Dev gibi, avuçla tutup kurtardın.
12 Krş., ayn. şr., Bir kanlı tabuttan çekip çıkardın.

62.

Peygamber Muhammed gibi, senin de
Kalbinde halk için bir acı vardı;
Dünyâya yıldırım atan elinde
Allāh'ın intikam kılıcı vardı!

63.

Bu âdil silâhı [13] İskender, Sezar
Hiçbir gün, bir yerde kullanamadı [14];
Bu vahşî kurdların, mezara kadar,
Zayıfı boğmakla geçti hayâtı.

64.

Şübhesiz, Türkler'in, sen ey Halâskâr,
Bu dehre şan veren kahramânısın!
Lâkin sen, kahraman olduğun kadar
Asrın da en büyük bir insanısın!

65.

Şu [15] Arz'ın o aziz evlâdısın ki
Sesinde dünyânın dâvâları var;
Her esir toprağın üzerindeki
Mazlumlar, seninle bir gurûr duyar.

66.

Bak, senin açtığın alevden bayrak
Başlayan dünyânın bir meş'alidir;
Dört-ufk'u kızartan bu yeni şafak,
Ergavan renklerin en güzelidir.

[13] Krş., ayn. şr., III. bölüm, son kıt'a: Nekadar yazık ki
[14] Krş., ayn. şr., Böyle bir şerefi kazanamadı.
[15] Krş., ayn. şr., Bu 64, 65, 67, 68'inci kıt'alar, hemen hiç farksız olarak, v. bölümün ilk iki ve son iki kıt'asını teşkil etmektedir.

67.

Bunun her damlası, bir fenerdir ki,
Kırmızı ziyâsı [16] bütün beşerin;
Dikenli yollarda bir ülkedir ki
Kanayan ayakla yürüyenlerin.

68.

Bu doğan yıldızı, menfâlarından
Paryalar, Fellâhlar selâmlıyorlar;
İrlanda, Zengibar-adaları'ndan
Beyazlar, siyahlar selâmlıyorlar [17]!..

[16] Krş., ayn. şr., v. bölüm, sondan bir önceki kıt'a: Yayılan ışığı
[17] Krş., ayn. şr., v. bölümün, hiç farksız olarak son kıt'asını teşkil eder.

CXXXIV.

İSTİKLÂL DESTANI

1.

Türk Ordusu'na

Evet, her saati uzun yıl olan
Cinâyet gecesi, zulüm gecesi;
Günahkâr elleri kanlarla dolan
Ma'siyet gecesi, ölüm gecesi.

2.

Cellâdın iplere çektiği gece,
İnsanlık rûhunun öldüğü gece,
Ölümün mâtemler ektiği gece,
Baykuşun dünyâya güldüğü gece.

3.

Ölüler önünde zil çalan gece;
Kırbaçla dolaşan zincirci gece.
Analar koynundan kız çalan gece;
Nâmuslar satan bir esirci gece.

4.

Şeytanı bir ma'bud yaptıran gece;
İnsanın canavar olduğu gece.
Mihrâbı bir tabut yaptıran gece;
Beşiğin bir mezar olduğu gece.

5.

O vahşî gece ki soluyuşları
Zehirli bir kara yılan nefesi;
Karanlık içinde uluyuşları
Kudurmuş bir kuduz köpeğin sesi.

6.

O korkunç gece ki içinde [1] her yer
Yedi kat surlu bir zindanın yolu.
Kör gözlü dehlizler, sağır kubbeler
Binlerce feryadla, figanla dolu.

7.

Kapısı önünde haykıran rüzgâr
La'netin, gazabın bir mugannîsi.
Derinden derine gelen çığlıklar
Bir ölüm şarkısı, bir yas ninnisi.

8.

Bur'da bir ihtiyar ozan, Erfil'in
Tunç sazı elinde haykırıyordu;
Kızları ağlayan bir esir neslin
Yasları önünde hıçkırıyordu.

9.

Diyordu: Ne olmuş, gökler mi çökmüş,
Dağlar mı yıkılmış, dünyâ mı ölmüş?
Yerler mi yarılmış, lavlar mı dökmüş,
Yurdum mu yedi kat yere gömülmüş?

10.

Burcların üstünde gördüğüm bayrak,
Şu toplar, bu ölüm çenberi kimin?
Ma'bedler [2] içinde sokulan kundak,
Bu yangın, bu vahşet hangi zâlimin?

[1] Krş., O korkunç çatısı altında. *İstiklâl Destanı*'nın, T. T. Kurumu'nda, daktilo edilmiş iki metni vardır; bunlardan biri, şâirimiz tarafından tashih edilmiştir ki, biz, esas olarak bu nüshayı aldık ve diğeri ile karşılaştırarak neşrediyoruz [Bu *Destan*'ın, 50-79, 81-84'üncü kıt'aları, *Mustafa Kemal*'in (Nu. CXXXIII.), sırasıyle, fakat bâzı nüsha farkları ile, 10-44'üncü kıt'alarını teşkil eder. Daha çok bilgi edinmek için, bu kitabın sonundaki *Notlar* bölümüne bakınız; Nu. CXXXIII., CXXXV.].

[2] Krş., Beldeler

11.

İzmir'in içinden[3] uluyup gelen,
Yunan'ın o vahşî türküleri mi?
'Uşak'ta kızların bağrını delen,
Efzun'un o kātil süngüleri mi?

12.

Devletim ne oldu? Milletim ner'de?
Şu dağnık sürü mü kahraman ordum?
O ecdad ocağım şimdi kimlerde?
Bir yeni Sedom mu o cennet yurdum?

13.

Boz-dağı üstünde uçan bulutlar,
Yakılan köylerin dumanları mı?
Menderes önünde haykıran rüzgâr,
O esir ruhların figanları mı?

14.

Türk-ili'm şu yanık, siyah çöl mü ki
Bağrında ırmaklar kanla çağlayor?
Baykuşlar tüneyen bağlarındaki
Yas giymiş gelinler, kızlar ağlayor?

15.

Ne olmuş?.. Beşikten mihrâba kadar
Her birşey yakılmış, hepsi kül olmuş.
Efeler şarkısı akseden dağlar,
Mezarlar gibi bin ağıtla dolmuş.

16.

İşte bir tarafta, bir boş harâbe
Bir kanlı tabut tâ yere gömülü;
Yüzlerce yakılmış mukaddes kubbe
Bir siyah kefenle, külle örtülü.

[3] Krş., İzmir'den, Aydın'dan

17.

Ayaklar altında aziz kitaplar
Bir kirli paçavra gibi çamurlu;
Beygirler bağlanan yıkık mihrâblar
Ahırlar gibi ot ve gübre dolu.

18.

Bur'da kırk memleket, bir vatan yanık,
Her yaslı gölge bir harâbe kızı.
Bin siyah koğuktan damlayan ışık
Kanayan yaralar gibi kırmızı.

19.

Yüzlerce kül olmuş köyün üstünde
Her yanık minâre bir mezar taşı.
Her pınar binlerce şehid önünde
Bir ana-vatanın gözünün yaşı.

20.

Bir parça ötede, öbür yanda da
Fuhş için kurulmuş büyük çadırlar.
Hepsinde fânuslar, mumlar yanmada;
Hepsinde na'ralar, zil sesleri var.

21.

Bur'da da her çatı Allāh'sızların
Tüyleri ürperten bir günah yeri;
Gözyaşlı âşıklar, mazlum kızların
Elleri bağlanmış seyircileri.

22.

Hani Türk başını eğmesin diye:
"Bir yüce[4] burc gibi dik dur!" diyenler?
Yurt esir gömleği giymesin diye,
Kılıca benzeyen er isteyenler?

[4] Krş., Gıranit

23.

Ner'de, gök yıkılıp devrilmedikçe
Türk-ili kalacak diyen Kökçiler?
Ner'de, yer bir çöle çevrilmedikçe
Türk'ten yer alınmaz diyen yiğit er?

24.

Ner'de o öncü ki, doğuran ana,
"Bir kara gün için doğurdum!" desin;
Şu bağrı yaralı derdli vatana
Hem kılıç, hem kalkan olmak istesin.

25.

Dünyâyı titreten sesinde onun
Arslanlar su içen ırmaklar coşsun;
Zafere yol açan izinde onun
Demirden kuşaklı yiğitler koşsun.

26.

Yıldırım silâhı bu kara günde
Türk'ün bir intikam kılıcı olsun;
Kükreyen sayhası düşman önünde
Türk'ün bir gazabı, bir hıncı olsun.

27.

Biz onun alevden yele çelenkli
Yüzüne bakarak, "Odur!" diyelim;
Onun bir[5] tan yıldızı gibi gök renkli
Gözüne bakarak, "Odur!" diyelim.

28.

Sözünden, özünden anlayalım ki,
Sürüyü derecek o çoban budur;
Ecdâdın bizlere haber verdiği,
Düşlerde görülen kahraman budur.

[5] Her iki metinde *bir* kelimesi bulunmakla berâber, vezin icâbı çıkarılması lâzım gelir.

29.

Felâket gününde gelenler gibi
Bunda da mazlumlar için şefkat çok.
Kavmini kurtaran Peygamber gibi
Bunda da zâlime karşı bir afv yok.

30.

Lâkin bu yolları beklenen öncü
Doğacak değildi, çoktan doğmuştu;
Daha dün bu ünlü yiğitin gücü
Boğaz'dan düşmanı sürüp koğmuştu.

31.

O büyük savaşta ana-vatanın
Ağlayan sesine doğru koşandı[6];
Boralı bir günde Anafarta'nın
Köpüklü denizi gibi coşandı[7].

32.

Gönülle sevdiği İstanbul'una:
"Ben seni ellere vermem!" diyendi[8];
"Bu canım, adaktır senin yoluna
"Sâkin ol!" diyerek cenk eyleyendi[9].

33.

Düşmanı râm eden kılıcı onun
Hırslara bir kanlı mezar kazmıştı.
Turova önünde Gelibolu'nun
Bağrına bir yeni *İlyad* yazmıştı.

[6] Krş., koşmuştu.
[7] Krş., coşmuştu.
[8] Krş., demişti.
[9] Krş., eylemişti.

34.

Bu büyük, bu ulu cenkteydi ki, ben
Bu eri siperler önünde gördüm,;
En azgın kasırga rüzgârı esen
Bir kartal yuvası önünde gördüm.

35.

O yerde gördüm ki korkunç gölgesi
Bir yüksek heykelin vuran aksiydi;
Dağları titreten kahraman sesi
Şimşekli bir gökün[10] gürlemesiydi.

36.

Bu seste, o mağrur başları kıran
En büyük bir ırkın gazabı vardı;
Bu seste, te'dibçi ruhla haykıran:
Sezarlar düşmanı Attilalar'dı.

37.

O yerde gördüm ki büyük zaferi
O ejder topları boğdu, susturdu;
Üç büyük kıt'adan gelen devleri
Kahr ile hepsine kanlar kusturdu.

38.

Bir haris dünyâya, "Bil ve öğren ki,
"Türk sesi gelen yer Türk'ündür!" dedi;
Türk'ün de hakkına hürmet etmeyi
Kılıcın ağzıyle ta'lim eyledi.

39.

O yerde gördüm ki hayâli bur'da
Bir vatan[11] Tanrı'sı gibi duruyor,
Bu sırttan, kahraman çehresi yurda
Efsâne devrinde gibi uruyor.

[10] Krş., günün
[11] Krş., Rûhu(mu)n

40.

Kültigin asrında olsaydı eğer
Bu sırtı atalar anıt yapardı;
Buna da, eğilen bütün yiğitler
Hürriyet mihrâbı gibi tapardı.

41.

O yerde gördüm ki dağları onun,
"Üçyüzbin şehidin kanı var!" diyor!
Akdeniz önünde dalgalar bunun
Acıklı şi'rini inşâd ediyor.

42.

Bu dağlar önünden gelip geçenler
Burayı en kutlu yer biliyorlar;
Bu sâhil önünde bütün yelkenler
Dost, düşman gemiler eğiliyorlar.

43.

Bugünde haykıran yaşlı ozanın
Sesine bir cevap verecek buydu.
Bir kātil, kundakçı, zâlim düşmanın
Önünde göğsünü gerecek buydu.

*

44.

Nitekim en kara bir gündeydi ki,
Ona bu acıklı nevha aksetti;
Sanki bir kurbanın feryâdındaki,
"Gel kurtar!" sadâsı onu titretti.

45.

"Gel kurtar!", bu onun gül bahçesinde
Elemle ağlayan kuşları oldu;
En ıssız, en yalnız[12] bir gecesinde
Kapıyı çalan bir rüzgârı oldu.

46.

"Gel kurtar!", o, bunu taş kubbelerden,
Kerpiçten dıvarlar içinden duydu;
Bin yıllık[13] yosunlu harâbelerden,
İsimsiz mezarlar içinden duydu.

47.

"Gel kurtar!", bu sesin geldiği yerde
Sayısız göç dolu yolları gördü;
Dağların böğründe, yanık illerde
Kendine uzanan kolları gördü.

48.

Kanlara bulanmış toprağı gördü;
Önüne dikilen târihi gördü;
Yerlere atılmış bayrağı gördü;
Mezarı çiğnenen Fâtih'i gördü.

49.

Yunan'a, "İzmir'e, Bursa'ya!" diyen
Üç Hellen hâmîsi devleti gördü;
Türkler'i Asya'ya sürmek isteyen
Üç Ehl-i Salîbci milleti gördü.

50.

Baktı ki, Saray'da Hükümdâr hâin,
Kurenâ münâfık, Vükelâ alçak.
Hepsi de bir gece zevk etmek için,
Bir haris düşmana yurdu satacak.

[12] Krş., En yalnız, en gamlı
[13] Krş., Asırlık

51.

Hepsi de, bir devlet batıp giderken
Bir mehtâb seyrine çıkmışlar gibi;
Bir millet ölüme karşı titrerken
Birinin ürperme duymuyor kalbi.

52.

Bur'da da Teb'lere kazılan mezar
Bu bedbaht yurdu da kapıp alacak;
Onlardan kalan bir hâtıra kadar
Bunun da bir acı yâdı kalacak.

*

53.

Bu, onun rûhunda şimşekler çakan
Bulutlar gibi bir isyan yarattı.
Gözünden bir mâvi alevle akan
Yaşları kıvılcım gibi parlattı.

54.

Millete haykırdı, dedi, "Ner'desin?
"Kimlerin elinde bak senin yurdun?
"Hani o dünyâya emreden sesin?
"Neden ses, soluk yok, ölü mü oldun?

55.

"Ecdâdın mezardan dirilse bu gün
"Utançla alnını yere eğecek;
"Oğuz'lar kanını taşıyan Türk'ün
"Kahraman milleti bu mu?" diyecek.

56.

Hayır! Ey milletim, bu alçak hayat,
Bu zincir, bu zulüm Türk için değil!
Bu alın-yazısı, bu mukadderât,
Bu satır, bu ölüm Türk için değil!

57.

Bunları bana bir Peygamber dese,
Ben onu recm için taşa tutarım;
O benden bir esir kalbi istese,
Bu kalbi göğsümden söküp atarım.

58.

Ben bunu kimseden duymak istemem,
Anamdan dinlesem, "Yalancı!!" derim;
Esrarlı göklerde yazılı görsem,
Allāh'tan işitsem, inkâr ederim.

59.

Zîrâ sen kösteksiz arslanlar gibi
Yurdunda hür gezmek için doğansın!
Dünyâyı dolaşan bir rüzgâr gibi
Asırlar harbini yapan ırktansın!

60.

Bak, senin geçtiğin fâtihler yolu,
Üç kıt'a üstünde ayak izin var,
Dünyânın târihi ününle dolu,
Kırk asrın dilinde senin sesin var.

61.

Ben seni en korkunç dağlara sordum,
Adını duyunca hep titrediler;
Yüzlerce gün görmüş diyâra sordum:
"O bur'dan zaferle geçti!" dediler.

62.

İhtiyar Târih'den öğrendim ki ben,
Bir kuvvet önünde diz çökmemişsin;
Yarandan akacak kan yerine, sen,
Gözünden zilletle yaş dökmemişsin.

63.

Düşün ki, şu dönen Arz'a: "Dur!" diyen,
Mülkünde güneşler batmayan kimdi?
Dünyâyı bir vatan yapmak isteyen;
Devrâna hükmeden kahraman kimdi?

64.

Kimdi ki, Fırat'ın dalgalarından
Su içen atını Tuna'ya sürdü?
Sesini Viyana sahrâlarından
Nil'lerin önüne kadar götürdü?

65.

Kimdi ki, kırılmış silâhlariyle
Cihangîr ırklara, "Aman!" dedirdi?
Olimp'i, Forum'u ilâhlariyle,
Yüzlerce tâkıyla dize getirdi?

66.

Kimdi ki, ün almış yirmi fâtihin
Tahtları üstüne devletler kurdu?
Bir yeni devr açan yeni târihin
Kapısı önünde şerefle durdu?

67.

Bir zaman yüzlerce milyon insana
Efendi olan ırk sen değil miydin?
Binlerce seneler bütün cihana
Şöhreti dolan ırk sen değil miydin?

68.

Bir zaman yine sen değil miydin ki,
Şu Arz'ın en âdil bir ırkı oldun?
Fazîlet aşkını kılıçlardaki
Alevden daha çok kuvvetli buldun?

69.

Târih'in yolundan al sancağını
Dünyâya meş'ale gibi gösterdin?
Şefkatle ördüğün gönül bağını
Esîr'e bir zincir yerine verdin?

70.

Kapında ağlayan mazlumlar için
Hakları bir ekmek gibi dağıttın?
Adâlet isteyen her diyar için
Kanını gül suyu gibi akıttın?

71.

Zamânın o mağrur Şarlken'ine
Fıransa için bir zünnâr kuşattın?
İsmine sığınan Cermen kavmine
Halâskâr olan bir eli uzattın?

72.

Adını çağıran Hindistanlar'a
Ummanlar üstünden: "Bur'dayım!" dedin?
Gırnata önünden haykıranlara
Kanadlı kuş olup uçmak istedin?

73.

Mâdem ki böyledir, neden bu gün sen
Târihsiz bir millet gibi kansızsın?
Her gelen fâtihi gamsız seyreden
Bir eski piramit gibi cansızsın?

74.

Lâyık mı, bu kılıç, mızrak kullanan
Bilekler zincire bağlı görülsün?
Giydiği gömleği demir zirh olan
Bir yiğit ırk için kefen örülsün?

75.

Kim der ki, dünyâyı sulayan kanın
Yine o eski Türk kanı değildir?
Yüzlerce çelenkler taşıyan alnın
Bir esir kafası gibi eğilir?

76.

Gerek ki uykundan artık kalk, uyan!
Kınından bir kılıç gibi çık, sıyrıl!
Kefeni bir bayrak gibi aç, kullan!
Zinciri silâh yap, ortaya atıl!

77.

Şu mücrim dünyânın önüne dikil!
Kırpılmaz gözlerle korku, dehşet ver!
Kalbinden merhamet denen aczi sil!
Dünyâya Asyalı çehreni göster!..

78.

Bu gün de hak için, hürriyet için
Bu asrın bir yeni Hun askeri ol!
Beklenen bir büyük adâlet için
Irkının en yeni gün askeri ol!..

79.

Bir yeni Attila türküsü çağır!
Bu günki Sezarlar için harb iste!
"Roma'yı yak!" diyen sesinle haykır!
"Esîri kurtaran barbar benim" de!

80.

Kılıcı zafere ünlü yol açan,
Asya'yı fetheden ellerinle vur!..
Ölümü tahkirle gazablar saçan,
Dünyâyı titreten ellerinle vur!..

81.

Üstünde Allāh'sız insanlar gezen
Şu Arz'ı zâlimin kanıyle yıka!
Başında ihtiras havası esen
Harîsin ağzına kül, çamur tıka!..

82.

Onları dünyâdan yok et, kaldır ki,
Elleri alevle, kanla kırmızı;
Hepsi de o eski zamanlardaki
Hürriyet kātili, vatan hırsızı!..

83.

Hepsi de, gurûrun zafer atına
O beyaz başları çiğnettirenler!
Hırsların o kātil istibdâdına
Hür olan insanı ram ettirenler!..

*

84.

Bu sayha, kartallar uçup haykıran
En yalçın dağları, sırtları aştı;
Kafkaslar üstünde buzları kıran
Kasırga rüzgârı gibi dolaştı.

85.

Bu sese binlerce yiğitler koştu;
Herbiri baltaya, bele sarıldı;
Dağlarda ses veren sel olup coştu;
Yurt için sevgili yârdan ayrıldı.

86.

Helâllık dileyip vedâ' ederken
Ardından analar, kızlar ağladı;
Yolculuk değneğ'ni alıp giderken
Gezdiği meydanlar yaslar bağladı.

87.

Nergisler büktüler dudaklarını,
Yaz bitip sanki güz oluyor gibi;
Söğütler döktüler yapraklarını,
Saçını, başını yoluyor gibi.

88.

Önüne çıktılar gölgeli sular,
"Çimenler üstünde gel otur!" diye;
Dağlardan indiler güzel âhular,
"Bizimle bur'da kal, gitme dur!" diye.

89.

Lâkin o, uçan bir ak-doğan gibi
Bunların hepsini ardına attı;
İnini kıskanan bir arslan gibi
Kendini ok yapıp yaydan fırlattı.

90.

Önüne dikilen, "Geri dön!" diyen
Yağmurla, tipiyle, karla savaştı;
Üstüne atılan, leş, kemik yiyen
Çakalla, ayıyla, kurdla uğraştı.

91.

Yollarda kanayan ayaklarına
Paçavra gömleği yırtıp bağ sardı.
Yurdunun köpüklü ırmaklarına,
"Beni de götürün!" diye yalvardı.

92.

Yarlara tırmandı, tepeler aştı,
Amansız bellerden geçit istedi;
Taş, diken demedi, yer yer dolaştı,
Dağlara, "Eğilin, yol verin!" dedi.

93.

Göklerde kükreyen çılgın rüzgâra
Bir kartal göziyle, tahkirle baktı;
Başları döndüren uçurumlara
Yanar-dağ başından lav gibi aktı.

94.

Bunlara şehirler içer'sinden de
Binlerce söz ve saz eri atıldı;
Kafkas'da, Bağdad'da, Çanakkal'e'de
Ün almış sayısız yiğit katıldı.

95.

Hepsi de, "Bu dağlar bizi tanırlar!"
Diye bin [14] sarp, çetin tepeyi geçti;
"Ölümden ötede hangibir köy var?"
Diye bin karanlık uçurum geçti.

96.

Kimisi bin yıllık eski ocaktan,
Ecdâddan kalma bir ülkü getirdi;
Kimisi Meriç'ten, Kızıl-ırmak'tan
Yiğitler destanı, türkü getirdi.

97.

Kimisi Akdeniz rüzgârı gibi
Bir şimşek kanadı kuvvet getirdi;
Kimisi İlgaz'ın dağları gibi
Bir korkunç gölgeli heybet getirdi.

98.

Bur'daki erleri gören derdi ki:
Süleyman devri'nin devleri [15] bunlar!
Hepsinde cihangîr atalardaki
O mağrur bakışlar, o duruşlar var!...

[14] Krş., yüz
[15] Krş., ordusu

99.

Hepsi de dizginsiz sert aygırları
Saçından tutarak zapteden atlı!
Hepsinin uçuşu o boz-kırlar'ı
Kumlara gömen bir rüzgâr kanadlı.

100.

Gerçektir, ataları, "Cenge!" diyerek [16]
Kırbaçla Batı'ya at sürmüşlerdi;
O mağrur Roma'yı, Gol'ü eğerek [17]
Tibr ile Rh'n'e ün götürmüşlerdi.

101.

Mohac'ın yolunda sarp geçitlere,
O yüksek burclara tuğ asmışlardı;
Nil'lerin önünde Piramit'lere,
Sifenks'ler üstüne ad yazmışlardı.

102.

Lâkin bu torunlar yeni ülküden,
Milliyet asrından [18] ilham aldılar;
Bir cihan fethine doğru götüren [19]
O eski cenklerden uzak kaldılar [20].

103.

"İstanbul, Edirne İzmir!" diyerek
Vatanı her şeyden yüce buldular;
Sırtlara ateşten gömlek giyerek
Sınırda nöbetçi, bekçi oldular.

[16] Krş., ceng eyleyerek
[17] Krş., alarak
[18] Krş., Yirminci asırdan
[19] Krş., Bu yeni devirde hırs ve kin güden
[20] Krş., *tashihli metin*'de, bundan sonra gelen aşağıdaki şu kıt'a kaldırılmıştır :

Bir yeni târihin cürüm dediği;
Beldeler zaptını hoş görmediler:
Bu devrin bir hâle, nur istediği
Başlara alevden tac örmediler.

104.

Her boyna bir ölüm kefeni biçip [21]
Sel gibi cepheye coşup [22] geldiler;
Türk adı nâmına büyük and içip
Düşmanı te'dîbe koşup geldiler.

105.

Bunların arddaki kadınları da,
Et tırnak dökerek tarla sürdüler;
Sırtları üstünde, kağnılarında
Buraya yiyecek, top götürdüler.

106.

Yollarda katılmış çocuklarını
Taş gibi fırlatıp yere vurdular;
Dağlarda sıkılmış yumruklarını
Düşmana gösterir gibi durdular.

107.

Kızların, kesik saç örgülerini
Yiğitler önüne döküp serdiler;
Bunlara, kanlı baş örtülerini,
"İntikam bayrağı!" diye verdiler.

108.

İnönü-sırtı'nda yüz kanlı siper
Bu yiğit erleri zincire vurdu;
Kan, alev giyinmiş kızıl ifritler
Cehennem içinde kasıp kavurdu.

109.

Bunların önünde ateş yağmuru
Başlara sayısız sağnak indirdi;
Yerlerin tutuşmuş kanlı çamuru
En vahşî kurdları ine sindirdi.

[21] Krş., Ceng için her boyna bir kefen biçip
[22] Krş., koşup

110.

Kayalar üstünden yanık kanadla
Uçuşan kartallar göklere kaçtı;
Saçları yanıyor gibi feryadla
Haykıran ırmaklar dehşetler saçtı.

111.

Yüz yıllık gölgeli ulu ağaçlar
Bir yığın kül olup dağa savruldu;
Çiçekli ovalar, kuşlu yamaçlar
Yanar-dağ toprağı gibi kavruldu.

112.

Lâkin bu yiğitler miskin korkuyu
Dudaklar üstünde gazab yaptılar;
Cesâret denilen aziz duyguyu
Herşeyi râm eden kuvvet yaptılar.

113.

Hürriyet aşkını ateşten üstün,
Demirden ve tunçtan güçlü bildiler;
"Hak" diye çırpınan kalbden ölümün
Saçtığı dehşeti, vehmi sildiler.

114.

Tüyleri ürperten bu cenk yerini
Cehennem içinden gibi geçtiler;
Harâbe ve mezar deliklerini,
"Bir sığnak, bir siper" diye seçtiler.

115.

Tûfan'dan kalma sert taşları kırıp,
Bunları bir gülle yapıp attılar;
Dağların devleri gibi haykırıp,
Dünyâya en korkunç sesler kattılar.

116.

Topların sesine doğru türküyle,
Tekbir'le, "Vur, hay!" la cevap verdiler;
Gülleye, bombaya karşı süngüyle,
Tırnakla ve dişle kanad gerdiler.

117.

Kavrulmuş etlerle, çıplak göğüsle
Alevler içine doğru gittiler;
Delinmiş alınla ve yanık yüzle
Ölümün üstüne hücum ettiler.

118.

Bu sırtta, yedi gün ve yedi gece
O mağrur başları kırıp ezdiler [23];
Bu sırtta yedi gün ve yedi gece
O haris düşmanı biçip kestiler [24].

119.

Bu cenkle bu dağlar, "İnönü benim;
"Bir ölüm şarkısı türkümdür!" dedi;
"Her taşım bir çelik kal'adır benim;
"Yâd ayak basdırtmam!" diye kükredi.

120.

Yüz kanlı sırtın bin kanlı yerini,
"Harisler mezarı!" diye gösterdi;
Sayısız ölüler kemiklerini
Dışarı fırlatıp bir dehşet verdi.

121.

Gün görmüş bir yaşlı muhârib gibi
Bulutlar içinde gururla [25] durdu;
Göğsünde soluyan korkunç gazabi
Tulgası altından yüzüne vurdu.

[23] Krş., biçip kestiler.
[24] Krş., kalbleri kırıp ezdiler.
[25] Krş., gazabla

122.

Onun bu cengini en yaşlı dağlar
Târih'e, "Dev cengi!" diye nakletti;
O yanık taşları harp yapan rüzgâr
Bu cengi dünyâya çalıp dinletti.

123.

Bu nagme önünde o *İliyade*'lar...
Bu eski destanlar sükûta daldı;
O *Kalevala*'lar, o *Luzyada*'lar..
Bu ünlü şarkılar pek sönük kaldı.

124.

Bu cenkle İnönü bütün dünyânın
Her yerden kutlu bir bucağı oldu;
"Hür hava nerede!" diyen insanın
Ciğeri bur'da bu havayı buldu.

125.

Bu dağlar üstünden geçen her yolu:
"Bu dağlar benim de dağlarım!" dedi;
Yiğitler izleri olan bu yolu,
Kendinin bir yolu yapmak istedi.

126.

Buraya bir vatan mihrâbı gibi
Ak saçlı âkıller, ozanlar geldi;:
Peygamber Dâvud'un rebâbı gibi
Mezâmîr dinleten sesler yükseldi.

127.

Yaslara bürünmüş gözyaşlı kızlar
Şehidler kabrinden çelenk getirdi;
Göklere haykıran açık ağızlar
Duâya benzer bir âhenk getirdi.

128.

Bu dağlar önünde mağrur Kafkas'lar
Ural'lar.. Bu devler geri çekildi;
O yaşlı Olimp'ler, Tûr'lar, Atlas'lar...
Bu Tanrı-dağlar hep çöküp eğildi.

129.

Sakarya yurdunda [26] dev gölgeleri
Dünyâya uzanan yiğitler vardı;
Bunlar da İnönü adlı zaferi
Kazanan o ünlü kahramanlardı.

130.

Bur'da da bir tâ'un rüzgârı gibi
İnsanlar öldüren sam yeli idi [27];
Yüzlerce yanar-dağ lavları gibi
Herşeyi kül eden alevler idi [28].

131.

Zehirle, barutla, sisle, dumanla
Göklerin güneşi kararıp söndü;
Yeryüzü şimşekle, alev ve kanla
Kıpkızıl bir başka küreye döndü.

132.

Ölüm bir sapanla sürüyor gibi
En yüksek tepeler, dağlar düz oldu;
Sanki bir tırpanla yürüyor gibi
İnişler, yokuşlar leşlerle doldu.

[26] Krş., Sakarya.. Bur'da da
[27] Krş., esdi.
[28] Krş., gezdi.

133.

Kargalar ölümün ziyâfetine
Çekirge sürüsü olarak çöktü;
Binlerce ölünün çürük etine,
Kemiği üstüne irinler döktü.

134.

Lâkin, bu yiğitler aynı cür'etle
Bur'da da bunları hiçe saydılar;
Ateşe, ölüme [29] karşı şiddetle
Hücûma geçerek [30] korku yaydılar.

135.

Göklere şahlanan dalgalar gibi
Siperler içinden coşup coştular [31],
Gazabla köpüren boğalar gibi
Tozları dumana katıp koştular.

136.

Arslanlar gibi bir sayhayla [32], "Geri!"
Diyerek düşmana dehşet saçtılar;
Şimşekli [33] yıldırım gibi "İleri!"
Diyerek zafere yollar açtılar.

137.

Taşları kül olmuş dağlar sırtında
Göğdeler yanarken cenk eylediler;
Şarapnel, mitralyöz, bomba altında
Yaralar kanarken cenk eylediler.

[29] Krş., demire
[30] Krş., Ölümler yağdırıp
[31] Krş., taştılar.
[32] Krş., Arslanlar gibi sayha ile
[33] Krş., Bir şimşek,

138.

Bu büyük savaşta otuz neferle
O Basrî-kal'a'yı bunlar kurtardı;
O Duâ-tepe'de üç yiğit erle
Düşmanı püskürten yine bunlardı.

139.

Yine bu erlerden bir bölüktü ki
"Sakarya-nehri'ni geçelim!" dedi;
Yüzerek, bu nehrin ötesindeki
Düşmana bir baskın yapmak istedi.

140.

Yaptığı baskında ürken düşmana,
"Türk geldi!" dedirip dehşetler saçtı;
Üstüne bir korku çöken düşmana
Bir büyük bozgunluk yolunu açtı.

141.

Bur'da da, tam yirmiiki gün süren
Bu cenkte Sakarya kan nehri oldu;
Bur'da da, tam yirmiiki gün süren
Bu cenkte Sakarya leşlerle doldu.

142.

Bur'da da, Sakarya bu yiğitleri,
Köprüsü üstünden şanla geçirdi;
Bir yeşil Cennet'ten akan Kevser'i;
Tanrılar şarâbı diye içirdi.

143.

Bunların gölgesi, akar sulara
Yeleli arslanlar gibi aksetti;
Kükreyen sesleri sık korulara
Fırtına te'siri yapıp titretti.

144.

Bu sesi işiten bir eski hisar [34];
"Bu sayha Türk'ündür!" diyerek bildi [35];
Bunların önünde en yaşlı çinar
Ecdâdı görüyor gibi eğildi.

145.

Bunların izini taşıyan toprak,
"Bu erler benimdir!" diye öğündü;
Başları üstünde alevden bayrak
Doğan bir al şafak gibi göründü.

*

146.

Bur'da da, bu ırmak dalgalarını
O altun sazının bir sesi yaptı;
Göklerin şimşekli kavgalarını
Kahraman erlerin nagmesi yaptı.

147.

Bu nagme, havanın bir kuşu gibi
Bir yanık kanadla yolunu açtı;
Bulutun, şimşeğin uçuşu gibi
Geçtiği yerlere alevler saçtı.

148.

Bu na me, en ıssız yerlere kadar
Bir dağdan bir dağa yükselip vurdu;
Bu nagme önünde Kızıl-ırmak'lar,
Seyhan'lar, Fırat'lar akmayıp durdu.

34 Krş., bîzâr
35 Krş., yıldı

149.

Bu nagme, gücüne karşı durulmaz
Bir yeni hürriyet şarkısı oldu;
Kafeste habsolmaz, köstek vurulmaz
Bir sesle yükseldi, dört bucak doldu.

150.

Bu nagme, Latin'in mağrur Tibr'ine:
"Ben senden şerefce üstünüm!" dedi;
Kendinin nöbetçi yiğitlerine
Cermen'in[36] Rhin'inden alkış istedi.

151.

Bu nagme, dağlarla denizler aştı,
Çöllerde arslanlar gibi kükredi;
Kartallar uçuşan yerde dolaştı,
Sesinin[37] önünde gökler titredi.

152.

Bu nagme, dünyâya karşı dikildi;
Bu nagme önünde hırslar sarsıldı;
Bu nagme önünde Allāh eğildi;
Bu nagme, târihe geçip yazıldı.

*

153.

İnönü, Sakarya, bu iki zafer
Şüphe yok, düşmanı kahreylemişti;
"Her kim ki bu yurda göz korsa eğer,
"Sonu o bedbahtın budur!" demişti.

[36] Krş., Alman'ın
[37] Krş., Sayhası

154.

Lâkin, bu zaferler elvermiyordu;
Dağlarda yabancı gölgeler vardı;
O kirli ayakla bu aziz yurdu
Çiğneyen bacaklar Yunanlılar'dı.

155.

Öyle bir sert vuruş[38] istiyordu ki,
Bunlara sonuncu cezâyı versin;
Türk'ün de vahşete ta'yin ettiği
En afvsız, amansız hükmü göstersin.

156.

Dünyâyı sarsacak dehşeti onun,
Doğacak sayısız asra yayılsın;
Harīse: "Kan, ölüm!" diyen kānunun
Gāyesi yerine gelmiş sayılsın.

157.

Bir sabah, en korkunç saatteydi ki,
Afyon'un üstünden bir dağ haykırdı;
Fırtına başlarken ormanlardaki
Arslanlar ve filler gibi bağırdı.

158.

Dört-ufk'u dolduran bu ses her yeri
Zelzele oluyor gibi titretti;
Binlerce akisler sanki gökleri
Kıyâmet kopuyor gibi inletti.

159.

Her tepe üstünde yüzlerce yangın
Göklere sayısız lavlar fırlattı;
Her, "Allāh, Allāh!"la kükreyen akın
Başlara sayısız yıldırım attı.

[38] Krş., dönüş

160.

Bu akın önünde korkak sürüler
Sar'alar içinde geri çekildi;
Cehennem örneği yüzlerce siper
Gök yere yıkılmış gibi ezildi.

161.

Her yerde tunç, alev kasırgaları
Ateşten vâdîler, çöller parlattı.
Ovalar üstünde kan dalgaları
Kırmızı nehirler, göller yarattı.

162.

Mazlûmun gözünün yaşları kadar
Zâlimin kanları sel olup aktı;
Sayısız leşleri sürüyen kanlar
Dünyâya bir tûfan izi bıraktı.

163.

Bunların üstünde binlerce arslan
Bir yüksek heybetle, gururla durdu.
Hepsinin gölgesi Dumlupınar'dan
İzmir'in üstüne uzanıp vurdu.

164.

Bu harbte, vatanda kalan düşmanı
Bir yeni Termopil önünden koğdu;
Türkler'in kanını içen Yunan'ı
Akdeniz suları içinde boğdu.

165.

Dalgalar sayısız leşleri sürüp
Yunan'ın[39] sâhili üstüne attı;
Hepsinin üstüne doğru tükürüp:
"Al, bunlar senindir!" diye fırlattı.

[39] Krş., Attigne'in

166.

Bu savaş kuvvete karşı, "Hak!" diyen
Kahraman Türk'ün bir millî harbiydi;
Bir halkın gözyaşı nehri önünden
Dünyâya haykıran bir gazabiydi.

167.

Öyle bir gazap ki, darbesi onun
Bir kātil zinciri, baltayı kırdı;
Boraya benzeyen gür sesi onun
Dünyâya, "Hürriyet!" diye haykırdı.

168.

"Zayıfın hakkı yok!" diyen kānunu
Süngüye geçirip yaktı, kül etti;
Her kanlı heykeli, kanlı sutûnu
Akseden topunun sesi titretti.

169.

Gurûrun ve hırsın dıvarlarına,
"Kahrolsun barbarlık!" diye bağırdı;
Esâret ve zulmün diyarlarına
Dünyâyı hürriyet için çağırdı.

170.

Bu sesin önünde eski Forum'ler
Ve yeni Bâbil'ler hepsi sarsıldı;
Hepsine mezara benziyen bir yer,
Leşleri kemiren çukur kazıldı.

171.

İhtiyar Erciyas ilk gündenberi,
"Ben böyle bir harbi görmedim!" dedi.
Bu sözü, cihangîr İskender'leri
Tanıyan Toros'lar tasdîk eyledi..

172.

Bu harbi, yurdun hep dıvarlarından
Genç kızlar gül takıp selâmladılar;
Pilevne, Domoko mezarlarından
Şehidler nur yakıp selâmladılar.

173.

Bu harbi, göklerin kubbelerinden
Tanrılar görünüp seyreylediler,
Bu harbi, kırk asrın tepelerinden
Atalar seyredip "Alkış!" dediler.

174.

Bu harbin önünde bütün sancaklar,
Ordular, fâtihler hep eğildiler;
Ölmezler rûhunu söyleyen tāķlar,
Heykeller, tarihler, hep eğildiler.

*

175.

Bu harbte başları kanla çelenkli
Silâhı düşmemiş şehidler vardı;
Şerefler giyinmiş, tunç, bakır renkli
Kahraman timsâli yiğitler vardı.

176.

Hayâta, "Dur!" deyip geçerken, yeri
Çökerten cesur cenk erleri vardı;
Dünyâya sığmayan sesi, gökleri
Dolduran hürriyet askeri vardı.

177.

Cenkleri dillerde bir destan olmuş
Yurt, millet âşıkı subaylar vardı;
Al rengi önünde şafaklar solmuş
Alevden bayraklı alaylar vardı.

178.

Dünyâya üç büyük âbide kuran
Türk'ün bir muzaffer ordusu vardı;
Bir yeni târihin önünde duran
Türk'ün bir gazanfer ordusu vardı.

179.

O İsmet vardı ki, İnönü[40] harbi
Milletin o ma'kûs bahtını yendi;
Kendine her millî kahraman gibi
Vatanın hürriyet fâtihi dendi.

180.

O Fevzî vardı ki, arslan göğdesi
Düşmana bir kal'a dehşeti verdi;
Hâtife benzeyen irşadcı sesi
Her zaman zafere bir yol gösterdi.

181.

O dâhî Mustafa Kemal vardı ki,
Türk onda halâsçı[41] rûhunu buldu;
Târihin mu'cize günlerindeki
Yiğitler soyundan bir başbuğ oldu.

182.

Cengiyle gösterdi ve anlattı ki,
Her zaman Türk'ün bir Mete'si vardır;
Her kara günde o, pençesindeki
Bir kırık kılıçla zafer yaratır.

183.

Her cenkte leşlerle dolu topraklar
Türk'ün yurt aşkının bir heykelidir;
Ateşle ve kanla yazılı tāķlar
Onun hür rûhunun taştan dilidir.

[40] Krş., ün almış
[41] Krş., salâhcı

184.

Her zaman Türk'ün bir devlet sancağı
Burcları üstünde büyük ün alır;
Yâd ayak basmayan ata toprağı
Oğuzlar diyârı olarak kalır.

185.

Her tepe üstünden vuran gölgesi
Altay'da görülen devlerinkidir;
Dünyâya haykıran kahraman sesi
Geçmişte çalınan kūslar gibidir.

*

186.

Bu kutlu zaferin karşısında ben
Kendimi efsâne[42] devrinde sandım;
Harīsi kılıçla te'dīb eyliyen
Bu aziz erleri takdīsle andım.

187.

Kahraman-Tanrılar kitabı gibi
Destandan üstün bir kitap istedim;
Peygamber-Ozanlar rebâbı gibi
Kobuz'dan başka bir rebâb istedim.

188.

Bu vatan fâtihi kahramanlara
Şi'rimle örülmüş çelenkler takdım;
Târih'in içine doğrulanlara
Alevi sönmez bir meş'ale yaktım.

189.

Elime bir yanık bayrağı alıp,
"Önünde diz çökün!" diye bağırdım;
Hürriyet aşkıyle sazımı çalıp,
Dünyâya bir yeni şarkı çağırdım.

[42] Krş., mu'cize

190.

Sonra da Târih'in yolcusu gibi
Gözyaşı vâdīsi yerleri aştım;
Cehennem şâiri kadar asabî
Bir ruhla dağlarda gezdim, dolaştım.

191.

Yurdumu bir mezar yapan gurûra
İsyanla bed-duâ, la'net yağdırdım;
Irkımı mıhlayan kanlı çamura,
"Yedi-kat yere bat!" diye bağırdım.

192.

Bu kızlar, gelinler ağlatan harbi
Tâ'undan, vebâdan dehşetli buldum;
Bir dünyâ yangını yapanlar gibi
Ben de bir ihtilâl insanı oldum.

193.

Üstleri kül dolu yerlere bakıp
En coşkun hiddetle, gazabla durdum;
Demiri ve tuncu kızdırıp, yakıp
Günahkâr ellere damgalar vurdum.

194.

Bur'da, hep baykuşlar yuvası olmuş
O viran köyleri saymaktan bıktım;
Dört yanı çürümüş leşlerle dolmuş
Taşları yanık bir tepeye çıktım.

195.

Ve dedim: Ne oldu o kahramanlar,
Dünyâya hükm için geldik diyenler?
Kılıcı yıldırım yapıp atanlar,
Ateşten tulgalar, zırhlar giyenler?

196.

Ner'de o alevden saçlı atların
Kırk şehri çiğneyen suvârîleri?
Tāḳları kemikten saltanatların
Bir kavmi katleden cellâd askeri?

197.

Ey kuru kafalar, ezik alınlar,
Bunları yapanlar sizler miydiniz?
Ey dişsiz ağızlar, ey boş karınlar,
Bu harîs insanlar sizler miydiniz?

198.

Siz ki, ey zâlimler, hakkı, vicdânı
İnkârla ruhlardan silenlerdiniz!
Ru'yâyı, ümîdi, aşkı, îmânı
Bir doymaz iştihâ bilenlerdiniz!

199.

En azîz kahraman Leonidas'ken,
Tiranlar[43] hırsıyle vahşî oldunuz;
Yangına, yağmaya la'net eyliyen
Eschil'i demagok gibi buldunuz.

200.

Tanrılar ma'bedi yerleri yakıp
Alevi önünde raks eylediniz;
Silâhsız kollara zincirler takıp,
"Esir'e merhamet yoktur!" dediniz.

201.

Hastayı, sakatı, yetîmi, dulu,
Bir ince dal gibi kırıp kestiniz;
İhtiyar alîli, âciz yoksulu,
Çürümüş ot gibi basıp ezdiniz.

[43] Krş., Siz, tiran

202.

Hani, o çarmıhın çivisi gibi
Ma'sumlar mıhlayan süngüleriniz?
Ner'de o baykuşun bir sesi gibi
Yaslarla eğlenen türküleriniz?

203.

Küfürler savuran dudaklarınız
Şu kurtlar kaynayan çürük etler mi?
Kalbleri çiğneyen ayaklarınız
Köpekler sürüyen iskeletler mi?

204.

Bakınız, mazlûmun kolları sizden,
Tanrı'nın kılıcı gibi kuvvetli!
Onun her siperi bin kal'enizden,
Ölümün sarayı kadar dehşetli! ..

205.

Oh.. Artık sizlere ne hırs, ne gurur,
Ne kadın, ne şarab, ne zevk, ne şöhret!..
Yalnız bir uçurum, yalnız bir çamur,
Yalnız bir akbaba, yalnız bir la'net!...

CXXXV.

KURTARICI'YA

I.

Millî Kahraman İsmet İnönü'ne

Edirne önünden Urfa'ya kadar
Her yerde inilti, gözyaşı vardı;
Mektepler, ma'bedler, yurdlar, ocaklar
Birer boş harâbe, birer mezardı.

Ecdâdın en yüksek mukaddesâtı:
Târihi, bayrağı çiğneniyordu;
Endülüs halkının mukadderâtı
Türk'e de verilmek isteniyordu.

Ona da baltayla verilen hüküm:
"Mağlûbun vatanı yoktur." diyordu.
Bin çeşit ezgiyle yapılan zulüm,
Zilletle sükûtu [1] emrediyordu.

O kara günleri yaşıyorduk ki,
Merhamet, adâlet hepsi yalandı;
Bu günler târihin ithâm ettiği
Devirler gibi bir mel'un zamandı.

II.

Böyle bir zamanda, ey kahraman, sen,
Kurtuluş gününden şüphe etmedin;
Dost, düşman, "Bu devlet ölüyor!" derken,
Ortaya atılıp "Yok, hayır!" dedin.

Bir hâin ve alçak tirana karşı,
"Bir millet satılmaz!" diye haykırdın;
Cellâda verilmek istenen başı
Dik tutup ölüme şarkı çağırdın.

[1] Krş., T. T. Kurumu, *tashihli metin*, susmayı

Irkının kan seli akınlarını
Kanayan rûhuna bir hamle yaptın;
Tutuşmuş köylerin yangınlarını
Karanlık yoluna meş'ale yaptın.

Ayağa kaldıran bir nutuk oldun;
Silâha sarılmış bir asker oldun;
O mağrur başlara bir yumruk oldun;
İnkılâb devi bir yiğit er oldun.

O millî mîsâkı eline alıp,
"İstiklâl bayrağı"! diyerek açtın;
Vatanın sesiyle bir boru çalıp,
Kalblere isyânın rûhunu saçtın [2].

Zincirden boşanmış bir sert rüzgârı
Öğerek, "Bu benim *şarkı*'mdır [3]!" dedin;
Ejdere benzeyen yıldırımları
Ateşten bir kırbaç yapmak istedin.

Uçurum önünde koca dünyâyı
Dev gibi, avuçla tutup kurtardın [4];
Mîrası bölünen şu Türkiye'yi
Bir kanlı tabuttan çekip çıkardın [5].

Zincirle, kundakla gelen düşmana
Toprağı ısırtıp "Aman!" dedirdin.
Yaptığın bu cenkle bütün cihana
Hayretle karışık korku getirdin [6].

Senin bu cengine, "Hürriyet harbi,
"Gönüllü bir halkın harbi" denildi;
"Bir zulmü kahreden adâlet harbi,
"Alınmaz bir hakkın harbi" denildi.

[2] Krş., *tashihli metin*, bununla, bundan sonraki kıt'a yer değiştirmiştir.
[3] Krş., *ayn. metin*, *türkü*'mdür
[4] Krş., *Mustafa Kemal* başlıklı şiir (Nu. CXXXIII.), 61. dörtlük, Avuçla tutarak kurtaran sensin.
[5] Krş., *ayn. yer.*, Tabuttan çıkaran kahraman sensin.
[6] Krş., *tashihli metin*'de bu ve bir önceki kıt'a yer değiştirmiştir ve aşağıdaki beş kıt'a mevcut değildir.

Öyle bir ülkünün harbi dendi ki
Asırlık bir kanlı tahtı yok etti;
Goethe'nin *Valmy*'de haber verdiği
En kutlu bir devri Türk'e öğretti.

Bir köhne mâzîyi nisyâna atıp
Bir ölen gecenin rengini verdi;
Güneşe benzer bir devlet yaratıp
Nur ile hükm için bir yol gösterdi.

Hayâtı kalkınma târihi olan
Türk'e de, "Devrim yap, yık ve kur!" dedi;
Bir cihan bânîsi, fâtihi olan
Türk'ten de bir yeni dünyâ istedi.

Osman'ın diktiği[7] asırlık çinar
Bir yeni ru'yânın ağacı oldu;
Gölgesi altında kemerli kızlar
Üç-telli saz çalan âşıklar doldu.

III.

Zîrâ sen, milletler esâretini
Lağvetmek rûhiyle dünyâya geldin;
Gurûrun ve hırsın cinâyetini
Cezâya çarpacak bir demir eldin[8].

Senin de rûhunda arslanlar, devler..
Hayâta hükmeden kudretler vardı;
Gözünün içinde lavlar, alevler..
Varlığı titreten dehşetler vardı.

Yukarı dikilmiş yüksek alnında
Bir dağın fırtına havası vardı;
Erimiş ateşe benzer kanında
Tutuşmuş bir nehrin dalgası vardı.

[7] Krş., *Mustafa Kemal* (Nu. CXXXIII.), 60'ıncı dörtlük, Irkının diktiği
[8] Krş., *tashihli nüsha*, III. ve IV. bölümler yer değiştirmiştir.

Esîrler, mazlumlar için sende de
En içli şâirin bir kalbi vardı;
Harîse, zâlime karşı çehrende
Bir korkunç devrimci gazabı vardı.

Sende de dünyâlar devirenlerin
Ayakta tutmayan darbesi vardı;
Zamânı yolundan çevirenlerin
Zincire vurulmaz hür sesi vardı.

Sana da bir ru'yâ, bir aşk, bir bayrak,
Bir kılıç, bir isyan, bir cenk gerekti;
Bu cenkte düsturun: "Yâ hür yaşamak,
"Yâhud da azizler gibi ölmek!"di.

Sen de o yenilmez kahramandın ki,
Vücûdün yalnız et, kemik değildi;
Millî ruh taşıyan yüreğindeki
İrâde önünde başlar eğildi.

Zigfrid, Washington, Roland.. Hep senden,
Hep senin yolunda koşan bir soydan;
Hep senin içtiğin kaynaktan içen,
Hep sana benziyen birer kahraman.

Bunlar da milliyet aşkıyle yanıp
Bu aşkda dîn gibi bir vecd duyanlar;
Irklara Tanrılar gibi inanıp
Bu büyük inancı kalbe koyanlar,

Bunlar da, "Hürriyet haktır!" diyenler,
Nesiller yaratıp fâtih yapanlar;
O taclı başları büküp eğenler,
Devletler kurarak târih yapanlar.

Bunlar da, insanlık adâletinin
Kılıçlı muhârib Peygamberler'i;
Fazîlet ve aşkın hükûmetinin
Hep seni andıran zafer erleri.

Nekadar yazık[9] ki İskender, Sezar
Böyle bir şerefi kazanamadı[10];
Bu vahşî kurdların, mezara kadar,
Zayıfı boğmakla geçti hayâtı!

IV.

İnönü, Sakarya ve Dumlupınar...
Bunlarla mağrur ol, sen ey muzaffer!
Ölümün yonttuğu bu yalçın taşlar
Târih'e dikilmiş tunç âbideler[11].

Şu Meteris-tepe'den yükselen kubbe
Şerefin, nâmusun bir siperidir;
Şu Duâ-tepe'yle şu Koca-tepe
Bir büyük türbenin bekçileridir.

Bu azîz toprakta yurd için ölen,
Hürriyet yolunda can verenler var;
Bir büyük aşk için kanı dökülen,
Hak için mu'cize gösterenler var.

Ben seni bur'da da bir dağ üstünden
Güneşin doğduğu bir yerden gördüm;
Sevinçle ağlayan halkın önünden
İzmir'e Bursa'ya girerken gördüm.

Sen bur'dan yoluna bakan yerlere
Yelesi[12] dalgalı atını sürdün;
Kızları ağlayan kırk esîr şehre
Hürriyet götürdün, necat götürdün.

Sana da binlerce altun meş'ale
Göklerin kehkeşan yolunu açtı;
Geçtiğin yerlere kurbanlar lâle,
Gözyaşlı bâkirler inciler saçtı.

[9] Krş., *Mustafa Kemal* (Nu. CXXXIII), 63'üncü dörtlük, Bu âdil silâhı
[10] Krş., ayn. şr., 63. dörtlük, Hiçbir gün, bir yerde kullanamadı.
[11] Krş., *Mustafa Kemal* (Nu. CXXXIII), 48-57'nci dörtlükler, bâzı farklarla bu VI. bölümü teşkil eder; kıt'aların sıralanışı aynıdır.
[12] Krş., ayn. şr., 52'nci dörtlük, Saçları

Bak, senin sunduğun bu kutlu zafer[13]
Yaşlıyı genç etmiş, çirkini güzel;
Bak, bur'da görünen bütün çehreler
Şerefle yükselmiş birer tunç heykel.

Bak, bur'da alınlar yukarı kalkık,
Ormanda ağaçlar kadar sayısız;
Çarptığı duyulan bağırlar açık,
Bir türkü söylüyor bur'da her ağız.

Bak, bur'da duyulan, bir mazlum halkın[14]
Hürriyet aşkıyle haykırmasıdır;
Darbesi[15], kuvveti râm eden hakkın
Dört-ufk'a kükreyen[16] bir sayhasıdır.

Bu sesin geldiği yerleredir ki,
Kartallar göklerden uçup iniyor;
Bu sesi en uzak, ıssız çöldeki
Yeleli arslanlar koşup dinliyor[17].

V.

Şüphesiz, Türkler'in sen ey Halâskâr!
Bu dehre şan veren kahramânısın;
Lâkin bir kahraman olduğun kadar
Asrın da en büyük bir insanısın!..

Bu[18] Arz'ın o azîz evlâdısın ki,
Sesinde dünyânın dâvâları var;
Her esîr toprağın üzerindeki
Mazlumlar, seninle bir gurur duyar.

[13] Krş., ayn. şr., 54' üncü kıt'a, Bak, senin ırkına sunduğun zafer
[14] Krş., ayn. şr., 56' ncı kıt'a, Bu, zincir altından kurtulan halkın
[15] Krş., ayn. şr., 56' ncı kıt'a, Önünde
[16] Krş., ayn. şr., 56' ncı kıt'a, Harîsi titreten
[17] Krş., ayn. şr., 57' nci kıt'a:

Bu sesin geldiği yere, göklerden,
Güneşin yolundan kartallar iner;
Bu sesi en uzak, en ıssız yerden
Saçları dalgalı arslanlar dinler.

[18] Krş., ayn. şr., Şu. Bu ve bir önceki dörtlük, hemen hiç farksız olarak, 64, 65 numaralı kıt'aların aynıdır.

Hürriyet âşıkı olan her millet,
Seni bir hemşehrî yapmak istiyor;
Büyüklük arayan bir insâniyyet
Sana, "Ey kahraman, benimsin!" diyor.

Zîrâ sen, "Hak benim!" diyen kuvvete
En âdil silâhı kullanan erdin;
Kahraman arayan her memlekete
Kendini bir örnek diye gösterdin.

Ne mutlu sana ki doğduğun toprak
Dünyânın en kutlu bucağı oldu;
Zaferle diktiğin alevden bayrak
Her ırkın hürriyet sancağı oldu.

Bunun her damlası, bir fenerdir ki,
Yayılan ışığı[19] bütün beşerin;
Dikenli yollarda bir ülkedir ki,
Kanayan ayakla yürüyenlerin.

Bu doğan yıldızı, menfâlarından
Paryalar, Fellâhlar selâmlıyorlar;
İrlanda, Zengibar-adaları'ndan
Beyazlar, siyahlar selâmlıyorlar[20].

[19] Krş., ayn. şr., 67' nci dörtlük, kırmızı ziyâsı
[20] Krş., ayn. şr., hiç farksız olarak, 68'inci dörtlüğü teşkil etmektedir.

CXXXVI.

A N I T

Şüphe yok bu savaş, destanı kadar
Hayâle sığmayan bir fâciaydı;
Târih'e cinâyet yazan parmaklar
Bunda da en müdhiş vahşetler saydı.

Ölümün sırıtan dişlek ağzına
Etleri kanayan kurbanlar verdi;
Bir barbar dünyânın ihtirâsına
Kemikten taşlarla al kanlar verdi.

O kadar değerli gençler verdi ki,
Hepsi de çam boylu, boğa göğdeli;
Efsâne devrinin nakleylediği
O şâhin bakışlı erler güzeli.

Bunların hepsi de bir gül dermeden
Bu cennet bağına vedâ' ettiler;
Dudaklar üstünde ümid titrerken
Genç çağda hayâtı fedâ ettiler.

Türk'ün o ismini yücelttiler ki,
Tanrı'nın isminden sonra bu gelir;
Bu ismin içinden ilk günlerdeki
Ecdâddan bizlere sesler yükselir.

Bu ismin içinde asâlet vardır;
Efendi bir ırkın hasleti vardır;
Varlığa hükmeden bir kudret vardır;
Kahraman ruhların heybeti vardır.

Bu isim rüzgârlar gibi kuvvetli,
Dalgalar gibi sert, heyecanlıdır;
Bu isim, bir Tûfan kadar dehşetli,
Bir yanar-dağ gibi feveranlıdır.

Bu ismi asırlar, devirler tanır,
"Dillerde dolaşıp gezen benim!" der.
Cengini dinleyen efsâne sanır,
Hayâtı önünde ürperip titrer.

Bu isim Doğu'nun yüz diyârına
Bir destan, bir târih diye yazıldı;
Batı'nın hırs, gurur kapılarına
Bir bayrak, bir kalkan gibi asıldı.

Kuvvetli, elinde kırık silâhla
Bu ismin önünde, "Aman!" diledi;
Zayıf da, dilinde feryadla, âhla
Bu isme sarılıp sığnak istedi.

Bu ismi kırk asrın kini, gazebi
Koştuğu yollardan döndüremedi;
Göklerin bir sönmez güneşi gibi
Bu ismi bir rüzgâr söndüremedi.

Bu ismi şu geniş küre üstünde
Her millet bir fâtih, bir bânî bildi;
Dünyâlar yaratan bu ism önünde
Târih'in eğilmez başı eğildi.

Evet, bu erlerin kabri kandilsiz,
Bir baykuş gözünden başka ışık yok;
Yıkılmış bir ma'bed gibi *tehlîl*'siz;
Üstünde hiçbir ses, bir hınçkırık yok.

Bu yerde[1] esrarlı bir yerden gelen
Bin korkunç hayâlet geziyor gibi;
Ruhları, zehirli ok gibi delen
Bir ölüm havası esiyor gibi.

Artık o bülbüller öten korular,
Bunlara bir şarkı dinletmeyecek;
Âhular gölgesi akseden sular
Bunları şi'riyle mestetmiyecek.

[1] Krş., *Doğu* mec., burada

Hepsi de bu ıssız, bu gamlı yerde
Öksüzler, yetîmler gibi yapyalnız;
Kimsesiz sürgünler gibi hepsi de
Bu büyük gurbette eşsiz, yoldaşsız.

Buraya dağlardan boz-kurdlar inip,
Uluyan seslerle dolaşıyorlar;
Gözyaşlı bulutlar yaslar giyinip
Bunların üstünde ağlaşıyorlar.

Bunlara dikilen ṭâḳın da taşı
Somâkî mermerden heykel değildir.
Kırılmış direğe benzeyen başı
O kadar işlenmiş, güzel değildir.

Bunda ne o büyük hükümdârların
Eğilmez gurûru, haşmeti vardır;
Ne de o ün almış san'atkârların
Ölçüsüz dehâsı, san'atı vardır.

Lâkin bu şeylerin ne değeri var?
Bunların mezarı yüz yâkut tepe;
Tanrı'yla konuşan uçsuz semâlar
Bunların üstünde zeberced kubbe.

Hep yanan yıldızlar, hep kehkeşanlar
Bunların sayısız sönmez kandili;
Hep coşkun ırmaklar, hep çağlayanlar
Bunların sesleri susmaz *tehlîl*'i.

Bu ṭâḳ da bir büyük aşkla, îmanla,
Sayısız kemikle, etle kuruldu;
Taşları üstüne en asîl kanla
Alevle, ateşle nakış vuruldu;

Bu da, en hür rûhun yontup diktiği
O meşhur Jeminüs-tâḳı gibidir.
Ecdâdın o Tanrı-dağları'ndaki
Balbal'lar gibi bir destan dinletir.

Roma'nın Sezar'lar heykeli, bunun
Kurumu önünde bir külçe toprak;
Fil-dişi Bâbil'ler, bu taş sütûnun
Durumu önünde birer oyuncak.

Her birşey yıkılsa, bu anıt bur'da
Bir vatan mihrâbı gibi duracak;
Uzanan gölgesi bu aziz yurda
Hürriyet heykeli gibi vuracak.

Gururla ve hırsla kuduranlara
Gazabla bakarak dehşet verecek;
Hürriyet âşıkı kahramanlara
O taştan eliyle yol gösterecek.

Bu anıt önünde, "Yak, öldür!" diyen
Senâ'lar, kürsüler hepsi düşecek;
Her yerde harâbe, mezar isteyen
Cânîler leşine kurtlar üşecek.

*

Bak, bugün buraya her gelen ana,
En kanlı mezarı öpmek istiyor;
"Bu şehid benimdir, ne mutlu bana;
"Böyle bir kahraman doğurdum!" diyor.

Buraya ak saçlı baba eğilip,
En aziz bir 'âbid gibi duruyor;
Burayı Türk'ün bir Kâ'be'si bilip
En dindâr duyguyla kalbi vuruyor.

Gelinler, bu şehid topraklarına
Gözyaşı dökerek yüz sürüyorlar;
Bu kanlı toprağı ocaklarına
Hâtıra diyerek götürüyorlar.

Bur'da hep yurddaşlar ru'yâya dalıp
En yüksek alınla görünüyorlar;
Kalblere yeniden bir hamle alıp
Bir millî gururla öğünüyorlar.

Yarın da, Arz'ın hep hür insanları
Bu taşı en aziz ṭāḳ bilecekler;
Bu taşın altında uyuyanları
Takdîsle anarak eğilecekler.

Beş ırka haykırıp diyecekler ki,
"En büyük dâvânın erleri bunlar;
"Bunlarda son devrin dâvet ettiği
"Hürriyet cenginin şerefleri var.

"Sizler bu erleri Baykal-gölü'nden,
"Amazon-önü'nden selâmlayınız;
"O Himalaya'dan, Sûdan-çölü'nden
"Her tepe üstünden selâmlayınız."

CXXXVII.

D E V R İ M

Mahkûm olmak istemeyen bir milleti taht-ı esârette tutmaya muktedir olacak kadar kuvvetli müstebidler artık dünyâ yüzünde kalmamıştır.

Hâkimiyet-i Millîye öyle bir nurdur ki bunun karşısında zincirler erir; tac ve tahtlar yanar; tacdârlar mahvolur.

Milletlerin esâreti üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar.

MUSTAFA KEMAL

Milletimizin hedefi, milletimizin mefkûresi bütün cihanda tam mânâsiyle bir heyet-i içtimâ'îye olmaktır.

Medenî bir eser vücûde getirmek kudretinden mahrum olan kavimler hürriyet ve istiklâllerinden tecrid olunmaya mahkûmdurlar.

MUSTAFA KEMAL

Türk Milleti'ne

"Kırallar, en hâin insanlardırlar;
"Saltanat.. Yalnız bu, büyük suç demek;
"Bunlarda kan ve leş kokuları var;
"Hepsine ip, satır, giyotin gerek!.."

Tarihin bu âdil hükmündenberi
Her yerde uykudan halk uyanmıştı;
Kalblerde inkılâb peygamberleri,
O âsî ruhların kini yanmıştı;

Her zâlim Sezar'ın bir Brutus'ü
Hançerle *tyrant*'dan kan istemişti;
Her mazlum halkın bir Spartakuss'u,
Esîr'e, "Efendi sensin!" demişti.

Her yerde bir yeni Roje dö Lil'in
İhtilâl şarkısı aksediyordu;
Her Bastil önünde başka Kamil'in
Hür sesi dünyâyı titretiyordu.

Nekadar yazık ki, Türk'ün tahtında
Yine bir müstebid hükmediyordu;
Sarayın alçakça mekri altında
Bir devlet batıyor, yurd gidiyordu.

Bir mazlum halk vardı, günleri kadar
Bağrında kanayan yaralar çoktu;
İçinde tükenmez acıları var,
Lâkin bir arayıp soranı yoktu.

Bu halkın o ma'sum rûhunda bugün
Yılların döğdüğü zincirler vardı;
Bir çamur, kan devri denilen dünün
Kalbine döktüğü zehirler vardı.

Fakat o, zamân'a, "Eğil!" diyendi;
Hayâta değişik yolu açandı;
Varlığı elinde büküp eğendi;
Târih'i yapan bir sert kahramandı.

Dünyâyı döğen tunç yumruklar gibi
Akisler çıkaran onun sesiydi;
Tûfan'la kazılmış oyuklar gibi
Görünen çukurlar onun iziydi.

O, örsü önünde *türkü* söylerken
İsyânı alevli sesle öğendi;
Ocağı başında en has çelikten
Zâlimler için bir balta döğendi.

Kavrulmuş derisi altında onun
Devrimler yaratan bir Tanrı vardı;
Zulümden kuvvetli olan kolunun
Koparıp attığı taclı başlardı.

Türk'ü hür yaşatmak için doğan sen,
Bu halkın rûhunu kendinde buldun;
Bir büyük halâskâr yolu gözleyen
Bu halkın sen kutlu öncüsü oldun.

Dünyânın gül, bülbül bahçelerini
Kendine yabancı bir diyar yaptın;
Baykuşlar haykıran gecelerini
Aşkına karanlık bir mezar yaptın.

O akça-ağacı kalın ʿasânla
Gözyaşı vâdîsi yerleri aştın;
Bir hazan rüzgârı gibi figanla
Bir dağdan bir dağa gezip dolaştın.

Işıksız ve ıssız yerlere gittin;
Harâbe ve mezar taşları gördün;
Köylerden feryadlar, âhlar işittin;
Göklere dikili başları gördün.

Yıllarca bir ağır çekiç yumruğa
Acıyla katlanmış alınlar gördün;
Öküzler yerine boyunduruğa
Koşulmuş ihtiyar kadınlar gördün.

Yollara bakarak, "Oğul!" diyerek
Ağlayıp kör olmuş aliller gördün;
Çul, çaput giyerek, ot, kök yiyerek
Dilenen sayısız sefiller gördün.

Seküler üstüne düşüp yıkılmış,
Bakımsız ve hasta vücutlar gördün;
İçine ikişer ölü tıkılmış,
Birgün boş kalmamış tabutlar gördün.

Bu mazlum ruhları dost, kardeş bildin;
Hepsinin bağrına yaşlar akıttın;
Hepsinin gamını, yasını sildin;
"Sizinim!" diyerek ümid dağıttın.

Bir zâlim kudretin önüne çıkıp
Ölüme ok atan gözlerle baktın;
En vahşî bir devri darbenle yıkıp
Bir kanlı târihi elinle yaktın.

Rûhunun yıldırım kuvvetleriyle
Bir halkı bağlayan zinciri kırdın;
Sesinin fırtına dehşetleriyle:
"Hürriyet! Adâlet!" diye haykırdın.

Bir eski dünyâya yeni Sûr çalıp
Dirilme, kalkınma rûhu üfledin;
Bir köhne mâzîyi altına alıp
Doğacak yarına bakmak istedin.

Bir yeni uçuşla yeni zamana
Yürüyen küreyi bir örnek yaptın;
Ayağa kalkan bir yeni insana:
"Yaradan bir kudret!" diyerek taptın.

Bir şiir yaratır gibi dehâ'nla
Tehayyül ettiğin dünyâyı kurdun;
En yeni bir aşkla, yeni îmanla
Ruhları bir doğum için yuğurdun.

Hilkatin kaybolmuş sırrına erip:
"Hâyâtın kānunu!" diyerek sundun;
İlmi bir meşʿale yerine verip
Sanʿat'ın kaynağı kalbe dokundun.

Her seven, acıyan, düşünen gibi,
Halk için eriyen mum olup yandın;
Halk için bağrında yanan bir kalbi,
Halk için bir çerağ yapıp kullandın.

Ruhlardan paçavra şeyleri soyup
Bunları çelikten zirhla giydirdin;
Kalblere savaşma hamlesi koyup
En kutlu zafere alın eğdirdin.

Irkına bir yeni, bir hür hayâtın
O cennet yolunu açmak istedin;
Ona, "Gel seninle mukadderâtın
"Bu yeni yurduna gidelim!.." dedin.

Değişmez sanılan zulüm gününde
İsyânın yenilmez bir gücüydü bu!
Adâlet isteyen halkın önünde
Târih'in afvetmez bir gücüydü bu!

Açlığı, ölümü elle gösteren
Bir mazlum milletin dâvâsıydı bu!
En korkunç bir satır dehşeti veren
Bir hüküm gününün cezâsıydı bu!

Suçluyu ithamla kalkan parmağın
Mücrimi arayıp seçmesiydi bu!
Her izi bir la'net olan ayağın
Bir tahtı çiğneyip geçmesiydi bu!

Hür fikrin meydana gelip çıkması,
"Yalanlar aşağı!" demesiydi bu!
Hurâfe devrini sarsıp yıkması;
Bir kara-kuvvet'i ezmesiydi bu!

Türk'ün de bir büyük devrimiydi ki,
Bir eski cehennem dünyâyı yıktı;
Gurûrun ve hırsın baş eğdirdiği
Putları uçurum içine tıktı.

Taassub ve zulmün dâr'a çektiği
Sayısız kurbanlar önünde durdu;
Bunların çürümüş eti, kemiği
Üstüne bir layık hükûmet kurdu.

Bir yeni mihrâba ma'sum, günahkâr
Herkesi Peygamber sesle çağırdı;
"Kimde ki, dönmelik mürtedliği var,
"Bu yurdda yeri yok!" diye bağırdı.

Ankara şehrine, "Yeni devletin
"Bir yeni siyâset ocağı!" dedi;
"Halka bir devr açan Cumhuriyet'in
"Bir yeni inkılâb kaynağı!" dedi.

Bur'dan da bir yeni hürriyet sesi
O kartal kanadla dört-ufk'u aştı;
Türk'ün de kükreyen yeni nagmesi
Fırtına rüzgârı gibi dolaştı.

Bu sese Doğu'dan Batı'ya kadar
Her yerden binlerce akis yükseldi;
Bu sese Toros'lar, İlgaz'lar, Kop'lar,
Keşiş'ler üstünden cevaplar geldi.

Bu sesi, "Hakkın bir zaferi" diye
Ak saçlı insanlar kutlu bildiler;
"Bir halkın kurtuluş günleri" diye
Bu sesi takdisle hep eğildiler.

Bu sese dünyânın hep beldeleri,
"Şark'ın bir dirilme sesi!" dediler;
Her yerde hürriyet âbideleri
Bu sesin önünde hep titrediler.

İnkılâb ülküsü.. Ey kahraman, sen,
Bu yüksek ilhâmı nereden aldın?
Bu sönmez ateşi nasıl bir yerden,
Hangi bir Tanrı'nın gökünden çaldın?

Söyle ki, sana da görünen perī
İnkılâb yolundan gelen yolcu mu?
Bir eski dünyâyı yıkan devleri
Yaktığı aleve çağıran bu mu?

Senin de tehayyül ettiğin dünyâ,
Adâlet ve hakkın memleketi mi?
En çılgın bir aşkla gördüğün ru'yâ,
Ruhların en bağsız hürriyeti mi?

Gözünün önünden geçen hayâller
Bir yeni Doğu'ya koşan atlar mı?
Başlayan bir devre bir yeni zafer,
Bir tarih götüren tunç kanadlar mı?

Örneği olduğun o halk mıdır ki,
Alnına ışığı güneşten alsın;
Vezuv'lar, Hekla'lar.... Yüreğindeki,
Yanar-dağ önünde bir alev kalsın.

Sesinin önünde en çılgın rüzgâr,
Kanadı kırılmış bir kartal olsun;
Kükreyen gücüne karşı arslanlar,
Korkudan sinecek bir delik bulsun.

Tehlike, bu ona engel olmasın;
"İztirab, bu benim yoldaşım!" desin;
Ölümün önünde benzi solmasın,
O buna yıldırım gibi kükresin.

"Ey hayat, bana bak!" diyen esîrin
Bu kardaş sesini tanıyıp bilsin;
Ona bir işkence eden zincirin,
Önünde bu kardeş yürek ezilsin.

Her kalkan yumruğa, öldüren ele,
Çiğneyen ayağa karşı kudursun;
Her kanlı mihrâba, kanlı heykele,
Her taca, 'asâya tekmeyle vursun.

Ülküyü kendine bayrak yaparak
Bir yeni hayata doğru çağırsın;
"Savaşmak yok etmek, yıkmak, yaratmak..
"Bu, Tanrı olmaktır!" diye haykırsın.

Ayağı altında inleyen her yer
Zelzele oluyor gibi titresin;
Yürürken, koşarken onu görenler:
"Bu geçen bir korkunç fırtına!" desin.

Kiniyle yaktığı kızıl meş'ale
Yangınla bir eski dünyâyı yaksın;
Can veren bir düne kırpılmaz gözle,
Doğacak yarına gururla baksın.

Boyunu göstermek için doğrulsun;
Ayaklar yerdeyken baş göke değsin;
Avucu içinde cihânı bulsun,
Varlığa hükmeden kānunu eğsin.

Önünde diz çöken zamâna karşı
Elinde en yeni haklarla gelsin;
Bir büyük ru'yayla hâleli başı
Defneli alından yüce yükselsin.

Gerçektir, inkılâb yolu çetindir;
Bu yolun üstünden geçen her yolcu
Her adım başında sürçüp irkilir;
Dehşetler içinde geçer bu yolu.

Bur'da da o korkunç yazı vardır ki,
Yolcuya, "Ümîdi bırak, yürü!" der;
Korkudan çatlayan dudaklardaki
Titreme yerine bir gülüş ister.

Bur'da da ülkü hep sevenlerine,
"Kurbanlar" isminden başka ad vermez;
Onlara bir mev'ud cennet yerine
Mezardan başka bir yer, iz göstermez.

"Her kim ki, gönülden severse beni
"Agumu bir şarab yerine içer;
"Sevgime bir adak edip kendini:
"Aşk budur diyerek candan geçer" der.

Bu yolda kimisi sazını çalıp
Ruhlarda fırtına yaratıp geçmiş;
Kimisi eline meş'ale alıp
Bir dünyâ yangını parlatıp geçmiş.

Kimisi hırslara karşı nutukla
Haykıran bir halkla, bayrakla geçmiş;
Kimisi gurûra kalkan yumrukla,
Bir kanlı tırpanla, mızrakla geçmiş.

Kimisi zincirle zindanı yıkıp
Hürriyet şarkısı çağırıp geçmiş;
Kimisi dâr-ağ(a)cı üstüne çıkıp
Adâlet diyerek haykırıp geçmiş.

Kimisi bir büyük fazîlet için
Dünyâya bir örnek gösterip geçmiş;
Kimisi en büyük hakîkat için
İşkence altında can verip geçmiş.

Şüphe yok, bu yolda çok canlar kalmış;
Mesîh'ler çarmıhta kana boyanmış;
Dante'ler sürgünlük 'asâsı almış;
Januss'ler ateşler içinde yanmış.

Satılan Eflatun, dilenen Homer,
Bunlar da bu yolun yolcusu olmuş;
Sokrat'a baldıran zehri sunan yer,
Acıklı seslerle, yaslarla dolmuş.

Lâkin sen bu yolu, ey büyük yolcu!
Kendine dev yolu diyerek seçtin;
Târih'i, zamânı aşıp çiğneyen
Bir insan-üstünü hızıyle geçtin.

İnsanı büyülten her iztırâbı
Rûhunun bir zevkı yaparak tattın;
Kurbanın içtiği acı şarâbı,
"Sununuz!" diyerek kadeh uzattın.

Bir gülüş yerine bin kahkahayla
Korkuyu ürkütüp hiçe indirdin;
Bir geçiş yerine bir fırtınayla
Dehşeti korkutup ine sindirdin.

Bu yolda o korkunç yazıyı silip
Yerine ümidle îmânı kazdın;
Bunları zaferin bir sırrı bilip
Târih'e silinmez yazıyla yazdın.

Rûhunda bir atın sert hıncı gibi
Dizgine gelmez bir hamle yarattın;
Bir büyük kahraman kılıcı gibi
İnkılâb fikrini ortaya attın.

Dünyâya devrimci gözüyle bakıp
Bir yeni doğuma doğru yürüdün;
Kalblerde en sönmez ateşi yakıp
Bir halkı ardından çekip sürüdün.

Kimsenin cesâret edemediği
En büyük işleri görüp başardın;
Herkesin, "Gidilmez bir yer!" dediği
O yere atını kişnetip vardın.

Ülküye her âşık hasret çekerken
Sen onu saçından tutup getirdin;
Çoğuna, "Kurbanlar" adını veren
Ona sen sevildin, "Yiğit!" dedirdin.

Her öz Türk kızından, her Türk oğlundan
Tama'sız, korkusuz bir kalb istedin;
"İnkılâb yolunda yâ bir kahraman,
"Yâhud da bir kurban olunur!" dedin.

Kalblerin en büyük ferâgatini,
"Devrimci ahlâkı" diye gösterdin;
İnsanı dev yapan irâdetini:
"En büyük mirâsım!" diyerek verdin.

Meydana koyduğun büyük eseri
Bunlara güvenle emânet ettin;
Taassup denilen büyük ejderi
Kahreden bir büyük sırrı öğrettin

Biz seni bur'da bir Türk, Tûr'dan gelen
Ulusal bir Kökçi gibi dinledik;
Rûhumuz üstünden uçup yükselen
Sayhanla titreme duyup, inledik.

Vatanın mihrâbı önüne koştuk;
Yoluna oğullar, kızlar nezrettik;
Ülkünü bir duâ yaparak coştuk;
Şarkını çağırıp Arz'ı titrettik.

Sonra da el ele verip hepimiz
O kutlu adına büyük and içtik;
"Hepimiz devrimci fedâ'îleriz!"
Diyerek her boy'na bir kefen biçtik.

"Mezarlar, açılın!" diye haykırdık.
Ölüler dirilten Sûr'u üfledik;
Ecdâdı şehâdet için çağırdık:
"Bu ahde hep şâhid olunur!!" dedik.

Sen ki, bir dünyânın esâretini
Yok etmek rûhuyle dünyâya geldin;
Taassup ve zulmün cinâyetini
Cezâya çarpacak bir demir eldin.

Sen ki, çürümüş bir asrın üstünden
Doğacak bir devre doğru bakandın;
Bir eski dünyâyı yıkmak isteyen;
Yeniyi düşünen bir kahramandın.

Mağrur ol, öğün ki, binbir zulümden,
Açlıktan, katilden, talandan sonra;
Kırbaçtan, zincirden, ipten, ölümden,
Sayısız celladdan, kurbandan sonra.

Peygamber ruhların haber verdiği
Bir kutlu inkılâb saati geldi;
Târih'in mu'cize günlerindeki
O kutsal sayhalar, sesler yükseldi.

Asırlık uykudan bir halk uyandı;
Başlara bir Doğu nûru saçıldı;
İçlerde devrimci ateşi yandı,
Ağızlar hürriyet diye açıldı.

Vicdanda serbestlik, kalbte fazîlet;
Hayatta değişme yerini buldu;
Irk için kalkınma, halk (i)çin hakikat,
Ruhlarda yenilik bir ülkü oldu.

Evet, her insana, "Rüzgâr ol, haykır;
"Kartal ol, kanad aç!" diyen bir devir;
"Güneş ol, bir alev şarkısı çağır,
"Dalga ol, köpük saç!" diyen bir devir.

Bir halkın ölgünlük içer'sindeyken
Sıçrayıp ayakta durduğu devir;
"Ben varım ve hepim!" diye kükreyen
Sesinin dört-ufk'a vurduğu devir.

Âlime, "Hakîkat insanı" diye
Peygamber hâlesi, tac ören devir;
Tarih'i, "Fazîlt destanı" diye
Ozanlar şi'rinden üst gören devir.

Bu yeni devirde bak, yurd bir mezar,
Bir zindan gibi simsiyah değildir;
Çatılar üstünden uçan rüzgârlar
Artık bir inilti, bir âh değildir.

Bak, bugün şu köyler yoluk başlarla,
Gamlı yüzler ile dolu değildir;
Gözlerden fışkıran kanlı yaşlarla,
Çağlayan ırmaklar tuzlu değildir.

Bak, bur'da o dünki yas giymiş bağlar,
Baykuşlar tüneyen bir yer değildir.
Sınırlar üstünde dumanlı dağlar
Göçlerle inleyen mahşer değildir.

Bak, bugün göğdeler kanla kırmızı,
Çehreler açlıkla solgun değildir;
Halkın dün la'netle haykıran ağzı
Bugün bu feryadla yorgun değildir.

Şu yüksek dağların üstlerinde, bak,
Esrarlı şeyler var, hareketler var;
Kartallar, rüzgârlar gibi uçarak
Haykıran, kükreyen hür kuvvetler var.

Bak, bur'da dalgalı başlar dikilip
Hürriyet şarkısı çağırıyorlar;
Hayâtı bir koşu, bir hamle bilip
"İleri!" diyerek haykırıyorlar.

Bak, bur'da en çetin yolu seçenler
Boyları dev gibi gösteriyorlar;
Yeleli arslanlar gibi geçenler
Bir gökten bir göke ses veriyorlar.

Bak, bunlar susamış bir aşkla coşup
En yüksek tepeye yol istiyorlar;
Bir yeni Doğu'ya, târih'e koşup:
"Yarının fâtihi biziz!" diyorlar.

Bur'da da artık halk anlamıştır ki,
En yiğit kendini güçlü duyandır;
Zayıfın, korkağın, "Olmaz!" dediği
Birşeyi fetheden en kahramandır.

Bu hayat ümidle, îmanla dolu;
Ru'yâ, bir tepeye doğru basamak;
Bunlarla her yolcu en çetin yolu
Sarsılmaz adımla geçip aşacak.

Bur'da da artık halk inanmıştır ki,
Bir dünyâ ayakta, herşey yürüyor;
Yeni ruh varlığın kānunundaki
Kudreti yenerek çekip sürüyor.

Ölçülü mesâfe, sayılı zaman
Bir dünya yolcusu için pek dardır;
Bugünki başlarda bir uçsuz cihan
Ruhlarda beklenen bir doğu vardır.

Bur'da da biz, birkaç asırdanberi
Tahtlara dikilen devleri gördük;
Sokullu Mehmed'i, Köprülü'ler'i;
Reşîd'e benziyen yüzleri gördük.

Baktık ki, Bedreddîn, Aydınlı Ömer,
Koçi Bey, Kalender-oğlu bur'dalar;
Bunların yanında Namık Kemal'ler,
Midhat'lar ve birçok genç kurbanlar var.

Gördük ki bu ölmez ruhların hepsi
Tarih'ten inerek bir sırta çıkmış;
Hep seni kutluyor hepsinin sesi
Hepsinin dilinde binlerce alkış.

Hepsi de o hayran gözlerle sana
Saygıyla bakarak gıbte ediyor;
"Ey aziz kahraman, sen bu vatana
"Neden çok yıl önce gelmedin!" diyor.

Bu dehre sığmayan ruhtan belli ki,
Sen yıkmak ve yapmak için gelensin;
Irkımın yüzlerce yıl beklediği
İlk doğan Türk öncü: Peygamber, sensin!

Sana da ebedin yolcusu Tarih,
"Şark'ın bir yıldızı doğdu!" diyecek;
İsminin önünde en büyük fâtih
Tacını atarak alın eğecek.

Senin de o tunçtan yüksek heykelin
Cihâna bir yeni gölge saçacak;
Tahtları deviren puladdan elin
Dünyâya en yeni bir yol açacak.

Bir ozan çıkacak, bu dâhî sana
Bir vatan Tanrısı gibi tapacak;
Bir dünyâ yaratan sen kahramana
Sevdiğin öz dille destan yapacak.

Sazını çalarken, Seyhan'lar gibi
Dalgalar coşacak herbir telinden,
Bu sese, susamış arslanlar gibi
Uluslar koşacak her Türk-ili'nden.

Nesiller öğrenip her hikâyeni
Alacak herbiri bir misâl gibi;
Yolcular gezerken her yerde seni
Görecek ilâhî bir hayâl gibi.

Bu hayâl, her zaman bir kara günde
Kurtuluş yolunu açacak yine;
Her zaman bir yeni devrim önünde
Ruhlara alevler saçacak yine.

Bu hayâl, her zaman benimseyecek
Bir hâmî olacak Türk diyârına;
Her zaman, "İleri! Yürü!" diyecek
Büyük Türk ırkının çocuklarına!

CXXXVIII.

BENİM ÖMRÜM

Genç çağdaydım, kendimi bir dikenli yolda buldum;
Hıçkırıklar işittim, gül ve bülbül bağlarından.
Felâketler topladım, Anadolu dağlarından;
Uzun sazlı 'Âşıklar diyârında şâir oldum.

Ezgi koydum, âhlarla, figanlarla Türk şi'rine,
Öz dilimle haykırdım, "Ey milletim, uyan!" diye;
Viran yurdun dolaştım, bir şehrinden bir şehrine;
Saç ve sakal ağarttım ben de, "Vatan, vatan!" diye.

CXXXIX.

ANLAMAYANLARA

Anlaşılmayanlar omuzlarında çarmıh
ve alınlarında diken taşırlar.

Ey sevgili kardaşlar, vatandaşlar,
Evet siz,
İnildeyen şi'rime kaval sesi dediniz;
Gözyaşıma güldünüz; ben bunlara katlandım;
Yalnız, tahkir edilen millî ruhtan utandım.

Haķāretler...
Lâzımsa bunu tahkir eyleyin;
O zehirli sözleri bunun için söyleyin;
Herbir zelil, milletin alnında bir karadır;
Şerefini kemiren bir onulmaz yaradır.

Tarih nankör değildir, bir hizmeti unutmaz;
İstikbâlin vicdânı aşk istemez, kin tutmaz;
Ru'yâ gören her san'at bu ümîde kanmıştır;
Neden azîz saatler fedâ olsun bir hiçe?

Siz kuyumcu olunuz, ben demirci olayım;
Elmas saçan dehâyı bütün sizde bulayım.
Alev saçan her ocak vatan için yanmıştır;
Biz hepimiz bir ruhla sarılalım çekice.

CXL.

ŞÂİR

Vasfî Mâhir'e

Evet, senin ne incin, ne altunun, ne elmasın var,
Ne zincirin vardır ki, bilekleri râm edesin;
Ne satırın vardır ki, yürekleri titretsin.

Senin hafif elinde yalnız kırık bir sazın var;
Lâkin alnın, alevli tepelerin güneşidir,
Beyitlerin, yıkılmaz mihrabların ateşidir.

Sen, san'atin hayattan ilhâm alan çocuğusun;
Dünyâlara demirden başka şeyle hükmedersin.
Ru'yâları feth için yalnız birşey: Aşk istersin...

Haznelerden değerli şeyle dolu senin rûhun,
Onlar ki bunlara cihangirler taclar verir[1];
Kahramanlar susamış birer arslan gibi gelir.

[1] Mısrâ', aslında bu şekilde, vezin bakımından bir hece eksiktir.

CXLI.

BÜYÜK SAN'ATKÂR

Hayır, san'at, yalnız bir süslü hayâl, vezin değil;
Yalnız kuru bir eğlence, yalnız bir zevk için değil.

Bence, büyük san'atkâr, Peygamberler soyundandır;
Yüreğinde muztarib ruhlar için acı titrer;
Onun dili Allāh'ın konuştuğu bir lisandır:
Yüreklere aşk, îman, ümid, ru'yâ ilhâm eder.

O Mûsâ'ya benzer ki, 'asâsiyle yollar açar;
Mazlumları çıkarır esâretten hürriyete;
Fir'avunlar yurdundan mev'ud olan memlekete...
Dünyâlarda devrimler yaratanlar bunlardırlar!

Onun için Puşkin'e ve Dante'ye âşık oldum;
Onun için Kemal'i ben gönülden seviyorum.

CXLII.

ÇOCUK ESİRGEME KURUMU İÇİN

Ey güzel yuva, biz öksüzler sende,
Analı babalı çocuklar olduk;
Bir şefkat havası esen bahçende,
Kaybolmuş bir sevgi cenneti bulduk.

Biz bur'da lekesiz, pâk güller gibi
En temiz, en sâf bir ruh taşıyoruz;
Dallarda şakıyan bülbüller gibi
Türküler içinde şen yaşıyoruz.

Ey Tanrı, bu aziz yuvamızın, Sen,
Kaldırma üstünden kutlu elini!
Söndürme, Sen, onun bize nur veren
En hafif ışıklı bir kandilini!

Göklerle konuşan çatısı onun,
Kumrular dem çeken yere benzesin!
"Her kırık kanadlı öksüz yavrunun,
"Konacak bir yeşil dalıyım!" desin!

NOTLAR

ve

MUHTELİF İNDEKSLER

NOTLAR

I.

TÜRKÇE ŞİİRLER (S. 1 - 42)

Rusûmât Emâneti Evrak Müdürü Mehmed Emin, *Türkçe Şiirler*, Ma'ârif Nezâret-i Celîlesi'nin ruhsatıyle tab' olunmuştur. Kostantanîye, 1316, Matbaa-i Ebüzziyâ.

Sayfa başları ve kenarları, her kıt'anın arası, şiirlerin bitiminden sonraki boşluklar çiçek ve muhtelif şekillerle süslenmiş olarak, kuşe kâğıda pek özenilerek basılan *Türkçe Şiirler*, M. E. Yurdakul'un ilk şiir kitabıdır. Notalarla, ressam Zonaro tarafından yapılan resimler dâhil dört formadan ibâret bu kitabın üzerindeki 1316'yı gösteren basım tarihi acabâ Hicrî mi, Mâlî midir; diğer ifâdeyle, acabâ Milâdî kaç tarihinde basılmıştır? *Türkçe Şiirler*'in basım yılı bâzan 1898, bâzan 1899 gösterildiği gibi, aynı eserde her iki tarihin kaydi, bu husustaki tereddüdü anlatır (Msl., Yusuf Akçura, *Türk Yılı*, İst., 1928, s. 379, 1899'da; Mehmed Emin Yurdakul, *Türk Sazı*, İst., 1969; *Önsöz* ve *Eserleri*, s. 9, not-1, 1898; s. 29, 158'de 1899). M. E. Yurdakul, bu eserini basılmadan önce devrin mühim şahsiyetlerine mütâlealarını öğrenmek üzre göndermiş, onların bu münâsebetle yazdıkları mektuplara eserinin baş kısmında yer vermiştir; bu mektuplardan en geçinin tarihi 13 Kânûnısânî, 1313 (25 Aralık, 1897)'dir. Öte yandan, Süleyman Nazif'in, basılmış bulunan *Türkçe Şiirler*'in kendisine gönderilmesi münâsebetiyle şâirimize yolladığı mektubun tarihi 4 Kânûnıevvel, 1314 (16 Aralık, 1898)'dir. Bütün bunlar, eserin kapağındaki 1316 basım yılının, Milâdî karşılığı 1899 olan Mâlî 1316 değil, 1898'e tekâbül eden Hicrî 1316 olduğunu isbât eder.

Bugüne kadar üzerinde hiç durulmayan bir mes'ele, *Türkçe Şiirler*'in ikinci basımı mevcut olup olmadığıdır. 1914'de neşredilen *Türk Sazı*'nın arka kapağının son sayfasında, *Şâir'in Başka Eserleri* adı altında, "*Türkçe Şiirler* (manzum), ikinci def'a ilâvelerle basılmaktadır"; *Ordu*'nun *Destanı*'nın 1915 basımında yine arka kapakta, ayni başlık altında, "*Türkçe Şiirler* ikinci def'a basılacaktır" deniliyor. 1918'de tab' olunan *Zafer Yolunda* ile, 1919'da neşredilen *İsyan ve Duâ*'nın kapaklarının son sayfasındaki eserleri listesinde, "*Türkçe Şiirler* — İkinci def'a basılmıştır;" "*Türkçe Şiirler* — Basılmıştır" ifâdesi, bu eserin ikinci baskısı bulunduğunu açıkca anlatmaktadır. Diğer taraftan, *Türkçe Şiirler*'in sonunda *Hücûm* adlı resmin altındaki, Ebüzziyâ tarafından yazılan, "Bu levha hadd-i zâtında çinkogırafinin tarz-ı âdîsiyle gâyet fenâ yaptırılmış ve mukaddemâ *Servet-i Funûn*'da bu sûretle tab'edilmiş olduğu hâlde, bu def'â tab'a-i ûlâsından daha a'lâ temsil kılınmıştır" ifâdesi de, bir bakıma, eserin ikinci baskısı bulunduğunu îmâ ediyor. Emin Bey'in. T. T. Kurumu'na bıraktığı nüshada, *Türkçe Şiirler*'in kapağının ilk sayfasına eklediği bir başka kapak, ötekinden yalnız tezyînî şekiller değil, renk bakımından da farklıdır; kırmızı, yeşil, siyah, sarı ve kahve renklerin kullanıldığı şekillerle süslenmiştir; bu dış kapağın üzerindeki yazının bir kısmı da, diğer basımındakinden başkadır : *Nâzımı : Rusûmât Emâneti Evrak Müdürü Mehmed Emin* deniliyor. Bu delillere dayanarak, *Türkçe Şiirler*'in biri ötekinden hiç farksız, basım tarihi olan 1316 da değiştirilmeksizin 1918 - 19'da ikinci bir baskısı

yapıldığı kanâatına varmış bulunuyoruz. Eserin tesbit ettiğimiz birinci ve ikinci basımları hakkında verdiğimiz bu bilgiden sonra, içine aldığı dokuz şiirin daha önceki muhtelif basımlarına, tercemelerine, v.b. hususlara dâir izahlara geçiyoruz :

21 I. Daha önce basılıp basılmadığı tesbit edilemedi. Manzum olarak Rusça'ya çevrilmiştir (Minorskiy, Vincze Frigyes, *Nacionalnyja Stichotvorenija Emin Beja*, Moskova, 1903, nu. 1., s. 9-10); bu eser, Moskova - İmparatorluk Âsâr-ı 'Atîka Cem'iyyeti Şarkıyyât Şûbesi çalışmaları üçüncü neşriyâtının ikinci cildinden ayrı basımdır. Araştırmanın sonunda, Moskova — 24 Mart, 1903 tarihi vardır. Terceme olunan şiirin önce Rus harfleriyle Türkçe metni, bundan sonra manzum Rusça metni verilmiş, her ikisi için ayni numara kullanılmıştır.

22 II. Diğer adı ile *Cenge Giderken*, *Millî Asker Şarkısı*'nın, Mâlî 1313 (1897)'de *Asır* gazetesinde basıldığı kaydedilirse de, Selânik'te çıkan bu gazetenin tam kolleksiyonunu görmek mümkün olamadı. 1897'de neşredilen ve Türk-Yunan savaşından mülhem şiirleri içine alan eserdeki metni, aşağıda görüldüğü üzre, bilhassa nekarât mısrâ'ları bakımından çok farklıdır (Haci Osman, *Neşâ'id-i Zafer*, İst., İkdam Matbaası, H. 1315/1897, s. 47) :

Ben bir Türk'üm, dînim, cinsim uludur,
Sinem, özüm ateş ile doludur,
İnsan olan vatanının kuludur,
Türk oğluyum, evde durmaz giderim.

Ner'de olsa düşmana baş kaldırtmam,
Ertuğrul'un bayrağını aldırtmam,
Vatanıma ben onları saldırtmam,
Tanrı-evi viran olmaz giderim.

Bu topraklar ecdâdımın ocağı,
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı,
İşte vatan, işte Tanrı-kucağı
Ana-yurdun alan olmaz giderim.

Mevlâ'm şâhid, duracağım sözümde,
Vatanımdan başka şey yok gözümde,
Milletimin sevgileri özümde,
Yâr-yatağın düşman almaz giderim

Ak gömlekle gözyaşımı silerim,
Kara taşla bıçağımı bilerim,
Vatanımçün yücelikler dilerim,
Bu dünyâda kalan olmaz giderim.

Başka neşirleri için bk., *Işık* mec., nu. 1, 1325 (1909); notasıyle birlikte, *Büyük Mecmua*, nu. 16, 11 Kânûnıevvel (Aralık), 1919 .— V. Minorsky, Rus harfleri ile Türkçe metni ve Rusca'ya manzum tercemesi, *aynı esr.*, nu. 2, s. 13 v.d. *Türk Sazı*'nın 1914 basımına da alınmıştır (Bk., s. 135 v.d).

24 III. *Musavver Ma'lûmât*, nu. 83, 15 Mayıs, 1313/27 Mayıs, 1897. Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusca'ya manzum tercemesi, Minorskiy, *ayn. esr.*, nu. 3, s. 11 v.d.

26 IV. *Musavver Ma'lûmât*, nu. 83, 15 Mayıs, 1313/27 Mayıs, 1897. Minorskiy, Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusça'ya manzum tercemesi, *ayn. esr.*, nu. 4, s. 13 v.d. Erzurum'da basılan *Al Bayrak* gazetesi, yıl-2, nu. 51, 7 Cemâdâ 1., 1332/20 Mart, 1330/2 Nisan, 1914, Demir Bey imzâlı, *Türklük Etrâfında — Cumâ Akşamki Müsâmere* başlıklı yazıda nakledilmiştir. 'Alî Haydar Emîr'in *Sultan Selîm-i Sâlis* piyesinin temsilinde, arada bâzı şiirler okunmuş, bu şiir *Bingöl* havasıyle söylenilmiştir.

28 V. *Mütâle'a* gazetesi, yıl-2, nu. 71, 21 Receb, 1315/3 Kânûnıevvel, 1313/15 Aralık, 1897. Rusûmât Emâneti Evrak Müdürü Mehmed Emin imzâsıyle basılmıştır; başında *Edîb-i me'âlî-perver Fazlî Necib Beyefendi'ye* ithâfı, sonunda yazılış tarihini gösteren 10 Haziran, 1310/22 Haziran, 1894 kaydi vardır .— Bundan naklen, *Musavver Ma'lûmât*, nu. 113, 11 Kânûnıevvel, 1313/23 Aralık, 1897 .— *Silâh*, nu. 13, 11 Kânûnıevvel, 1325/24 Aralık, 1909 .— Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusca'ya manzum tercemesi, Minorskiy, *ayn. esr.*, nu. 5, s. 15 v.d.

30 VI. *Mütâle'a* gazetesi, nu. 87, 1 Nisan, 1314/22 Zi'lkı'de, 1315/13 Nisan, 1898; şiirin sonunda, "*Mütâle'a*, bu gibi âsâr-i edebîyelerine cilve-gâh olmakla her vakit 'arz-i iftihâr ve temâdî-i iltifât-i 'aliyyelerini temennî eyler" notu vardır. Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusca'ya nazmen tercemesi, V. Minorskiy, *ayn. esr.*, nu. 6, s. 17 v.d.

32 VII. *Servet-i Funûn* mec., nu. 399, 22 Teşrinievvel, 1314/3 Kasım, 1898. Baştan iki kıt'ası bestelenmiştir (Bizde mevcut bir marş mecmuası, basım tarihi yoktur; s. 66). Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusca'ya manzum tercemesi, V. Minorskiy, *ayn. esr.*, nu. 7, s. 16 v.d.

33 VIII. *Kitâb* başlığıyle, *Musavver Ma'lûmât*, c. IV., nu. 85, 31 Mayıs, 1313/12 Haziran, 1897. *Türk Sazı*'nın 1914 basımına alınmış, M. E. Yurdakul'un neşredilmek üzre T. T. Kurumu'na verdiği metinde, mükerrer olmaması için, yalnız *Türkçe Şiirler*'i içine alan bölümde bırakılmıştır. Biz de, bu kitabın *Türk Sazı*'nı içine alan 11. bölümünde bu manzûmeye yer vermedik. Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusca'ya manzum tercemesi, V. Minorskiy, *ayn. esr.*, nu. 8, s. 14 v.d.

35 IX. *Güzellik ve Kardaşlık Karşısında* başlığıyle, *Servet-i Funûn* mec., nu. 392, 3 Eylûl, 1314/15 Eylûl, 1898. Rus harfleriyle Türkçe metni, Rusca'ya nazmen tercemesi, V. Minorskiy, *ayn. esr.*, nu. 9, s. 10 v.d.

II.

TÜRK SAZI (S. 43 — 126)

Nâşiri : İbrâhim Hilmî, İst., Matbaa-i Hayrîye ve Şürekâsı, 274 sayfa. Kapağın sırtında 1330 tarihi vardır. Eserin basımı üzerine yazılan makâleler (Msl., Hamdullah Subhî, *Türk Sazı*, *Turan* gazetesi, nu. 1102, 3 Muharrem 1332/9 Teşrinisânî, 1330/22 Kasım, 1914), Milâdî karşılığı 1914 olan Mâlî 1330 yılında basıldığını gösterir. Yusuf Akçura, *Türkçe Şiirler*'den sonra neşredilen bâzı manzûmelerini kaydettikten sonra, "Meşrûtiyet'ten sonra bu manzûmelerle *Türkçe Şiirler* bir araya toplanarak *Türk Sazı* adlı büyücek bir kitap olmuştur...... Tarih-i neşri gösterilmemiştir; 1913 olsa gerek" diyorsa da (*Türk Yılı*, İst., 1928, s. 387), *Türkçe Şiirler*'deki manzûmelerden yalnız ikisi, *Anadolu'dan Bir Ses — yâhud — Cenge Giderken* ile *Kur'ân-ı Kerîm* dışında, hiçbir şiiri *Türk Sazı*'na alınmış değildir.

47 X. Metnin, daha önce basılıp basılmadığı tesbit edilemedi .— Metnin Arap harfiyle neşri, Almanca'ya manzum tercemesi Friedrich Giese, *Neue Gedichte von Mehmed Emin Bey "Mehmed Emin Bey'in Yeni Şiirleri"*, *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen*, XIII., Berlin, 1910, s. 44-45.

47 XI. *Çocuk Bağçesi*, nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905 .Rusûmât Emâneti Evrâk Müdürü Mehmed Emin imzâsıyle, başında *Delikanlılar'a* ithâfı vardır. — *Bağçe* mec., yıl-1, nu. 52, 25 Ağustos, 1325/7 Eylûl, 1909 .— F. Giese, *ayn. makâle* (*M.S.O.S.*, 1910), Arap harfiyle metni ve Almanca'ya manzum tercemesi, s. 16-17.

48 XII. *Çocuk Bağçesi*, nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905; Rusûmât Emâneti Evrâk Müdürü Mehmed Emin imzâsıyledir —. *Bağçe* mec., nu. 52, 7 Eylûl, 1909 .— F. Giese, *ayn. makâle, M.S.O.S.*, 1910, s. 18-22; Arap harfleriyle metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi.

50 XIII. *Çocuk Bağçesi*, nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905; Rusûmât Emâneti Evrâk Müdürü Mehmed Emin imzâsıyle .— *Bağçe mec.*, nu. 52, 7 Eylûl, 1909. — F. Giese, *ayn. makâle, M.S.O.S.*, 1910, s. 22-28; Arap harfleriyle metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi.

52 XIV. *Âşiyân* mec., yıl-1, nu. 4, 5 Ramazan, 1326/18 Eylûl, 1324/1 Ekim, 1908, sf. 101 .— *Resimli Kitap* mec., nu. 2, Teşrinievvel, 1324/ Ekim, 1908; Rauf Yektâ tarafından bestelenmiş, notasıyle birlikte basılmıştır. Ayni sayıda, Rauf Yektâ'nın, *Ahretlik Ünvanlı Neşîde-i Mûsıkîye* başlıklı yazısı da vardır .— Şiirin metni ve Rauf Yektâ tarafından bestesinin notası, *Peyâm*, *Edebî İlâve*-26, 20 Mart, 1330/2 Nisan, 1914.

53 XV. *Türk Yurdu*, c. II., nu. 14, 1912, sf. 409 v.d .— Dr. Schrader (?.. شر .در) 'in *Osmanischer Tribun*'da neşredilen ve bu şiirin tahlili mâhiyyetindeki yazısında metnin tamâmına yakın birçok mısrâ'ları Almanca'ya çevrilmiştir (Türkçe tercemesi için bk., *Türk Yurdu*, yıl-1, nu. 24, 5 Teşrinievvel, 1328/18 Ekim, 1912; sf. 782-84).

56 XVI. *Çocuk Bağçesi*, nu. 26, 28 Temmuz, 1321/10 Ağustos, 1905 .— *Meşveret* gazetesi (Tırabzon'da çıkan), 18 Teşrinievvel, 1324/31 Ekim, 1908 .— *Meşveret*'ten naklen, *Servet-i. Funûn* mec., nu. 912, 6 Teşrinisânî, 1324/19 Kasım, 1908. F. Giese, *ayn. makâle, M.S.O.S.*, 1910; Arap harfleriyle metni ve nazmen Almanca'ya tercemesi, s. 28-31. Emin Bey bize, *Sürücü* adlı güzel şiirinin ilhâm kaynağı hakkında şu bilgiyi veriyor : "Ben İstanbul'da iken, birgün, gâyet soğuk bir kış günü, Şişli'ye gidecektim. Bir ata binmiştim; yanımda bir sürücü çocuğu vardı. Bu güzel çocuğun gâyet zekî olduğu gözlerinden belli idi. Kendisine nereli bulunduğunu, İstanbul'a niçin geldiğini sormuştum. O, bana, Bursalı olduğunu, Mekteb-i Sanâyi'e girmek için geldiği hâlde kabûl olunmadığını söylemiş ve acıklı hayâtını birkaç sözle kısaca anlatmıştı. Bu bî-çâre çocuğun yüreğime açtığı bir yara vardır ki, hâlâ sızım sızım sızılar. İşte o yaram.." dedikten sonra bu manzûmesinin tamâmını okumuş, "Kimbilir ki, her gün böyle nice zekâlar sönüyor, nice yavrucuklar da çürüyor da, bizim hiçbirisinden haberimiz olmuyor" demiştir (*Meşveret* gazetesi, 18 Teşrinievvel 1324/31 Ekim, 1908). İkinci Meşrûtiyyet'in i'lânından hemen sonra, Tırabzon'da Vâlî Ârifî Paşa'nın reisliğinde, âzâsı umum memleketin tanınmış halkından olmak üzre Terakkî-i Maârif ve Himâye-i Etfâl adıyle bir cemiyet teşekkül etmiş, bu münâsebetle Zagnos Paşa Mektebi'ndeki toplantıda Emin Bey de konuşmuştur; *Sürücü*'nün ilham kaynağına dâir yukarıda kaydettiklerimizi bu konuşmadan almış bulunuyoruz.

57 XVII. *Servet-i Funûn* mec., c. XIX., nu. 487, 29 Haziran 1316/12 Temmuz, 1900; sonunda, yazıldığı zamânı gösteren 25 Haziran, 1316/12 Temmuz, 1900 tarihi vardır. A. Fischer-Ahmed Muhyiddin, *Anthologie Aus Der Neuzeitlichen Türkischen Literatur—1.* (*Türkçe İktitâf —Türk Edebiyât-ı Hâzırasından Müntahab Manzum ve Mensur Parçalar*), B.G. Teubner, Leipsig ve Berlin, 1919, s. 154, Türkçe metni, Almanca izâhıyle.

58 XVIII. *Çocuk Bağçesi*, nu. 27, 4 Ağustos, 1321/17 Ağustos, 1905; Mehmed Emin imzâsiyle .— Minorskiy, *ayn. makâle*, 1903, nu. 15, s. 35-36; Rus harfleriyle Türkçe metni ve Rusca'ya manzum tercemesi .— F. Giese, *Zeitschrift Der Deutschen Morgenländischen Gesellschatf*, c. LVIII., Leipsig, 1904, *Neues von Mehmed Emin Bey*, Türkçe metni, nu. IV., s. 126-27, nazmen Almanca'ya tercemesi, s. 140-41.

59 XIX. *Servet-i Funûn* mec., nu. 525, 22 Mart, 1317/4 Nisan, 1901 .— *Bağçe* mec., nu. 25, 6 Kânûnısânî, 1324/19 Ocak, 1909 .—Rus harfleriyle Türkçe metni ve Rusca'ya manzum tercemesi, V. Minorskiy, *ayn. makāle*, 1903, nu. 11, s. 27-30. F. Giese, *ayn. makāle*, *Z.D.M.G.*, 1904, nu. II., s. 122-24, 137-138, Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi.

61 XX. *Çocuk Bağçesi*, nu. 42, 24 Teşrinisânî, 1321/7 Aralık, 1905, Mehmed Emin imzâsıyle .— *Bağçe*, yıl-1, nu. 46, 10 Temmuz, 1325/23 Temmuz, 1909 .— *Türk Yurdu* mec., c. III., 1329/1913, sf. 257, .— V. Minorskiy, *ayn. makāle*, 1903, nu. 13, s. 31-4, Rus harfleriyle Türkçe metni ve Rusca'ya manzum tercemesi.

62 XXI. *Servet-i Funûn*, c. XIX., nu. 470, 2 Mart, 1315 (1316)/14 Mart, 1900 .— *Musavver Mâ'lûmât*, nu. 228, 1315/1900.

63 XXII. *Bağçe* mec., c. II., nu. 27, 20 Kânûnısânî, 1324/2 Şubat, 1909.

64 XXIII. *Musavver Muhit*, nu. 15, 5 Şubat, 1324/18 Şubat, 1909.

64 XXIV. *Resimli Kitab*, nu. 14, Teşrinisânî, 1325/Kasım, 1909.

65 XXV. *Çocuk Bağçesi*, nu. 40, 3 Teşrinisânî, 1321/16 Kasım, 1905.

65 XXVI. (*Oğlum Doğduğu Gece* adıyle), *Resimli Kitap*, c. IV., nu. 23, Ağustos, 1326/1910 (Bk., aşağıdaki not, s. 315, nu. CXV).

67 XXVII. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 18, 19 Mayıs, 1321/1 Haziran, 1905; Rusûmât Emâneti Evrak Müdürü imzâsıyle .— F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, Türkçe metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi, nu. 2, s. 8-9. — A. Fischer-Ahmed Muhyiddin, *ayn. esr.*, 1919, Türkçe metni, Almanca izâhıyle, s. 152.

67 XXVIII. *Çocuk Bağçesi*, yıl-1, nu. 39, 27 Teşrinievvel, 1321/9 Kasım, 1905 (*Sokak Kapısı Önünde* adıyle). — F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 16, s. 42 v.d., Türkçe metni, nazmen Almanca'ya tercemesi.

68 XXIX. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 31, 1 Eylûl, 1331/14 Eylûl, 1905 .— F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 11, s. 32 v.d.

69 XXX. *Resimli Kitap*, nu. 1, Eylûl, 1324/1908 .— *Türk Derneği* mec., yıl-1, nu. 3, 1327/1911 .— F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 21, s. 48 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi (*Jan Gutenberg* adı ile).

69 XXXI. F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 22, s. 48 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi.

70 XXXII. F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 20, s. 47 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi.

71 XXXIII. *Türk Yurdu* mec., c. V., 1329/1913, sf. 888.

71 XXXIV. *Resimli Kitap* mec., c. II., nu. 12, Eylûl, 1325/1909; yazılışı : 10 Ağustos, 1323/23 Ağustos, 1907 .— *Türk Derneği* mec., yıl-1, nu. 4, 1327/1911; *Ma'ârif Cellâdları'na* başlığı iledir .— *Türk Yurdu* mec., c. IV., 1329/1913, sf. 641; *10 Temmuz'dan Evvel — Biliniz ki Ey Gaddârlar* başlığı ile .— Ni'met Arzık, *Tremblez, Cruels* adı ile nazmen Fıransızca'ya çevirmiştir (*Anthologie de la Poésie Turque*, Paris, Firmin-Didot, 1968, s. 109 v.d.).

72 XXXV. *Resimli Kitap*, c. II., nu. 12, Eylûl, 1325/1909; yazıldığı tarih : 6 Haziran, 1323/19 Haziran, 1907.

75 XXXVI. *Türk Sazı*'ndan önce *Millî Nevsâl*'de, *Esir* adıyle basılmıştır (İst., 1330/1914, s. 161 v.d.)

76 XXXVII. *Büyük Duygu* mec., *Fevka'l-'âde Nüsha*, nu. 10-13, 10 Temmuz, 1329/23 Temmuz, 1913; yazılışı : 6 Teşrinievvel, 1321/19 Ekim, 1905.

76 XXXVIII. *Türk Yurdu* mec., c. VI., nu. 10, 10 Temmuz, 1330/23 Temmuz, 1914 (Mecmuanın *Fihrist*'inde kaydi unutulmuştur). — *Tanin*, nu. 2006, 23 Temmuz, 1914.

79 XXXIX. Türkiye'de neşrinden önce, şâirimizin V. Minorskiy'e verdiği bu şiirinin *Yemek ve Yenmek* başlığıyle, Rus harfleriyle Türkçe metni ve nazmen Rusca'ya tercemesi için bk., V. Minorskiy, *ayn. makāle*, 1903, nu. 12, s. 30-31 .— *Resimli Kitap* mec., c. III., nu. 13, Teşrinievvel, 1325/Ekim, 1909; *Hayat Kavgası* başlığıyledir. Yusuf Akçura, *Hayat Kavgası*'nın, 1904'de İzmir'de neşredilen *Muktebes* mecmuası'nda çıktığını kaydediyor (*Türk Yılı*, 1928, s. 387). Bu mecmuanın noksan bir kolleksiyonu Millî Kütübhâne'de, 1-30'-uncu sayıları İstanbul Belediye Kütübhânesi'nde (Nu. 1, 20 Şa'bân, 1315/14 Ocak, 1898 — Nu. 30, 17 Rebî' 1., 1316/5 Ağustos, 1898) vardır. Yusuf Akçura'nın bu hatâsı, kaynak zikredilmeksizin, aynen, Agâh Sırrı Levend'in *Mehmed Emin'in Kişiliği* ve Doğan Yurdakul'un, *Mehmed Emin Yurdakul'un Hayatı ve Husûsiyetleri* başlıklı yazılarında da tekrarlanmıştır (*Türk Sazı*, İst., 1969, s. 13, 29). Biz, taradığımız *Muktebes* nüshalarında bu şiire rastlayamadık).

80 XL. *Bağçe* mec., yıl-1, nu. 7, 2 Eylûl, 1324/15 Eylûl, 1908 .— *Donanma* mec., yıl 4, nu. 32(8), Teşrinievvel, 1328/Ekim, 1912.

80 XLI. *Bağçe* mec., yıl 1, nu. 8, 9 Eylûl, 1324/22 Eylûl, 1908.

81 XLII. *Bağçe* mec., nu. 10, 23 Eylûl, 1324/6 Ekim, 1908; başlıktan önce, *Türkçe Şiir* ifâdesi vardır.

82 XLIII. *Bağçe* mec., 16 Eylûl, 1324/29 Eylûl, 1908; *San'at* başlığıyledir.

82 XLIV. *Bağçe* mec., nu. 11, 30 Eylûl, 1324/13 Ekim, 1908.

83 XV. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 17, 12 Mayıs, 1321/25 Mayıs 1905 .— *Işık* mec., nu. 1, 1325 / 1909 .— Türkçe metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi, F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 1, s. 7 v.d .— A. Fischer-Ahmed Muhyiddin, *ayn. esr.*, 1919, s. 154, Türkçe metni, Almanca izâhıyle.

83 XLVI. *Çocuk Bağçesi*, nu. 35, 29 Eylûl, 1321/12 Ekim, 1905.

84 XLVII. *Musavver Muhit* mec., nu. 8, 11 Kânûnıevvel, 1324/24 Aralık, 1908. M.E. Yurdakul, bu şiirini basılmadan önce Minorskiy'e ver-

mişti; Rus harfleriyle Türkçe metni, nazmen Rusça'ya tercemesi için bk., V. Minorskiy, *ayn. eser*, 1903, nu. 14, s. 34 v.d .— F. Giese, *ayn. makāle, Z. D. M. G.*, 1904, Türkçe metni, nu. v., s. 127 v.d., Almanca'ya nazmen tercemesi, s. 141.

85 XLVIII. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 37, 13 Teşrinievvel, 1321/26 Ekim, 1905; *Ömür Yolunda — yâhud — Yolcu* başlığı iledir. F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 15, s. 40 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi.

85 XLIX. *Çocuk Bağçesi*, nu. 36, 6 Teşrinievvel, 1321/19 Ekim, 1905 (Aşağıdaki 86-L.'ye bakınız); başlığı, *Yavrumuzu Çoğaltalım*'dır.

86 L. *Çocuk Bağçesi*, nu. 38, 19 Teşrinievvel, 1321/3 Kasım, 1905. Mecmuanın 36'ncı sayısındaki basımında tertip yanlışı bulunduğundan yeniden basıldığı kaydedilmiştir; şiirin umûmî başlığı *Yavrumuzu Çoğaltalım*'dır ve 1. Numaralı kısmı teşkil eder. *Yavrumuzu Çoğaltalım-2, Türk Sazı*'ndaki *Sebep Ne ki Doğurmasın* başlığı konulan manzûmedir. M.E. Yurdakul, bu iki şiiri önce ayni başlığı taşıyan bir şiirin ayrı iki bölümü gibi; *Türk Sazı*'nda ise, 1. kısma *Yavrumuzu Çoğaltalım*, II. kısma *Sebep Ne ki Doğurmasın* adını vererek ayrı iki şiir hâlinde neşretmiştir .— F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 14, s. 38 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi; *Çocuk Bağçesi*'nin 38'inci sayısındakinin aynidir; bu iki şiir, *Yavrumuzu Çoğaltalım* başlıklı bir tek manzûmenin ayrı iki bölümü hâlinde görülmektedir.

87 LI. *Çocuk Bağçesi*, nu. 30, 25 Ağustos, 1321/7 Eylûl, 1905 .— *Tedrîsât-ı İbtidâ'îye* mec., nu. 2, 1326/1910 .— F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 10, s. 32 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi.

87 LII. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 22, 16 Haziran, 1321/29 Haziran, 1905; *Demirci'nin Öğüdü* başlığıyledir .— *Tedrîsât-ı İbtidâ'îye* mec., c. I., nu. 2, 1326/1910; *Demirci'nin Öğüdü* başlığıyle .— F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 5, s. 10 v.d., *Demirci'nin Öğüdü* başlığıyle; Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi .— *Türk Yurdu* mec., c. I., nu. 1, 24 Teşrinisânî, 1327/7 Aralık, 1911.

88 LIII. Nerede basıldığı tesbit olunamadı.

89 LIV. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 23, 7 Temmuz, 1321/20 Temmuz, 1905 .— *Bağçe* mec., c. III., nu. 1, 1 Eylûl, 1325/14 Eylûl, 1909 .— *Musavver Şebâb*, nu. 3, 23 Kânûnısânî, 1325/5 Şubat, 1910 .— F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 6, s. 12 v.d., Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi.

90 LV. *Resimli Roman* mec., nu. 1, 1 Mart, 1325/14 Mart, 1909. Metni, *Türk Sazı*'ndakinden farksız olmakla berâber, baş kısmında *Râsim Haşmet* Bey'e ithâfı, sonunda, "Japon-Rus muhârebesi zamânında yazılmıştır" notu vardır.

90 LVI. *Türk Yurdu*, c. III., 1329/1913, sf. 225 v.d .— *Tanin*, nu. 1550, 25 Mart, 1913.

91 LVII. *Türk Yurdu* mec., Nüsha-i Fevka'l-'âde, yıl-2, nu. 3, 16 Teşrinisânî, 1328/29 Kasım, 1912; başında *Ninelere* ithâfı vardır.

93 LVIII. *Resimli Kitap* mec., nu. 1, Eylûl, 1324/1908 .— *Bağçe* mec., nu. 15, 28 Teşrinievvel, 1324/10 Kasım, 1908 .— *Altun Armagan, Türk Yurdu*'nun 24'üncü sayısına ilâve, 18 Ekim, 1912, s. 18 v.d. Başında, *Büyük Ordumuz'a* ithâfı vardır .— F. Giese, *Z.D.M.G.*, c. LVIII., 1904, *ayn. makāle*, Türkçe metni ve Almanca'ya manzum tercemesi, nu. 3, s. 126, 138 v.d.

94 LIX. *Türk Yurdu* mec., 1329/1913, sf. 321; *Ordu'dan Bir Ses-2* başlığıyledir.

96 LX. *Bağçe* mec., yıl-1, nu. 40, 26 Mayıs, 1325/8 Haziran, 1909 .— *Ümmet* gazetesi, yıl-1, nu. 9, 10 Temmuz, 1326/23 Temmuz, 1910 .— *Türk Derneği* mec., nu. 2, 1327/1911 .— *Türk Yurdu* mec., c. III., 1329/1913, sf. 1 .— Dr. A. Fischer - Ahmed Muhyiddin, *ayn. esr.*, 1919, s. 153, Türkçe metni, Almanca izâhlarıyle.

97 LXI. Nerede basıldığı tesbit edilemedi. *Beyaz Gölgeler Şâiri'ne* ithâfiyle kasdedilen Celâl Sâhir Erozan'dır (*Beyaz Gölgeler*, İst. Hilâl Matbaası, 1325).

97 LXII. *Çocuk Bağçesi*, nu. 19, 26 Mayıs, 1321/8 Haziran, 1905 .— F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 3, s. 8 v.d., metnin Arap harfleriyle aslı ve Almanca'ya manzum tercemesi.

98 LXIII. *Çocuk Bağçesi*, nu. 20, 2 Haziran, 1321/15 Haziran, 1905 .— *Mektepli* mec., yıl-1, nu. 23-24, 5 Kânûnıevvel, 1329/18 Aralık, 1913. Her iki basımda, *Türk Sazı*'ndaki *Çocuk Şiirleri Şâiri'ne* ithâfı yoktur ve böyle olması da pek tabî'îdir; çünki, *Çocuk Şiirleri Şâiri*'nden kasdedilen İbrâhim Alâaddin Gövsa'nın, bu isimli eseri 1913'de basılmıştır (*Çocuk Şiirleri*, İst., Matbaa-i Ebüzziyâ, 1329). *Çocuk Bağçesi* neşriyle *Türk Sazı*'ndaki metin arasındaki farkların tertip yanlışından ileri geldiği açıkça anlaşılır. Türkçe metninin neşri, nazmen Almanca'ya tercemesi için bk., F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 4, s. 10 v.d.

99 LXIV. *Çocuk Bağçesi*, nu. 41, 10 Teşrinisânî, 1321/23 Kasım, 1905.

100 LXV. *Çocuk Dünyâsı*, nu. 18, 10 Temmuz, 1329/23 Temmuz, 1913; *Türk Sazı*'ndaki *Sanâyi' Mektebi Talebeleri'ne* ithâfı bu neşirde yoktur.

101 LXVI. *Çocuk Bağçesi*, nu. 43, 1 Kânûnıevvel, 1321/14 Aralık, 1905 .— Türkçe metni, nazmen Almanca'ya tercemesi, F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 19, s. 44 v.d.

102 LXVII. *Çocuk Bağçesi* mec., nu. 24, 14 Temmuz, 1321/27 Temmuz, 1905 .— Türkçe metni ve Almanca'ya nazmen tercemesi, F. Giese, *ayn. makāle, M.S.O.S.*, 1910, nu. 7, s. 14 v.d.

102 LXVIII. *Türk Yurdu* mec., c. I., nu. 3, 1912, sf. 57. M.E. Yurdakul, *Türk Sazı*'ndaki bu şiiri (S. 201), basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verdiği nüshadan çıkarmıştır.

103 LXIX. *Türk Yurdu* mec., c. I., nu. 6, 1328/1912, sf. 153 v.d.

104 LXX. *Musavver Muhit*, nu. 16, 12 Şubat, 1324/25 Şubat, 1909; *Türk Sazı*'ndaki *Babamın Aziz Hâtırası'na* ithâfı bu basımda yoktur. Şâirimiz, babası Sâlih Re'is balıkçı olduğu için, bu manzûmesini ona ithâf etmiştir.

105 LXXI. *Çocuk Bağçesi*, nu. 32, 8 Eylûl, 1321/21 Eylûl, 1905; yine bu sayıda, Rizâ Tevfik'in bu şiir hakkındaki tahlil yazısı basılmıştır. Türkçe metninin neşri, nazmen Almanca'ya tercemesi için bk., F. Giese, *ayn. makāle*, *M.S.O.S.*, 1910, nu. 12, s. 34 v.d.

106 LXXII. *Türk Yurdu* mec., yıl-1, nu. 24, 5 Teşrinievvel, 1328/18 Ekim, 1912, Fevka'l-'âde Nüsha.

106 LXXIII. Önce nerede basıldığı tesbit edilemedi. *Türk'ün Duâsı Şâiri'ne* ithâfından kasdedilen, Prof. Dr. Fuad Köprülü'dür. *Türk'ün Duâsı*, Balkan harbi sonunda yazılan bir diyalogdur; arûz'la, 304 mısra'dır ve 24 Şubat, 1913'de tamamlanmış, İsmâil Bey tarafından bestelenerek, İzmir'de İttihad ve Terakkî Mektebi'nde temsil olunmuştur. Mevzûu, Balkan savaşı'ndan sonraki millî ye's ile alâkalıdır : Kanlı, ihtişamlı bir akşam; ilâhî ve yıldızlı gök altında yıkılmış minâreleri, yanmış evleri, sefil tarlaları ile uzayıp giden bir felâket sâhası.. Vak'a kahramanlarından İhtiyâr Türk, mağrur gözlerle bunlara sessiz sessiz bakar. Bu sırada, gökten yüce ve rûhânî bir hitap işitilir. Bu uzun şiir, *Gökten Nidâ*, *Terennüm*, *Türk* başlıklı, karşılıklı konuşmaları içine alan müstakil, fakat biribirine bağlı şiirlerden meydana gelmiştir. *Terennüm*'ler, mechûl uzaklıklardan gelen ağır, rûhânî bir mûsıkînin sözleridir. *Türk* ise geçmişi ve hâli, geleceğine âit ümidleriyle Türk Milleti'ni temsil eder. *Türk Yurdu* mecmuası'nda tefrika edilmiştir (C. III., 1329/1913, sf. 289, 324 v.d.d. Daha çok bilgi edinmek için bk., F. A. Tansel, *Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Şiirleri*, *Belleten*, c. XXX., nu. 120, Ekim, 1966, s. 644-45). *Türk Sazı*'nın arka kapağının son sayfasında basılacak *Türk Yurdu* kitapları arasında *Türk'ün Duâsı* da kaydedilmekle berâber, kitap hâlinde neşredilmemiştir. F. Köprülü, bu şiirinde Balkan harbi felâketlerini dile getirdiğinden, M.E. Yurdakul, *Felâketler Karşısında* adlı bu manzûmesini ona ithâf etmiştir. Verdiğimiz bu bilgiden sonra *Türk Sazı*'nın yeni harfli baskısının *Ansiklopedik Sözlük* kısmında, "*Türk'ün Duâsı*, Fuad Köprülü'nün bu adı taşıyan şiir kitabı" ifâdesinin doğru sayılamayacağı kendiliğinden ortaya çıkar (İst., 1969, s. 188).

107 LXXIV. *Türk Yurdu*, c. VI., nu. 3, 3 Nisan, 1330/16 Nisan, 1914; bu şiirin başında *Türk Sazı*'ndan farklı olarak *Ru'yâmın Ateşli Hatîbi Hamdullah Subhî Bey*'e ithâf ifâdesi vardır.

108 LXXV. *Bilgi* mec., c. II., nu. 7, Haziran, 1330/1914.

113 LXXVI. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıldönümü münâsebetiyle 30 Aralık, 1913'de Türk Ocağı'nda yapılan merâsimde M.E. Yurdakul bu şiirini kendisi okumuştur; önce, *Türk Yurdu* mec., yıl-3, nu. 8'e ilâve olarak *Türk Yurdu'nun İstiklâl Günü Hediyesi*'nde (17 Kânûnıevvel, 1329/30 Aralık, 1913) neşredilmiştir .— *Tanin*, nu. 1803, 31 Kânûnıevvel, 1913 .— *Halka Doğru* mec., nu. 37, 19 Kânûnıevvel, 1329/1 Ocak, 1914 .— *Türk Yurdu*'nda, "Millî şâirimiz Mehmed Emin Bey'in *İstiklâl Günü Hediyemiz*'i (Yıl-3, sayı 8) bezemiş olan bu şiiri, ahîren yeniden yazılmış derecede tevsi' edilmiş olduğundan bu sayımıza tekrar koyuyoruz" notu ile basılmıştır (C. VI., nu. 5, 1 Mayıs, 1330/14 Mayıs, 1914); şiirin ikinci kısmı, *Türk Sazı*'ndakinden çok farklıdır.

121 LXXVII. *Çocuk Bağçesi*, nu. 34, 22 Eylûl, 1321 (5 Ekim, 1905) .— *Bağçe* mec., c. III., nu. 3, 15 Eylûl, 1325/28 Eylûl, 1909 .— *Donanma*, Nüsha-i fevka'l-'âdesi, *Talebe Defteri* ve *Çocuk Dünyâsı* tarafından neşrolunmuştur (Mart, 1330/1914) .

121 LXXVIII. *Türk Sazı*'ndan önce nerede basıldığı tesbit olunamadı. *Türk 'Âlemi Muharriri'ne* ithâfıyle kasdolunan Ağaoğlu Ahmed Bey'dir. *Türk 'Âlemi*, *Türk Yurdu* mecmuasında tefrika hâlinde kalmıştır; Türkler'in neden perişan hâlde ve biribirlerinden habersiz kaldıklarının sebepleri üzerinde bilhassa durulmaktadır (C. I., nu. 1-3, 5, 7, s. 12, 36, 70, 135, 195 v.d., 1911-1912). *Türk Sazı*'nın *Ansiklopedik Sözlük* kısmında, "Ağaoğlu'nun bu adı taşıyan eseri" deniliyorsa da (İst., 1969, s. 188); Ahmed Agayef imzâsıyle tefrika olunan *Türk 'Âlemi*'nin, *Türk Sazı*'nın arka kapağında basılacak *Türk Yurdu* kitapları i'lânında adı geçmekle berâber, kitap hâlinde basılmış değildir.

122 LXXIX. *Türk Yurdu* mec., c. I., nu. 8, 1328/1912. Bu şiirin ithâf edildiği *Türk Gücü*'nün, *Türk Sazı*'nın *Ansiklopedik Sözlük* başlıklı kısmında, mesnedsiz ve hakikate tamâmıyle aykırı olarak "Bir Dergi" olduğu kaydi konuluvermiştir (İst., 1969, s. 188). Aslında, Türk Gücü bir dernek adıdır; Tüzük'ünde, "Adımız Türk Gücü. Şi'ârımız : Türk'ün gücü herşeye yeter. Maksadımız : Soyumuzu, huyumuzu düzelterek âtîye tam mânâsiyle bir er yetiştirmek, muhtâc-ı muâvenet olanlara ve bilhassa hem-cinsimize yardım etmektir" deniliyor. Tüzük'ün birinci maddesine göre bu dernek, 1 Mart, 1329 (14 Mart, 1913)'de kurulmuştur; ikinci maddesinde, yerinin "İstanbul'da Dîvân-yolu'nda, Türk Ocağı'nda dâire-i mahsûsa" olduğu kaydedilir (Ondört maddelik Tüzük metni için bk., *Türk Yurdu* mec., c. III., 1329/1913, s. 342). 1912'de neşredilen *Ona Ölüm*'ün başında, pek tabî'î olarak *Türk Gücü'ne* ithâfı yoktur; bu ithâf, 1914'de, *Türk Sazı* basımına ilâve edilmiştir.

122 LXXX. Recâ'îzâde Mahmud Ekrem Bey, 29 Ocak, 1914'de vefât etmiştir: M.E. Yurdakul'un bu münâsebetle yazdığı şiiri, *Türk Yurdu* mecmuasının onun hâtırasına ayrılan nüshasında basılmıştır (C. v., 1329/1914, s. 1182).

123 LXXXI. *Türk Yurdu*, c. VI., nu. 12, 27 Teşrinisânî, 1330 / 10 Aralık, 1914, sf. 2399. Şiirin başında yalnız, *Kayını'na* ifâdesi vardır. M.E. Yurdakul'un üzerinde en çok tashih yaptığı şiirlerinden birini teşkil eder; metni, tashihlerin çokluğu dolayısıyle, Arap harfleriyle yeniden yazılmıştır (T.T. Kurumu, basılmak üzre verdiği *tashihli metin*).

125 LXXXII. Basıldığı yer tesbit edilemedi. Şiirin başındaki *Öc Şâiri'ne* ithâfıyle kasdedilen acabâ kimdir? *Türk Sazı*'nın, Önsöz'leri Âgâh Sırrı Levend ile şâirimizin torunu Doğan Yurdakul tarafından yazılan 1969 basımının *Ansiklopedik Sözlük* kısmında, *Öc* adlı bir kitap, veyâ şiir bulunamadığından bahsedildikten sonra, "Bilgi ve hâfızasına güvendiğimiz eski edebiyat öğretmenleri bunun Emin Bülend olduğunu söylediler. Emin Bülend'in *Kin* adlı ünlü şiirinden ötürü ithâfın ona yapılmış olduğunda fikir birliğine vardılar" denilerek, Emin Bülend hakkında bilgi verilmiştir (S. 183). *Öc* adlı şiirin, Emin Bülend'in *Kin* isimli manzûmesi olduğu hakkında oy birliğiyle varılan böyle bir hüküm dolayısıyle birşey söyleyemeyeceğiz. Biz bu isimde üç şiire rastladık: Celâl Sâhir'in *Öc* adlı manzûmesi (*Halka Doğru* mec., nu. 3, 4; 15, 25 Nisan, 2 Mayıs, 10 Temmuz, 1329/1914; *Altun Armağan-II.*, s. 39 v.d.); Edirne'nin işgâli üzerine, 1914 Nisan'ında yazılmıştır. Diğeri, Feyzullah Sâcid'in *Öc Marşı* (*Türk Yurdu*, c. VI., nu. 6, 15 Mayıs, 1330/1914, s. 2177 v.d.); bir başkası, *Aka Gündüz*'ün *Öc Türküsü*'dür (*Bozgun*, İst., Kanâat Kitabevi, 1334, s. 124). M.E. Yurdakul'un, kendisiyle ayni mecmualarda şiirleri basılan bu üç şâirin adı geçen bu şiirlerini gördüğü muhakkaktır. *Türk Sazı*'nda Celâl Sâhir'e ithâf ettiği bir şiiri (*Bir Genç Kız'a*, s. 97, nu. LX.) bulunduğunu gözönüne alarak, *Öc Şâiri'ne* ithâfıyle kasdedilenin belki Aka Gündüz, daha kuvvetli ihtimâlle Feyzullah Sâcid olabileceğini sanıyoruz. M.E. Yurdakul'un, basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verdiği metinde bu şiirin başlığı, *Şâir* değil, *İ'tiraz Edenlere*'dir; *Türk Sazı*'nın 1914 neşrinde *Bana İ'tiraz Edenler'e* başlıklı bölümde, yalnız bu şiir mevcuttur (*Öc* adlı bir başka şiir için bk., bu cildin sonundaki *Umûmî İndeks*).

III.

EY TÜRK UYAN (S. 127 - 142)

127 LXXXIII. İstanbul, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, dağıtılan yeri: Türk Yurdu Kitabhânesi; 32 sayfa. *Türk Sazı*'nın 1914 basımının arka kapağında, şâirin başka eserlerinin kaydedildiği i'lânda, *Ey Türk Uyan*'ın 15.000 nüsha bastırıldığı yazılıdır. İkinci basım, *Turan'a Doğru*, İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1918; ilk sayfasında Yirmibeşinci Bin denildiğine göre, 10.000 nüsha basılmıştır. Üçüncü basım, *Ey Türk Uyan*, Serden Geçti Neşriyâtı, Nu. 30, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1961. (آرتور وورجباغ فون تانبرغ : نانبرغ؟) Arthur Wortschbach fon Tanenberg: Nanenberg(?) tarafından, *Ey Türk Uyan* vezin ve nazım şekline bağlı kalınarak Almanca'ya çevrilmiştir. Bizim hazırladığımız neşrinde, ikinci basım esas alınarak, bununla birinci basım ve M.E. Yurdakul'un T.T. Kurumu'na verdiği nüsha arasındaki farklar dip-notlarında gösterilmiştir.

IV.

TAN SESLERİ (143 - 170)

İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1331/1915, 32 sayfa; kapağın üzerinde Dokuzuncu Bin yazılıdır. İkinci basım, İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1331/1915, Onüçüncü Bin; her iki basım 32 sayfa. Üçüncü basım, *Turan'a Doğru*, İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1918, s. 63-80. Dördüncü basım, Millî Kültür Serisi-Nu. 4, İst., Burhan Basım ve Yayınevi, 1956. Bu eserde, *Aç Bağrını Biz Geldik* ve *Ey İğnem, Dik* adlı iki şiir vardır. Esas olarak üçüncü basımı aldık; bunu daha, öncekilerle ve T.T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*'le karşılaştırmak sûretiyle neşrediyoruz.

145 LXXXIV. Önce nerede basıldığı tesbit olunamadı. Yazıldığı zamânı gösteren 6 Nisan, 1330/19 Nisan, 1914 tarihi yalnız ikinci basımın sonunda vardır.

156 LXXXV. *Tan Sesleri*'nden önce *Türk Yurdu* mecmuasında basılmıştır (C. XIV., nu. 158, 22 Kânûnısânî, 1330/4 Şubat, 1915). Yalnız ikinci basımın sonunda notası ile, 20 Ağustos, 1329/2 Eylûl, 1913 yazılış tarihi kaydedilmiştir. Arthur Wartschbach fon Nanenberg tarafından nazmen Almanca'ya çevrilmiştir.

V.

ORDU'NUN DESTANI (171 - 198)

171 LXXXVI. Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İst., 1331/1915, 40 sayfa. İkinci basım, *Zafer Yolunda*, İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1918, s. 3-36; Kırküçüncü Bin. Yazılış tarihi olan 15 Eylûl, 1331/28 Eylûl, 1915 yalnız bu ikinci basımın sonunda vardır. Bu manzum eserin bâzı kısımları daha önce *Türk Yurdu* mecmuasında neşredilmiştir: "Çanakkal'a gâzîleri menfaatine Türk Ocağı'nda verilen müsâmerede Millî Şâir'imiz Mehmed Emin Beyefendi tarafından inşâd edilip henüz tab' ve neşrolunmayan *Çanakkal'a*

Gâzîleri adlı yüzkırkdört beyitlik büyük şiirin *İstanbul'u Tehattur* ve *Ecdâda Hitab* parçaları, Hilâl-i Ahmer Cem'iyyeti menfaatine çıkan *Türk Yurdu*'nun bu Fevk'al-'âde nüshasını tezyîn ediyor. Bütün şiir, yakında ayrıca bir risâle hâlinde basılacaktır" deniliyor (Yıl-4, c. VIII., nu. 6, 21 Mayıs, 1331/3 Haziran, 1915). Bu izâhlardan, eserin adı, önce, *Çanakkal'a Gâzîleri* olduğu, muhtelif bölümlerine husûsî başlıklar konulduğu anlaşılır. *Türk Yurdu*'nda basılan, bu kitabımızdaki metnin IV. bölümünün "Âh İstanbul.." kelimeleri ile başlayan beşinci kıt'asından i'tibâren müteâkip üç kıt'a ile, geri kalan kısımlardan dört kıt'adır ve bu sekiz kıt'a kitap hâlindeki basımından oldukça farklıdır. *Ordu'nun Destanı*'nın tenkidli basımını, esas olarak ikinci basımı almak, yalnız birinci basımıyle değil, Türk Tarih Kurumu'ndaki *tashihli metin* ile karşılaştırmak sûretiyle hazırlamış bulunuyoruz. Metni neşrederken kaydettiğimiz notlardan anlaşılacağı gibi, bölümlere husûsî başlıklar koymak, bâzı bölümleri, kıt'aları çıkarmak, yerlerini değiştirmek, ifâdelerini tashihten geçirmek, yeni mısrâ'lar ilâve sûretiyle meydana getirdiği T. T. Kurumu'ndaki metin, basılı metninden çok farklıdır. Bu on kısımdan ibâret şiirin 1. bölümünü *Ordu'nun Destanı* başlığıyle *Türk Sazı*'ndaki şiirlere dâhil etmiş, II. ve III. bölümleri (S. 174-79) çıkarmıştır; IV. bölüm (S. 179-81), *Gelibolu* başlıklı kısmın ikincisini teşkil eder. V. bölüme (S. 182-83), *And* başlığını koymuştur; VI. bölüm (S. 183-84), *Gelibolu Önünde* başlıklı bölümün birinci kısmıdır; VII. (S. 184-86), VIII. (S. 187-91) ve IX. (S. 191-94) bölümlere sırasıyle *Birinci Sayha, Hücûm Edin, İkinci Sayha* adlarını vermiştir. Yine bizim neşrimizdeki X. bölüm (S. 194-95), *Anafartalar'dan* başlığıyle *Türk Sazı*'ndaki şiirler arasında yer alır. Kısaca söylersek, bu on bölümlük şiir, dört bölümü çıkarılmak, iki bölümü birleştirilmek sûretiyle beş bölüme indirilmiş olup, beş bölümün herbiri, sırasıyle, *Gelibolu Önünde, And, Birinci Sayha, Hücûm Edin, İkinci Sayha* başlıklı şiirleri teşkil etmektedir.

196 LXXXVII. *Harb Mecmuası*, nu. 4, Kânûnısânî, 1331/Ocak, 1916. Sonundaki tarihten, 27 Kânûnıevvel, 1331/9 Ocak, 1916'da yazıldığı anlaşılıyor; pek tabî'î olarak, *Ordu'nun Destanı*'nın birinci basımında yoktur. Şâirimiz, basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verdiği metinde bu şiirini *Ordu'nun Destanı* adlı bölümden çıkararak, *Türk Sazı* bölümündeki şiirlere dâhil etmiştir.

VI.

DİCLE ÖNÜNDE (S. 199 - 224)

199 LXXXVIII. İst., 1332, 36 sayfa. Kuşe kâğıda basılmıştır ve sayfaları numaralanmış değildir. Her iki basımın sonunda yazıldığı zamânı gösteren 27 Mayıs, 1332/9 Haziran, 1916 tarihi vardır. İkinci basım, İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334, s. 45-74. Dr. Schrader (؟. . . شر . در) tarafından tahlil edilmiş ve bâzı mısra'ları Almanca'ya çevrilmiştir (Bk., bu cildin sonundaki *Umumî İndeks*). M.E. Yurdakul, basılmak üzre T.T. Kurumu'na verdiği *tashihli metin*'de birinci bölüme (S. 204-10), bizim neşrimizdeki bölümlerden II.'ye *'Irak'a* (S. 220-23), III.'ye *Kûtü'l-'Amâre* (S. 210-14), IV.'ye *Türk ve Arap* (S. 214-17), V.'ye *Dicle'ye* (S. 217-20), VI. bölüme ise *Muzaffer Ordu'ya* başlıklarını koymuştur. Metin üzerinde epeyi değişiklik yaptığı gibi, bölümlerin sırasını da, birinci ve ikinci basımdakinden farklı olarak, şu şekilde değiştirmiştir: *'Irak'a, Türk ve Arap, Kûtü'l-'Âmâre, Muzaffer Ordu'ya, Dicle'ye*; bunlar, *Dicle Önünde*'nin, her iki basımında sırası aynı olan II, IV, III, VI ve V'inci bölümleridir. Bizim neşrettiğimiz metin, eserin ikinci basımı esas alınarak, birinci basım ve T.T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*'le karşılaştırılmak sûretiyle hazırlanmıştır.

VII.

HASTA BAKICI HANIMLAR (S. 225 - 240)

225 LXXXIX. Eser, önce müstakil olarak basılmıştır (İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1333/1917, 16 sayfa). İkinci basım, *Zafer Yolunda*, İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1918, s. 75-91; yazılışını gösteren 20 Mart, 1333/20 Mart, 1917 tarihi ile, sonuna eklenen notası yalnız ikinci basımda vardır. M.E. Yurdakul'un yaptığı tashih ve değişiklikler ikinci basım üzerindedir. Bizim neşrimizde ikinci basım esas alınmış, birinci basımla, T.T. Kurumu'ndaki *tashihli metin* karşılaştırılmıştır.

VIII.

TURAN'A DOĞRU (241 - 254)

İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1918, 94 sayfa; sonuna *Ninni* ile *Ey İğnem, Dik* adlı iki şiirin on sayfa tutan notaları eklenmiştir. Daha önce bu ciltte neşrettiğimiz *Ey Türk Uyan* (III. bülöm, nu. LXXXIII., s. 127-42) ile, *Tan Sesleri*'nin (IV. bölüm, nu. LXXXIV., LXXXV., s. 143-170) ikinci basımlarının bâzı bölümleri de bu eserde mevcuttur. Eser, bunlar dışında on manzûmeyi içine almaktadır:

243 XC. Sonunda, 27 Mayıs, 1332/9 Haziran, 1916 tarihi bulunan bu şiirin önce nerede basıldığı tesbit olunamadı.

247 XCI. *Türk Yurdu* mec., c. XI., nu. 4, 12 Teşrinievvel, 1332/25 Ekim, 1916; 6 Kânûnısânî, 1332/19 Ocak, 1917 tarihinde yazılmıştır (*Turan'a Doğru*'da bu tarih, herhâlde tertip yanlışı olarak, karşılığı 6 Ocak, 1918 olan 6 Kânûnısânî, 1333'dür; şiir 1916'da *Türk Yur-*

du'nda basıldığına göre, 1917-18'de yazılmış olamayacağı pek tabî'î-dir). Bu ve bundan sonraki şiir, *Turan'a Doğru*'nun *Kars Heykeli Karşısında* bölümündedir.

248 XCII. Sonundaki kayidden 21 Kânûnısânî, 1332/3 Şubat, 1917'de yazıldığı anlaşılan bu şiir, önce *Türk Yurdu*'nda basılmıştır (C. XI., nu. 5, 27 Teşrinievvel, 1332/9 Kasım, 1916); *Turan'a Doğru*'nun bir önceki şiirle *Kars Heykeli Karşısında* bölümünü teşkil etmektedir (Şiirin yazılış ve basım tarihi biribirini tutmuyor).

248 XCIII. *Edebiyat-ı Umûmîye* mec., yıl-1, nu. 1. 22 Teşrinievvel, 1332/4 Kasım, 1916 .— Yazılışı : 17 Haziran, 1332/30 Haziran, 1916. Bu ve bundan sonraki altı şiir, *Turan'a Doğru*'nun *Hürriyet Yolunda* bölümünde ve Rusya'nın ta'kip ettiği siyâset aleyhindedir.

249 XCIV. 1 Eylûl, 1332/14 Eylûl, 1916'da yazılan bu şiirin daha önce nerede basıldığı tesbit edilemedi; *Turan'a Doğru*'nun *Hürriyet Yolunda* bölümündedir.

250 XCV. 12 Kânûnısanî, 1332/25 Ocak, 1917'de yazılan bu şiir, *Turan'a Doğru*'nun *Hürriyet Yolunda* bölümündedir; daha önce *Türk Yurdu*'nda basılmıştır (C. XI., nu. 11, 19 Kânûnısânî, 1332/1 Şubat, 1917).

250 XCVI. Yazılışı, 19 Haziran, 1333/19 Haziran, 1917. *Turan'a Doğru*'dan önce nerede basıldığı tesbit olunamadı; bu eserin, *Hürriyet Yolunda* bölümündedir.

251 XCVII. 8 Mart, 1332/21 Mart, 1916'da yazılmış, *Türk Yurdu* mecmuasında neşredilmiştir (C. XII., nu. 2, 15 Mart, 1333/15 Mart, 1917). *Turan'a Doğru*'nun *Hürriyet Yolunda* bölümündedir.

252 XCVIII. 15 Mart, 1333/15 Mart, 1917'de yazılmış, *Türk Yurdu*'nda neşredilmiştir (C. XII., nu. 4, 12 Nisan, 1333/12 Nisan, 1917). *Turan'a Doğru*'nun *Hürriyet Yolunda* bölümündedir.

252 XCIX. Yazılışı : 7 Ağustos, 1332/20 Ağustos, 1916. *Tanin*'de basılmıştır (Nu. 2838, 25 Teşrinievvel, 1332/7 Kasım, 1916).

VIII. — A

ZAFER YOLUNDA

İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1918, 96 sayfa. Bu eser, *Ordu'nun Destanı* (Kırküçüncü Bin, s. 3-36), *Ordu'ya Selâm* (S. 37-44), *Dicle Önünde*, Onyedinci Bin (S. 45-74), *Hasta Bakıcı Hanımlar* (S. 75-96) olmak üzre üç manzum eseri ve bir şiiri içine almaktadır. Bunların hepsi daha önce basıldığından, bizim hazırladığımız ciltte ise, kıronolojik sıra ta'kip ettiğimiz için *Zafer Yolunda* adlı bölüm, dolayısıyle bu eser kendiliğinden ortadan kalkmıştır (Bu eserdekiler hakkında daha çok bilgi edinmek için yukarıdaki V, VI, VII. bölümlere bakınız).

IX.

İSYAN VE DUÂ (S. 255 - 276)

İst., Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1334/1919. Kuşe kâğıda basılan, şâirimizin bir resmini de içine alan, kapak hâriç bu 36 sayfadan ibâret eser, *İsyan* ve *Duâ* adlı iki şiiri içine almaktadır.

257 C. Hâlide Edib Adıvar'a ithâf edilen bu şiir, *Türk Yurdu*'nda neşredilmiştir (C. XIV., yıl - 7, nu. 152-2, 16 Kânûnısânî, 1334/16 Ocak, 1919). M.E. Yurdakul, basılmak üzre T.T. Kurumu'na verdiği *metin'de* bu şiirde hiçbir değişiklik ve tashih yapmamıştır.

266 CI. Cemâleddin Efgânî'nin hâtırasına ithâf olunan bu şiir, önce *Türk Yurdu*'nda neşredilmiştir (C. XIV. yıl - 7, 15 Haziran, 1334/15 Haziran, 1919). M.E. Yurdakul, T.T. Kurumu'na verdiği *tashihli metin*'de bu şiir üzerinde hiçbir tashih yapmamıştır.

X.

AYDIN KIZLARI (S. 277 — 290)

Bu eser, *Aydın Kızları* adlı uzun manzûme ile, *Vur* başlıklı şiiri içine almaktadır.

279 CII. *Aydın Kızları*, başlıca üç kısma ayrılmış olup, birinci kısmı *Aydın Kızları*, ikincisi *Onların Hikâyesi*, üçüncü kısmı ise *Yurdlarına Karşı* adını taşımaktadır. Bütünü, önce *Hâkimiyet-i Millîye* gazetesinde basılmış (Nu. 203, 5 Haziran, 1921), *Aydın Kızları* adıyle ayrı basımı da vardır (Ankara-Matbû'ât ve İstihbârât Matbaası, 1337/1921, 16 sayfa); aşağıdaki *Vur* adlı manzûme bu basımın sonundadır. Üçüncü basımı, *Mustafa Kemal*, İst., Ahmed İhsan Matbaası, 1928, s. 29-43; yazıldığı zamânı gösteren 15 Mayıs, 1336/15 Mayıs, 1920 tarihi, yalnız bu basımın sonunda vardır. T.T. Kurumu'na, neşredilmek üzre şâirimiz tarafından verilen 1928 basımıdır; bunu, 1921 basımıyle karşılaştırarak neşrettik.

289 CIII. 5 Temmuz, 1337/1921'de yazılan bu şiirin *Aydın Kızları* adlı eserin sonunda iki ayrı basımı vardır (Ankara, Matbû'ât ve İstihbârât Matbaası, 1337/1921, s. 15-6; *Mustafa Kemal*, İst., Ahmed İhsan Matbaası, 1928, s. 48-9). Bizim neşrimizde ikinci basım esas alınmış, birinci basımı ve T.T. Kurumu'ndaki *tashihli metin*'le karşılaştırılmıştır.

XI.

ANKARA (S. 291 - 304)

291 CIV. M.E. Yurdakul'un hayatta iken kitap hâlinde basılan eserlerinin sonuncusudur; bunun, kendisi tarafından Türk Tarih Kurumu'na verilen basılı metninde hiçbir değişiklik ve tashih yapılmamıştır

(İst., İkbâl Kitabevi, 1939, 32 sayfa). — Sadrî Ertem, *Mehmed Emin'in Ankarası, Vakit*, 27 İkinciteşrin, 1939.

XII.

DAĞINIK ŞİİRLER (305 - 412)

307 CV. Yusuf Akçura, "1903'de Mehmed Emin Bey, Râif Fuad ve Rizâ Tevfik Beyler'le *Resimli Gazete*'yi aldılar; fakat birinci nüshasını bile neşre muvaffak olamadılar; zirâ sansör, kabındaki yıldız ve balık resimlerinden kuşkulanarak matbû' nüshaları toplattı. Emin Bey, bu matbû' fakat gayr-i münteşir mecmuaya *Köyde Fırtına* şiirini koymuştu" (*Türk Yılı*, İst., Yeni Matbaa, 1928, s. 387) diyor. Yusuf Akçura'nın Emin Bey hakkındaki bu yazısında, herhâlde yalnız hâfızasına dayandığından epeyi yanlışa rastlarız. *Köyde Fırtına*, *Resimli Gazete*'de basılmışsa da, yılı 1903 değil, 1895'dir (Nu. 1, 5 Teşrinievvel, 1311/17 Ekim, 1895). — *Muktebes* mec., yıl-1, nu. 10, 15 Şevvâl, 1317/3 Şubat, 1315/15 Şubat, 1900, Rusûmât Evrak Müdürü Mehmed Emin imzâsıyledir. Bu neşrin başında *Fuad Râif Bey'e* ithâfı vardır.

309 CVI. Emin Bey, 30 Kânûnısânî, 1315/11 Şubat, 1900'de yazdığı bu şiirini Tevfik Fikret'e ithâf etmiştir. — Önce *Servet-i Funûn*'da (C. XVIII., nu. 466, 3 Şubat, 1315/15 Şubat, 1900), daha sonra *Bağçe* mecmuasında basılmıştır (Nu. 13, 14 Teşrinievvel, 1324/27 Ekim, 1908); bu basımda şiirin adı *Gözyaşım* değil, *İ'tirâz Edenlere*'dir. Minorskiy'nin makâlesinde, gayr-i matbû' olduğu kaydiyle Rusca'ya tercemesi neşredilmiştir (*Ayn. yer.*, 1903).

310 CVII. *Kadın* mec., nu. 12, 29 Kânûnıevvel, 1324/11 Ocak, 1909. — Buradan naklen, *Mehmed Emin Yurdakul'un Bu Güne Kadar Dikkati Çekmeyen Bir Husûsiyeti, Çocuklar İçin Yazdığı Şiirler* adlı yazımızda neşredilmiştir (*Türk Kültürü* mec., nu. 83, Eylûl, 1969, s. 13).

311 CVIII. *Kadın* mec., nu. 13, 5 Kânûnısânî, 1324/18 Ocak, 1909. — *Türk Yurdu* mec. c. II. 1328/1912, sf. 130. — F. A. Tansel, *ayn. makâle*, s. 14.

311 CIX. *Kadın* mec., nu. 14, 12 Kânûnısânî, 1324/25 Ocak, 1909. — *Türk Yurdu* mec., c. II., 1328/1912, s. 129. — F. A. Tansel, *ayn. makâle*, s. 14.

312 CX. *Bağçe* mec., nu. 26, 13 Kânûnısânî, 1324/26 Ocak, 1324.

312 CXI. *Kadın* mec., nu. 15, 19 Kânûnısânî, 1324/1 Şubat, 1909. — F. A. Tansel, *ayn. makâle*, s. 15. — Bu şiir, kütübhânemizde mevcut, basılı, fakat basım yılı belirsiz besteli şiirler mecmuasında da kaydedilmiştir (S. 67).

313 CXII. *Kadın* mec., nu. 16, 26 Kânûnısânî, 1324/8 Şubat, 1909. — F. A. Tansel *ayn. makâle*, s. 15.

314 CXIII. *Bağçe* mec., yıl-1, c. II., nu. 31, 17 Şubat, 1324/2 Mart, 1909. — *Musavver Muhit*, nu. 20, 12 Mart, 1325/25 Mart, 1909.

315 CXIV. *Kadın* mec., nu. 23, 16 Mart, 1325/29 Mart, 1909. — F. A. Tansel, *ayn. makâle*, s. 16.

315 CXV. *Resimli Kitap*, neşrinde (C. IV., nu. 23, Ağustos, 1326/1910; başlığı, *Türk Sazı*'ndakinden farklı olarak *Oğlum Doğduğu Gece*'dir (Krş., s. 65, nu. XXVI) ve onikinci mısrâ'dan sonraki birçok mısrâ'lar ilâve olunmuştur. — V. Minorskiy, *ayn. makâle*, 1903, Rus harfleriyle Türkçe metni ve Rusca'ya manzum tercemesi, nu. X, s. 26-7; bu neşirdeki adı, *Oğlum Doğduğu Vakit—yâhud—Ağlamıyor*'dur. — Theodor Menzel, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, c. IV., Leipsig, 1906, s. 822-24, metnin önce Alman, sonra Arap harfleriyle neşri ve Almanca'ya nazmen tercemesi; bâzı lugatlerin izâhı için dip notlarıyle; bu basımda şiirin başlığı *Oğlum Doğduğu Gece*'dir.

316 CXVI. *Türk Yurdu* mec., yıl-1, nu. 24, 18 Ekim, 1328/1912, sf. 735; *Fevka'l-'âde Nüsha*.

317 CXVII. *Türk Yurdu* mec., c. III., 1328/1912., sf. 130-31.

317 CXVIII. *Çocuk Dünyâsı* mec., c. I., nu. 24, 22 Ağustos, 1329/4 Eylûl, 1913; bu şiir, *Pınar* başlıklı ve üç paragıraftan ibâret yazının sonunda mevcuttur.

318 CXIX. *Çocuk Dünyâsı* mec., c. I., nu. 25, 29 Ağustos, 1329/11 Eylûl, 1913; *Güller ve Arılar* başlıklı, bir paragıraflık yazının sonunda yer almaktadır.

318 CXX. *Harb* mec., nu. 13, Teşrinievvel, 1332/Ekim, 1916.

319 CXXI. *Şâir* mec., c. I., nu. 11, 20 Şubat, 1334/1919.

319 CXXII. *Şâir* mec., c. I., nu. 12, 27 Şubat, 1334/1919.

320 CXXIII. *Büyük Mecmua*, nu. I., 6 Mart, 1335/1919; ayni mecmuada, "Mehmed Emin Bey'in birinci nüshamızda intişâr eden bu şiirleri, vukû' bulan bâzı tertip hatâları, *Mefkûre* manzûmesinde ve bi'l-âhire yapılan tashihler üzerine yeniden neşredilmiştir. İ'tizâr ederiz" notu ile tekrar basılmıştır (Nu. 3, 30 Mart, 1919). İkinci basımı diğeri ile karşılaştırarak neşrettik.

320 CXXIV. *Büyük Mecmua*, nu. I., 6 Mart, 1919; *ayn. mec.*, nu. 3, 30 Mart, 1919 (Bk., bir evvelki şiir, s. 320, nu. CXXIII.); ikinci basımı diğeri ile karşılaştırmak sûretiyle neşrettik.

321 CXXV. *Büyük Mecmua*, nu. I., 6 Mart, 1919; *ayn. mec.*, nu. 3, 30 Mart, 1919 (Bk., yukarıdaki, s. 320, CXXIII. numaralı şiir için verilen izâhlar); esas olarak ikinci basımı almak sûretiyle, her iki basımı karşılaştırarak neşrettik.

322 CXXVI. *Büyük Mecmua*, nu. I., 6 Mart, 1919; *ayn. mec.*, nu. 3, 30 Mart, 1919 (Bk., yukarıda, s. 320, nu. CXXIII. şiir hakkındaki izâhlar). İkinci basımı esas alıp, birincisiyle karşılaştırmak sûretiyle neşrettik.

322 CXXVII. *Türk Dünyâsı* gazetesi, nu. 3, 23 Ağustos, 1919 .

323 CXXVIII. Önce *Hâkimiyet-i Millîye*'de, *Halkcılık-2* başlıklı makâlenin başında ilk iki kıt'ası yer almıştır (Nu. 309, 8 Mayıs, 1339/1923) .— *İfhâm* gazetesi, yıl-1, *Haftalık Edebî İlâve-1.*, dört kıt'adır; Ağustos(?), 1919 .— Şâirimizin T.T. Kurumu'na basılmak üzre verdiği *tashihli metin*'de, yine baştan iki kıt'ası mevcuttur. *İfhâm* neşrini esas alarak, diğer basımlarıyle karşılaştırmak sûretiyle neşrettik.

324 CXXIX. *Mustafa Kemal* başlıklı ve onbir kıt'adan ibâret bu şiir, M.E. Yurdakul'un, basılmak üzre Türk Tarih Kurumu'na verdiği metinde, daktilo edilmiş olarak mevcuttur; bu isimdeki uzun şiirinin bâzı kıt'alarıdır (Bk., bu cildin 324'üncü sayfasındaki not-1.). *Mustafa Kemal* adlı uzun şiirin ve muhtelif kıt'alarının neşirleri için aşağıdaki şu notlara bakınız : S. 333, nu. CXXXIII., s. 346, nu. CXXXIV., s. 382, nu. CXXXV.).

326 CXXX. *Türk Yurdu* mec., yıl-1, nu. 9, 10 Temmuz, 1326/23 Temmuz, 1910 .— *Mustafa Kemal*, İst., Ahmed İhsan Matbaası, 1928; bu eserin başına eklenmiştir.

326 CXXXI. M.E. Yurdakul'un basılmak üzre T.T. Kurumu'na verdiği *metin*'de, daktilo edilmiş olarak mevcuttur.

327 CXXXII. Metni, Dr. Fethî Tevetoğlu'na, şâirimiz tarafından verilmiş ve *Kopuz* mecmuasında neşredilmiştir (Nu. 5, 15 Ağustos, 1939); şiirin başında *Cumhuriyet Destanı'na Giriş* ifâdesi vardır; 24 kıt'adır. Şâirimizin, basılmak üzre T.T. Kurumu'na verdiği *tashihli metin*'de, bu şiir 28 kıt'adan ibâret olduğu gibi, epeyi tashihden de geçirilmiştir. Bizim neşrimizde, esas olarak T.T. Kurumu'ndaki metni alınmış, *Kopuz* basımı ile karşılaştırılmıştır.

333 CXXXIII. Önce *Hâkimiyet-i Millîye* gazetesinde basılmıştır (*1-Zafer*, nu. 755, 5 Mart, 1923; 2 — *İnkılâb*, nu. 756, 6 Mart, 1923); sonunda, Mersin, 25 Şubat (1338/1923) tarihi vardır; *Zafer* bölümü 17, *İnkılâb* ise 19 kıt'adır. 4 Kasım, 1927'de, Cuma ertesi günü, Ankara'da dikilen *Zafer Âbidesi*'nin açılma merâsiminde, Mehmed Emin tarafından *Zafer* ve *İnkılâb* şiirinden parçalar okunmuştur. Ayni günde, biri Orduevi karşısındaki Zafer Âbidesi'nin, diğeri Etnografya Müzesi önünde bulunan, at üzerindeki Atatürk heykeli'nin açılış töreni yapılmıştır (*Hâkimiyet-i Millîye*, yıl- 8, nu. 2273, 5 Teşrinisânî/Kasım, 1927). — Alyanakzâde Mustafa Şerif, *Mustafa Kemal* adlı şiirin *Zafer* kısmına âit bâzı parçaları not etmeğe muvaffak olduğunu, yakında basılacak *Yolcu* adlı eserinde bu şiirden başka Dante'ye hitâbesinin, başka yazılarının da bulunacağını kaydediyor (*Büyük Halk Şâirimiz Mehmed Emin Bey'in Şiirleri ve Konferansları*; adı ve basım tarihi kesilmiş bulunan bu gazete kupuru, T.T. Kurumu'nda, M.E. Yurdakul'un Ulug İğdemir'e bırakmış olduğu vesikalar arasındadır, nu. 85). Bunun, Alyanakzâde Şerif'in çıkardığı *Edirne* - Millî gazete olduğunu sanıyoruz; bu yazıda, 12 kıt'a nakledilmiştir ve bunlardan 1-8'inci kıt'alar, sırasıyle bizim neşrimizdeki 1, 44-51'inci kıt'alardır.— *Ankara'da Bir Zafer Âbidesi Dikildi, Hayat* mec., c. III., nu. 53, 1 Kânûnıevvel, 1927; bunda, *Türk Şâiri Mehmed Emin Bey'in Hitâbesi* başlıklı yazıdan sonra, *Şâir Mehmed Emin Bey'in Gâzî'ye Hitâbesi* başlığı altında bu şiirden dört kıt'a da basılmıştır .— *Türk Yurdu'nda*, basılmakta olduğu kaydedilen *Mustafa Kemal* şiirinden onbir dörtlük neşredildi (Yıl-17, c. 21-7, nu. 195-1, Kânûnısânî, 1928). Bu eser hakkında bk., Ettore Rossi, *Odierno Tenaenze Letterairie a Politiche in Turchia* [*Oriente Moderno*, 9 (1919); Türkçe'ye tercemesi, *Türkiye'de Bugünki Edebiyat ve Siyâset Cereyanları, Türk Yurdu*, Şubat, 1931]. Bu yazı, (1) *Şâir Mehmed Emin Bey'in Yeni Neşriyâtı*, (2) *Siyâsî Münâkaşalar, Türk Milliyetperverliği ve Bolşevik Komunizmi*, (3) *Edebî Yenilik, Halkîyât ile Alâka*, (4) *Kitap ve Muharrir Buhrânı* olmak üzre dört kısımdır. Metinler bütün neşirlerinde biribirinden oldukça farklıdır. Bu şiir, 1928'de basılan *Mustafa Kemal* adlı eserin başında ve 68 kıt'a olarak yer almaktadır (İst., Ahmed İhsan Matbaası, s. I-XIV.); bâzı kıt'aları ayni adı taşıyan ve onbir kıt'adan ibâret şiirinde bulunduğu gibi (Bk., yukarıdaki not, s. 324, nu. CXXIX.), 10-44'üncü kıt'aları, *İstiklâl Destanı'*nın 50-79 ve 81-84 numaralı kıt'alarıyle, farklı olarak karşılaşır (Bk., aşağıdaki not, s. 346, nu. CXXXIV.). *Kurtarıcı'ya* başlıklı şiirinin II. bölümündeki 7'nci kıt'a *Mustafa Kemal*'in 61'inci; IV. bölümü 48-57; V. bölümündeki 1, 2, 6, 7'nci kıt'alar ise, yine *Mustafa Kemal*'in 64-68'inci kıt'aları ile ve bâzı farklarla, müşterektir (Bk., aşağıdaki not, s. 382, nu. CXXXV.). Bizim neşrimizde, 1928'de basılan *Mustafa Kemal* adlı eserdeki metni esas alınmıştır; M.E. Yurdakul'un basılmak üzre T.T. Kurumu'na verdiği de bu metindir; *Kurtarıcı'ya* adlı eserde mevcut müşterek kıt'alarla karşılaştırmak sûretiyle neşrettik.

346 CXXXIV. M.E. Yurdakul'un son şiirlerindendir ve daha önce basılmamıştır. T.T. Kurumu'na basılmak üzre verdiği daktilo edilmiş iki metinden biri, el yazısıyle tashih edilmiştir. Esas olarak bu tashihli metni aldık ve diğeriyle karşılaştırarak neşrettik. 205 kıt'adan ibâret *İstiklâl Destanı*'nın 50, 79, 81-84'üncü kıt'aları, *Mustafa Kemal*'in 10-44'üncü kıt'aları ile, bâzı farklarla müşterektir (Bk., yukarıdaki not, s. 324, nu. CXXIX., s. 333, nu. CXXXIII.).

382 CXXXV. Beş bölümden, kırkaltı dörtlükten ibâret olan *Kurtarıcı'ya*, M.E. Yurdakul'un son eserlerindendir. Basılmak üzre T.T. Kurumu'na verilen evrâk arasında daktilo edilmiş üç metni olup, bunlardan birinde tashihler mevcuttur; üzerinde "doğru nüsha" yazılıdır. Esas olarak bunu alıp, diğerleri ile karşılaştırarak neşrettik. Onbeş dörtlüğü, *Mustafa Kemal* adlı şiiriyle müşterektir; bu müşterek kıt'alar arasındaki farkları, *Mustafa Kemal*'i neşrederken tesbit

etmiş bulunuyoruz (Ayrıca bk., yukarıdaki not, s. 324, nu. CXXIX., s. 333, nu. CXXXIII).

389 CXXXVI. T. T. Kurumu'nda, M.E. Yurdakul tarafından verilen daktilo edilmiş metni vardır .— *Mechûl Asker'e* ithâf edilen *Anıt*, *Doğu* mecmuasında neşredilmiştir (Zonguldak, Kara-Elmas Basımevi, nu. 2-3, Sonteşrin-İlkkânûn, 1942).

394 CXXXVII. M.E. Yurdakul'un *Türk Milleti'ne* ithâf ettiği ve 112 dörtlükten ibâret bu şiirinin daktilo edilmiş metni T.T. Kurumu'ndadır.

408 CXXXVIII. Daktilo edilmiş metni Türk Tarih Kurumu'ndadır.

409 CXXXIX. Daktilo edilmiş metni T.T. Kurumu'ndadır.

409 CXL. Mehmed Behçet Yazar, metnin kendisine şâirimiz tarafından verildiğini kaydederek neşretmiştir (*Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İst., Kanaat Kitabevi, 1938, s. 255).

410 CXLI. Metni, şâirimiz tarafından Mehmed Behçet Yazar'a verilmiştir (*Ayn. esr.*, s. 255).

411 CXLII. Daktilo edilmiş metni, şâirimiz tarafından Türk Tarih Kurumu'na verilmiştir ve üzerinde, el yazısı ile, "Neşredilmemiştir" kaydi vardır.

MUHTELİF İNDEKSLER

1. ŞİİRLERİN BAŞLIKLARINA GÖRE

Eserdeki şiirlerden kolaylıkla faydalanılmasını te'min için muhtelif indeksler tertip ettik. Aşağıdaki *indeks*'te, şiirlerin başlıkları ilk harflerine göre alfabetik sıralanmıştır. Bundan maksat, ismi bilinen herhangibir şiirin bu kitapta bulunup bulunmadığının kolayca anlaşılmasını te'mindir. M.E. Yurdakul, bâzan aynı şiiri muhtelif başlıklarla neşretmiş, veyâ basılmış olan bir manzûmesini tashihten geçirdiği zaman başlığını da değiştirmiştir; aşağıdaki indekste ( ) işâreti içerisinde gösterdiklerimiz, aynı şiirin başka adını ifâde eder. İtalik sayfa numaraları, notlarımızda adı geçen şiir başlıklarını göstermektedir.

II. ŞİİRLERİN İLK MISRÂ'LARINA GÖRE

Aşağıdaki *İndeks*'te, bu kitapta mevcut şiirler, ilk mısrâ'larının ilk harflerine göre alfabetik sıralanmıştır; bu sâyede, ilk mısrâ'ı bilinen bir şiirin, esere alınıp alınmadığı kolayca anlaşılabilecektir. ( ) işâreti içerisinde bulunanlar, aynı mısrâ'ın bir başka neşrini, veyâ tashih edilmiş şeklini göstermektedir. Notlarda geçen mısrâ'ların tashihli şeklini gösteren sayfa numaraları *italik* dizilmiştir.

III. GAZETE VE MECMUA ADLARINA GÖRE

Notlar bölümünde, Mehmed Emin Yurdakul'un bu eserde mevcut şiirlerinin kitap hâlinde basılmadan önce hangi mecmua ve gazetelerde neşredildikleri, tercemeleri, ilham kaynakları v.b. hakkında lüzumlu bilgiler verilmiştir. Yine bu bölümde muhtelif şiirlerini içine alan muhtelif eserlerine ve bunlar dışında kalan dağınık şiirlerine dâir de mâlûmât vardır.

Aşağıdaki *indeks*, M. E. Yurdakul'un şiirlerinin basılmış bulunduğu gazete ve mecmua isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik tertiplenmiş, herhangibir gazete, veyâ mecmuada çıkan muhtelif şiirleri, bu alfabetik tasnif dâhilinde kıronolojik sıraya da tâbi' tutulmuştur. Bu *indeks*, M. E. Yurdakul'un şiirleri üzerinde çalışanların, gazete ve mecmualarda, hattâ bâzı eserlerde rastladıkları ona âit bir manzûmenin tarafımızdan görülüp görülmediğini kolaylıkla anlayabilmelerini te'mine yarayacaktır.

Al Bayrak gazetesi	... *(Tırhala) Kal'ası'na Bayrak Diktikten Sonra*, yıl-2, nu. 51, 7 Cemâdâ 1., 1332/20 Mart, 1330/2 Nisan, 1914.
Âşiyân mec.	*Ahretlik*, yıl-1, nu. 4, 5 Ramazan, 1326/18 Eylûl, 1324/1 Ekim, 1908.
Bağçe mec.	*Bize Diyorlar ki*, yıl-1, nu. 7, 2 Eylûl, 1324/15 Eylûl, 1908. *'İlim*, yıl-1, nu. 8, 9 Eylûl, 1324/22 Eylûl, 1908. *San'at (Sınâ'at)*, nu. 9, 16 Eylûl, 1324/29 Eylûl, 1908. *Para*, nu. 10, 23 Eylûl, 1324/6 Ekim, 1908.

	Hakkâniyyet, nu. 11, 30 Eylûl, 1324/13 Ekim, 1908. *İ'tiraz Edenlere (Gözyaşım)*, nu. 13, 14 Ekim, 1324/27 Ekim, 1908. *Kur'a Neferi*, nu. 15, 28 Teşrinievvel, 1324/10 Kasım, 1908. *Ölü Kafası*, nu. 24, 30 Kânûnıevvel, 1324/12 Ocak, 1909. *Kesildi mi Ellerin*, nu. 25, 6 Kânûnısânî, 1324/19 Ocak, 1909. *Yazı Masamın Başında*, nu. 26, 13 Kânûnısânî, 1324/26 Ocak, 1909. *Bırak Şu Kuşcağızı*, c. 11., nu. 27, 20 Kânûnısânî, 1324/2 Şubat, 1909. *Matbû'ât Nizâm-Nâmesi—yâhud—İlk Hücûm*, yıl-1, c. II., nu. 31, 17 Şubat, 1324/2 Mart, 1909. *Sen Feryâda Başlayınca*, yıl-1, nu. 40, 26 Mayıs, 1325/8 Haziran, 1909. *Zavallı Kayıkcı*, yıl-1, nu. 46, 10 Temmuz, 1325/23 Temmuz, 1909. *Zavallılar*, yıl-1, nu. 52, 28 Ağustos, 1325/7 Eylûl, 1909. *Bırak Yapma*, c. III., nu. 1, 1 Eylûl, 1325/14 Eylûl, 1909. *Barbaros*, c. III., nu. 3, 15 Eylûl, 1325/28 Eylûl, 1909.
Bilgi mec.	*Irkımın Türküsü*, yıl-1, c. II., Haziran, 1330/1914.
Büyük Duygu mec.	*Ya Bir Mezar, Ya Zindan, Fevka'l-'âde Nüsha*, nu. 10-13, 10 Temmuz, 1329/23 Temmuz, 1913.
Büyük Mecmua	*Mefkûre*, nu. 1, 6 Mart, 1919. *Millî Ruh*, nu. 1, 6 Mart, 1919. *Tanrı'ya*, nu. 1, 6 Mart, 1919 *Ümid*, nu. 1, 6 Mart 1919. *Mefkûre*, nu. 3, 30 Mart, 1919. *Millî Ruh*, nu. 3, 30 Mart, 1919. *Tanrı'ya*, nu. 3, 30 Mart, 1919. *Ümid*, nu. 3, 30 Mart, 1919. *Anadolu'dan Bir Ses—yâhud—Cenge Giderken*, nu. 16, 11 Kânûnıevvel (Aralık), 1919.
Çocuk Bağçesi mec.	*Çiftcilik*, nu. 17, 12 Mayıs, 1321/25 Mayıs, 1905. *İlk Yara*, nu. 18, 19 Mayıs, 1321/1 Haziran, 1905. *Bir Delikanlı'ya*, nu. 19, 26 Mayıs, 1321/8 Haziran, 1905. *Çocuklar*, nu. 20, 2 Haziran, 1321/15 Haziran, 1905. *Demirci'nin Öğüdü (Demirci)*, nu, 22, 16 Haziran, 1321/29 Haziran, 1905. *Bırak Yapma*, nu. 23, 7 Temmuz, 1321/20 Temmuz, 1905. *Bahtıyarlık*, nu. 24, 14 Temmuz, 1321/27 Temmuz, 1905. *Zavallılar*, nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905. *Kaynana ile Dâmad*, nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905.

	Ana ile Kızı, nu. 25, 21 Temmuz, 1321/3 Ağustos, 1905. *Sürücü*, nu. 26, 28 Temmuz, 1321/10 Ağustos, 1905. *On Para Ver*, nu. 27, 4 Ağustos, 1321/17 Ağustsos, 1905. *Demir*, nu. 30, 25 Ağustos, 1321/7 Eylûl, 1905. *Yavrumun Mezarında*, nu. 31, 1 Eylûl, 1321/14 Eylûl, 1905. *Ölü Kafası*, nu. 32, 8 Eylûl, 1321/21 Eylûl, 1905. *Barbaros*, nu. 34, 22 Eylûl, 1321/5 Ekim, 1905. *Ey Genç Çiftçi*, nu. 35, 29 Eylûl, 1321/12 Ekim, 1905. *Yavrumuzu Çoğaltalım*, nu. 36, 6 Teşrinievvel, 1321/19 Ekim, 1905. *Ömür Yolunda-yâhud-Yolcu (Yolcu)*, nu. 37, 13 Teşrinievvel, 1321/26 Ekim, 1905. 1– *Yavrumuzu Çoğaltalım*: II–*Yavrumuzu Çoğaltalım* –2. *Sebep Ne ki Doğurmasın*, nu. 38, 20 Teşrinievvel, 1321/3 Kasım, 1905. *Sokak Kapısı Önünde (Ya Ölürsem Ne Yaparlar)*, nu. 39, 27 Teşrinievvel, 1321/9 Kasım, 1905. *Çekic Altında*, nu. 40, 3 Teşrinisânî, 1321/16 Kasım, 1905. *İmtihan*, nu. 41, 10 Teşrinisânî, 1321/23 Kasım, 1905. *Zavallı Kayıkcı*, nu. 42, 24 Teşrinisâni, 1321/7 Aralık, 1905.
Çocuk Dünyâsı mec.	*Çömlekci*, c. I, nu. 18, 10 Temmuz, 1329/23 Temmuz, 1913. *Pınar* başlıklı mensur yazı dâhilinde dört mısrâ‘, c. 1., nu. 24, 22 Ağustos, 1329/4 Eylûl, 1913. *Güller ve Arılar* başlıklı mensur yazı dâhilinde dört mısrâ‘, c. I., nu. 25, 29 Ağustos, 1329/11 Eylûl, 1913.
Doğu mec.	*Anıt*, İlkteşrin - Sonteşrin, 1942.
Donanma	*Bize Diyorlar ki*, yıl-4, nu. 32 (8), Teşrinievvel, 1328/ Ekim, 1912. *Barbaros, Talebe Defteri* ve *Çocuk Dünyâsı* tarafından neşredilen *Donanma* Nüsha-i Fevk'al-‘âdesi, 4 Mart, 1330/17 Mart, 1914.
Edebiyât-ı Umûmîye mec.	*Kafkas'a*, yıl-1, nu.1, 22 Ekim, 1332/4 Kasım, 1916.
Hâkimiyyet-i Millîye	*Aydın Kızları*, nu. 203, 5 Haziran, 1337/1921. *Mustafa Kemal*—1. *Zafer*, 11. *İnkılâb*, nu. 755, 756; 5, 6 Mart, 1339/1923. *Türkçe (Türk Dili)*, nu. 809, 8 Mayıs, 1339/1923.
Halka Doğru mec.	*Selâm Sana*, nu. 37, 19 Kânûnıevvel, 1329/1 Ocak, 1913.
Harb mec.	*Ordu'ya Selâm*, nu. 4, Kânûnısânî, 1331/Ocak, 1916. *Macar Kızı'na*, nu. 13, Teşrinievvel, 1332/Ekim, 1916.
Işık mec.	*Cenge Giderken*, nu. 1, 1325/1909. *Çiftçilik*, nu. 1, 1325/1909.
İfhâm gazetesi	*Türk Dili (Türkçe), Haftalık Edebî İlâve*, nu. 1, Ağustos(?), 1919.

Kadın mec.	*Alîl—Küçük Vatandaşlarım'a*—, nu. 12, 29 Kânûnıevvel, 1324/11 Ocak, 1909. *Baba Bucağı — Küçük Vatandaşlarım'a* —, nu. 13,5 Kânûnısânî, 1324/18 Ocak, 1909. *Anneciğim — Küçük Vatandaşlarım'a* —, nu. 14, 12 Kânûnısânî, 1324/25 Ocak, 1909. *Sabah — Küçük Vatandaşlarım'a* —, nu. 15, 18 Kânuûnısânî, 1324/1 Şubat, 1909. *Sofra Başı — Küçük Vatandaşlarım'a* —, nu. 16, 26 Kânûnısânî, 1324/8 Şubat, 1909. *Babacığım — Küçük Vatandaşlarım'a* —, nu. 23, 16 Mart, 1325/29 Mart, 1909.
Kopuz mec.	*Halk*, nu. 5, 15 Ağustos, 1939.
Mektepli mec.	*Çocuklar*, yıl-1, nu. 23-24, 5 Kânûnıevvel, 1329/20 Muharrem, 1332/19 Aralık, 1913.
Meşveret gazetesi	*Sürücü*, 18 Ekim, 1324/31 Ekim, 1908.
Muktebes mec.	*Köyde Fırtına*, yıl-1, nu. 10, 15 Şevvâl, 1317/3 Şubat, 1315/15 Şubat, 1900.
Musavver Ma‘lûmât	*Yunan Sınırını Geçerken*, nu. 83, 15 Mayıs, 1313/27 Mayıs, 1897. *Tırhala Kal‘ası'na Bayrak Diktikten Sonra*, nu. 83, 15 Mayıs, 1313/27 Mayıs, 1897. *Kitâb (Kur'ân-ı Kerîm)*, nu. 85, 31 Mayıs, 1313/12 Haziran, 1897. *Şehid — yâhud — Osman'ın Yüreği*, nu. 113, 11 Kânûnıevvel, 1313/23 Aralık, 1897. *Çiçekciğim*, nu. 228, 1315/1900. *Kibritci Kız*, nu. 245, 6 Temmuz, 1316/19 Temmuz, 1900.
Musavver Muhit mec.	*Sakın Kesme*,nu. 8, 11 Kânûnıevvel, 1324/24 Aralık, 1908. *Bıçaksız Kâtiller*, nu. 15, 5 Şubat, 1324/18 Şubat, 1909. *Balıkcı*, nu. 16, 12 Şubat, 1324/25 Şubat, 1909. *Matbû'ât Nizâm-Nâmesi*, nu. 20, 12 Mart, 1325/25 Mart, 1909.
Musavver Şebâb mec.	*Bırak Yapma*, nu. 3, 23 Kânûnısânî, 1325/5 Şubat, 1910.
Mütâle‘a gazetesi	*Şehid — yâhud — Osman'ın Yüreği*, nu. 71, 21 Receb, 1315/3 Kânûnıevvel, 1313/15 Aralık, 1897. *Yetîm Çocuk — yâhud — Ahmed'in Kaygusu*, nu. 87, 22 Zi'lkı‘de, 1315/1 Nisan, 1314/13 Nisan, 1898.
Peyâm gazetesi	*Ahretlik*, Kısm-ı Edebî, nu.26, 20 Mart, 1330/2 Nisan,1914.
Resimli Gazete	*Köyde Fırtına*, yıl-1, nu. 1, 5 Teşrinievvel, 1311/17 Ekim, 1895.
Resimli Kitab mec.	*Kur‘a Neferi*, c. I., nu. 1, Eylûl, 1324/1908. *Jan Gutenberg*, c. I., nu. 1., Eylûl, 1324/1908.

Ahretlik ve notası, nu. 2, 3; Teşrinievvel, Teşrinisânî, 1324/Ekim, Kasım, 1908.
Biliniz ki Ey Gaddârlar (*Ma'ârif Cellâdları'na*), Eylûl, 1325/1909.
Vatan Tehlikede, c. II., nu. 12, Eylûl, 1325/1909.
Issız Ev, nu. 14, Teşrinisânî, 1325/1909.
Oğlum Doğduğu Gece (*Ağlamıyor; Beşiğin Önünde*), c. x., nu. 23, Ağustos, 1326/1910.

Resimli Roman mec.
Ne Zaman, nu. 1., 1 Mart, 1325/14 Mart, 1909.

Servet-i Funûn mec.
Güzellik ve Kardaşlık Karşısında, nu. 392, 3 Eylûl, 1314/15 Eylûl, 1898.
Âh Analık —yâhud— Zeyneb'in Du'âsı, nu. 399, 22 Ekim, 1314/3 Kasım, 1898.
Gözyaşım (*İ'tirâz Edenlere*), c. XVIII. nu. 466, 3 Şubat, 1315/15 Şubat, 1900.
Çiçekciğim, c. XIX., nu. 470,2 Mart, 1315 (1316)/14 Mart, 1900.
Kibritci Kız, c. XIX., nu. 487, 29 Haziran, 1316/12, Temmuz, 1900.
Kesildi mi Ellerin, nu. 525, 23 Mart, 1317/4 Nisan, 1901.

Silâh mec.
Şehid — yâhud — Osman'ın Yüreği, nu. 13, 11 Kânûnıevvel, 1325/24 Aralık, 1909.

Şâir mec.
Şi'rimin Perîsi'ne ,nu. 11, 20 Şubat, 1919.
Şâir, nu. 12, 27 Şubat, 1919.

Tanin gazetesi
Yurdumuzun İniltisi, nu. 1550, 25 Mart, 1913.
Selâm Sana, nu. 1803. 31 Aralık, 1913.
10 Temmuz, nu. 2006, 23 Temmuz, 1914.
Verinhora'ya, nu. 2838, 25 Teşrinievvel, 1332/7 Kasım, 1916.

Tedrîsât-ı İbtidâ'îye mec.
Demir, c. I., nu. 2, 1326/1910.
Demirci'nin Öğüdü (*Demirci*), c. I., nu. 2, 1326/1910.

Türk Derneği mec.
Sen Feryâda Başlayınca, yıl-1, nu. 2, 1327/1911.
Jan Gutenberg, yıl-1, nu. 3, 1327/1911.
Ma'ârif Cellâdları'na (*Biliniz ki Ey Gaddârlar*), yıl-1, nu. 4, 1327/1911.

Türk Dünyâsı gazetesi
Hak, nu. 3, 23 Ağustos, 1919.

Türk Yurdu mec.
Demirci (*Demirci'nin Öğüdü*), c. I., nu. 1., 24 Teşrinisânî, 1327/7 Aralık, 1911, sf. 1.
Gemici, c. I., nu. 3, 1912, sf. 57.
Fener, c. I, nu. 6, 1912, sf. 153.
Ona Ölüm, c. 1., nu. 8, 1912, sf. 217.
Nifâk, yıl-1, nu. 24, 5 Teşrinievvel, 1328/18 Ekim, 1912, sf. 733.
Genç Türk, yıl-1, nu. 24, 5 Teşrinievvel, 1328/18 Ekim, 1912, sf. 735.

Kur'a Neferi, nu. 24'e ilâve : *Altun Armagan*—1., 18 Ekim, 1912.
Ya Gāzî Ol, Ya Şehid, yıl-2, nu. 3, 16 Teşrinisânî 1328/29 Kasım, 1912, sf. 65.
Anadolu, c. II., nu. 14, 18 Teşrinisânî, 1328/1 Aralık, 1912, sf. 409.
Sen Feryâda Başlayınca, c. III., 1329/1913, sf. 1.
Anneciğim, c. III., 1329/1913, sf. 129.
Baba Bucağı, c. III., 1329/1913, sf. 130.
Mektepli, c. III., 1329/1913, sf. 130-31.
Yurdumuzun İniltisi—1., c. III., 1329/1913, sf. 225-6.
Zavallı Kayıkcı, c. III., 1329/1913, sf. 257.
Ordu'dan Bir Ses—2., c. III., 1329/1913, sf. 321.
10 Temmuz'dan Evvel — Biliniz ki Ey Gaddârlar (*Ma'ârif Cellâdları'na*), c. IV., 1329/1913, s. 641.
10 Temmuz, c. IV., 1329/1913, sf. 643.
Bırak Beni Haykırayım, c. V., 1329/1913, sf. 888.
Üstâd Ekrem'e, c. V., 1329/1914, sf. 1182.
Benim Ru'yâm, c. VI., nu. 3, 3 Nisan, 1330/16 Nisan, 1914.
Selâm Sana—1, c. VI., nu. 5, 1 Mayıs, 1330/14 Mayıs, 1914.
Selâm Sana—2, yıl-3, c. VI., nu. 8'e ilâve : "*Türk Yurdu*'-nun İstiklâl Günü Hediyesi", 17 Aralık, 1329/30 Aralık, 1913.
10 Temmuz, c. VI., nu. 10, 10 Temmuz, 1330/23 Temmuz, 1914.
İsmâil Gaspirinski'ye, c. VI., nu. 12, 27 Teşrinisânî, 1330/10 Aralık, 1914.
Ey İğnem, Dik, nu. 4, 22 Kânûnısânî, 1330/4 Şubat, 1915.
İntikam Perîsi, c. XI, nu. 4, 12 Teşrinievvel, 1332/25 Kasım, 1916.
Bana Kevser Sunan'a, c. XI, nu. 5, 27 Teşrinievvel, 1332/9 Kasım, 1916.
Han'ın Sazına, c. XI., nu. 11, 19 Kânûnısânî, 1332/1 Şubat, 1917.
Petersburg'a, c. XII., nu. 2, 15 Mart, 1333/1917.
Gülsün Artık, c. XII., nu. 4, 12 Nisan, 1333/1917.
İsyan, c. XIV., nu. 152 (2), 16 Kânûnısânî, 1334/1919.
Duâ, c. XIV., nu. 158 (8), 15 Haziran, 1334/1919.
Ey Beşerin Çarpan Kalbi, c. IV., Temmuz, 1926.
Mustafa Kemal'den, c. 7 (21), nu. 191 (1), Kânûnısânî (Ocak), 1928.

Ümmet gazetesi
Sen Feryâda Başlayınca, yıl-1, nu. 9, 10 Temmuz, 1326/23 Temmuz, 1910.

UMÛMÎ İNDEKS

Yurdakul'un şiirlerinde mitolojik, menkabevî, destânî, târîhî, coğrâfî v.b. pek çok yer, şahıs, kısmen eser adlarına, lugat ve ta'birlere rastlarız. Bunları içine alan ve metinleri neşrederken ancak zarûrî hâllerde tatbik ettiğimiz tıranskıripsiyon usûlüne, aşağıdaki *Umûmî İndeks*'te riâyet etti : آ، ا؛ ت، ط؛ ث، س، ص؛ ح، خ، ه؛ ذ، ز، ض، ظ؛ ق، ك، گ، ڭ؛ غ harflerine karşılık, ā, a; t, ṭ; s̱, s, ṣ; ḥ, ẖ, h; ẕ, z, ż, ẓ; ḳ, k, g, ñ; ġ harflerini ve ʿayn (ع) harfi ile hemze (ء) için (ʿ) ve (') işâretini kullandık. Bu *Umûmî İndeks*'ten daha kolaylıkla faydalanılmasını te'min maksadıyle, yer ve şahıs adları düz, eser isimleri *italik*, lugat ve ta'birler a r a l ı k dizilmiştir; rakamlardan düz dizilenler metin kısmında geçen adları, *italik* Arap rakamları notlardakileri, Romen rakamları ise, kitabın başındaki *Mehmed Emin Yurdakul'un Şiirleri* adlı bölümde bulunanları göstermektedir.